

2012

Evalvacija aktivnosti SID banke v obdobju 2007 – 2010 z oceno vpliva krize na prihodnji razvoj tržnih vrzeli

EVALVACIJSKO POROČILO

Doc. dr. Miha Škerlavaj
Prof. dr. Marko Pahor
Mag. Aleš Pustovrh
Matej Černe, mag. posl. ved

Ekonomska fakulteta
Univerza v Ljubljani

17.4.2012

Kardeljeva ploščad 17
1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: 01 5892 400
Faks: 01 5892 698
info@ef.uni-lj.si
www.ef.uni-lj.si

Naročnik: SID – Slovenska izvozna in razvojna banka, d.d., Ljubljana

Izvajalci: Doc. dr. Miha Škerlavaj
Prof. dr. Marko Pahor
Mag. Aleš Pustovrh
Matej Černe, mag. posl. ved

Ekonomska fakulteta
Univerza v Ljubljani

Datum: April, 2012

KAZALO

1. PREDMET RAZISKAVE	8
2. UVOD: ZGODOVINA RAZVOJA SID BANKE IN KONTEKST ŠTUDIJE	9
3. ANALIZA SISTEMOV EVALVIRANJA V PRIMERLJIVIH FINANČNIH INŠTITUCIJAH	12
Evalvacije javnih politik	12
Definicija in cilji	12
Kontrolna orodja	12
Razlike med monitoringom, revizijo in evalvacijo	13
Oblike evalvacij	16
Metode	16
Evropska Unija	16
Pregled dosedanjih aktivnosti na področju evalvacij ter drugih raziskav	17
Primerjalna analiza sistemov evalviranja v sorodnih inštitucijah	18
Priporočila za nadgradnjo sistema evalviranja na SID banki na podlagi primerjalne analize sistemov evalviranja	23
Predlog vzpostavitve hierarhičnega sistema spremljanja v banki	26
4. PRIMERJAVA AKTIVNOSTI, ORGANIZIRANOSTI IN REZULTATOV SID BANKE S PRIMERLJIVIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI V TUJINI	29
Benchmarking sorodnih institucij	29
Benchmarking posameznih programov banke SID s podobnimi programi v izbranih državah	31
Benchmarking rezultatov	31
Razlika v virih financiranja med SID in drugimi razvojnimi bankami	38
Benchmarking kreditno izvoznih agencij	41
Pregled državnih politik za premagovanje tržnih vrzeli v Sloveniji in umestitev SID banke	46
Ugotovitve primerjalne analize z implikacijami za strategijo SID banke	50
5. OCENA EKONOMSKE VLOGE SID BANKE V OBDOBJU 2007 - 2010	53
Metodologija analize vpliva SID banke	53
Metodologija merjenja ekonomskih učinkov	54
Merjenje ekonomskih učinkov na primeru SID banke	54
Percepcija pretekle in prihodnje vloge SID banke med predstavniki deležnikov	55
Opis metodologije na področju tržnih vrzeli	56
Kvantitativne ankete med uporabniki storitev SID banke in Prve kreditne zavarovalnice	56
Rezultati ankete med končnimi uporabniki storitev SID banke	57

Analiza ekonomskega vpliva na osnovi input-output tabel	63
Izračun učinkov delovanja celotne SID banke	67
Izračun učinkov delovanja SID banke za posamezne programe (kreditiranje)	71
Pregled razvojnih ciljev Slovenije in ujemanje s cilji SID banke v tem obdobju	78
6. OCENA TRŽNIH VRZELI IN NJIHOVEGA RAZVOJA	80
Pregled in analiza tržnih vrzeli v obdobju 2007 - 2010 in programov SID banke za njihovo premostitev	82
Ocena uspešnosti premostitve tržne vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije	84
Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Varstvo okolja in energetska učinkovitost	90
Ocena uspešnosti premostitve tržne vrzeli: Financiranje investicij malih in srednje velikih podjetij	92
Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Regionalni razvoj in gospodarska in javna infrastruktura	109
Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Internacionalizacija (kreditiranje)	111
7. UGOTOVITVE	120
Izpolnjevanje zakonsko določenih in strateških ciljev	120
Simulacije vpliva krize na prihodnji razvoj vrzeli in na pojav novih vrzeli	128
Ocena možnosti razvoja SID banke pri premostitvah vrzeli v prihodnosti ter strateške implikacije	130
Strateško – poslovne dileme	134
Priporočila za operativne spremembe in izboljšave	138
8. TVEGANJA IN OMEJITVE	140
Tveganja	140
Omejitve študije	141
Vsebinske omejitve	141
9. LITERATURA IN VIRI	143

KAZALO TABEL

<i>Tabela 3.1: Primerjava revizije, monitoringa in evalviranja</i>	14
<i>Tabela 3.1: Vzorec skupne evalvacijske ocene po različnih kriterijih</i>	21
<i>Tabela 4.1: Izbor inštitucij za primerjavo po državah</i>	30
<i>Tabela 4.2: Primerjava sorodnih institucij po programih</i>	33
<i>Tabela 4.3: Benchmarking rezultatov univerzalnih bank</i>	36
<i>Tabela 4.4: Benchmarking rezultatov specializiranih bank</i>	37
<i>Tabela 4.5: Primerjava izvozno kreditnih agencij (IKA) v obdobju 2007-2010 – prvi del</i>	42
<i>Tabela 4.6: Primerjava izvozno-kreditnih agencij (IKA) v obdobju 2007-2010 – drugi del</i>	43
<i>Tabela 4.7: Slovenske javne institucije ter njihova področja delovanja</i>	48
<i>Tabela 4.8: Področja delovanja SID banke</i>	51
<i>Tabela 4.9: Sredstva na program primerljivih institucij</i>	52
<i>Tabela 5.3: Ocenjeno število ustvarjenih delovnih mest v projektih, sofinanciranih s strani SID banke</i>	61
<i>Tabela 5.4: Stilizirana SAM matrika, uporabljena za analizo v tem poročilu</i>	64
<i>Tabela 5.3: Kreditna aktivnost SID banke po letih</i>	68
<i>Tabela 5.4: Učinek kreditne aktivnosti SID banke v letih 2007-2010 (mil EUR)</i>	69
<i>Tabela 5.5: Obseg zavarovalnih poslov SID-PKZ po letih (mio EUR)</i>	70
<i>Tabela 5.6: Učinek zavarovalne aktivnosti SID-PKZ v letih 2007-2010 (v mio EUR)</i>	70
<i>Tabela 5.7: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij po letih</i>	71
<i>Tabela 5.8: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij v letih 2007-2010 (mil EUR)</i>	72
<i>Tabela 5.9: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Podjetniški projekti, posebej v malih in srednjih podjetjih po letih</i>	73
<i>Tabela 5.10: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Podjetniški projekti v letih 2007-2010 (mil EUR)</i>	74
<i>Tabela 5.11: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije po letih</i>	75
<i>Tabela 5.12: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije v letih 2007-2010 (mil EUR)</i>	76
<i>Tabela 5.13: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Varovanje okolja</i>	77

Tabela 5.14: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Varovanje okolja v letih 2007-2010 (mil EUR)	78
Tabela 5.14: Primerjava usklajenosti razvojnih ciljev Slovenije in SID banke	79
Tabela 6.1: Bruto domači izdatki za RRD po sektorjih izvedbe in virih financiranja (v mio EUR), Slovenija, letno	86
Tabela 6.2: Ocenjene potrebe po kapitalu za MSP	99
Tabela 6.3: Tuje direktne naložbe v Sloveniji: Pritoki lastniškega kapitala in tokovi reinvestiranih dobičkov po letih	106
Tabela 6.4: Planirane investicije v izbrano javno infrastrukturo v proračunu za leti 2011 in 2012	109
Tabela 6.5: Vloga SID banke in ostalih javnih inštitucij na področju financiranja internacionalizacije in zavarovalnih poslov	113
Tabela 7.1: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 – segmenti vrzeli in benchmark	123
Tabela 7.2: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 – Razvoj vrzeli in vloga SID banke (kreditiranje)	124
Tabela 7.3: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 - Vloga drugih javnih institucij	125
Tabela 7.4: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 - Dileme in vpliv krize	126
Tabela 7.5: Skupni pregled priporočil	139

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Demingov PDCA model kontrole.....	13
Slika 3.2: Razlike med revizijo, monitoringom in evalviranjem.....	14
Slika 3.3: Primer organiziranosti evalvacijskega oddelka na banki CEB	20
Slika 3.4: Časovna izvedba različnih vrst evalvacij na KfW banki.....	22
Slika 4.1: Struktura virov financiranja v izbranih institucijah.....	38
Slika 5.1: Deleži prejemnikov glede na namen porabe s krediti pridobljenih sredstev (možnih je več odgovorov)	58
Slika 5.2: Namen porabe sredstev glede na namen pridobljenega kredita	59
Slika 5.3: Verjetnost izvedbe projekta brez financiranja SID	60
Tabela 5.1: Verjetnost in število ustvarjenih delovnih mest zaradi projektov, podprtih s strani SID banke (kreditiranje)	60
Tabela 5.2: Verjetnost in delež povečanja proizvodnje zaradi projektov, podprtih s strani SID banke (kreditiranje).....	61
Slika 5.4: Primerjava zadovoljstva s posameznimi elementi delovanja SID banke v letih 2007 in 2012	62
Slika 5.5: Ocena smislenosti delovanja SID banke po področjih v prihodnosti.....	63
Slika 5.6: Shematski prikaz učinka razvojnega kredita na gospodarstvo.....	65
Slika 5.7: Shematski prikaz dolgoročnega učinka povečane prodaje.....	66
Slika 6.1: Delež velikosti posamezne tržne vrzeli v celotnih odobrenih sredstvih SID banke	83
Slika 6.2: Mednarodna primerjava inovacijske uspešnosti EU27	84
Slika 6.3: Primerjava inovacijske uspešnosti držav Evropske unije	85
Slika 6.4: Primerjava strukture vlaganj v raziskave in razvoj za države OECD	86
Slika 6.5: Faze raziskovalno-razvojno-inovacijskega procesa po virih financiranja.....	89
Slika 6.7: Delež MSP v vseh razvrščenih terjatvah bank v Sloveniji.....	93
Slika 6.8: Rast obveznosti po skupinah podjetij.....	94
Slika 6.9: Obrestna mera za posojila podjetjem do 1 mio EUR v SLO in EURO-območju	95
Slika 6.10: Delež dolga v celotnih obveznostih po skupinah podjetij.....	96
Slika 6.11: Kapitalska ustreznost slovenskih podjetij	97
Slika 6.12: Dobičkonosnost slovenskih gospodarskih družb	97
Slika 6.13: Primerjava zadolženosti slovenskih podjetij po velikostnih razredih	98
Slika 6.14: Primerjava sorodnih inštitucij in njihovih aktivnosti za MSP in delovanja na kapitalskih trgih	101
Slika 6.15: Primerjava odobrenih sredstev SID in SPS za MSP	103
Slika 6.16: Razlike v stroški zadolževanja med izbranimi podnacionalnimi izdajatelji	104
Slika 6.17: Sredstva slovenskih kapitalskih skladov (VC in PE) po letih ustanovitve sklada	105
Slika 6.18: Vloga SID banke in ostalih javnih inštitucij na področju financiranja internacionalizacije v primerjavi z ocenjeno velikostjo tržne vrzeli	115
Slika 7.1: Prikaz velikosti vrzeli v mrd EUR na letni ravni in pokrivanje vrzeli s strani SID banke (v %)	127
Slika 7.2: Ocene rasti in vloge SID banke posameznih tržnih vrzelih	128
Slika 7.3: Tri predlagane skupine področij delovanja SID banke	131
Slika 7.4: Razširjena Ansoffova matrika.....	134

1. PREDMET RAZISKAVE

Predmet pričujoče študije je pregledna neodvisna ocena opravljenih aktivnosti in doseganja zastavljenih ciljev v SID banki v obdobju 2007 – 2010 z **namenom**: (1) oceniti učinek delovanja SID banke v kontekstu evalvacije javnih politik; (2) oceniti relevantnost, učinkovitost in vpliv naložb SID banke; (3) pridobiti informacije, ki bodo pripomogle k izboljšanju implementacije obstoječih projektov SID banke ter podati predloge usmeritev nadaljnega razvoja produktov SID banke; (4) podati predloge za postavitev celovitega sistema evalvacije učinkov storitev SID banke; (5) nadgradnja analize razširitve dejavnosti, promocija izpolnjevanja doseženih ciljev deležnikom SID banke na njeno zahtevo, ter prikaz možnosti dopolnitve delovanja SID banke.

Postopek raziskave je bil sestavljen iz **štirih faz**. V **prvi fazi** smo izvedli primerjalno »benchmarking analizo« za primerjavo ciljev, aktivnosti in rezultatov SID banke s podobnimi finančnimi institucijami z namenom celovitega pregleda primerljivih finančnih institucij ter njihovo primerjavo s SID banko. Pri tem smo posebno pozornost posvetili sistemom evalviranja v podobnih finančnih institucijah.

V okviru **druge faze** smo pregledali izpolnjevanje strateških ciljev SID banke v obravnavanem obdobju, tudi v luči strateških ciljev razvoja Republike Slovenije. Poleg tega smo na tem mestu (na podlagi kvantitativnih primarnih podatkov, zbranih z anketami) ocenili multiplikativne učinke sredstev, ki jih investira SID banka, na celotno slovensko gospodarstvo. V okviru druge faze smo opravili tudi analizo obstoječih tržnih vrzeli in uspešnosti delovanja SID banke na področju teh tržnih vrzeli (tudi z izvajanjem intervjujev s ključnimi deležniki SID banke), ter projicirali razvoj tržnih vrzeli ter priložnosti za prihodnje delovanje SID banke za njihovo premostitev.

V **tretji fazi** smo analizirali vsako od (v drugi fazi) ugotovljenih tržnih vrzeli ter ocenili pomen in uspešnost programov SID banke. Poleg tega smo odkrivali tudi nove tržne vrzeli in podali strateške, pa tudi operativne predloge za uspešno delovanje SID banke v prihodnosti. V okviru **četrte faze** smo pripravili pričujoče poročilo o evalvaciji.

2. UVOD: ZGODOVINA RAZVOJA SID BANKE IN KONTEKST ŠTUDIJE

Evalvacija aktivnosti SID banke v obdobju 2007 do 2010 je za Slovenijo redke primer evalvacije, ki jo je javna institucija naročila pri neodvisnem zunanjem izvajalcu z namenom, da pridobi realno in objektivno oceno svojega delovanja ne da bi jo k temu silila kakršnakoli zunanja obveza. Gre za primer dobre prakse, katerega namen je **doprinesti k organizacijskemu učenju in sistemu neprestanih izboljšav v banki** ter njihovi institucionalizaciji preko določitve in svetovanja pri vzpostavitvi sistema evalviranja SID banke.

Analiza SID banke pokaže, da sistematično evalviranje aktivnosti predstavlja del usmeritve k notranji rasti. Takšno usmeritev SID banka že dokazuje z izvedbo preteklih evalvacij – najpomembnejša je bila leta 2007 izvedena Analiza vloge in pomena SID banke za slovensko gospodarstvo. Usmeritev v rast in razvoj je tudi podlaga za sistem dolgoročnega strateškega planiranja, ki je v banki že dobro utečen. Povezana je tudi z uporabo sistema uravnoveženih kazalnikov (*ang. Balanced Scorecard*), ki je v banki že povsem utečen in prinaša rezultate.

Analiza rezultatov namreč pokaže, da je SID banka **ena najbolj uspešnih bank v Sloveniji**. Bilančna vsota SID banke se je povečala z 1,4 mrd EUR v letu 2007 na 3,9 mrd EUR v letu 2010. Banki se je s tem tržni delež v celotnem bančnem sistemu povečal s 3 % na 6 %, postala pa je četrta največja banka v Sloveniji. Tako hitra rast je poleg notranjih razlogov v določenem deležu gotovo tudi posledica krize.

Vendar pa je **SID banka** poleg hitre rasti obsega poslovanja hitro napredovala tudi strateško. Praktično **v celoti je izpolnila strateške cilje**, ki si jih je zastavila v Dolgoročni akcijski strategiji za obdobje 2007 – 2010, nekatere pa je tudi preseгла. V tem obdobju se je razvila tudi v kvalitativnem smislu in postala razvojna finančna institucija z usmeritvijo v širok spekter tržnih vrzeli.

SID banka je s posojili v obdobju 2007-2010 na neposreden ali posreden način podprla **2.142** različnih podjetij v Sloveniji. Skupaj je bilo odobrenih 3.490 posojil v skupni vrednosti **več kot 3 milijarde evrov**. Z zavarovanjem pred nemarketabilnimi riziki je SID banka v povprečju na letni ravni v istem obdobju podprla 88 slovenskih izvoznikov oziroma podjetij, od tega v 2010 že 104.

SID-PKZ je v obdobju 2007 - 2010 s svojimi storitvami celovitega (zavarovanje celotne prodaje pred kreditnimi tveganji, monitoring, celovito upravljanje s tveganji (risk management)) sodelovala s 343 podjetji. Prvi faktor je v obdobju 2007 - 2010 v povprečju na letni ravni nudil svoje storitve 421 podjetjem, ki so odstopila v prodajo svoje terjatve, v letu 2010 že 463-im in sicer do skupaj 720 dolžnikov. Pri tem je treba upoštevati, da gre samo za aktivnosti, ki jih Prvi faktor vodi v Sloveniji. Podobno velja za Pro Kolekt, ki je samo v slovenski centrali nudil svoje storitve v povprečju 527 podjetjem na letni ravni. Največ v 2009 (1.034 podjetij, ki so predala Pro Kolektu v izterjavo svoje terjatve). CMSR je v istem

obdobju zagotovil izvozne posle v okviru bilateralnega mednarodnega sodelovanja 16 podjetjem.

Skupaj je Skupina SID banka v obdobju 2007-2010 s svojimi storitvami podprla okoli 3.800 podjetij¹, ki so skupaj zaposlovale okoli 200.000 zaposlenih oz. približno četrtno vseh zaposlenih.

Praksa je namreč pokazala, da se finančni trgi v vseh državah soočajo z vrsto pomanjkljivosti oziroma vrzeli ter neučinkovitostjo. Zasebne finančne inštitucije namreč zasledujejo predvsem načelo maksimizacije dobička, zato se osredotočajo na kratkoročne zasebne koristi določenega posla, tudi na račun njegovih dolgoročnih družbenih implikacij. Zaradi tega prihaja do tržnih vrzeli, ko določeni segmenti gospodarstva niso v zadostni meri servisirani s strani bančnega sektorja. Zanje je značilno, da so razmeroma tvegani in dolgoročni, vendar prinašajo znatne pozitivne eksternalije oziroma ekonomske in družbene koristi.

Primarni **namen razvojnih finančnih inštitucij (RFI) je pokrivati omenjene tržne vrzeli** in ponujati institucionalno povezavo (državno ali zasebno) med popolnoma javnimi dobrinami in tržnimi projekti. Njihovo poslanstvo je pospešiti hitrost razvoja v skladu z nacionalnimi prioritetami in pričakovanji državljanov. Na podlagi podelitve licence Banke Slovenije s sprejemom nove strategije (Vir: SID Banka, 2010) je **SID banka od leta 2007 naprej širila svojo dejavnost v smeri celovite razvojno-finančne inštitucije (RFI)** oziroma nacionalne razvojne banke (NRB). Zakon o SID banki (ZSIRB, 2008) določa področja tržnih vrzeli, na katerih lahko banka deluje.

Osnovna vloga SID banke kot osrednje in največje javno-spodbujevalne finančne ustanove v Republiki Sloveniji (RS), je **podpiranje ekonomskih, strukturnih, socialnih in drugih politik, ki izhajajo iz dolgoročnih razvojnih usmeritev RS in Evropske Unije (EU)**, in sicer tako, da predvsem s finančnimi storitvami posreduje v segmentih, v katerih so ugotovljene tržne neučinkovitosti (tržne vrzeli, torej področja, ki jih zasebne ustanove ne bi podprle, oziroma bi jih podprle v nezadostnem obsegu ali pod izrazito neugodnimi pogoji). Vloga SID banke ni posredovanje na vseh tržnih vrzelih, ampak le na zakonsko določenih področjih, kjer lahko s takim posredovanjem ustvarja znatne družbene koristi. Vloga SID banke, skladno z njenim poslanstvom, je izvajanje spodbujevalnih in razvojnih nalog oziroma finančnih storitev na področjih kjer nastajajo oziroma so ugotovljene tržne vrzeli oz. neučinkovitosti (področja, ki jih zasebne ustanove ne bi podprle, oziroma bi jih podprle v nezadostnem obsegu ali pod izrazito neugodnimi pogoji) tako, da predvsem z razvijanjem, spodbujanjem in opravljanjem finančnemu trgu dopolnilnih in dolgoročnih bančnih in zavarovalnih storitev za trajnostni razvoj Slovenije prispeva k rasti, razvoju in blaginji. Predvsem pa je naloga SID banke zapolnjevati tržne vrzeli, področja financiranja različnih aspektov razvoja, kjer trg ne deluje optimalno z vidika doseganja širših družbenih ciljev.

¹ Pri zavarovanju pred nemarketabilnimi riziki, Prvem faktorju in Pro kolektu je bilo upoštevano povprečno število podprtih podjetij v posameznem letu v obdobju 2007-2010, kar pomeni, da je bilo dejansko število posamično podprtih podjetij verjetno v tem segmentu precej večje, po drugi strani pa zaradi objektivnih razlogov ni bila upoštevana možnost podvajanja podjetij med posameznimi družbami v Skupini SID banka. Končnih 3.800 podjetij tako upošteva razpoložljive podatke, navedene predpostavke in korektivno oceno.

Ali SID banka (in druge javne institucije kot izvajalci javnih politik) dosegajo družbene koristi v skladu z zastavljenimi cilji pa je stvar presoje. Evalvacija javnih politik je proces katerega namen je ugotoviti posledice delovanja javnih politik ter doseganja njihovih zastavljenih ciljev. Namen evalvacije javnih politik je določiti ali implementacija določenega programa deluje tako kot je bila zamišljena. Z evalvacijo lahko določimo rezultate posameznih politik, ocenimo ali so zaželeni ali ne ter kateri rezultati so pozitivni in kateri negativni za ciljno skupino in za družbo kot celoto.

Analize in priporočila s strani izvajalcev te evalvacije so zato predlogi konstruktivnih in neodvisnih zunanjih opazovalcev, katerih namen je **presoja doseganja družbenih koristi v skladu z zastavljenimi cilji SID banke**. Te presoje temeljijo na pridobljenih podatkih in poglobljenih analizah, ki smo jih evalvatorji opravili v skladu s standardnimi raziskovalnimi in evalvacijskimi metodami. Pri izvajanju evalviranja smo se v skladu z našim mandatom osredotočili na analizo tržnih vrzeli in aktivnosti SID banke na njihovem zapiranju ter na vplivih, ki jih imajo te aktivnosti na nacionalno ekonomijo. Drugi vidik, ki smo ga analizirali, pa je vseboval tudi operativne evalvacije aktivnosti ter predloge za uvedbo sistema evalviranja, ki bi oba vidika sistemiziral in vključil v obstoječ sistem organizacijskega učenja.

Pri našem delu smo naleteli tudi na določena tveganja in omejitve, ki jih navajamo na koncu našega poročila. Prav tako predlagamo nadaljevanje evalvacijskih postopkov na področjih, ki za našo analizo tokrat niso bila ključna, za katera pa verjamemo, da jih je v prihodnosti smiselno bolj natančno analizirati. Odločitev za izvedbo takšne evalvacije (in prihodnjih evalvacij v celovitem sistemu evalviranja, ki bo povezan s sistemi nadzora in monitoringa) kaže na pogum in željo po stalnih izboljšavah SID banke in je primer dobre prakse, ki bi bila zelo zaželena tudi pri drugih javnih institucijah v Sloveniji.

3. ANALIZA SISTEMOV EVALVIRANJA V PRIMERLJIVIH FINANČNIH INŠTITUCIJAH

Evalvacije javnih politik

Definicija in cilji

Evalvacija je splošno definirana kot vsako presojanje učinkov – primerjava med zastavljenimi cilji in dejanskim doseganjem. Za **evalvacijo javnih politik** pa velja, da je to proces katerega namen je ugotoviti posledice delovanja javnih politik ter doseganja njihovih zastavljenih ciljev (Theodoulou & Kofinis, 2004). Izvoljeni predstavniki ljudstva, določevalci politik, voditelji skupnosti, birokrati in javnost želijo vedeti, katere politike delujejo in katere ne delujejo. Namen evalvacije javnih politik je določiti ali implementacija določenega programa deluje tako kot je bila zamišljena. Z evalvacijo lahko določimo rezultate posameznih politik, ocenimo ali so zaželeni ali ne ter kateri rezultati so pozitivni in kateri negativni za ciljno skupino in za družbo kot celoto.

Cilji evalviranja so zato:

1. oceniti stanje in uspešnost implementacije javnih politik, ki so predmet evalviranja,
2. pridobiti informacije ki lahko izboljšajo implementacijo politik, ki še potekajo (ali pa prihodnjih politik s podobnimi cilji),
3. pridobiti znanje za prihodnje aktivnosti, projekte ali javne politike ter
4. podati predloge izboljšav in korektivnih ukrepov, ki bodo privedli do izboljšanja prihodnjih politik.

Kontrolna orodja

Teoretično lahko evalvacijo uvrstimo med **kontrolna orodja** in jo uvrstimo v tretjo fazo modela PDCA – kontrola (Slika 3.1). PDCA model je razvil Dr. Deming, oče moderne kontrolne teorije (Deming, 1986). Temelji na znanstvenih metodah postavljanja hipotez, eksperimentiranja in ocenjevanja rezultatov. Logična posledica je izvedba korektivnih ukrepov, ki temeljijo na izsledkih prvih treh faz. Zadnji, izvedbeni fazi ponovno sledi prva faza in celoten proces se neprestano ponavlja, saj samo na takšen način lahko širimo pridobljeno znanje ter nas pripelje bližje cilju – na primer popolni operaciji ali izdelku. Model PDCA je v moderni managerski praksi povezan tudi z vpeljavo Six Sigma programov.

Slika 3.1: Demingov PDCA model kontrole

Vir: Deming, 1986, str. 88.

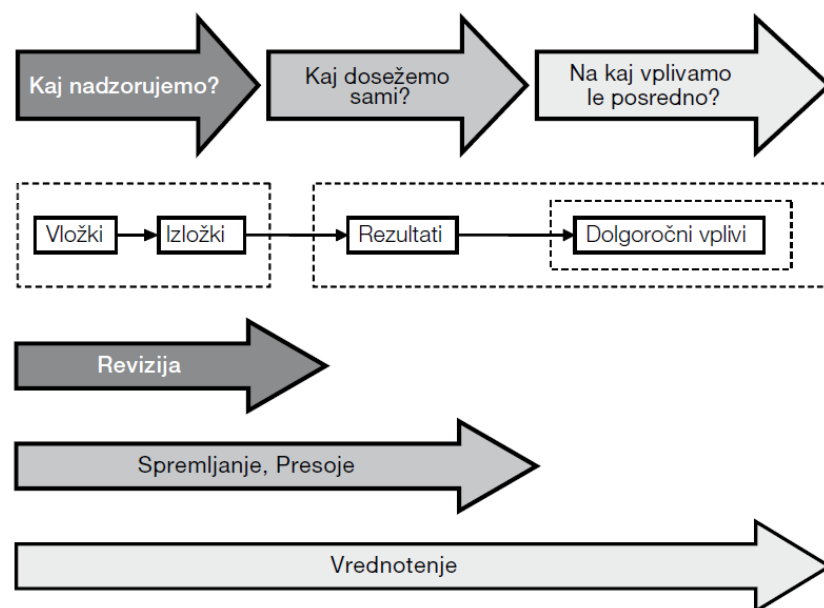
Ključni del PDCA modela je objektivno in kvalitetno merjenje rezultatov. Evalvacije so eno od orodij preverjanja doseženih rezultatov v tretji fazi tega modela, katerih cilj je objektivno merjenje doseganja zastavljenih ciljev.

Razlike med monitoringom, revizijo in evalvacijo

Evalvacija je povezana z monitoringom, saj oba prispevata znanje o predmetu preučevanja kot osnovo za odgovornost in izboljšanje delovanja. **Monitoring** odgovarja na vprašanje 'Ali izvajamo aktivnosti na pravi način?' medtem ko **evalvacija** odgovarja na vprašanje 'Ali izvajamo prave aktivnosti?' ter 'Ali obstajajo boljši načini za doseganje zastavljenih ciljev?'. Pri monitoringu preverjamo napredek pri doseganju ciljev, določimo spremembe aktivnosti in ažuriramo načrte. Pri evalvacijah pa se učimo ter pridobivamo znanje, ki ga lahko uporabimo kot input za spremembe javnih politik ali aktivnosti.

Podobno je pri **reviziji** – ta je bolj usmerjena v preverjanje porabe sredstev, razmerja med vložki in učinki ter s tem zagotovil in odgovornosti udeležencev v procesu izvajanja javnih politik in porabe denarja. Razlike in primerjave med nadzorom, spremljanjem in evalviranjem so prikazane v Sliki 3.2 in Tabeli 3.1.

Slika 3.2: Razlike med revizijo, monitoringom in evalviranjem

Vir: Povzeto po Razvoj podeželja 2007–2013.

Tabela 3.1: Primerjava revizije, monitoringa in evalviranja

	Monitoring in redni pregled	Evalvacija	Revizija
Kdo ?	Odgovornost notranjega managementa na vseh ravneh	Običajno vključeni tudi zunanji vložki (zaradi objektivnosti)	Zunanji vložki
Kdaj poteka ?	Redno	Periodično (vmesna, ex-post,...)	Ex-ante (sistemski pregledi); po zaključku
Zakaj ?	Preveriti napredek, izvesti korektivne ukrepe, ažurirati plane	Naučiti široke lekcije ki bodo uporabne za druge programe/projekte in kot vložek za pregled politike	Do omogoči zagotovitve in odgovornost lastnikom Zagotovi predloge za izboljšave trenutnih in bodočih projektov
Povezava s hierarhijo ciljev (Logframe)	Vložki, aktivnosti, rezultati	Rezultati, namen, splošni cilji (in povezava nazaj na pomembnost)	Vložki, aktivnosti, rezultati

Vir: Interim Evaluation of EU Pre-Accession Programmes in Turkey, 2007.

Različna razumevanja monitoringa in evalvacij

Javnost od izvajalcev javnih politik pričakuje, da bodo izpolnjevali dve ključni nalogi pri izvedbi politik in posameznih programov:

1. Da bodo izvajali (upravljali izvedbo) programe učinkovito in
2. Da bodo potrdili, da so programi privedli do želenih rezultatov.

Monitoring je orodje ki služi predvsem upravljavcem pri učinkoviti izvedbi (prvi točki). Evalvacija pa prispeva tako k učinkoviti izvedbi kot potrditvi doseganja želenih rezultatov (prvi in drugi točki).

Pri pojmovanju monitoringa je potrebno razlikovati med monitoringom komitentov, ki ga banke izvajajo kot del upravljanja s kreditnim tveganjem. Razlike so bistvene:

Monitoring <i>(v sistemu spremljanja in merjenja učinkov)</i>	Monitoring <i>(kot del upravljanja s kreditnim tveganjem)</i>
Najboljši prevod monitoringa je spremljanje učinkov. Monitoring rezultatov pomeni opazovanje in zasledovanje rezultatov: ali so bili doseženi pričakovani rezultati in ali je izvajanje na pravi poti in pravočasno. Pogosto se v ta namen definira sistem kazalnikov, za katere se določi ciljne vrednosti in spremlja njihove dejanske vrednosti. Monitoring se pogosto uporablja za zasledovanje doseganja ciljev evropskih kohezijskih programov. Ker so ti programi implementirani v kontekstu več nivojev upravljanja (npr. EU – SLO – izvajalska institucija) je EU definirala določene skupne kazalnike. V tem sistemu pa monitoring tudi opazuje spremembe v samih kazalnikih rezultatov (monitoring politik).	Monitoring v bankah se pogosto obravnava kot del upravljanja s kreditnim tveganjem. Osnova za upravljanje s tem tveganjem vsebuje kreditno analizo in nadzor komitenta (angl. Screening and monitoring). Banke kredite odobravajo na podlagi razumnih in dobro definiranih kriterijev. Banke razvrščajo tudi vse terjatve v posamezne bonitetne razrede po ocenjeni izpostavljenosti kreditnemu tveganju.

Ta primerjalna analiza sorodnih institucij pokaže različne sisteme evalviranja v sorodnih institucijah, ne pokaže pa različnih sistemov monitoringa učinkov, saj to presega namen te študije.

Oblike evalvacij

Glede na cilje, izvajalce in čas evalviranja poznamo več različnih oblik evalvacij. Nekaj najbolj pogostih oblik je:

- Samo-evalvacija
 - Začasna evalvacija (interim evaluation)
 - Končna evalvacija (terminal evaluation)
- Ex-ante evalvacije
 - Evalvacije predlogov politik pred njihovo izvedbo
- Ex-post evalvacija
 - Evalvacija izvedbe projekta (project performance audit)
 - Evalvacija rezultatov (impact evaluation)
- Posebne (ad-hoc) evalvacije
 - Evalvacija implementacije politik
 - Retrospektivna evalvacija horizontalnih problematik med več politikami

Seveda pa se v praksi izvaja še cela vrsta drugačnih oblik evalvacij.

Metode

Običajno evalvacije pri presojanju vplivov poskušajo slediti šestim kriterijem:

1. Pomembnost (*ang. relevance*)
2. Uspešnost (*ang. effectiveness*)
3. Učinkovitost (*ang. efficiency*)
4. Vpliv (*ang. impact*)
5. Vzdržnost (*ang. sustainability*)
6. Odgovornost (*ang. accountability*)

Pri presojanju doseganja ciljev politik po posameznih kriterijih presojevalci običajno niso omejeni na uporabo posameznih metod. Pogosto se uporablja **kombinacija kvalitativnih in kvantitativnih raziskovalnih metod**.

Evropska Unija

Evropska Komisija sistematično izvaja **ex-ante in ex-post evalvacije** vseh programov in aktivnosti, ki zahtevajo pomembne finančne vloške. Vsi programi in aktivnosti, ki predvidevajo kakršno koli porabo proračuna EU, so predmet ex-ante evalvacije. Vsi programi, ki predvidevajo porabo večjo od 5 mio EUR pa poleg tega predvidevajo še vmesno ali ex-post evalvacijo. Tudi redne vsakoletne aktivnosti so predmet evalvacije najmanj vsakih 6 let. Rezultati evalvacij so na voljo vsem organom nadzora porabe sredstev, zakonodajalcev in proračunskim porabnikom. Pogosto so tudi javno objavljeni na internetnih straneh EU.

Evropska Komisija je zato pripravila posebna **navodila za izvajanje evalvacij**, ki so na voljo na njihovi spletni strani (Evropska Komisija, 2007). Za izvedbo evalvacij je odgovoren

vsak posamezen DG (*angl. Directorate General*). Ločeno se izvajajo evalvacije še v decentraliziranih agencijah, evalvacije pilotnih projektov in evalvacije politik v pripravljanju (*angl. preparatory actions*). Skupaj so tako v letu 2006 izvedli 235 evalvacij, leta 2007 pa 203. Večino evalvacij so izvajali neodvisni zunanji evalvatorji. V letu 2008 je bilo izvedenih 251 evalvacij, v letu 2009 pa 213 evalvacij (večina *ex post*, nekaj *ex ante* ter 88 'impact assessment'). EU pripravlja in objavlja tudi načrt evalviranja za prihodnja leta, ki v določenih primerih načrtuje izvedbo evalvacij za 10 let v naprej (Vir: European Commission Evaluation Documents, 2011).

Slovenija

V Sloveniji so evalvacije povezane predvsem s porabo EU sredstev. Sistematične in redne evalvacije politik, ki se financirajo iz državnega proračuna, so redke in bolj izjema kot pravilo. Do pred nekaj leti sploh niso bile mogoče saj so bili proračunski izdatki bolj povezani s posameznimi aktivnostmi kot s sistematičnimi javnimi politikami. S preходом na **programski proračun** leta 2009 pa se je to spremenilo in sedaj obstaja vsaj **osnova za sistematično evalviranje javnih politik**. Za njihovo sistematično izvedbo bo potrebnega še nekaj časa in volje s strani določevalcev politik.

Pregled dosedanjih aktivnosti na področju evalvacij ter drugih raziskav

Ena od ključnih strateških usmeritev, ki jih bo SID banka na področju učenja in razvoja zasledovala v letu 2011, je **vzpostaviti sistem evalvacije učinkov SID banke**. V pričujočem podpoglavju pregledamo obstoječe aktivnosti in raziskave, ki jih v okviru SID banke lahko uvrščamo na to področje oz. služijo kot prvi koraki pri uvedbi celovitega sistema evalvacije. Z drugimi besedami, pregledamo do sedaj vzpostavljene modele spremljanja učinkov posameznih instrumentov SID banke.

Ker je SID banka osrednja javno-spodbujevalna institucija v Republiki Sloveniji je zelo pomembno merjenje učinkov njenega vpliva na narodno gospodarstvo. To velja tudi z vidika preverjanja učinkovitosti ukrepov, ki jih država vodi preko nje ter primerjanje z učinkovitostjo drugih javno-spodbujevalnih instrumentov. S sistemom evalvacije naj bi bilo mogoče učinkovito spremljati družbene koristi (pozitivne eksternalije) izvajanja spodbujevalno-razvojnega financiranja, izvoznega in projektnega financiranja ter zavarovanja izvoznih kreditov in investicij.

Z vidika evalvacije je pomembno tudi **spremljanje ključnih kazalnikov merjenja uspešnosti strategije** s področja različnih vidikov poslovanja SID banke: finančni, tržni, notranji ter vidik učenja in razvoja. SID banka ima za te vidike postavljene ključne kazalnike (pet pri notranjem in pri vidiku učenja in razvoja, ter 11 pri tržnem in finančnem vidiku) in opredeljene mejne vrednosti za doseganje uspešnosti pri posameznem kazalniku. Ta sistem monitoringa presega monitoring banke, ki je del upravljanja s kreditnim tveganjem in je zato ključen del celovitega sistema spremljanja SID banke. Ključni kazalniki odgovarjajo na vprašanja, ali so bili doseženi pričakovani rezultati in ali je izvajanje na pravi poti in pravočasno. Doseganje se preverja v sklopu določanja in uresničevanja Akcijske strategije

SID banke, ki je letno ažurirana in obnovljena. Del Akcijske strategije so tudi strateški kazalniki, ki so pripravljeni v skladu z metodologijo Sistema uravnoveženih kazalnikov (Balance ScoreCard) in predstavljeni v Strateški mapi podjetja. Obstojanje in spremljanje sistema ključnih kazalnikov pri SID banki potrjuje željo po institucionalnem učenju in neprestanem postavljanju in doseganju visokih ciljev.

Obstajajo tudi zunanji mehanizmi za evalviranje SID banke. **Komisija za pospeševanje mednarodne menjave**, imenovana s strani Vlade Republike Slovenije v skladu z Zakonom o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov, redno spremlja poslovanje pooblašene institucije in daje mnenje k poročilom o njenem poslovanju. Mnenje, sprejeto na 33. seji Komisije za pospeševanje mednarodne menjave (SID Banka, 2009), ugotavlja, da je SID banka zadržala pozitiven trend rezultatov poslovanja, da obseg zavarovanih poslov v letu 2009 raste, da se tudi v prihodnjih letih načrtuje nadaljevanje vloge SID banke pri spodbujanju podjetniškega razvoja, povečevanju konkurenčnosti, podpori internacionalizaciji gospodarstva in spodbujanju naložb v tujini, ter da financiranje poslov poteka v skladu z Zakonom o Slovenski izvozni in razvojni banki (ZSIRB).

SID banka redno preverja svoj vpliv na gospodarstvo oziroma trajnostni razvoj Republike Slovenije in zadovoljstvo gospodarskih deležnikov z njenimi storitvami. Po posameznih programih sproti, celostno pa na štiri leta z naročeno študijo. Tako je bila v letu 2007 izvedena **Analiza vloge in pomena SID banke za slovensko gospodarstvo** (Jaklič, Zagoršek & Rašković, 2007), ki je kasneje dopolnjena tudi v 2008 in 2009 s študijo možnosti razširitve dejavnosti z novimi produkti za spodbujanje gospodarskega razvoja (Rašković, 2008 in Rašković, 2009). Omenjena študija, v kateri so avtorji analizirali dotedanjo vlogo in učinke SID banke pri spodbujanju izvoza in razvoja slovenskega gospodarstva ter ocenili možnost razširitve dejavnosti, je pokazala pomemben vpliv SID banke na gospodarstvo in širšo družbo. Avtorji so preučili poslovanje in učinke delovanje SID banke v obdobju 2002-2006 in ocenili, da je poslovala stabilno in uspešno. Na osnovi metodologije analize ekonomskega vpliva so izračunali izvozno-proizvodni multiplikator za dejavnosti nemarketabilnega zavarovanja in financiranja, ki je znašal 1,9, ter ugotovili, da je bilo poslovanje SID banke uspešnejše in relativno (glede na pomen v nacionalnem gospodarstvu) pomembnejše od poslovanja primerljivih institucij (finska Finnvera in madžarska MEHIB). Več o rezultatih omenjene študije v Prilogi 4.

Primerjalna analiza sistemov evalviranja v sorodnih inštitucijah

V sklopu naše raziskave smo analizirali **sisteme evalviranja v štirih razvojnih bankah**, ki imajo evalvacije sistematično urejene: **KfW** (nemška razvojna banka), **EBRD** (Evropska banka za obnovo in razvoj), **EIB** (Evropska investicijska banka) in **CEB banki** (Razvojna banka Sveta Evrope). Poleg tega smo analizirali tudi sistem evalvacij v Evropski Uniji, ki ima verjetno najobširnejši sistem izvajanja evalvacij na svetu. Izsledki omenjenih študij primerov se nahajajo v Prilogi 5, tu pa predstavljamo glavne ugotovitve te analize.

Prva ugotovitev iz primerjalne analize razvojnih bank je, da **imajo sistematično urejen sistem evalviranja** običajno **samo večje, multilateralne banke** kot so prej omenjene EIB, EBRD, CEB, pa tudi Svetovna banka. Od večjih nacionalnih razvojnih bank imajo sistem

evalviranja uveden samo v nekaj bankah (na primer francoski AFD in Nordic Investment Bank). Evalvacije imajo sistematično urejene še v KfW banki, kjer pa so uvrščene kot del celotnega sistema nadzora.

Možen razlog za to bi lahko bil, da so sistemi evalvacij še relativno novi. V KfW-ju so ustanovili Oddelek za evalvacije šele leta 2007; v CEB banki leta 2002; EIB evalvira vsa področja delovanja od leta 2005; v EBRD pa že od leta 1996 čeprav so sistem bistveno spremenili leta 2005. Evalvacije so bile pred tem poznane zgolj v mednarodnih razvojnih institucijah kot so Svetovna banka, UNICEF in podobno. Celo v EU, ki ima danes najbolj razvejan in obsežen sistem evalvacij, so se s sistemom evalviranja začeli resno ukvarjati šele leta 2000 (z novo zakonodajo na področju Strukturnih skladov za obdobje 2000 – 2006).

Če je to razlog za relativno omejenost bi to pomenilo, da se bo sistematično evalviranje programov razvojnih bank v prihodnjih letih razširilo. Vendar pa to ni povsem gotovo. Evalvacije so namreč koristno orodje za presojo javnih politik, vendar pa banke uporabljajo tudi druga orodja nadzora in institucionalnega učenja – na primer revizijo. Zgoraj omenjene banke, ki so šele relativno pred kratkim ustanovile evalvacijske oddelke, so jih ustanovile poleg **že obstoječih sistemov revizije in monitoringa**. Večje banke si lahko privoščijo več nivojev presoje in nadzora, manjše banke pa se bodo tudi v prihodnosti lahko odločile, da se bodo omejile zgolj na revizije in morda še monitoring aktivnosti. To je še bolj verjetno, če bodo ocenile, da so stroški sistematičnega evalviranja programov visoki.

Primerjalna analiza je pokazala tudi, da so sistemi evalviranja, kjer so jih implementirali, običajno samo del kontrole in nadzora posamezne banke – vse banke imajo tudi druge oddelke kot so oddelki za notranjo revizijo, t.i. oddelke za skladnost poslovanja (*angl. Compliance*) oddelki itn. Oddelek za evalvacije je pogosto povsem neodvisen od ostalih delov. Tako Oddelek za evalvacije na EBRD, ki je odgovoren za pregled poslovanja banke, poroča celo neposredno upravnemu odboru (*ang. board of directors*) in je tako neodvisen od managementa banke. Ta oddelek ima tudi lasten vir financiranja, ki je ločen od proračuna celotne banke.

Bolj običajna je drugačna organizacija. Na **CEB banki** je tako oddelek za ex-post evalvacije podrejen neposredno guvernerju banke, ki mu tudi direktno poroča. Prav tako je neodvisen od operativnih aktivnosti banke. Podobno je z oddelkom za evalvacije (*ang. Evaluations department*) na KfW medtem ko je na EIB oddelek Evalvacije operacij (*ang. Operations evaluation*) uvrščen v oddelek Generalnega Inšpektorja. V obeh primerih poroča oddelek direktno odboru izvršnih direktorjev (*ang. Board of Managing Directors*) in upravi.

Oddelki za evalvacije so običajno precej **majhni**, vsaj za tako velike banke. Tako so običajno sestavljeni iz vodje skupine, evalvatorjev (pogosto samo dveh), asistenta in po potrebi zunanjih svetovalcev – tako je na CEB in EIB. Na KfW ta skupina vsebuje šest projektnih managerjev, vodjo oddelka za evalvacije in vodjo skupine ter dve asistentki. Tudi na drugih bankah niso bolj številčni. Zaradi majhnosti in tudi za zagotovitev nepristranskosti in strokovnosti **pogosto uporabljajo zunanje svetovalne storitve**.

Zanimiv je primer CEB banke (Slika 3.3), ki ima poleg Ex Post Evalvacijskega Oddelka (DEP) ustanovila tudi Svetovalno Delovno Skupino (*ang. Advisory Working Group*). Ta je organ, ki ga sestavljajo štiri vrhunski strokovnjaki s področja evalvacij in se sestaja enkrat letno z namenom ocenjevanja aktivnosti DEP. Ta skupina tudi svetuje glede metodologij posameznih evalvacij in postopkov za njihovo izvedbo.

Slika 3.3: Primer organiziranosti evalvacijskega oddelka na banki CEB

Vir: Spletna stran CEB, 2011.

V večini primerov banke uporabljajo tudi precej **podobno metodologijo**. To ni naključje, saj so metodološke pristope do določene mere med seboj tudi dogovorile v sklopu navodil, ki jih je pripravila **Evaluation Cooperation Group (ECG)** – neformalna skupina katere cilj je standardizirati evalvacijske metode v multilateralnih razvojnih bankah. Tako kriteriji kot tudi ocenjevalne lestvice so podobne. Najbolj sistematičen pregled ocenjevalnih kriterijev imajo na CEB banki. Temelji na petih glavnih kriterijih, ki so jih dodatno razčlenili po podkriterijih. Vsak podkriterij se ocenjuje na lestvici od 1 do 4, kjer posamezne ocene pomenijo:

- 4 – zelo zadovoljivo
- 3 - zadovoljivo
- 2 - na meji
- 1 – slabo

Pod-kriteriji se ocenjujejo podobno kot glavni kriteriji. Skupna ocena programa (ki ni nujno povprečje delni ocen) pa pokaže celostno oceno kot je prikazana v Tabeli 3.2.

Tabela 3.1: Vzorec skupne evalvacijske ocene po različnih kriterijih

Kriterij	Pod-kriterij	Delna ocena	Ocena
Pomembnost	Prepoznavanje potreb upravičencev		
	Kvaliteta načrtovanja		
	Institucionalna ureditev		
	Pomembnost sprememb programa		
Uspešnost	Dosežki		
	Kvaliteta in nadzor (monitoring)		
	Zadovoljstvo deležnikov		
Učinkovitost	Urniki		
	Vodenje projekta		
	Stroškovna učinkovitost		
	Nadzor nad stroški		
Vpliv	Vplivi na institucije		
	Finančni in ekonomski vplivi		
	Socialni vpliv		
	Okoljski vpliv		
Trajnost	Institucionalna trajnost		
	Finančna/ekonomska trajnost		
	Socio-kulturna in okoljska trajnost		
	Tehnična trajnost		
Skupna ocena			

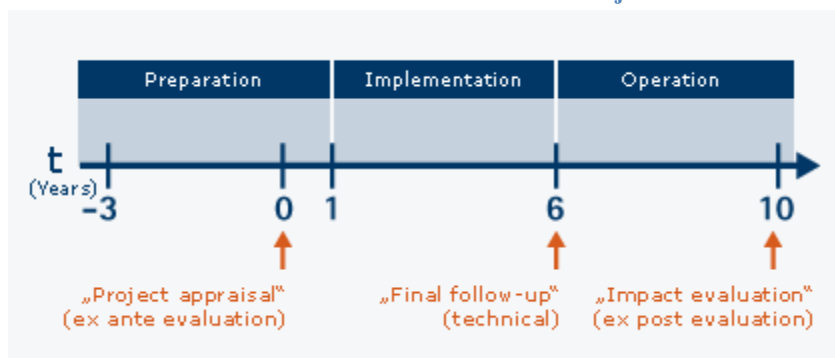
Vir: Lastna priredba, usklajena z zgledi ECG in CEB banke.

Evalvacije se običajno izvajajo z uporabo kvalitativnih in kvantitativnih metod in so sestavljene iz socio-ekonomskega vprašalnika pri upravičencih in tehnične analize ustvarjenih rezultatov. Se pa zasnova in izvedba vsake posamezne evalvacije po potrebi metodološko prilagodi programu ali projektu, ki se evalvira.

Razvojne banke zaradi prevelikega obsega poslovanja običajno vzorčijo in **evalvirajo samo izbrane programe** (za razliko od EU, kjer je cilj evalvacija vseh aktivnosti in porabe vseh sredstev). Zato je pomemben tudi način izbire projektov za evalvacijo. Tako evalvacijski oddelek EvD na banki EBRD pripravi naključni vzorec projektov za evalvacijo v danem letu. Ta vzorec mora biti dovolj velik, da se zagotovi statistično značilnost rezultatov. V praksi to pomeni, da za evalvacijo izberejo približno 50 do 55 odstotkov projektov. Za vsako triletno obdobje mora biti izbranih toliko projektov, da je ocena EvD o rezultatih evalvacije za celotno banko EBRD podana s 95 % stopnjo zaupanja.

Najbolj pogosto tako uporabljajo ex-post evalvacije (evalvacijo vplivov). Na CEB so tako celo uradno poimenovali njihov oddelček: Ex Post Evaluation Department. Časovni okvir je običajno eno do dve leti po zaključku razdeljevanja posojil. V izjemnih primerih, na primer v okviru ponavljajočih se programov, se lahko na EIB izvede evalvacija tudi v primeru, da še niso bila razdeljena vsa sredstva ampak zgolj več kot 50 % sredstev. KfW poleg ex-post izvaja tudi predhodne (ex ante) in zaključne (*ang. final follow-up*) evalvacije ki se izvedejo takoj po zaključku implementacijske faze projekta. Vendar pa tudi oni poudarjajo pomen ex post evalvacij. Na sliki je pokazana razlika v časovni izvedbi različnih tipov evalvacij.

Slika 3.4: Časovna izvedba različnih vrst evalvacij na KfW banki

Vir: Spletna stran KfW, 2011.

Razlog za tak poudarek na ex post evalvacijah je, da s to vrsto evalvacij najbolj zadovoljijo cilj evalviranja – prenos pridobljenih izkušenj in naučenih lekcij nazaj v postopek sprejemanja odločitev. Tako pospešujejo in gojijo organizacijsko učenje. Osnovni namen ex post evalvacij je kontinuirano izboljševanje projektov in programov, ki jih razvojna banka financira. V skladu s tem namenom je ex post evalvacija orodje tako za operativni management kot tudi za povečanje odgovornosti državam ustanoviteljicam in za zagotovitev transparentnosti poslovanja.

Zanimivo pri tem je, da poleg najbolj standardne oblike evalviranja (ex post evalvacije projekta ali programa) posamezne institucije tudi uvajajo dodatne oblike, ki lahko vplivajo na organizacijsko učenje. Tako je EU v letu 2010 uvedla tako imenovane **celovite presoje skladnosti** (*ang. fitness check*) kot dopolnitev svojemu sistemu evalviranja. To so celovite ocene in presoje, ki ocenjujejo ali je regulativni okvir na izbranem področju politike primeren svojemu namenu. Njihov cilj je ugotoviti prevelike upravne obremenitve, prekrivanja, vrzeli, nedoslednosti in/ali zastarele ukrepe, ki so se lahko pojavili v daljšem časovnem obdobju. Cilj je tudi pomagati pri celostni vpliv zakonodaje. Njihove ugotovitve bodo služile kot podlaga za oblikovanje politike in sklepe o prihodnosti ustreznega zakonodajnega okvirja. 'Fitness check' ne nadomešča tradicionalne evalvacije, saj je njihov namen dopolniti evalvacije posameznih instrumentov politike. Evalvacije posameznih instrumentov ne pokažejo vedno širše slike ter bolj strateškega in globalnega pogleda, ki je pogosto zahtevan – to zagotovijo preverjanja primernosti (fitness check).

Podobno so tudi na KfW uvedli **tematske evalvacije**. Njihov namen je raziskovati kompleksne verige vplivov na celotna področja in posamezne koncepte. Tako je po letu 2007

KfW sistematično izvaja tematske evalvacije na področju decentralizacije in vplivih, ki jih ima banka na procese decentralizacije.

EBRD podobno izvaja posebne raziskave/evalvacije s področja programov Banke, posameznih industrij ali držav. Tako so na primer v Januarju 2011 objavili posebno poročilo o politiki banke do leasing-a – od razvoja teh programov do njihovega zaključka konec leta 2008. Določene banke evalvirajo celo evalvacijski oddelek, običajno z uporabo samo-evalvacij. Tako so na primer na KfW v letu 2010 izvedli samo-oceno nadzornega odbora z uporabo strukturiranega vprašalnika.

Za doseganje cilja transparentnosti poslovanja so **rezultati evalvacij zelo pogosto javni**. Pri tem sicer veljajo **pravila o poslovnih tajnosti podatkov**, zato običajno celotna evalvacijska poročila niso na voljo splošni javnosti, ampak so ustrezno **skrajšana in prilagojena**. Pogosto razvojne banke objavljajo tudi pregledna letna (ali pa dvo-letna, v primeru EU pa tudi več-letna) poročila o izvedenih evalvacijah. Rezultati posameznih evalvacij niso v nobeni od obravnavanih bank povsem tajni.

Priporočila za nadgradnjo sistema evalviranja na SID banki na podlagi primerjalne analize sistemov evalviranja

Na podlagi primerjalne analize lahko ugotovimo, da je za SID banko v prvem koraku potreben razmislek, ali res potrebuje organizacijsko ločen oddelek za evalvacije. Analiza je namreč pokazala, da so evalvacije v večini razvojnih bank samo del sistema kontrole in nadzora oziroma posamezne banke – vse banke imajo tudi druge oddelke kot so oddelki za notranjo revizijo, oddelke za skladnost (Compliance) itn. Večina razvojnih bank podobne velikosti kot SID takšnega oddelka nima. Po drugi strani pa je trend uvajanja evalvacijskih sistemov v porastu in je povsem možno, da se bodo v prihodnosti takšni sistemi in oblike organiziranosti razširili tudi v manjše razvojne banke kot je SID. Zato je naše **priporočilo, da SID banka vzpostavi sistem evalviranja svojih aktivnosti**. Vprašanje pa je, kako takšen sistem organizirati. Ena od možnosti je, da ustanovi poseben Oddelek za evalvacije po zgledu večjih razvojnih bank.

Za zagotovitev objektivnosti in neodvisnosti bi moral biti Oddelek za evalvacije povsem **neodvisen** od ostalih delov. Tako Oddelek za evalvacije na EBRD, ki je odgovoren za pregled poslovanja banke, poroča celo neposredno upravnemu odboru (Board of directors) in je tako neodvisen od managementa banke. Tak oddelek ima tudi lasten vir financiranja, ki je ločen od proračuna celotne banke. Tudi na drugih področjih mora zagotoviti uprava banke zagotoviti, da je med Oddelkom za evalvacije in preostalimi oddelki vzpostavljen t.i. Kitajski zid – da notranji oddelek lahko ohrani neodvisnost in objektivnost. Tudi v drugih bankah so oddelki za evalvacije organizirani tako, da je zagotovljena njihova neodvisnost, vendar pa to v manjši razvojni banki kot je SID predstavlja večji izziv.

Zahteva pa tudi precejšnja sredstva. Seveda obstaja tudi drugačna možnost organiziranja evalvacij – prepustitev izvedbe evalviranja zunanjim institucijam – kot je bila uporabljena tudi pri obeh evalvacijah SID banke do sedaj. Zato je naše priporočilo, **da SID banka ne**

uvede ločene organizacijske enote za evalvacije, ampak jih raje izvajajo zunanje institucije, znotraj banke pa naj postopno nadgrajuje interne ekspertize s področja evalviranja. Kombinacija internega in zunanjega izvajanja evalvacij bo bolj ekonomična in bo omogočala večjo fleksibilnost in objektivnost, istočasno pa bo omogočila organizacijsko učenje znotraj institucije. Pri tem pa naj SID banka vzpostavi sistem evalviranja, ki bo zunanjim izvajalcem evalvacij določal parametre delovanja: jasen namen in cilj posamezne evalvacije, dovoljen nabor raziskovalnih metod, enotno ocenjevalno lestvico in poenotene kriterije merjenja uspešnosti. Sistem evalvacij SID banke mora obravnavati rezultate in ugotovitve evalvacij resno in kot objektivne pokazatelje dejanskega stanja. Uprava banke mora na teh rezultatih utemeljiti korektivne ukrepe, če so potrebni, in sistem evalvacij uveljaviti kot eno od ključnih orodij celovitejšega sistema spremljanja učinkov.

Tudi naša primerjalna analiza je pokazala, da je sistem evalvacij samo pomemben del širšega sistema spremljanja in nadzora. Zato morajo sistem evalviranja na SID banki dopolnjevati **tudi drugi sistemi spremljanja** – na primer sistem **revizij** in **sistem spremljanja (monitoringa)**. Po našem mnenju je tu zelo pomemben predvsem **sistem nadzora nad (namensko) porabo sredstev in sistem spremljanja rezultatov (monitoringa) posameznih programov**. Nadzor mora potrditi, da so bila sredstva porabljena v skladu z namenom in cilji financiranja. Spremljanje rezultatov pa mora poročati, kakšni so bili končni učinki financiranja, pa tudi primerjati, ali so ti učinki v skladu z napovedanimi (ciljnimi) učinki od odobritvi financiranja.

Na tem področju prepoznavamo potrebo po krepitvi sistema monitoringa. SID banka že izvaja monitoring kot del svojega upravljanja s kreditnim tveganjem, pa tudi spremljanje ključnih kazalnikov za merjenje uspešnosti strategije. Vendar pa se pojavlja potreba po dodatnem monitoringu doseganja ciljev. Ta potreba se bo dodatno izrazila, če se bo SID banka vključila v izvajanje evropske kohezijske politike. V tem primeru bo morala razviti sistem monitoringa, ki bo vseboval tako skupne kazalnike (common indicators) kot tudi dodatne lastne kazalnike za posamezne programe. Na področju skupnih kazalnikov bo potrebno pripraviti sistem monitoringa, ki bo upošteval kaskadiranje skupnih kazalnikov – kazalniki doseganja ciljev posameznih programov bodo morali podpirati doseganje nacionalnih ciljev na področju politik in ciljev EU na področju skupnih politik. Vendar pa bo uvedba takšnega sistema za SID nujna šele z začetkom sodelovanja pri razdeljevanju nepovratnih sredstev.

Ker je večina drugih državnih institucij v Sloveniji že vključena v ta sistem in že izvajajo ta monitoring in doseganje le-teh uporabljajo tudi za svojo promocijo je SID pogosto v primerjalno slabšem položaju, saj z manjšimi vložki lahko dosega boljše rezultate. Vendar pa je narava SID banke s posredovanjem dolžniških virov financiranja takšna, da je vprašanje če lahko od svojih komitentov zahteva tako podrobno poročanje kot so ga dolžni zahtevati na institucijah, ki posredujejo nepovratne pomoči, še posebej pri posrednem financiranju preko komercialnih bank. Zato je potrebno ob razvijanju sistema monitoringa na SID banki upoštevati tako zahteve EU (pri nepovratnih pomočeh) kot tudi realne možnosti za poročanje pri komitentih komercialnih bank, ki sodelujejo pri programih SID banke. Skupina neposrednih prejemnikov dolžniških virov financiranja s strani SID banke pa je verjetno nekje vmes.

Če se SID banka odloči za dopolnitev obstoječih sistemov spremljanja z uvedbo sistema so glavne značilnosti jasno vidne. Evalvacije naj predstavljajo dopolnitev obstoječim internim in eksternim postopkom revizije in drugim sistemom nadzora in kontrole. V novozgrajenem sistemu evalviranja priporočamo poudarek na ex post evalvacijah izbranega števila programov, običajno leto ali dve po zaključku razdeljevanja sredstev. Predlagamo, da se **vsako leto izvede evalvacija programov v sklopu ene tržne vrzeli** v skladu s kriteriji pomembnosti in perspektivnosti določene tržne vrzeli (na primer: prvo leto evalvacijo programov s področja raziskav, razvoja in inovacij; drugo leto evalvacijo programov podpore internacionalizaciji itn.).

Ex-ante evalvacije programov po posameznih tržnih vrzeli bodo potrebne tudi zaradi zagotavljanja prihodnjega črpanja EU sredstev. SID banka že sedaj pred pripravo novih programov predhodno preveri obstoje tržne vrzeli, za zagotavljanje nepovratnih EU sredstev pa bo potrebna tudi vključitev v sistem upravljanja in nadzora EU. Na področju nadzora in revizije ima SID banka že vzpostavljen sistem, ki se zdi kompatibilen z zahtevami EU, medtem ko bo potrebno za ta namen vzpostaviti dodaten sistem monitoringa ter evalviranja porabe EU sredstev po posameznih programih.

Evalvacije naj izvajajo izbrani zunanji evalvatorji (verjetno izbrani med kvalificiranimi ponudniki s postopki javnega naročanja). Vodenje evalvacijskega sistema mora biti interno, pri izvedbi pa naj sodeluje z zunanjimi izvajalci. Občasno bi bilo smiselno ponavljati tudi **celovito evalvacijo celotne SID banke** (približek 'fitness check-a' – vseh programov banke), ki pa bi se izvedla samo na vsakih nekaj let (**recimo vsaka 3 ali 4 leta**). Ločeno bi bilo smiselno na vsakih nekaj let izvesti tudi evalvacijo operacij (procesov banke in partnerjev do uporabnika), v katerega bi vključili tudi sam postopek evalviranja in evalvacijski sistem ter celoten sistem spremljanja. Rezultati evalvacij naj bodo uporabni tudi v procesu strateškega planiranja in določanja strateške usmeritve SID banke. Rezultati evalvacijskih poročil naj bodo javni (vsaj v povzetku).

Za kontrolo stroškov evalvacij je smiselno, da te niso preveč obsežne, saj bi to povzročilo preveliko obremenitev tako za SID banko kot tudi za partnerje v procesu in bi lahko vplivalo na njene rezultate. Zelo priporočamo tudi primerjavo rezultatov evalvacij SID banke z rezultati evalvacij istih programov pri partnerskih bankah (recimo CEB, EIB ali KfW evalvacij programov, kjer je sodelovala tudi SID banka).

Metodologijo evalvacij naj povzame **po metodoloških smernicah Evaluation Cooperation Group (ECG)** s štiri-stopenjskim ocenjevanjem po nekaj izbranih kriterijih. Kot vzor priporočamo kriterije in pod-kriterije, ki jih uporablja CEB banka (predstavljeni v Tabeli 3.2). Potrebno pa je za vsako evalvacijo posebej prilagoditi metodologijo glede na specifične lastnosti posameznega projekta ali programa, ki je predmet evalviranja ter poskrbeti za njihovo primerljivost v času.

Predlog vzpostavitve hierarhičnega sistema spremljanja v banki

Na podlagi primerjalne analize in pogovorov s člani SID banke predlagamo **vzpostavitev hierarhičnega sistema spremljanja** v SID banki, ki bo vseboval:

1. **sistem nadzora nad porabo sredstev (pri posrednih in neposrednih uporabnikih),**
2. **sistem spremljanja (monitoringa) učinkov in**
3. **sistem evalvacije učinkov.**

Nadzor nad porabo sredstev je v veliki meri že vzpostavljen, vendar pa priporočamo njegovo nadgraditev za preprečevanje nenamenske porabe sredstev. Ključnega pomena tu je verjetno podatkovni sistem SID banke, ki je ravno v postopku nadgrajevanja. V nadaljevanju predstavljamo primer dobre prakse, za katerega ocenjujemo, da bi ga bilo vredno diseminirati po celotni organizaciji. Gre za sistem spremljanja učinkov sredstev na novem produktu 'Financiranje tehnološko-razvojnih projektov 2011-2013'.

Študija primera: Nov sistem spremljanja učinkov SID banke

SID banka je 21.11.2011 objavila vabilo za pridobitev kreditov za financiranje tehnološko-razvojnih projektov. Inovativna kreditna linija je novost v ponudbi SID banke, za katero so oblikovali tudi izboljššan način spremljanja učinkov. Ta sistem spremljanja lahko služi kot primer tudi za ostalo poročanje.

Prejemniki kreditov morajo o porabi sredstev poročati s pripravo treh poročil:

1. Poročilo o uspešnosti in učinkovitosti – kreditojemalec pripravi poročilo letno za obdobje od začetka projekta do 3 ali 5 let po zaključku projekta
2. Poročilo o vsebinskem in finančnem napredku – kreditojemalec pripravi polletno poročilo
3. Poročilo o vsebinskem in finančnem zaključku projekta – odda tri mesece po zaključku projekta

Vsa poročila se oddajajo elektronsko na standardiziranih in v naprej pripravljenih obrazcih. Kazalniki za spremljanje so določeni v naprej in so razvrščeni v tri skupine: kazalniki rezultata (za spremljanje takojšnjih neposrednih učinkov), kazalniki učinka (za spremljanje dolgoročnih neposrednih učinkov) in kazalniki vpliva (za spremljanje dolgoročnih posrednih učinkov). Dvoje poročil je vsebinske narave, vendar pa so tudi tu predpisani obvezni elementi poročila, ki omogočajo oceno finančnega in vsebinskega napredka posamičnega projekta, pa tudi nadzor nad namensko porabo sredstev. Omogoča namreč primerjavo planiranih vrednosti kazalnikov iz vloge z dejanskimi rezultati. Obveznost izpolnjevanja obrazcev je vključena v kreditno pogodbo, kar pa je mogoče zgolj v tem primeru ko SID banka posluje direktno s kreditojemalci. V bolj običajnih primerih poslovanja preko posredujočih bank bo potrebno zagotoviti vključitev teh obveznosti v kreditne pogodbe in tudi njihovo izpolnjevanje.

Zgledi kot so ta, bi lahko postali osnova za razširitev sistema spremljanja na vse programe SID banke. Vendar pa je tu potreben razmislek, ali ni takšen obseg zahtev do strank preveč zahteven? V tujini so sistemi spremljanja učinkov pogosto zasnovani na **vzorčenju**, kjer takšno količino podatkov pridobijo samo od reprezentativnega vzorca strank. Na drugi strani slovenska podjetja že sedaj opravijo ogromno administracije in poročanja v primeru, da pridobijo (nepovratna) EU sredstva. Zato za stranke SID banke takšno poročanje ne bi bilo povsem novo in verjetno tudi ne nesprejemljivo (čeprav je pri EU sredstvih črpanje sredstev ob ne-poročanju ustavljeno, kar je za podjetja velika motivacija da sodelujejo pri poročanju – tega SID ne bo imela). V primeru, da je število prejemnikov zadosti veliko, je zato smiselno izvajati **spremljanje samo na reprezentativnem vzorcu**.

Sistem evalviranja ima drugačen namen od sistema spremljanja učinkov. Odgovarja namreč na vprašanja 'Ali izvajamo prave aktivnosti?' ter 'Ali obstajajo boljši načini za doseganje zastavljenih ciljev?', zato je ključen cilj evalviranja organizacijsko učenje in pridobivanje znanja za izboljšavo delovanja na področju javnih politik (v primeru SID tržnih vrzeli). Sistem evalviranja je zato manj usmerjen v konkretne učinke posameznih programov in sredstev in **bolj usmerjen v širšo sliko doseganja ciljev politik in banke.** Rezultati evalvacij so tako lahko izračunani narodno-gospodarski multiplikatorji, kot smo jih izračunali v tej študiji, ali pa ocena zunanjih učinkov (eksternalij) ter priporočila za izboljšave celotnih politik.

S hierarhičnim sistemom spremljanja v SID banki bi tako **združili nadzor nad porabo sredstev (operativno raven), spremljanje učinkov porabljenih sredstev (ki bi omogočil direktno merjenje rezultatov posameznih programov) ter širše spremljanje upravičenosti investiranih sredstev za dosego javnih ciljev.** S tem bi pokrili tri ravni spremljanja (merjenja) učinkov v skladu s PDCA modelom. Združitev vseh treh nivojev v enotni organizacijski strukturi pa bi tudi zagotovilo, da bi izsledki in ugotovitve privedle do korektivnih ukrepov in izboljšalo učinkovitost porabe javnih sredstev in doseganja javnih ciljev.

4. PRIMERJAVA AKTIVNOSTI, ORGANIZIRANOSTI IN REZULTATOV SID BANKE S PRIMERLJIVIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI V TUJINI

Glede na relativno širok nabor dejavnosti SID banke, je tudi nabor relativno primerljivih inštitucij po svetu obsežen. Kot potencialno zanimive za primerjavo smo identificirali **šest multilateralnih institucij, 84 nacionalnih razvojnih bank in/ali 41 izvoznih kreditnih agencij iz 41 držav** (določene organizacije so hkrati nacionalne razvojne banke in izvozne kreditne agencije). Popoln seznam je na voljo v Prilogi 6. Na podlagi intervjuja s predstavniki SID banke smo iz zgoraj navedenega nabora identificirali **35 institucij**, ki so bile označene kot '**pomembne**' ali '**zanimive**' (Tabela 4.1). Pregledali smo njihova poslovna poročila za leto 2010, spletne strani vseh omenjenih inštitucij (do vključno dne 14. 7. 2011) ter črpali sekundarne podatke iz baze BankScope, OECD in Bernske Unije.

V nadaljevanju prikazujemo ugotovitve primerjalne študije glede na vsebinsko organiziranost, aktivnosti s katerimi se ukvarjajo omenjene inštitucije in glede na dosežene rezultate. Pri tem je potrebno poudariti, da rezultatov posameznih inštitucij ne moremo neposredno primerjati, saj gre pogosto za inštitucije z različnimi nameni in filozofijami delovanja (nekatero so banke, druge ne), pa tudi z različnimi viri sredstev (nekatero imajo dostop do proračunskih virov, druge ne). Vseeno primerjava poda širšo sliko aktivnosti in ciljev, ki jih zasledujejo inštitucije po svetu, po namenu ali aktivnostih podobne SID banki.

Benchmarking sorodnih institucij

Vsebinski pregled organiziranosti sorodnih institucij pokaže, da je mogoče analizirane organizacije (Tabela 4.1) razvrstiti v **štiri širše kategorije**:

1. Univerzalne razvojne banke (npr. poljska BKG banka, – Poljska ali brazilska BNDES),
2. Specializirane razvojne banke (npr. Kommunalkredit Avstrija, ki je specializirana za razvoj javne in gospodarske infrastrukture),
3. Specializirane ne-bančne inštitucije po posameznih področjih (najbolj pogosto za zavarovanje izvoznih kreditnih tveganj, razširjene so tudi po drugih področjih),
4. Multilateralne banke (Svetovna Banka, EBRD, EIB), ki imajo pogosto poleg posojilodajalske tudi donatorsko vlogo.

Tabela 4.1: Izbor inštitucij za primerjavo po državah

Poreklo	Naziv inštitucije
Avstrija	AustriaWirtschaftsservice
Avstrija	KommunalkreditAustria
Avstrija	ÖsterreichischeKontrollbank
Brazilijska	BNDES (Banco Nacional De Desenvolvimento Economico E Social)
Estonija	KredEx
Finska	Finnvera
Francija	Agence française de développement (AFD)
Francija	OSEO
Hrvaška	Croatian Bank of Reconstruction and Development (HBOR)
Italija	Cassa di depositi e prestiti
Italija	Finlombarda
Italija	UniCredit Medio Credito Centrale
Italija	Mediocredito
Italija	SACE
Japonska	Development Bank of Japan (DBJ)
Južna Koreja	Korea Development Bank
Kitajska	China Development Bank (CDB)
Madžarska	Hungarian Development Bank
Multilateralna	EUROPEAN INVESTMENT BANK
Multilateralna	EUROPEAN INVESTMENT FUND
Multilateralna	NORDIC INVESTMENT BANK
Multilateralna	COUNCIL OF EUROPE DEVELOPMENT BANK (CEB)
Multilateralna	EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (EBRD)
Multilateralna	WORLD BANK (WB)
Nemčija	KfW IPEX-Bank GmbH
Nemčija	KfW Bankengruppe
Norveška	Innovation Norway
Poljska	Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)
Poljska	Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE)
Slovaška	Slovak Guarantee and Development Bank (SZRB)
Slovaška	Eximbanka SR
Španija	Instituto de Crédito Oficial (ICO)
Švedska	Kommuninvest
Združene države Amerike	Export-Import Bank of the United States (Ex-Im Bank)
Združene države Amerike	Private Export Funding Corporation (PEFCO)

Pregled po posameznih državah pokaže, da obstajata glede **financiranja razvojnih politik dva koncepta**: centralizirani (ena osrednja inštitucija s širokim razponom delovanja) in decentralizirani (več bolj specializiranih inštitucij). Države z eno osrednjo razvojno banko so npr. Brazilija, Kitajska, Hrvaška, Poljska, Slovaška, države, ki imajo več bolj specializiranih institucij pa so npr. Avstrija, Finska, Francija in Italija. **SID banka** se v tem kontekstu uvršča med **univerzalne razvojne banke z relativno širokim obsegom delovanja**, kar prikazujemo v naslednjem podpoglavju (benchmarking programov).

Benchmarking posameznih programov banke SID s podobnimi programi v izbranih državah

Tabela 4.2 prikazuje tudi **primerjavo posameznih programov** SID banke s programi podobnih inštitucij. SID banka sodi v nabor bank s širšim spektrom delovanja, saj pokriva dolgoročno financiranje rasti in razvoja malih in srednjih podjetij, internacionalizacijo, raziskave, razvoj in inovacije, izobraževanje, zaposlovanje, varovanje okolja in energetska učinkovitost, gospodarsko in javno infrastrukturo, regionalni razvoj, stanovanjsko področje, izvozne garancije in kritje ne-tržnih tveganj (Vir: Strategija SID). Poleg področij, ki izhajajo iz ZSIRB, smo v primerjalno analizo vključili tudi izvozne garancije in kritje ne-tržnih tveganj (saj to vrzel Skupina SID pokriva preko SID-PKZ), pa tudi delovanje preko inštrumenta kapitalskega trga, na katerega se navezujemo kasneje pri analizi tržnih vrzeli. Primerjava s sorodnimi inštitucijami pokaže, da so **najbližje širini tega programskega nabora preostale univerzalne razvojne banke**, pri čemer ima širši nabor delovanja samo še brazilska BNDES. Preostale univerzalne razvojne banke imajo primerljivo širok nabor (poljska BGK, kitajska CDB), ostale pa celo nekoliko manjši (japonska DBJ, madžarska HDB in španska ICO).

Razumljivo so tako specializirane razvojne banke kot tudi ne-bančne inštitucije ožje po obsegu svojega delovanja. Pri tem je potrebno omeniti, da tri specializirane razvojne banke - francoska AFD, nemška KfW IPEX in avstrijska ÖKB - sicer pokrivajo relativno širok nabor dejavnost, kjer pa jih znaten del ni (več) v glavnem fokusu. Pri specializiranih ne-bančnih inštitucijah gre za izvozne kreditne agencije, ki niso širile svoje dejavnosti na druga področja.

Multilateralne, mednarodne razvojne banke pa so seveda primerljive z delovanjem SID banke zgolj v segmentih, kjer se programi ujemajo. Najširši spekter delovanja ima tako Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Nordijska investicijska banka (NIB) se osredotoča na nordijski prostor, Svetovna banka (WB) naj bi primarno nudila kredite državam v razvoju in tranziciji (čeprav se njena vloga v globalno gospodarsko krizo seveda re-definira), EIB in EIF pa naj bi skrbeli za zagotavljanje dolgoročnega financiranja z namenom doseganja ciljev Evropske Unije.

Benchmarking rezultatov

V tem podpoglavju se osredotočamo na finančne in druge **kazalnike, ki opisujejo uspešnost SID banke vis-a-vis sorodnim inštitucijam**. Ker smo v prejšnjih podpoglavjih izpostavili razlike v ciljih in aktivnostih med posameznimi inštitucijami, se na tem mestu osredotočamo na primerjavo rezultatov SID banke z rezultati primerljivih inštitucij, torej nabor univerzalnih razvojnih bank s širšim in nekoliko manj širokim spektrom delovanja, kot so poljska BGK, kitajska CDB, japonska DBJ, madžarska HDB, francoska AFD, nemška KfW, avstrijska Österreichische Kontrollbank in španska ICO. Ko omenjamo benchmarking, je potrebno izpostaviti **različne pozicije posameznih razvojnih bank, ki niso enake oziroma povsem**

primerljive. Ena izmed takih razlik, ki je v zadnjem času še posebej izpostavljena so viri financiranja dejavnosti razvojnih bank (cost-to-funding). Medtem, ko SID banka uporablja dolžniške vire na mednarodnih trgih kapitala, ki so v krizi bistveno bolj podvrženi segmentaciji med posameznimi državami oziroma skupinami držav kot pred njo, marsikatera tuje razvojne banke uporabljajo s strani svojih držav zagotovljene ugodne vire sredstev. Ti so manj podvrženi spremembam na finančnih trgih in predstavljajo eno izmed ključnih prednosti ter vzvodov delovanja razvojnih bank. Podobne rešitve lahko najdemo tudi pri večini drugih slovenskih razvojno-spodbujevalnih institucijah (proračunska sredstva in/ali posebni viri - npr. Eko sklad - ekološki davek). Razliko v viri financiranja razvojnih bank podrobneje analiziramo kasneje.

Tabela 4.3 predstavlja primerjavo omenjenih institucij glede na **dobičkonosnost sredstev, dobičkonosnost kapitala, razmerje med stroški in prihodki, ustreznost kapitala (Tier 1), rating banke (6.8.2011), mesto v matični državi, ki ga zaseda glede na sredstva in odstotek**, ki ga banka predstavlja v vseh bančnih sredstvih v državi. Vsi kazalniki (kjer je bilo vrednosti mogoče najti) so podani za štiri leta **(2006-2009)**.

Primerjava kaže, da se SID banka med univerzalnimi razvojnimi bankami glede na dobičkonosnost sredstev in kapitala uvršča med institucije z nižjimi vrednostmi omenjenih kazalnikov; precej višje stopnje dobičkonosnosti imajo brazilska BNDES (ROAA 2009 = 2,02; ROAE 2009 = 16,27), francoska AFD (ROAA 2009 = 1,69; ROAE 2009 = 10,59), glede dobičkonosnosti kapitala tudi nemška KfW (ROAE 2009 = 9,07), pa tudi hrvaška HBOR, poljska BKG in kitajska CDB. Vrednost kazalnikov SID banke je primerljiva s špansko ICO ter višja od japonske DBJ, ki ima negativne vrednosti omenjenih kazalnikov. Pri vseh preučevanih univerzalnih bankah je moč opaziti negativen trend glede dobičkonosnosti sredstev in kapitala (z izjemo AFD).

Tabela 4.2: Primerjava sorodnih institucij po programih

	RAZVOJ KONKURENČNEGA GOSPODARSTVA IN INTERNACIONALIZACIJE		RAZVOJ DRUŽBE ZNANJA IN INOVATIVNEGA PODJETNIŠTVA				RAZVOJ OKOLJU PRIJAZNE DRUŽBE IN PROIZVODNJE		RAZVOJ REGIONALNEGA IN DRUŽBENEGA RAZVOJA					
	RAZVOJ MSP	INTERNACIONALIZACIJA	INOVATIVNO PODJETNIŠTVO	RAZISKAVE, RAZVOJ IN INOVACIJE	IZOBRAŽEVANJE	ZAPOSLOVANJE	VAROVANJE OKOLJA	ENERGETSKA UČINKOVITOST	GOSPODARSKA IN JAVNA INFRASTRUKTURA	RAZVOJ REGIJ	STANOVANJSKA OSKRBA	IZVOZNE GARANCIJE	KRITJE TRZNIH TVEGANJ	KAPITALSKI TRG
SID banka														
Agence française de développement (AFD)														
Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)														
BNDES (Banco Nacional De Desenvolvimento Econômico E Social)														
China Development Bank (CDB)														
Croatian Bank of Reconstruction and Development (HBOR)														
Development Bank of Japan (DBJ)														
Hungarian Development Bank														
Instituto de Crédito Oficial (ICO)														
KfW Bankengruppe														
Österreichische Kontrollbank														
Austria Wirtschaftsservice														
Eximbanka SR														
Exportkredit (SEK)														
Finnvera														
Innovation Norway														
Kommunalkredit Austria														
Kommuninvest														
Korea Development Bank														
Mediocredito														
OSEO														
SACE														
Slovak Guarantee and Development Bank (SZRB)														
UniCredit Medio Credito Centrale														
Export-Import Bank of the United States (Ex-Im Bank)														
Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE)														
Private Export Funding Corporation (PEFCO)														
COUNCIL OF EUROPE DEVELOPMENT BANK (CEB)														
EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (EBRD)														
EUROPEAN INVESTMENT BANK														
EUROPEAN INVESTMENT FUND														
NORDIC INVESTMENT BANK														
WORLD BANK														
	ključno področje													
	ni fokus, se pa ukvarjajo s tem področjem													

Vir: Lastna analiza.

SID banka ni izjema pri trendu padanja kazalnikov dobičkonosnosti v letih 2006-2009. Na tem mestu je potrebno poudariti, da **cilj razvojnih bank ni in ne sme biti v prvi fazi dobičkonosnost**, zato ne smemo ocenjevati kakovosti posamezne institucije samo glede na ta kazalnik. Cilj SID banke po ZSIRB je sicer donosnost v obsegu cene dolgoročnih državnih obveznic.

Glede na razmerje med stroški in prihodki je SID banka nekje v sredini med univerzalnimi razvojnimi bankami; to razmerje (28 % - trendi v zadnjem obdobju so povzročili zmanjšanje tega kazalnika celo na zgolj 13 % v letu 2011). Je sicer precej višje kot pri brazilski BNDES (12 %) in kitajski CDB (7 %), je pa nižje kot pri BGK, ICO, DBJ, HDB, in precej nižje kot pri francoski AFD (54,94 %). Pri večini bank je ta kazalec po povečevanju do leta 2008 v letu 2009 padel (z izjemo kitajske CDB, hrvaške HBOR, japonske DBJ in španske ICO), tudi pri tem SID banka ne izstopa. Je pa razmerje med stroški in prihodki zelo odvisno od poslovnega modela bank in od razmerja neposredno/posredno financiranje. Zato opozarjamo na pozorno analizo teh postavk ob primerjanju institucij glede na navedene kazalce (kar velja za večino kazalnikov, ki jih navajamo). Glede na kapitalsko ustreznost (Tier 1) je pri SID banki ta kazalec višji kot pri KfW, BNDES, HDB in ICO, vendar pa precej nižji kot pri DJB in še posebej hrvaški HBOR, pri kateri znaša Tier 1 za leto 2009 kar 59,7 %. Rating SID banke je primerljiv s podobnimi bankami, pri katerih malenkost zaostaja le HBOR.

Če ocenjujemo velikost banke glede na ostale bančne inštitucije v matičnih državah, je SID banka **med večjimi**; leta 2005 je bila na petem mestu med bankami v Sloveniji po sredstvih, ki v celotnih bančnih sredstvih države predstavljajo skoraj 7 % vseh sredstev. Primerljive vrednosti je moč opaziti še pri brazilski BNDES in kitajski CDB, ostale v svojih državah predstavljajo precej manjši delež vseh bančnih sredstev. Pri tem je potrebno izpostaviti, da gre pri CDB in BNDES za v absolutnem merilu izjemno veliki inštituciji, ki sta s SID banko manj primerljivi od ostalih preučevanih univerzalnih razvojnih bank, kot so HDB, HBOR, BKG ali ICO. Na splošno (pri veliki večini preučevanih institucij) je moč opaziti povečanje tega kazalnika v letu 2009. To nakazuje, da je **vpliv krize** povzročil, da so **razvojne institucije prevzele večjo vlogo** v posameznih državah glede na ostale bančne institucije. Torej so morale očitno poleg dolgoročne razvojne usmeritve svojo dejavnost do neke mere usmeriti tudi v intervencionizem (kratkoročna pomoč gospodarstvu). Razvoj in intervencionizem sta sicer namena, ki bi morala biti ločena, saj pomenita zasledovanje različnih ciljev, njuna združitev pa ima lahko za posledico delovanje razvojnih institucij v smeri kratkoročnega preživetja gospodarstva namesto ustvarjanja pogojev za dolgoročno konkurenčnost.

Primerjali smo tudi rezultate specializiranih bank (Tabela 4.4.) – te sicer zaradi svoje specifične usmerjenosti niso neposredno primerljive s SID banko, so pa primerjave vseeno zanimive zaradi podobne velikosti, podobnega položaja v bančni strukturi posameznih držav ali opravljanja podobnih funkcij.

Glede na dobičkonosnost sredstev je SID banka bolj primerljiva s specializiranimi bankami (z izjemo Finnvere, Mediocredito, SEK in SZRB, ki imajo višje vrednosti obeh preučevanih kazalnikov, ter Kommuninvest, ki ima višjo vrednost kazalnika ROAE), kot pa s prej opisanimi univerzalnimi. Zanimivo je, da pri specializiranih bankah za razliko od univerzalnih

na splošno ni moč opaziti padca kazalnikov dobičkonosnosti v letu 2009 v primerjavi s prejšnjimi leti (z izjemo OSEO, SZRB, Eximbanki in UniCreditMedioCredito). Pri Finnveri, SEK in Mediocredito so se vrednosti dobičkonosnosti sredstev in kapitala v letu 2009 celo povečale.

Na podlagi podatkov lahko rečemo, da ima SID banka precej **nižje razmerje med stroški in prihodki kot večina specializiranih bank** (razen švedske SEK in italijanske Mediocredito), kar nakazuje na zadovoljivo učinkovitost SID banke. V obdobju 2006-2009 ni mogoče trditi, da je omenjeni kazalnik na splošno rasel ali padal, pač pa je to odvisno od posameznih institucij. Precej nizek ali primerljiv v primerjavi s specializiranimi bankami, pri katerih je ta podatek dostopen, je tudi kazalnik kapitalske ustreznosti SID banke (Tier 1 2009 = 15,7 %) – pri Eximbanki znaša kar 102,3 %, pri SEK 17,7 %, pri UniCreditMedioCredito 15,3%, ter pri Mediocredito 11,1%.

Tabela 4.3: Benchmarking rezultatov univerzalnih bank

	ROAA % 2009	ROAA % 2008	ROAA % 2007	ROAE % 2009	ROAE % 2008	ROAE % 2007	Cost to Income Ratio % 2009	Cost to Income Ratio % 2008	Cost to Income Ratio % 2007	Tier 1 Ratio 2009%	Tier 1 Ratio 2008%	Tier 1 Ratio 2007%	Rating (Standard & Poors)	Country Rank by Assets 2009	Country Rank by Assets 2008	Country Rank by Assets 2007	% of country's total bank assets 2009	Percent of country's total bank assets 2008	Percent of country's total bank assets 2007	Impaired Loans / Gross Loans % 2007	Impaired Loans / Gross Loans % 2008	Impaired Loans / Gross Loans % 2009	Average interest-bearing Liabilities %	Average Interest-bearing Liabilities %	Average Interest-bearing Liabilities %
AFD	1,69	1,23	2,19	10,59	7,12	13,52	54	65	43	n.a.	n.a.	n.a.	AAA	71	81	83	0,1	0,1	0,1	11,3	9,4	6,6	7,1	7,8	6,3
BGK (Poljska)	0,44	0,80	1,37	2,05	3,06	5,44	32	37	33	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	11	13	9	2,8	2,4	3,2	7,4	16,3	38,6	3,2	4,9	3,7
BNDES Brazilija	2,03	2,21	3,75	16,27	13,52	21,21	12	22	13	10,4	8,9	13,2	n.a.	6	9	8	7,5	5,8	7,2	3,5	1,8	2,3	3,9	14,7	1,7
China Development Bank (CDB)	0,80	0,75	1,14	9,18	7,27	11,65	7	4	5	n.a.	n.a.	n.a.	AA-	5	6	6	6,2	6,5	6,4	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
Croatian Bank of R&D (HBOR)	0,84	0,97	1,49	2,56	2,90	4,34	25	19	19	59,7	58,5	58,8	BBB-	8	8	8	4,0	3,9	3,8	12,4	16,8	19,3	4,5	4,7	4,9
Development Bank of Japan (DBJ)	-1,22	0,41	0,57	-7,72	2,55	3,77	36	33	26	23,1	21,1	18,1	n.a.	24	29	26	0,6	0,5	0,6	1,2	1,0	1,6	2,1	2,0	1,6
Hungarian Development Bank (HDB)	0,23	0,40	0,94	3,00	4,68	8,95	42	63	71	11,64	13,92	n.a.	n.a.	10	10	10	2,8	2,7	3,2	4,0	8,9	6,7	5,0	4,5	3,1
Instituto de Crédito Oficial (ICO)	0,04	0,19	0,22	0,88	3,98	4,54	34	12	18	11,5	10,2	10,2	AA	13	14	16	1,4	1,3	1,1	1,4	1,8	3,0	4,0	4,2	2,2
KfW Bankengruppe	0,28	-0,73	-1,79	9,07	20,57	-38,99	25	49	54	9,4	7,8	9,4	AAA	6	11	11	3,1	2,8	2,8	8,9	7,3	7,0	7,9	7,4	4,0
Österreichische Kontrollbank	n.a.	0,11	0,15	n.a.	12,58	16,88	n.a.	45	49	n.a.	n.a.	n.a.	AAA	13	13	12	2,013	2,2	2,0	N/P	N/P	N/P	3,6	3,6	2,9
SID banka,d.d.	0,05	0,21	0,70	0,53	2,60	6,67	28	33	40	15,7	9,9	8,6	AA*	5	8	10	6,8	5,2	3,6	6,3	7,5	7,96**	4,3	4,6	2,7

ROAA=Return on Average Assets (dobičkonosnost na povprečna sredstva); ROAE= Return on Average Equity (dobičkonosnost na povprečni kapital); *Podatek izhaja iz Bankscope baze podatkov, pri čemer velja dodati, da je bila na SIDu dejansko izdelan rating po metodologiji Moody's (takrat je bila boniteta LT Bank Deposit Rating Aa2, kar je primerljivo s S&P bonitete AA) , ki pa ni na razpolago za preostale primerljive inštitucije (z izjemo HBOR Baa3). **Oslabitev SID banke za slabe kredite so se po podatkih BankScope v letu 2010 povečale na 19%

Tabela 4.4: Benchmarking rezultatov specializiranih bank

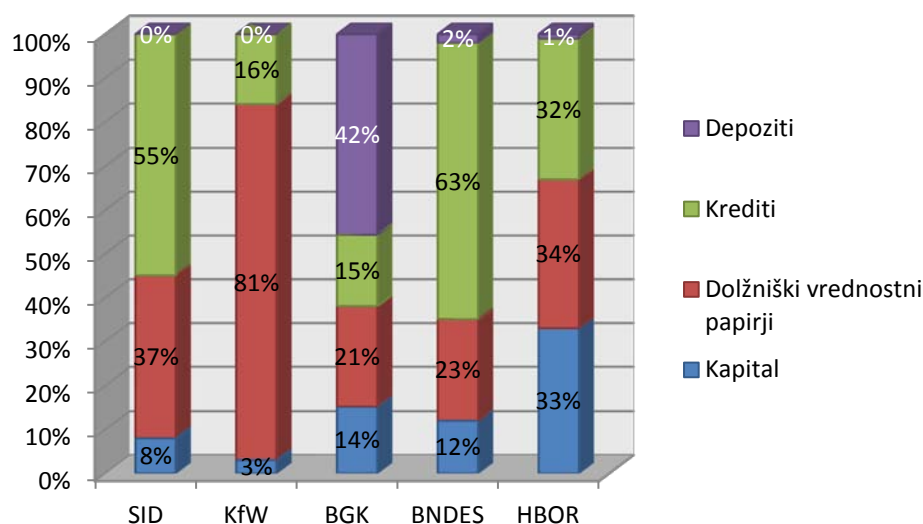
	ROAA % 2009	ROAA % 2008	ROAA % 2007	ROAE % 2009	ROAE % 2008	ROAE % 2007	Cost to Income Ratio % 2009	Cost to Income Ratio % 2008	Cost to Income Ratio % 2007	Tier 1 Ratio 2009%	Tier 1 Ratio 2008%	Tier 1 Ratio 2007%	Rating (Standard & Poors)	Country Rank by Assets 2009	Country Rank by Assets 2008	Country Rank by Assets 2007	Percent of country's total bank assets 2009	Percent of country's total bank assets 2008	Percent of country's total bank assets 2007	Impaired Loans / Gross Loans % 2007	Impaired Loans / Gross Loans % 2008	Impaired Loans / Gross Loans % 2009	Interest Expense/ Average Interest-bearing Liabilities % 2007	Interest Expense/ Average Interest-bearing Liabilities % 2008	Interest Expense/ Average Interest-bearing Liabilities % 2009
AustriaWirtschaftsservice	0,00	0,00	-0,24	0,00	0,00	-1,27	100	101	102	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	206	225	238	0,01	0,00	0,1	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
Eximbanka SR	0,20	0,47	0,90	0,26	0,65	1,22	64	45	55	102	110	n.a.	n.a.	15	19	19	0,38	0,35	0,4	N/P	N/P	N/P	4,53	105	107
Exportkredit (SEK)	0,40	0,07	0,13	13,33	3,05	7,16	12	31	37	17	14	6,6	AA+	9	8	8	2,29	2,30	2,3	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
Finnvera	0,82	0,45	3,00	3,16	1,48	10,27	39	42	36	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	16	17	12	0,47	0,35	0,4	N/P	N/P	N/P	4,17	4,7	2,19
KommunalkreditAustria	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	19	260	311	1,07	0,00	0,0	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
Kommuninvest	0,04	0,04	0,02	12,71	10,19	6,40	40	53	72	n.a.	n.a.	n.a.	AA A	12	12	13	1,12	0,88	0,8	N/P	N/P	N/P	3,61	3,85	1,85
KoreaDevelopment Bank	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	A-	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	1,06	1,3	2,2	4,68	4,52	3,46
Mediocredito	0,50	0,08	0,15	5,74	0,89	2,34	16	25	25	11	12	6,5	AA	49	48	46	0,26	0,27	0,2	6,3	2,5	3,5	4,76	4,66	2,29
OSEO	0,22	0,30	0,59	2,73	3,46	6,42	65	61	45	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	52	60	57	0,12	0,10	0,1	N/P	N/P	N/P	9,23	9,15	6,4
Slovak Guarantee and Development Bank (SZRB)	0,39	0,85	0,96	0,68	1,64	2,20	66	55	55	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	14	16	24	0,60	0,57	0,0	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P	1,65
UniCreditMedioCredito Centrale	0,07	0,12	0,07	0,68	1,28	0,89	46	53	46	15	16	8,6	A-	78	78	55	0,14	0,14	0,2	92,7	90,8	N/P	0	0	N/P

Kar se tiče velikosti banke glede na ostale bančne institucije v matičnih državah so specializirane banke razumljivo relativno manjše kot univerzalne in tako tudi ne predstavljajo tako velikega deleža v bančnem sistemu matičnih držav kot SID banka. Niso med največjimi bankami v svojih državah in večinoma predstavljajo delež pod enim odstotkom v celotnih bančnih sredstvih svojih držav. Tu je izjema predvsem švedska Exportkredit (SEK), ki je po velikosti edina med prvimi desetimi bankami v svoji državi in predstavlja 2,291 % v celotnih bančnih sredstvih Švedske.

Razlika v virih financiranja med SID in drugimi razvojnimi bankami

Rezultate, navedene v prejšnjem podpoglavju pa je moč primerjati med sabo zgolj v luči razumevanja različnih struktur virov financiranja, značilne za preučevane institucije. Na Sliki 4.1 prikazujemo primerjavo struktur virov financiranja nekaterih izbranih institucij za leto 2010: SID, KfW, BGK, BNDES in HBOR.

Slika 5.1: Struktura virov financiranja v izbranih institucijah

Vir: Letna in finančna poročila SID, KfW, BGK, BNDES in HBOR za leto 2010.

Primerjava poslovnih bilanc po strukturi virov financiranja pokaže pomembne razlike v virih financiranja. Tako lahko iz Slike 4.1 razberemo tudi, da je KfW pretežno financirana preko dolžniških vrednostnih papirjev, precej manj ima kreditov – 16 % (kar je logično glede na njeno odprto linijo do proračuna). Poljska BGK je pretežno financirana preko državnih depozitov (kar 42%), zato ima manj kreditov, za razliko od brazilske BNDES, kjer ta je ta postavka relativno največja (63 %), vendar pa je skoraj 30 % kreditov prejetih s strani državnih investicijskih skladov FAT in PIS-PASEP. Hrvaški HBOR ima za razliko od ostalih največji delež kapitala v virih financiranja (33%).

Razlika v virih financiranja je postala v času krize bolj izrazita in ima večji vpliv na SID kot pred tem. Padanje ratingov Republike Slovenije in posledično tudi SID banke izrazito negativno vpliva na dostopnost in pogoje zadolževanja na mednarodnih trgih kapitala. Poslabšujejo se tudi ratingi nekaterih multilateralnih razvojnih institucij, posledično pa tudi

njihovi pogoji financiranja SID banke. S tem se zmanjšujejo potenciali delovanja SID banke, tako z vidika možnega obsega delovanja kot finančne vrednosti njenih storitev. SID banka mora prenesti visoke stroške virov sredstev, na katerih temelji poslovni model SID banke, v slovenski gospodarski prostor, kar poslabšuje ekonomiko projektov in gospodarskih subjektov ter zmanjšuje potencial rasti v prihodnjem obdobju. Zato je iskanje cenejših virov financiranja tudi v interesu dolgoročnega potenciala gospodarske rasti v Sloveniji.

Država je v krizi prepoznala ta problem in je SID banko dokapitalizirala. Potencial, ki ga je SID banka dobila z dokapitalizacijo v krizi, je bil z intenziviranjem kreditnih aktivnosti v celoti postavljen v funkcijo oz. izkoriščen, s tem pa se je kapitalska ustreznost ponovno vrnila na predkrizni nivo. V kontekstu nadaljnje rasti delovanja SID banke (ki bo sicer manjši od kriznega obdobja, predvsem zaradi slabše absorpcijske sposobnosti bank in realnega gospodarstva) **bi bilo smiselno zagotoviti SID banki podobne vire, kot jih imajo nekatere tuje (nacionalne) razvojne banke, predstavljene zgoraj.**

Kratkoročno je možno cenejše vire financiranja najti predvsem v obliki dodatnih fiskalnih sredstev za razvojne namene, ki bi jih preko spodbujevalno-razvojne platforme oziroma inštrumentov finančnega inženiringa (kombiniranje javnih in zasebnih virov sredstev različnega izvora) ob ustrezno znižani obrestni meri z bistveno večjimi multiplikativnimi učinki alocirali na projekte z visokim razvojnim potencialom. Pri tem je primer dobre prakse pilotni projekt iz 2011/2012 v tržni vrzeli RRI (pripravljen v sodelovanju z MVZT).

Na srednji in dolgi rok pa je smiselno postopoma nadgrajevati obstoječe oblike ugodnih virov sredstev, predvsem kapitala (naravna rast kapitala skozi povečevanje kapitala in rezerv iz naslova dobičkov ter upravljanja z varnostnimi rezervami). Ta postopna rast je odvisna od hitrosti ustvarjanja lastne akumulacije razvojnih sredstev, ki bi jo lahko povečali s posnemanjem tujih dobrih praks, ki jih lahko postopoma prenesemo v slovenski prostor. Trenutno so v tem kontekstu razvite predvsem različne oblike upravljanja z obstoječimi sredstvi države (predvsem skladi), depoziti države, odpravo davčnih bremen in podobno. V zgornji sliki 4.1 so jasno prikazani konkretni primeri tujih dobrih praks:

1. Nemška KfW dobi večino virov iz izdanih lastnih vrednostnih papirjev in ima samo 16 % kreditov
2. poljska BGK upravlja z depoziti javnega sektorja, ki ji predstavljajo kar 42% vseh virov
3. brazilska BNDES pridobi skoraj 30 % kreditov s strani državnih investicijskih skladov FAT in PIS-PASEP
4. hrvaški HBOR pa ima kar 33% delež kapitala v celotnih virih financiranja

Zaradi dražjih virov financiranja bo ena od posledic krize, da bo imela SID banka v prihodnosti otežen dostop do poceni virov. Lastniki bi lahko to težavo olajšali z uporabo nekaterih oblik tujih dobrih praks.

Značilnost finančnih virov posledično vpliva tudi na profil tveganosti SID banke in posledično naložbeno politiko (risk appetite). Dejstvo, da so v primeru SID banke ti večinoma povratne narave (in sicer glavnina tujim upnikom), ne omogoča enakega pristopa kot v primeru "razdeljevanja" nepovratnih sredstev. SID banka si namreč ob zgolj 300 mio EUR

osnovnega kapitala, ki je dejansko že v funkciji kritja nepričakovanih izgub iz skoraj 4 milijard EUR naložb, ne more privoščiti praks neodgovornega financiranja. V takšnem primeru bi bilo namreč relativno hitro ogroženo njeno preživetje. Po drugi strani bi lahko SID banka z drugačno strukturo virov financiranja povečala financiranje tudi na segmente, ki so trenutno zanjo glede na kapital preveč tvegani. Vendar pa bo bančni in s tem 'konzervativni' način financiranja podjetij vedno razlikoval SID banko od institucij, katerih viri večinoma predstavljajo nepovratna sredstva iz državnega proračuna ali proračuna EU.

To ne pomeni, da države v kriznih razmerah ne angažirajo razvojnih institucij (interventna vloga), ampak da v takih primerih razvojne banke ohranjajo svoja bančna načela poslovanja (npr. ekonomska upravičenost naložb), riziko, ki presega te standarde, pa kompenzira (s prevzemom rizikov preko garancij ali dodatnim kapitalom) sama država. Dober primer takšnega delovanja v času krize je sodelovanje nemške razvojne banke KfW z nemško državo.

Benchmarking kreditno izvoznih agencij

Kot podkategorijo specializiranih razvojnih bank lahko uvrstimo kreditno izvozne agencije (IKA). Njihova primerjava z ostalimi razvojnimi bankami na podlagi enakih kazalnikov ni smiselna, saj zasledujejo drugačne cilje. Zato v nadaljevanju prikazujemo **primerjavo 26 IKA** (Tabela 4.5 in Tabela 4.6) v obdobju 2007-2010, ki se sicer med sabo razlikujejo po organiziranosti, velikosti, umeščenosti v institucionalno okolje v različnih državah ipd. Nekatere tudi ne delujejo na vseh osnovnih vrstah zavarovalnih poslov (zavarovanje kratkoročnih izvoznih terjatev (ST), srednjeročnih izvoznih kreditov (MLT) in izhodnih neposrednih investicij (INV)). Podatke smo črpali iz Bernske Unije, ki ponuja izbrane kazalnike za dejavnost zavarovanja tveganj v ameriških dolarjih (USD). Zato je potrebno pri interpretaciji in morebitnih primerjavah s kazalniki, izraženimi v evrih, smiselno upoštevati gibanje denarnih tečajev.

Glede obsega zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov je med 17-imi IKA, ki delujejo na vseh treh osnovnih vrstah zavarovalnih poslov (ST+MLT+INV), **Skupina SID banka na 13. mestu**. To je glede na velikost narodnega gospodarstva oz. slovenskega izvoza gospodarstva ter glede na relativno kratek čas obstoja in relativno majhnost SID banke zelo ugodno. SID banka je v obravnavanem obdobju recimo zavarovala več mednarodnih gospodarskih poslov kot švicarski SERV, brazilski SBCE, madžarski MEHIB, poljski KUKE, švedski EKN, avstralski EFIC, ECGD iz Velike Britanije in izraelska ASHRA, ki sicer nimajo razvitih programov na vseh treh osnovnih vrstah zavarovanj (vsaka na 2 od 3). Pri brazilski SBCE in avstralski EFIC je potrebno sicer upoštevati tudi to, da delujeta tudi preko neposrednega financiranja izvoznih poslov (podobno kot v manjši meri tudi SID banka), pri čemer pa ta del zaradi nerazpoložljivosti podatkov ni uvrščen v kvantitativni del primerjave. Pri nizozemski Atradius, francoski Coface, nemški Euler Hermes in belgijski ONDD je potrebno upoštevati tudi velik obseg poslov, ki jih opravijo na komercialni osnovi v svoji mreži po številnih državah (ne gre samo za nacionalni izvoz).

Tabela 4.5: Primerjava izvozno kreditnih agencij (IKA) v obdobju 2007-2010 – prvi del

	ASHRA/ Izrael	Atradius/ Nizozemska	Cesce/ Španija	Coface/ Francija	Cosec/ Portugalska	ECGC/ Indija	ECGD/ Velika Britanija	EDC/ Kanada	EFIC/ Avstralija	EGAP/Češka	Euler Hermes Nemčija	EKF/ Danska
Obseg zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov (v mrd USD)	1,3	1,2	31,2	1,3	21,1	46,5	11,3	299,6	6,5	28,7	654,4	7,8
Povprečna letna rast obsega zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov	11,6%	-14,8%	54,0%	3,0%	-6,1%	6,2%	2,2%	5,1%	21,4%	-2,3%	5,5%	-1,2%
Delež zavarovanega izvoza	0,4%	94,4%	3,3%	86,1%	13,3%	4,1%	0,7%	15,9%	0,1%	9,3%	19,3%	2,2%
Delež zavarovanih izhodnih FDI	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	5,1%	0,0%	0,0%
Delež zavarovanj v BDP	0,2%	69,2%	1,0%	22,1%	4,1%	0,9%	0,2%	5,1%	0,2%	6,6%	8,8%	1,1%
Delež zavarovanega izvoza v BDP	0,2%	69,1%	0,8%	21,9%	4,1%	0,9%	0,2%	5,1%	0,1%	6,0%	8,8%	1,1%
Obseg zavarovanj na zaposlenega	63,9	26.410,5	230,5	4.747,3	384,8	78,7	52,6	277,7	91,2	235,0	1.057,2	118,4
Obseg zavarovanj na 1 mio administrativnih stroškov	142,2	18.360,4	257,9	5.539,2	1.033,7	629,1	75,52	326,1	102,1	465,1	758,3	136,6
Tekoči rezultat poslovanja (2007-2010)	19,9	1.356,9	1.368,9	10.981,1	194,7	7,2	2.808,2	1.932,9	128,1	110,0	2.970,2	536,6
Škodni rezultat	61,9%	83,0%	45,4%	27,9%	26,7%	71,6%	63,0%	46,8%	3,8%	67,7%	40,3%	1,7%
Obseg premije na zaposlenega	1,54	48,05	5,89	13,39	2,03	0,38	1,92	4,30	1,02	2,67	6,67	5,67
Povprečno število zaposlenih na tip zavarovanja (ST, MLT, INV)	10	15	45	90	18	197	108	360	36	41	310	22
Povprečno število zaposlenih na tip zavarovanja (ST, MLT, INV)	10	15	45	90	18	197	108	360	36	41	310	22
Delež administrativnih stroškov na premijo	29,3%	3,0%	15,2%	6,4%	18,3%	32,5%	36,3%	19,8%	87,2%	18,9%	20,9%	15,3%
Delež tekočega rezultata poslovanja v premiji	64,8%	61,0%	171,4%	303,7%	175,1%	3,2%	680,4%	41,6%	176,0%	33,7%	72,0%	143,4%

Tabela 4.6: Primerjava izvozno-kreditnih agencij (IKA) v obdobju 2007-2010 – drugi del

	EKN/ Švedska	Finnvera/ Finska	GIEK/ Norveška	KUKE/ Poljska	Mehib/ Madžarska	OeKB/ Avstrija	ONDD /Belgija	SACE/ Italija	SBCE/ Brazilija	SERV/ Švica	SID banka/ Sloveni ja	Sinosure/ Kitajska	Slovak Eximbank/ Slovaška	US Eximbank/ ZDA
Obseg zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov (v mrd USD)	20,7	10,3	24,5	11,9	2,8	74,7	79,2	74,1	8,4	14,2	23,6	369,1	5,0	69,9
Povprečna letna rast obsega zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov (%)	45,1	97,6	7,6	13,6	-11,4	-9,9	5,3	-1,5	26,6	-1,1	-9,6	126,8	/	25,8
Delež zavarovanega izvoza	4,1%	4,4%	6,4%	3,0%	1,1%	13,5%	9,4%	5,6%	1,0%	2,5%	22,5%	5,7%	3,5%	1,8%
Delež zavarovanih izhodnih FDI	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	0,1%	0,2%	/	/	3,6%	3,4%	0,0%	/
Delež zavarovanj v BDP	2,1%	1,9%	2,7%	1,2%	0,9%	8,8%	7,6%	1,6%	0,1%	1,3%	14,4%	2,9%	2,6%	0,2%
Delež zavarovanega izvoza v BDP	2,1%	1,9%	2,7%	1,2%	0,9%	7,4%	7,4%	1,5%	0,1%	1,3%	20,8%	2,7%	2,6%	0,2%
Obseg zavarovanj na zaposlenega	169,8	150,0	339,7	131,4	43,3	609,7	564,5	156,3	234,6	425,9	397,0	500,0	296,5	188,3
Obseg zavarovanj na 1 mio administrativnih stroškov	247,2	174,6	508,5	629,3	96,7	602,3	492,5	168,2	200,2	420,8	814,5	1.007,3	1.013,6	217,1
Tekoči rezultat poslovanja (2007-2010)	992,6	325,4	205,1	32,0	-15,9	142,5	566,4	3.567	219,6	37,0	20,8	1.866	4.966,4	1.681,4
Škodni rezultat (v %)	5,1	11,8	15,5	34,2	63,3	86,2	55,5	14,2	86,5	64,8	51,3	38,8	32,3	58,5
Obseg premije na zaposlenega	6,65	5,05	3,81	0,82	0,47	6,57	4,80	4,11	7,42	6,04	1,59	4,23	2,05	3,35
Povprečno število zaposlenih na tip zavarovanja (ST, MLT, INV)	61	23	24	45	22	41	47	158	18	17	20	246	8	186
Povprečno število zaposlenih na tip zavarovanja (ST, MLT, INV)	61	23	24	45	22	41	47	158	18	17	20	246	8	186
Delež administrativnih stroškov na premijo	10,3%	17,0%	17,5%	25,5%	94,8%	15,4%	23,9%	22,6%	15,8%	16,8%	30,6%	11,7%	14,2%	25,9%
Delež tekočega rezultata poslovanja v premiji	122,5%	93,7%	74,8%	43,2%	-52,1%	17,7%	84,0%	183%	82,2%	18,4%	21,9%	59,7%	14437%	135,3%

Glede na **povprečno letno rast obsega zavarovanih mednarodnih gospodarskih poslov** je imela Skupina SID banka s tega vidika primerljivo slabše rezultate. Večje krčenje od SID - 9,6% v opazovanem obdobju so imeli samo še nizozemska Atradius, madžarska Mehib in avstrijska OeKB. Podrobnejša analiza pokaže na vpliv velikega deleža zavarovanih ST izvoznih terjatev v celotnem obsegu zavarovanih MGP, ki so bili neposredno na udaru globalne krize – predvsem zaradi v Sloveniji nadpovprečnega upada izvoza, umika zasebnih kreditnih zavarovateljev (otežen dostop do pozavarovalnega trga) in pa neugodnega gibanja menjalnega tečaja EUR/USD.

Poleg tega je treba upoštevati, da sta bili pod neposrednim udarom krize kar dve leti od štirih opazovanega obdobja in sicer zadnji dve (2009-2010), kar je upoštevajoč nadpovprečen vpliv krize v RS, še posebej v 2009, zagotovo vplivalo tudi na vrednost izpostavljenega kazalnika. Dodatno vpliva tudi relativno visok delež zavarovanih domačih terjatev v skupnem obsegu poslov hčerinske SID-PKZ (cca. 30%), ki so v precejšnji meri zavrli upad skupnega obsega skupnih zavarovalnih poslov na račun upada izvoza in posledično prijavljenih izvoznih terjatev v zavarovanje; pri čemer se v BU podatkih upoštevajo samo izvozni segmenti.

Interni podatki SID banke namreč pokažejo, da je bil skupni obseg zavarovanj v 2010 na rekordnih 6,24 milijarde €, v primerjavi s 5,23 milijarde € v 2007, 6,14 v 2008 in 4,95 v 2009. Ključno za padec povprečne rasti zavarovanj je bil upad kratkoročnih kreditnih zavarovanj pred t.i. marketabilnimi riziki (SID-PKZ) v 2009, in sicer kar za 23% glede na rekordno 2008 (s 5,1 na 4,0 milijarde EUR); pri tem je treba povedati, da je obseg teh zavarovalnih poslov v 2010 že presegel leto 2007 (4,8; 4,7 milijarde €). Povsem drugačen trend je bil zabeležen na področju zavarovanj pred t.i. nemarketabilnimi riziki, ki jih SID banka izvaja v imenu in za račun države kot dopolnitev zasebnemu trgu oz. marketabilnim rizikom. V letu 2007 je bilo takih zavarovanj za 530 mio €, v 2008 914 mio €, v 2009 za 953 mio € in v 2010 kar za 1.440 mio €, kar nakazuje na to, da je država preko SID banke ustrezno reagirala na zapolnitev nastale tržne vrzeli.

Glede na **delež zavarovanega izvoza**: če izločimo IKA, ki velik del zavarovanih poslov dosega izven nacionalnega gospodarstva (Atradius, Coface, Euler Hermes, ONDD), lahko ugotovimo, da ima SID banke daleč največji delež pokritega izvoza z zavarovanji oziroma kar 22,5% v celotnem opazovanem obdobju. Če upoštevamo še relativno visok delež trgovine med lastniško povezanimi gospodarskimi subjekti (maloprodaja, naftni derivati) lahko ugotovimo, da je vloga SID banke pri nujenju varnosti na tujih trgih in pospeševanju internacionalizacije slovenskega gospodarstva izredno visoka, penetracija trga pa največja med vsemi primerjanimi IKA.

Na uspešnost SID banke s tega vidika nakazuje tudi razlika v deležih – drugouvrščena kanadska EDC dosega komaj 15,9% zavarovanega izvoza, (resda s pomembnim obsegom neposrednega financiranja, ki ni vključen v primerjavo), tretjevrščeni portugalski COSEC 13,3%, vse ostale IKA pa ne dosega niti 10-odstotne pokritosti nacionalnega izvoza. Nekateri IKA sicer nimajo razvitega kratkoročnega kreditnega zavarovanja oziroma so ponekod soočeni z večjo konkurenco na trgu teh zavarovanj.

Podobno lahko ugotovimo tudi primerljivo pri **deležu zavarovanj v BDP**, kjer SID banka dosega največji rezultat – 14,4%. Zgodba je podobna pri deležu zavarovanega izvoza v BDP – 20,8%, pri čemer je delež podprtega izvoza v BDP navadno nižji v državah z razvitimi finančnimi trgi, kjer izvozniki niso toliko odvisni od nacionalnih IKA. Tako kot pri uspešnosti zavarovanja izvoza je SID banka uspešna tudi pri **zavarovanju slovenskih investicij v tujini**, kjer IKA dosegajo praviloma zelo nizke oziroma marginalne rezultate glede na celoten nacionalni portfelj izhodnih investicij, v primeru SID banke pa ta dosega 3,6%. Večjo pokritost dosega samo češka EGAP, primerljive rezultate pa še kitajska Sinosure.

Tudi z vidika **stroškovne in dodane vrednosti posameznega zaposlenega** je SID banka povsem primerljiva z drugimi IKA ne glede na to, da so v večjih narodnih gospodarstvih praviloma večji tudi sami posli oziroma izvozniki, s katerimi delajo posamezni skrbniki. Če spet izločimo IKA, pri katerih prihaja do neprimerljivosti podatkov zaradi obsežnih aktivnosti v tujini, in upoštevajoč, da nekatere IKA nimajo razvitih nekaterih vrst zavarovanj (večji obseg na zaposlenca se praviloma dosega na področju zavarovanj kratkoročnih terjatev), je SID banka po obsegu sklenjenih zavarovanj na zaposlenega na primerljivo zelo visokem 4. mestu med 22 primerjanimi IKA. Skoraj 400 mio USD zavarovanj, ki jih je v povprečju sklenil vsak zaposleni v SID banki oz. SID-PKZ presegajo v obravnavanem obdobju samo avstrijska OeKB (610), kitajska Sinosure (500) in švicarska SERV (426).

Obseg zavarovanj na 1 mio administrativnih stroškov: podobno učinkovita je SID banka tudi tukaj – večji obseg zavarovanj na 1 mio USD administrativnih stroškov (814 mio) izkazujejo samo portugalski COSEC (1.034), slovaška EXIM banka (1.014) in kitajski Sinosure (1.007). Podobno velja, da imajo IKA, ki se ukvarjajo tudi s financiranjem izvoza zaradi navadno večjih dohodkov pri tej dejavnosti tudi ugodnejše količnike. Tudi z vidika števila zaposlenih, ki v povprečju delajo na posamezni vrsti zavarovanj, ne moremo reči, da SID banka ni učinkovita – samo 5 od 25 IKA ima s tega vidika manj zaposlenih, čeprav tudi relativno majhen obseg poslovanja zahteva določeno število podpornih služb.

Obseg premije na zaposlenega: pri tem kazalniku je SID banka v ozadju (18/23), predvsem zaradi visokega deleža kratkoročnih zavarovanj v celotnem portfelju, kjer se dosegajo primerljivo bistveno nižje premije od tistih v MLT, pa tudi INV. Tudi tukaj igra namreč ekonomija obsega veliko vlogo, posebej pri tistih IKA, ki imajo zaradi značilnosti svojega narodnega gospodarstva oziroma njegove strukture, možnosti zavarovati ekstremno velike posle, ali razvitih IKA, ki lahko precej storitev outsourceajo.

Škodni rezultat: po drugi strani pa je škodni rezultat po vseh treh vrstah zavarovanj povsem primerljiv z drugimi IKA oziroma le rahlo nad povprečjem (51,3%; 44,5%); tudi tukaj prihaja do izraza večji delež kratkoročnih zavarovanj, kjer prihaja do stalnega pritoka škod v primerjavi s sporadičnimi (a praviloma večjimi) na MLT in INV področju. Pri tem je treba poudariti, da gre tukaj za specifične vrste tveganj, ki so nepredvidljivi in praviloma lahko izravnani na daljši rok. Za razlike med IKA je seveda lahko vzrok tako slaba sposobnost prepoznavanja rizikov, kot tudi npr. geografska struktura izvoza, nenadno poslabšanje razmer v posameznih državah ali regijah, ipd.

Pregled državnih politik za premagovanje tržnih vrzeli v Sloveniji in umestitev SID banke

Tabela 4.7 prikazuje delovanje raznih slovenskih javnih inštitucij po aktivnostih/vrzelih, ki jih pokriva SID banka. Pri tem smo, podobno kot pri benchmarkingu tujih institucij, v primerjalno analizo vključili tudi izvozne garancije in kritje ne-tržnih tveganj, pa tudi delovanje preko kapitalskega trga. Čeprav je SID banka univerzalna institucija, dejavna na številnih področjih, imamo v Sloveniji vseeno na nek način decentraliziran koncept financiranja in spodbujanja razvoja preko številnih javnih institucij; državnih agencij in skladov, kar ni ravno v sozvočju.

Institucije, navedene v Tabeli 4.7, **ne gre razumeti kot konkurente SID banki**. To so namreč institucije z drugačnimi nameni in filozofijo delovanja (nobena od institucij ni banka in zato delujejo po drugih principih, mnoge se financirajo neposredno iz proračuna, imajo tudi opazno manjše obsege delovanja). Gre pa za institucije, ki jih **uporabniki lahko dojemajo kot alternativo** delovanju SID banke na posameznih področjih, zato je smiselno pri evalvaciji vloge SID banke upoštevati tudi njihovo vlogo. Podrobneje se vlogi in delovanju posameznih javnih institucij posvečamo v poglavju o tržnih vrzelih. Opazno je sicer, da več institucij pokriva posamezno vrzel. V tem ni nič slabega, če ima vsaka svojo (komplementarno) vlogo. Lahko pa taka ureditev s podvajanjem ustvarja določeno mero zmede pri uporabnikih.²

Intervjuvanec 1, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko: »V institucionalni delitvi je težava, da obstaja več institucij za eno tržno vrzel – idealno bi bilo, da vsako vrzel pokriva ena institucija.«

Vendar pa se te inštitucije **bistveno razlikujejo** od SID banke, saj so vsi proračunski uporabniki oziroma imajo zagotovljene redne javne vire. SID banka kot javna institucija ima kot edini javni vir sredstev zgolj kapital, ki ga z dokapitalizacijami poveča država. V obdobju 2007 – 2010 je država dokapitalizirala SID banko z 210,4 mio EUR in povečala osnovni kapital banke na 300 mio EUR (za 335 %). V tem obdobju so se celotna sredstva SID banke povečala za 2,6 mrd EUR.

Druge slovenske institucije za spodbujanje oz. financiranje različnih vidikov razvoja se delijo na dve skupini: agencije in sklade.

Agencije so običajno uporabniki javnih sredstev, ki jih razdelijo uporabnikom. Najpomembnejši agenciji na področjih delovanja SID banke sta TIA in JAPTI, ki se v največji meri financirata iz proračuna. TIA je v letu 2009 razdelila 47,5 mio EUR sredstev in

²Zaradi zagotavljanja kakovosti podatkov imena intervjuvancev, s katerimi smo opravili poglobljene intervjuje, ohranjamo tajne. Intervjuvance označujemo z nazivom 'Intervjuvanec' in z zaporedno številko, ter z nazivom institucije, od koder prihajajo. Šifrant intervjuvancev se nahaja pri avtorjih.

razporedila skoraj 160 mio EUR razpisov (ki bodo porabljeni v letih 2009 in kasneje). V letu 2010 pa je planirala razdelitev 81 mio EUR preteklih razpisov in 23 mio EUR novih razpisov. Za svoje delovanje je porabila 1,5 mio EUR. JAPTI je v letu 2010 realiziral 28 mio EUR odhodkov, od tega 2,2 mio EUR za lastno delovanje. Obe agenciji veliko virov pridobita iz EU strukturnih skladov za namensko porabo. Agencije same ne multiplicirajo javnih sredstev ampak zgolj posredujejo (nepovratna) sredstva iz proračuna Slovenije in/ali Evrope. Zaradi tekočih stroškov za delovanje je njihov 'multiplikator' dejansko malo nižji od 1 – razdelijo manj sredstev, kot jih prejmejo. Multiplikativni učinki se ustvarjajo samo na ravni uporabnikov, katerim agencije podpirajo projekte, ki jih sami ne morejo.

Specializirani javni skladi pa se od agencij razlikujejo po virih sredstev in obliki financiranja uporabnikov. Običajno so njihove oblike financiranja spodbude, na primer ugodna posojila. Poleg posojil občasno javni finančni skladi podeljujejo tudi nepovratna sredstva – subvencije. Te pogosto dopolnjujejo druge spodbude. Pri javnih finančnih skladih se javni viri pogosto dopolnjujejo s privatnimi. Javni (proračunski in EU) viri pri javnih skladih delujejo kot eden od virov, na primer kot rezervacijski sklad. Določeni javni skladi v Sloveniji so pridobili tudi druge javne vire – Sklad za razvoj kadrov in Eko sklad prejemata koncesijske dajatve. V največji meri pa je delovanje javnih finančnih skladov še vedno vezano na proračunske vire, ki jih skladi potem dopolnijo z dodatnimi viri. Te vire lahko pridobijo tudi od bank in so kot takšni lahko tudi komitenti/partnerji SID banke.

Tabela 4.7: Slovenske javne institucije ter njihova področja delovanja

	RAZVOJ KONKURENČNEGA GOSPODARSTVA IN INTERNACIONALIZACIJE		RAZVOJ DRUŽBE ZNANJA IN INOVATIVNEGA PODJETNIŠTVA				RAZVOJ OKOLJU PRIJAZNE DRUŽBE IN PROIZVODNJE		RAZVOJ REGIONALNEGA IN DRUŽBENEGA RAZVOJA					
	RAST IN RAZVOJ MSP	INTERNACIONALIZACIJA	RAZVOJ IN INOVACIJE	PODJETNIŠTVO	IZOBRAŽEVANJE	ZAPOSLOVANJE	VAROVANJE OKOLJA	ENERGETSKA UČINKOVITOST	INFRASTRUKTURA	REGIONALNI RAZVOJ	STANOVANJSKO PODROČJE	IZVOZNE GARANCIJE	TRŽNIH TVEGANJ	KAPITALSKI TRG
Slovenske javne institucije														
JAVNI SKLAD RS ZA PODJETNIŠTVO - SPS														
STANOVANJSKI SKLAD RS, JAVNI SKLAD														
EKO SKLAD, SLOVENSKI OKOLJSKI JAVNI SKLAD														
JAVNI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ IN RAZVOJ PODEŽELJA														
JAVNA AGENCIJA RS ZA PODJETNIŠTVO IN TUJE INVESTICIJE - JAPTI														
JAVNA AGENCIJA ZA TEHNOLOŠKI RAZVOJ – TIA														
JAVNI SKLAD RS ZA RAZVOJ KADROV IN ŠTIPENDIJE														
			ključno področje											
			ni fokus, se pa ukvarjajo s tem področjem											
			se ne ukvarjajo s tem področjem											

Vir: Lastna analiza.

Najpomembnejši javni skladi na področjih delovanja SID banke so:

1. Slovenski podjetniški sklad – v letu 2010 je skupaj odobril 127 mio EUR pomoči (garancij, subvencij, lastniškega kapitala), v letu 2009 pa 120 mio EUR. V tem letu je prejel 62,8 mio sredstev iz proračuna. Skupno bilančno vsoto v tem letu je imel 156 mio EUR.
2. Stanovanjski sklad Republike Slovenije – ta sklad je v letu 2010 ustvaril 16,5 mio prihodkov in skoraj 28 mio odhodkov (rednih in investicijskih). V letu 2010 je bila bilančna vsota sklada 410 mio EUR.
3. Eko sklad, slovenski okoljski javni sklad – v letu 2010 je podelil 20 mio EUR kreditov in 10 mio EUR nepovratnih sredstev. Ta sklad ima od leta 2010 poseben namenski vir financiranja, določen v Energetskem zakonu, ki je v tem letu prinesel 16 mio EUR. V manjši meri pa še vedno ostaja tudi proračunski uporabnik.
4. Javni sklad za regionalni razvoj in razvoj podeželja – sklad je konec leta 2010 upravljal s 89 mio EUR namenskega premoženja, skupna bilančna vsota pa je znašala 94 mio EUR. V tem letu ga je vlada dokapitalizirala s 5,3 mio EUR, prejel pa je tudi 4 mio EUR nepovratnih sredstev, predvsem za financiranje čezmejnih EU programov. V letu 2010 je razdelil za 13 mio EUR ugodnih posojil.
5. Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije – v letu 2010 je imel bilančno vsoto v višini 37,5 mio EUR, razpisal pa je za 10,5 mio EUR novih sredstev. V tem letu je ustvaril 10,6 mio EUR prihodkov in 5,7 mio EUR odhodkov. Sklad ima zagotovljen namenski vir financiranja – del prihodkov iz koncesijskih dajatev študentskih servisov – ki mu je v letu 2010 prinesel 9 mio EUR prihodkov.

Primerjave različnih javno-spodbujevalnih institucij odsevajo razlike med primerjavami povratnih in nepovratnih sredstev za spodbujanje javnih interesov. Za določene namene so nujna nepovratna sredstva (recimo za relativno tvegane bazične raziskave), saj se jih s povratnimi sredstvi ne da pospeševati. Javni interes na teh področjih se lahko izpolnjuje z nepovratnimi sredstvi (ki jih lahko razdeljujejo agencije ali druge institucije). V obdobju prve finančne perspektive EU po vključitvi Slovenije v EURO je bila Slovenija prejemnica velike količine nepovratnih sredstev. Zaradi njihove dostopnosti so bila povratna sredstva manj zaželeni pri uporabnikih, ki so tudi v naših intervjujih izražali neodobravanje nad dejstvom, da je povratna sredstva potrebno vrniti – t.i. 'bančno logiko'.

Intervjuvanec 2, Gospodarska zbornica Slovenije: »SID banka je včasih preveč restriktivna in preveč podobna poslovnim bankam. SID je preveč selektiven, saj podpira samo uspešne.«

Uporabniki so se zato raje odločali na pridobivanje nepovratnih sredstev tudi za projekte, ki običajno niso financirana na takšen način (na primer za širitev proizvodnje). Sistem javnih

podpor v Sloveniji se je v obdobju te finančne perspektive razvil v smer, ki daje prednost nepovratnim sredstvom za financiranje večine investicij (in ne samo najbolj tveganih).

Vendar pa se z letom 2013 sedanja EU finančna perspektiva končuje, kriza pa je dodatno izpostavila krizo institucionalnega modela javno-spodbujevalnih institucij, ki temeljijo na nepovratnih sredstvih. V kontekstu po-kriznih vrzeli in njihove dinamike (fiskalne omejitve) zato napovedujemo, da se bo okrepil sistem povratnih sredstev, kjer so kombinirana tako javna kot zasebna različnih tipov. Javno – spodbujevalne institucije se bodo pogosto morale preusmeriti v financiranje s povratnimi sredstvi. Nepovratna sredstva se bodo uporabljala za povečevanje kapitalske osnove v primeru javnih skladov, v manjši meri pa bodo še vedno na voljo za financiranje najbolj tveganih naložb (recimo bazičnih raziskav, katerih tržna vrednost še ni jasno vidna). Vendar pa se bo spremenilo razmerje v korist povratnih oblik pomoči namesto nepovratnih.

Prehod na podporno okolje, ki bo bolj podpiralo razvoj s povratnimi sredstvi, bo povzročil veliko odpora med uporabniki, ki so se navadili na financiranje z nepovratnimi sredstvi. Določene javno-spodbujevalne institucije bodo postale odveč. Kar precej podjetij, katerih poslovni modeli temeljijo na stalnem dotoku nepovratnih sredstev, bo propadlo. Javnost bo težko razumela odvzem podpore določenim ciljnim skupinam. Vendar pa bo takšen razvoj podpornega okolja neizogiben zaradi omejenosti fiskalnih virov. Prinesel bo tudi izboljšanje učinkovitosti državnih pomoči (zaradi večjega multiplikatorja) ter verjetno tudi optimizacijo javno – spodbujevalnega sistema (na primer veliko razdrobljenost). Pri povratnih pomočeh bo možno kombinirati javna in zasebna sredstva ter preostale nepovratna sredstva s povratnimi. V novem okolju bo še vedno ostalo razvito podporno okolje z več različnimi institucijami, tako agencijami kot skladi kot tudi razvojnimi bankami. Vendar pa bodo spremembe vplivale na njihove modele delovanja. SID banka je tu dobro pozicionirana, da lahko sodeluje s temi institucijami pri njihovem razvoju. Vendar pa obstaja nevarnost, da bi (pre)velik odpor teh institucij če bodo imele percepcijo prevelike centralizacije vloge SID banke v novem institucionalnem okolju.

Ugotovitve primerjalne analize z implikacijami za strategijo SID banke

SID banka je do leta 2007 delovala kot tipična izvozno-kreditna agencija (IKA). Z Zakonom o poroštvih Republike Slovenije za financiranje investicij gospodarskih družb (ZPFIGD) je SID - Slovenska izvozna in razvojna banka, d.d., Ljubljana (SID banka) pooblaščen, da v imenu in za račun Republike Slovenije (RS) opravlja z zakonom opredeljene posle. S sprejemom nove strategije pa je razširila dejavnost z novimi programi in zanje pridobila tudi mandat države, ki je zapisan tudi v zakonu o Slovenski izvozni in razvojni banki. SID banka pri izvajanju pooblastila iz 2. člena tega zakona podpira ekonomske, strukturne, socialne in druge politike tako, da opravlja predvsem finančne storitve na segmentih, kjer nastajajo oziroma so ugotovljene tržne vrzeli, in sicer zlasti na področjih:

1. mednarodnih gospodarskih poslov in mednarodnega gospodarskega sodelovanja;

2. gospodarskih spodbud s posebnim poudarkom na malih in srednjih podjetjih, podjetništvu in tveganemu kapitalu;
3. raziskav in razvoja;
4. izobraževanja;
5. zaposlovanja;
6. varovanja okolja in energetske učinkovitosti;
7. regionalnega razvoja;
8. stanovanjskem;
9. gospodarske in javne infrastrukture, občinskega in pokrajinskega razvoja;
10. mednarodnega razvojnega sodelovanja.

Tabela 4.8: Področja delovanja SID banke

	RAST IN RAZVOJ MSP	INTERNACIONALIZACIJA	RAZISKAVE, RAZVOJ IN INOVACIJE	INOVATIVNO PODJETNIŠTVO	IZOBRAŽEVANJE	ZAPOSLOVANJE	VAROVANJE OKOLJA	ENERGETSKA UČINKOVITOST/ENERGETIKA	NARAVNE NESREČE	GOSPODARSKA IN JAVNA INFRASTRUKTURA	REGIONALNI RAZVOJ	DVIGOVANJE ŽIVLJSKE PREBIVALSTVA	STANOVANJSKO PODROČJE	FINANČNI POSREDNIKI	PROIZVODNJA IN RUDARSTVO	DRUGE STORITVE	IZVOZNE GARANCIE	KRITJE NE-TRŽNIH TVEGANJ	KAPITALSKI TRG	INFORMACIJSKE STORITVE	PROMOCIJA TURIZMA	MODERNIZACIJA JAVNE UPRAVE	NARAVNI VIRI
1. Univerzalne razvojne banke																							
SID banka																							

Vir: Lastna analiza, spletna stran SID banke, Letno poročilo Skupine SID banka 2011 in Akcijska strategija SID banke 2010-2013.

Legenda: zelena barva – ključno področje delovanja; oranžna barva – ni fokus, posredna vloga; bela barva – ni področje delovanja.

S tako širokim področjem delovanja se SID banka uvršča med univerzalne razvojne banke. V Evropi so ji najbolj podobne poljska Banka gospodarstva Krajowego (BGK), hrvaška HBOR banka in do določene mere madžarska MFB (ki ima vseeno ožje področje delovanja). V tujini pa so ji najbolj podobne brazilska BNDES pa tudi kitajska (CDB). Predvsem BNDES in CDB imata še širše področje delovanja, sta pa obe tudi bistveno večji kot SID banka.

Glede na obseg delovanja je SID banka mednarodno gledano dejansko precej majhna. Razvojne banke, ki upravljajo s slabimi 4 mrd EUR sredstev, se najbolj pogosto specializirajo v manjše število programov. V povprečju ima SID banka na razpolago **400 mio EUR sredstev na program**, kar jo uvršča v skupino najmanjših razvojnih bank in je primerjalno najmanjša od vseh univerzalnih razvojnih bank. Iz tega lahko izhajata dve možni interpretaciji: da je **SID banka preveč razdrobljena**, torej pokriva preveč področij, **ali pa da ima premalo sredstev za uspešno delovanje na vseh teh področjih**. Hkrati pa je že visoko po deležu bančne aktive, zato je ta vidik rasti omejen; s povečanjem sredstev bi se zelo verjetno v tem kriznem času iz razvojne banke spremenili v interventno.

Na podlagi primerjalne analize ugotavljamo, da je SID banka dejansko manjša od večine primerljivih bank s tako širokim spektrom delovanja. Zato bi bilo za to banko smiselno, da se poveča obseg kreditiranja (direktno ali indirektno – 'spin-off' manjših programov) ali pa da se banka omeji na manjše število tržnih vrzeli. Glede na visok delež SID banke v celotni bančni aktivni vseh bank v Republiki Sloveniji oziroma visoko mesto, ki ga zaseda SID banka, je bolj verjeten drugi scenarij (torej **fokusiranje na manjše število ključnih vrzeli**).

Tabela 4.9: Sredstva na program primerljivih institucij

Banka	Skupaj programov	Skupna sredstva	Sredstva na program (v mrd EUR)	Normirana sredstva na program (na mio preb)	Normirana sredstva na program (na BDP v mio EUR)
SID	14	4	0,3	0,143	0,008
HBOR	10	3	0,3	0,067	0,007
BGK	13	8	0,6	0,016	0,002
EBRD	12	33	2,8	/	/
Kontrollbank	8	39	4,9	0,580	0,017
BNDES	13	243	18,7	0,117	0,010
CDB	11	462	42,0	0,032	0,008
KfW	14	440	31,4	0,383	0,013
BankenGruppe					

Vir: Letna poročila preučevanih institucij.

Seveda je potrebno pri ocenjevanju vloge posameznih razvojnih institucij upoštevati tudi velikost države in pomen institucije v posameznem državnem institucionalnem okviru. Ne moremo namreč trditi, da Slovenija glede na majhnost države in gospodarstva potrebuje razvojno banko, ki bi imela na voljo toliko sredstev kot razvojne banke v večjih državah. Prav tako v Sloveniji zaradi majhnosti in hkratne razdrobljenosti institucij podpornega okolja verjetno ni smiselno oblikovati več bolj specializiranih institucij.

Natančnejšo sliko nam zato predstavlja primerjava normiranih sredstev na posamezen program, tako na število prebivalcev kot tudi na velikost BDP v posamezni državi (zadnji stolpec Tabele 4.9). Tovrstna normirana primerjava potrjuje predhodne ugotovitve o premajhnih sredstvih SID banke na program delovanja v primerjavi s praktično vsemi inštitucijami v tabeli (zlasti pa z najbolj primerljivimi razvojnimi bankami kot sta npr. nemška KfW in avstrijska OeKB).

Intervjuvanec 4, TIA: »SID banka pokriva preveč vrzeli.«

5. OCENA EKONOMSKE VLOGE SID BANKE V OBDOBJU 2007 - 2010

SID banka je bila v obdobju **med leti 2007 in 2010 zelo uspešna**. Analiza rezultatov namreč pokaže, da je SID banka ena najhitreje rastočih bank v Sloveniji. Bilančna vsota SID banke se je povečala z 1,4 mrd EUR v letu 2007 na 3,9 mrd EUR v letu 2010. Banki se je s tem tržni delež v celotnem bančnem sistemu povečal s 3 % na 6 %, postala pa je četrta največja banka v Sloveniji. Tako hitra rast je nedvomno tudi posledica krize, ko je SID pridobila vire za intervencijske ukrepe. Vendar pa rast in razvoj SID banke ni samo posledica krize, ampak tudi sistematičnega dela in strateškega vodenja, ki se kaže v doslednem uresničevanju dovolj ambiciozno zastavljenih strateških ciljev. Pri tem je potrebno poudariti, da je SID šele po letu 2007 postala ustanovljena kot razvojna banka, kar še dodatno poveča vrednost omenjenih dosežkov.

Strategija SID banke za obdobje 2007 – 2010 je za leto 2010 napovedala bilančno vsoto v višini 2,6 mrd EUR. Dejansko je imela banka bilančno vsoto v višini 3,9 mrd EUR.

Usmeritev v rast in razvoj je bila podlaga uvedbo sistematičnega sistema dolgoročnega strateškega planiranja, ki je v banki že dobro utečen. Ta sistem je povezan tudi z uporabo sistema uravnoteženih kazalnikov (Balanced Scorecard), ki je v banki že povsem utečena in prinaša rezultate. To je imelo za posledico, da je SID banka poleg hitre rasti obsega poslovanja hitro napredovala tudi strateško. V celoti je **izpolnila večino, nekje pa celo preseгла zastavljene strateške cilje**, ki si jih je zastavila v Dolgoročni akcijski strategiji za obdobje 2007 – 2010. V tem obdobju se je tudi kvalitativno razvila in postala **razvojna finančna institucija z usmeritvijo v širok spekter tržnih vrzeli** (iz predhodno bolj specializirane izvozno kreditne agencije). Razvoj banke je vplival tudi na razvoj okolja, v katerem se banka nahaja. Njene dejavnosti nadzoruje Državni zbor in ureja Zakon o slovenski izvozni in razvojni banki (ZSRIB, 2008). Banka je tudi ena redkih slovenskih javnih institucij, ki se redno odloča za evalvacije njenih aktivnosti in si s tem pridobiti neodvisno in objektivno oceno njenih dejavnosti.

Seveda se tudi SID banka kot vse druge javne institucije in banke sooča tudi s težavami in strateškimi dilemami. Analiza pokaže, da je **kadrovsko podhranjena**. Možne so izboljšave na področju njenih **virov financiranja**. Vendar pa bomo v tem poglavju pokazali, da je ekonomska vloga SID banke vseeno zelo pomembna in v določenih segmentih skoraj ključna za razvoj slovenskega gospodarstva.

Metodologija analize vpliva SID banke

V tem poglavju preučujemo **kakšen učinek je imelo poslovanje SID banke na slovensko gospodarstvo**. Ta učinek ni enak velikosti odobrenih kreditov oziroma vrednosti zavarovanih poslov, ampak je od tega lahko večji ali manjši. Končni učinek kreditne in zavarovalne aktivnosti SID banke je odvisen od vrste dejavnikov, med katere sodijo vrsta posla, ki ga je

SID podprl, verjetnost uresničitve posla brez podpore SID ter tega, v kateri dejavnosti do posla pride.

Metodologija merjenja ekonomskih učinkov

Merjenje ekonomskih učinkov javnih politik ali projektov običajno zajema vse učinke na področju proizvodnje oz. prodaje, dodane vrednosti, bogastva oz. premoženja, osebnih dohodkov (vključno s plačo) ter zaposlenosti. Študije običajno spremljajo kateregakoli izmed teh kazalcev ali pa kombinacijo le-teh.³

Posamezne aktivnosti javnih politik ali projektov imajo lahko tako pozitivne kot negativne učinke na vsakega izmed navedenih kazalcev, zato se pri študijah običajno uporablja neto učinke posameznega programa ali projekta – vse učinke, ki so nastali kot posledica teh programov in projektov. Včasih je v interesu javnosti tudi ohranitev ali nadaljevanje že obstoječega projekta. V takih primerih govorimo o bruto efektih – na kolikšen del gospodarstva je neka javna politika vplivala.

Ekonomski učinki običajno vodijo tudi do fiskalnih učinkov, saj dodatna prodaja, dodana vrednost in zaposlenost širi osnovo za davke in posledično pobrane davke. Preko lahko na državne razvojne pomoči gledamo kot na investicije, ki se preko davkov vračajo nazaj.

Najpogosteje uporabljeni splošni kazalci ekonomskih učinkov so kazalci v zvezi z zaposlenostjo. Avtorji⁴ navajajo, da je bolje uporabljati kazalce, ki kažejo spremembo v bruto dodani vrednosti, saj ti kazalci neposredno kažejo vpliv na bruto domači proizvod v gospodarstvu, večinoma se pa ti kazalci razmeroma preprosto prevedejo v učinke na zaposlenost. Pri tem **avtorji predlagajo, da se, če je le mogoče, uporablja kazalce, ki temeljijo na analizi input-output matrik, izvedenih iz kakovostno pripravljenih matrik ponudbe in povpraševanja za določeno nacionalno gospodarstvo ali regijo, če te obstajajo.** V kolikor ustrezne matrike ponudbe in povpraševanja ne obstajajo ali input output analiza ni mogoča, navajajo tudi alternative.

Kot prva alternativa se navaja zajem učinkov s pomočjo ankete, kjer ekonomske subjekte, ki so bili prejemniki sredstev iz naslova določene politike neposredno povprašamo, naj ocenijo učinke. Kot slabosti tega pristopa navajajo problem zajema, subjektivnost ocen in nezmožnost kreiranja časovnih vrst. Druga alternativa, ki jo predlagajo, je uporaba analize, primerljive input-output analizi, ki pa temelji na alternativnih matrikah, na primer matrika konverzije prodaje v zaposlenost ali kaj podobnega. Ta alternativa je uporabna predvsem takrat, ko so bile zaradi različnih razlogov izdelane tovrstne matrike, standardne matrike ponudbe in povpraševanja pa niso na voljo.

Merjenje ekonomskih učinkov na primeru SID banke

³ Weisbrod Glen In Weisbrod Burton: Measuring Economic Impacts Of Projects And Programs. Economic Development Research Group, 1997

⁴ Na primer Gary Wainman, Ian Gouldson in Anthony Szary: Measuring the economic impact of an intervention or investment. UK Office for National Statistics, December 2010

Ker je bila analiza na podlagi input-output matrik v literaturi identificirana kot superiorna in ker so zanje v Sloveniji na voljo ustrezni podatki, smo se pri analizi ekonomskih učinkov SID banke odločili uporabiti to analizo. Zaradi kompleksnosti delovanja SID banke bi lahko pri vsakem posameznem področju delovanja (vrzeli) spremljali različne kazalnike, ki pa bi bili na drugih področjih povsem brezpredmetni. Kompleksnost delovanja SID banke pa lahko zajamemo s pomočjo **input-output analize na podlagi matrik družbenega računovodstva** (SAM – Social Accounting Matrix). Input-output analiza na podlagi SAM modela lahko namreč zajame tako učinke zaradi dodatnega zunanjega povpraševanja, dodatnega investicijskega povpraševanja kot tudi dodatne ponudbe – vse to pa so učinki, ki jih povzroča delovanje SID banke. V SAM analizi se običajno uporabljajo trije multiplikatorji: **multiplikator prodaje (outputa), multiplikator BDP (dodane vrednosti) ter multiplikator izvoza**, zato v pričujočem poročilu sledimo tem smernicam in tudi mi uporabljamo te tri kazalnike.

Na tem mestu bi želeli samo poudariti razliko med analizo, ki je bila opravljena v evalvaciji iz leta 2007 in analizo v tej študiji. Posebej **po letu 2008** je skupina SID **čedalje manj samo izvozno-kreditna zavarovalnica ter vedno bolj razvojna banka**. Ugotavljanje celotnega ekonomskega učinka danih kreditov je nekoliko bolj kompleksno kot v primerih zavarovalnih poslov. Pri zavarovalnih poslih je namreč jasno, kje primarno nastane dodatno povpraševanje, saj se zavaruje prodaja tistega, ki to zavarovanje pridobi. Pri kreditih pa to ni tako očitno, saj prejemnik kredita tega potroši – dodatno povpraševanje torej nastane drugje in ne v dejavnosti podjetja, ki je kredit prejelo.

Pri analizi ekonomskih učinkov projektov, izvedenih s sredstvi SID banke smo ubrali pristop, ki je opisan v Lenzen (2001). S pomočjo ankete smo za vse večje namene pridobili strukturo porabe prejetih sredstev, to strukturo pa uporabili za izračun posrednih in neposrednih učinkov s pomočjo **input-output analize**.

V tem poglavju celovito analiziramo ekonomski vpliv poslovanja skupine SID v obdobju 2007-2010.

Percepcija pretekle in prihodnje vloge SID banke med predstavniki deležnikov

Kvalitativni del raziskave o dosedanji in prihodnji vlogi SID banke je bil opravljen s pomočjo **globinskih intervjujev** med predstavniki različnih **deležnikov SID banke**. Deležnike smo pri tem opredelili v širšem smislu, saj smo med intervjuvance vključili tako predstavnike SID banke, nadzorni svet, predstavnike ministrstev in drugih vladnih organov, predstavniki drugih inštitucij, ki delujejo na tržnih vrzelih (med njimi Slovenski EKO sklad), predstavniki finančnih posrednikov ter predstavniki podjetij, ki so bila prejemnik sredstev SID. Skupno je bilo izvedenih **enajst intervjujev v trajanju od trideset do sto dvajset minut**.

Intervjuji so bili opravljeni v obliki pol-strukturiranega intervjuja, pri večini intervjujev sta sodelovala vsaj dva člana evalvacijske skupine. Za intervjuje je bil pripravljen seznam opornih točk, skozi katerega smo vodili intervjuvance. Oporne točke so zajemale pogled na splošno državno strategijo zapiranja tržnih vrzeli ter umeščenosti SID banke v to strategijo,

potreba po benchmarkingu ter izkušnje v njim. Sledil je pogovor o posameznih tržnih vrzelih, na katerih deluje SID, pri čemer nismo vseh intervjuvancev spraševali po vseh vrzelih, ampak so bile vrzeli ciljno izbrane. Za posamezno vrzel smo želeli dobiti oceno velikosti vrzeli, pogled na razvoj te vrzeli in vlogo SID banke pri njej – oceno dosedanje uspešnosti ter pogled v prihodnost. Večina intervjuvancev je bila tudi povprašana po tem, ali vidijo še kakšne potencialne vrzeli in ali lahko SID banka odigra vlogo pri zapiranju teh vrzeli.

Opis metodologije na področju tržnih vrzeli

Tržne neučinkovitosti in tržne vrzeli se pojavijo, ko količina, po kateri povprašujejo kupci, ni enaka količini, ki jo zagotovijo ponudniki. Tržna vrzel torej predstavlja neoptimalno delovanje trga in tržnih načel zaradi t. i. tržnih nepravilnosti ter se v praksi zrcali v: (1) neobstoju ponudbe, (2) nezadostni ravni ponudbe, pri čemer povpraševanje (dejansko ali potencialno) močno presega trenutno ponudbo, in (3) obstoju ponudbe, vendar ne po primerni ceni (Rašković, 2008).

Dejansko to pomeni, da določenih segmentov gospodarstva določen komercialni sektor (na primer komercialne banke) ne servisirajo v zadostni meri.

V naši analizi smo ocenjevali tržne vrzeli, ki so bile določene v 3.členu pogodbe o izvedbi evalvacije. Te vrzeli so usklajene s tržnimi vrzeli, ki jih definira ZSRIB:

- Raziskave, razvoj in inovacije
- Varovanje okolja in energetska učinkovitost
- Gospodarstvo, MSP, Podjetništvo
- Regionalni razvoj
- Internacionalizacija
- Gospodarska in javna infrastruktura (projektno financiranje)

V okviru tržne vrzeli internacionalizacije smo obravnavali tudi tržno vrzel na področju zavarovanja tveganj. Za oceno tržnih vrzeli smo za vsako od omenjenih vrzeli ocenjevali nivo ponudbe in povpraševanja v letu 2010 in z oceno gibanja velikosti te vrzeli v prihodnjih letih (običajno do leta 2020). Razlika med obema je predstavljala oceno velikosti tržne vrzeli. Analizo smo nadaljevali z vlogo SID banke pri premagovanju te vrzeli, analizo pa smo končali s priporočili za spremembo vloge SID banke glede na ocenjeno gibanje razvoja tržne vrzeli.

Načini ocenjevanja velikosti vrzeli so se razlikovali po posameznih vrzelih, zato jih podrobneje razložimo za vsako vrzel posebej:

Kvantitativne ankete med uporabniki storitev SID banke in Prve kreditne zavarovalnice

S pomočjo anket smo zajemali nekatere podatke, ki so bili nujni za izdelavo analize ekonomskega vpliva skupine SID banke, kar opisujemo v nadaljevanju. Poleg tega pa smo z anketami zajeli še nekatere druge podatke o percepciji in zadovoljstvu s storitvami SID banke med končnimi uporabniki – prejemniki kreditov oziroma zavarovanj.

Med uporabniki smo ciljno izvedli **tri ankete**, eno med neposrednimi končnimi prejemniki sredstev SID banke, eno med posrednimi končnimi uporabniki (tistimi, ki so sredstva prejeli prek finančnih posrednikov) in eno med uporabniki storitev Prve kreditne zavarovalnice. Vse tri ankete so bile izvedene elektronsko in sicer tako, da smo najprej v sodelovanju s SID banko, agencijskimi bankami oz. PKZ oblikovali seznam ključnih prejemnikov sredstev, izbrane končne uporabnike pa prek elektronske pošte pozvali, naj izpolnijo anonimno anketo na spletu. **Izbrano je bilo torej namerno vzorčenje z namenom doseganja kar največje reprezentativnosti vzorca.** Zaradi predhodnih izkušenj z visoko stopnjo neodgovora smo namreč prepričani, da bi enostavno slučajno vzorčenje zaradi neodgovorov dalo vzorec, ki bi bil nereprezentativen in zato pretežno neuporaben. Postopek izbire ciljnih uporabnikov je transparenten in strokoven, prednosti namernega vzorca pa v konkretnem primeru odtehtajo morebitne pomanjkljivosti.

Prva anketa (Priloga 1) je bila izvedena **za neposredne končne prejemnike kreditov SID.** V anketi smo uporabnike povprašali o namenu prejetega kredita ter nekaj informacij o samem projektu. V nadaljevanju smo jih prosili za oceno porabe prejetega denarja in oceno verjetnosti izvedbe projekta brez financiranja SID banke. Na koncu smo jih povprašali še o zadovoljstvu s storitvami SID banke, oceni pomena banke in odnosu s komercialnimi bankami. Po podatkih banke SID je bilo prejemnikov neposrednih sredstev 30, nekateri so sredstva prejeli večkrat. Število odgovorov v anketi se ujema s številom prejemnikov sredstev, zato sklepamo, da smo **zajeli vse neposredne prejemnike.**⁵

Druga anketa (Priloga 2) je bila izvedena med prejemniki sredstev **za posredne končne prejemnike kreditov SID, ki so kredite prejeli preko finančnih posrednikov.** Anketa je bila enaka kot prva anketa, razlika je bila samo v dejanski ubeseditvi vprašanj. Finančni posredniki so posredovali sezname ključnih uporabnikov, skupaj smo pridobili 45 odgovorov posrednih prejemnikov sredstev. V obsegu kreditov SID banke sta **obe anketi skupaj zajeli za dobrih 460 milijonov kreditov oz. dobrih 15 odstotkov vseh kreditov SID banke v obdobju evalvacije.** Posamezni nameni so različno zastopani, iz namena kreditiranja internacionalizacije je zajetih le dobrih sedem odstotkov kreditov, iz namena »okoljevarstvo« pa kar dve tretjini vseh.

Tretja anketa (Priloga 3) je bila izvedena med **uporabniki zavarovalnih storitev SID - Prve kreditne zavarovalnice.** K izpolnjevanju ankete je bila povabljen skupina 30 največjih uporabnikov, ki po informacijah PKZ skupaj predstavljajo prek 80 odstotkov celotnega prometa. Ob vnaprejšnjemu pristanku na sodelovanje je anketo izpolnilo 24 izmed 30 povabljenih, ker še vedno predstavlja odlično **80 odstotno odzivnost** na anketo. Strukturno je bila anketa podobna prvima dvema, a osredotočena na zavarovalne posle.

Rezultati ankete med končnimi uporabniki storitev SID banke

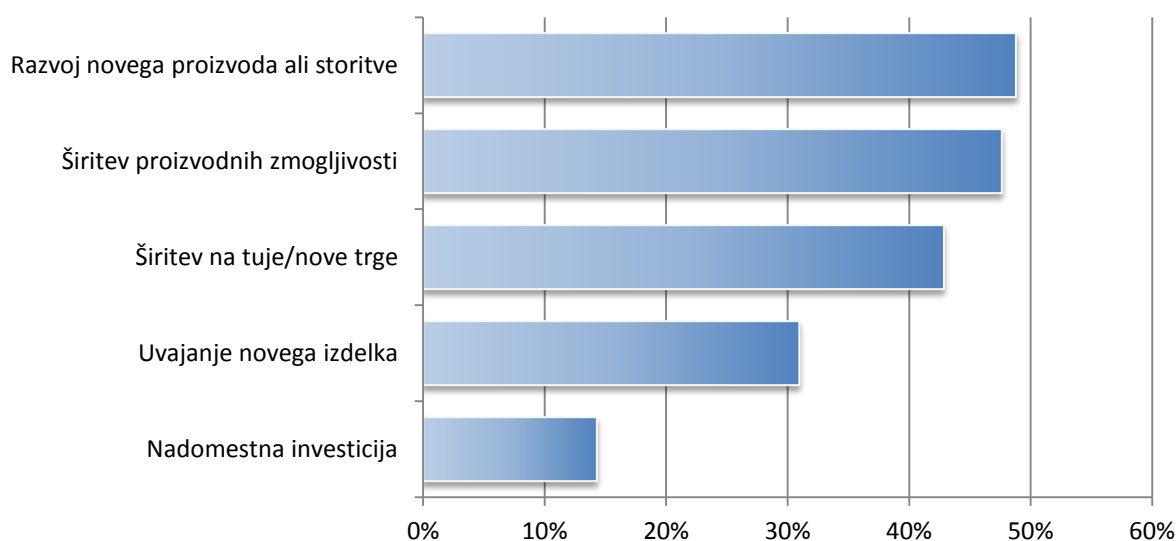
Na tem mestu podajamo nekaj najbolj zanimivih rezultatov ankete med končnimi uporabniki storitev SID banke. Ker je bila odzivnost in s tem posledično število odgovorov na vsaki izmed posameznih anket razmeroma skromna, predstavljamo rezultate zbirno za vse tri

⁵ Ker je bila anketa anonimna tega ni mogoče povsem nedvoumno preveriti.

izvedene ankete. V anketi je bilo kar nekaj manjkajočih podatkov, zato pri vsakem rezultatu podajamo, na podlagi koliko opazovanj je rezultat izračunan. V nadaljevanju najprej podajamo nekaj rezultatov iz sklopa vprašanj o projektih, ki so bili podlaga za izračun ekonomskega učinka, nato pa še rezultate o vlogi SID banke, kot jo vidijo končni uporabniki sredstev.

Podatki o projektih

Slika 5.1: Deleži prejemnikov glede na namen porabe s krediti pridobljenih sredstev (možnih je več odgovorov)

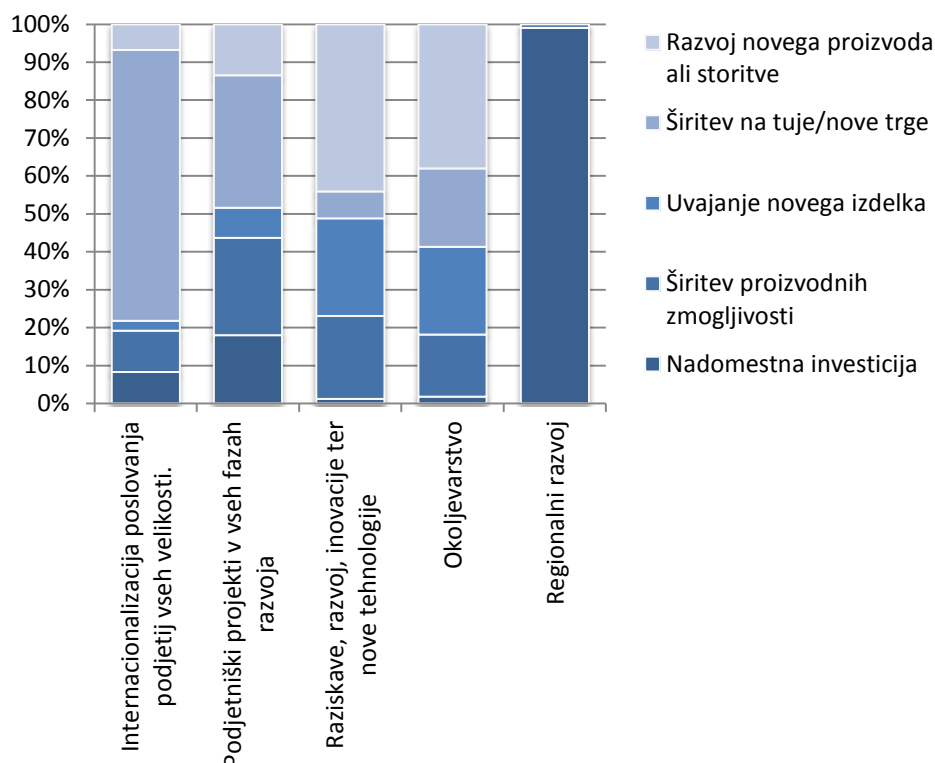
Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Kot prikazuje Slika 5.1 je slaba polovica prejemnikov sredstva kredita uporabila za razvoj novega proizvoda ali storitve, podoben delež pa za širitev proizvodnih zmogljivosti. Nov izdelek je uvedla slaba tretjina vprašanih, nadomestno investicijo pa je izvedlo le 15 odstotkov vprašanih. Na podlagi teh odgovorov lahko zaključimo, da je bil **namen porabe sredstev dejansko razvojno naraven**.

Za nekatere izmed namenov po Zakonu smo uspeli pridobiti natančnejše podatke o tem, kaj se s kreditom zgodi po tem, ko je odobren v podjetju. Anketirane smo namreč prosili, naj označijo, za kakšen namen so pridobili kredit, v nadaljevanju pa smo jih prosili, naj nam zaupajo, za kakšen namen so porabili pridobljena sredstva. Slika 5.2 prikazuje namen porabe sredstev SID banke po posameznih namenih. V splošnem lahko zaključimo, da je bil namen porabe pravi. Kreditna sredstva pridobljena iz naslova internacionalizacije so bila v treh četrtinah porabljena za samo širitev na tuje trge, deloma podjetja navajajo tudi širitev kapacitet in uvajanje novih proizvodov, kar pa ni v nasprotju z internacionalizacijo. Podjetniški projekti imajo po pričakovanjih širok namen porabe, veseli nas, da je le 18 odstotkov sredstev namenjeno nadomestitvenim investicijam, vse ostalo pomeni rast in razvoj. Podobno lahko ugotovimo tudi za namena Raziskave in razvoj ter skupino namenov Okoljevarstva. Sredstva, namenjena regionalnemu razvoju, so pa po podatkih iz ankete bila namenjena izključno nadomestitvenim investicijam, vendar je bil za ta namen vzorec

premajhen za kakršnokoli pravo sklepanje (le štirje odgovori, pri vseh ostalih namenih najmanj 20).

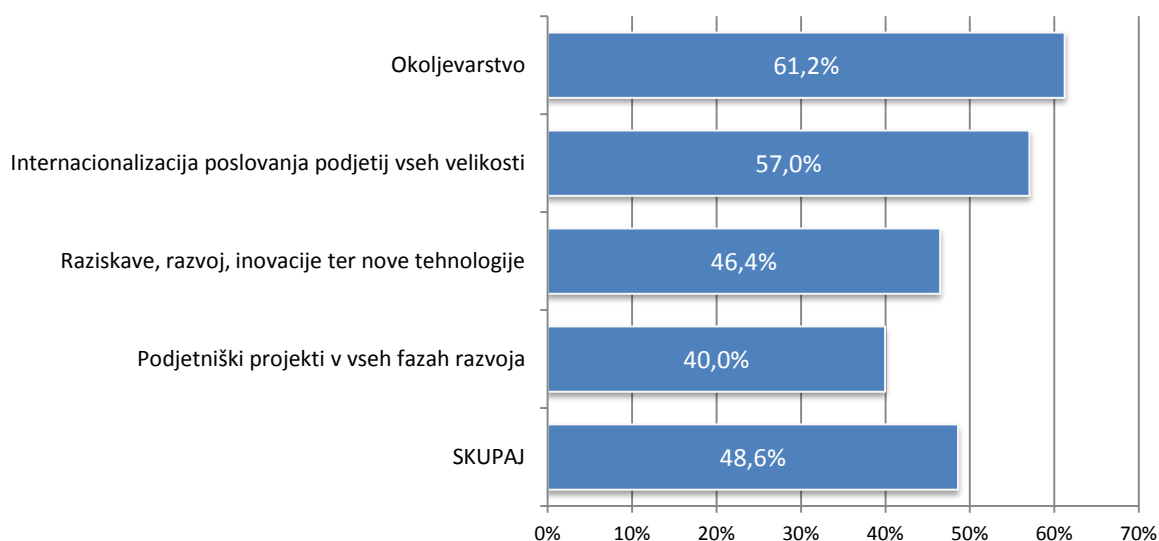
Slika 5.2: Namen porabe sredstev glede na namen pridobljenega kredita

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Vprašane smo v anketi povprašali tudi, naj ocenijo, kakšna bi bila verjetnost izvedbe projekta, ki ga je sofinancirala SID banke, če tega sofinanciranja ne bi bilo na voljo. Odgovore so vprašani podali na petstopenjski lestvici od »zagotovo ne bi izvedli« do »zagotovo bi izvedli v nezmanjšanem obsegu«. Posameznim stopnjam na lestvici smo pripisali verjetnost izvedbe od nič po 25 odstotkov vse do 100 odstotkov. Povprečja prikazuje Slika 5.3. Vprašani trdijo, da bi največji delež projektov uresničili tudi brez sodelovanja SID banke za kredite iz namena »okoljevarstvo« – tam bi bilo uresničeno skoraj dve tretjini vseh načrtanih namenov, medtem ko je iz namena »podjetniških projektov« kar 60 odstotkov projektov takih, ki se brez sodelovanja SID banke ne bi uresničili. **V povprečju je po trditvah anketiranih dobra polovica projektov takih, da se brez sodelovanja SID banke ne bi uresničili.** Do podobnih ugotovitev je prišla tudi evalvacija iz leta 2007.

Slika 5.3: Verjetnost izvedbe projekta brez financiranja SID

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Učinki projektov

Tabela 5.1: Verjetnost in število ustvarjenih delovnih mest zaradi projektov, podprtih s strani SID banke (kreditiranje)

Namen	Delež podjetij, ki so s podprtim projektom ustvarili nova delovna mesta	Povprečno število novoustvarjenih delovnih mest na projekt
Internacionalizacija poslovanja podjetij vseh velikosti	71%	93
Podjetniški projekti v vseh fazah razvoja	77%	7
Raziskave, razvoj, inovacije ter nove tehnologije	81%	42
Okoljevarstvo	73%	62
SKUPAJ (povprečno za celotno SID banko)	74%	48

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Skoraj tri četrtine vprašanih je na vprašanje, ali so s projekti, sofinancirani s kreditom SID banke uspeli ustvariti novo delovno mesto, odgovorilo pritrdilno. Po posameznih namenih so razlike majhne, delež takih podjetij niha med 71 odstotki pri internacionalizaciji in 81 odstotki pri RRI, le projekti iz namena regionalnega razvoja v anketi niso ustvarili novih delovnih mest, kar ni presenetljivo glede na namen (občinska infrastruktura). Povprečno število ustvarjenih delovnih mest pa po posameznih namenih zelo niha, od sedem pri podjetniških projektih do 93 pri namenu internacionalizacija.

Dobrih pet osmin vprašanih je na vprašanje, ali so s projektov, sofinanciranim s kreditom SID banke uspeli povečati proizvodnjo, na to vprašanje odgovorilo pritrdilno. Po posameznih namenih do razlike majhne, delež takih podjetij niha med 81 odstotki in 100 odstotki. Povprečno so podjetja proizvodnjo povečala med 20 in 25 odstotki.

Tabela 5.2: Verjetnost in delež povečanja proizvodnje zaradi projektov, podprtih s strani SID banke (kreditiranje)

Namen	Delež podjetij, ki so s podprtim projektom povečali proizvodnjo	Povprečen odstotek povečanja proizvodnje
Internacionalizacija poslovanja podjetij vseh velikosti	100%	24%
Podjetniški projekti v vseh fazah razvoja	86%	18%
Raziskave, razvoj, inovacije ter nove tehnologije	100%	18%
Okoljevarstvo	82%	19%
SKUPAJ (povprečno za celotno SID banko)	82%	22%

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Na podlagi podatkov o ustvarjenih delovnih mestih iz ankete smo ocenili, kolikšno je skupno število ustvarjenih delovnih mest. Ocene, prikazuje jih Tabela 5.1, smo dobili tako, da smo ocenjeno število delovnih mest v anketi delili z deležem sredstev, ki jih je anketa zajela, to število pa pomnožili z deležem podjetij, ki so ustvarjala delovna mesta. **Ocenjujemo, da so podjetja s projekti, sofinanciranimi s krediti SID banke ustvarila slabih 19 tisoč delovnih mest.** Če upoštevamo le tiste projekte, ki se brez sodelovanja SID banke ne bi zgodili, pa je takih delovnih mest približno 8500. Opozarjamo, da je ta ocena le ocena neposredno ustvarjenih delovnih mest, poleg tega pa tudi ne upošteva morebitnih ohranjenih delovnih mest, ki bi bila brez teh projektov izgubljena.

Tabela 5.3: Ocenjeno število ustvarjenih delovnih mest v projektih, sofinanciranih s strani SID banke

	Vsi projekti	Samo tisti, ki se brez SID ne bi zgodili
Internacionalizacija poslovanja podjetij vseh velikosti.	14445	6208
Podjetniški projekti v vseh fazah razvoja	987	592
Raziskave, razvoj, inovacije ter nove tehnologije	2483	1330
Okoljevarstvo	890	345
SKUPAJ	18804	8476

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Vloga SID banke

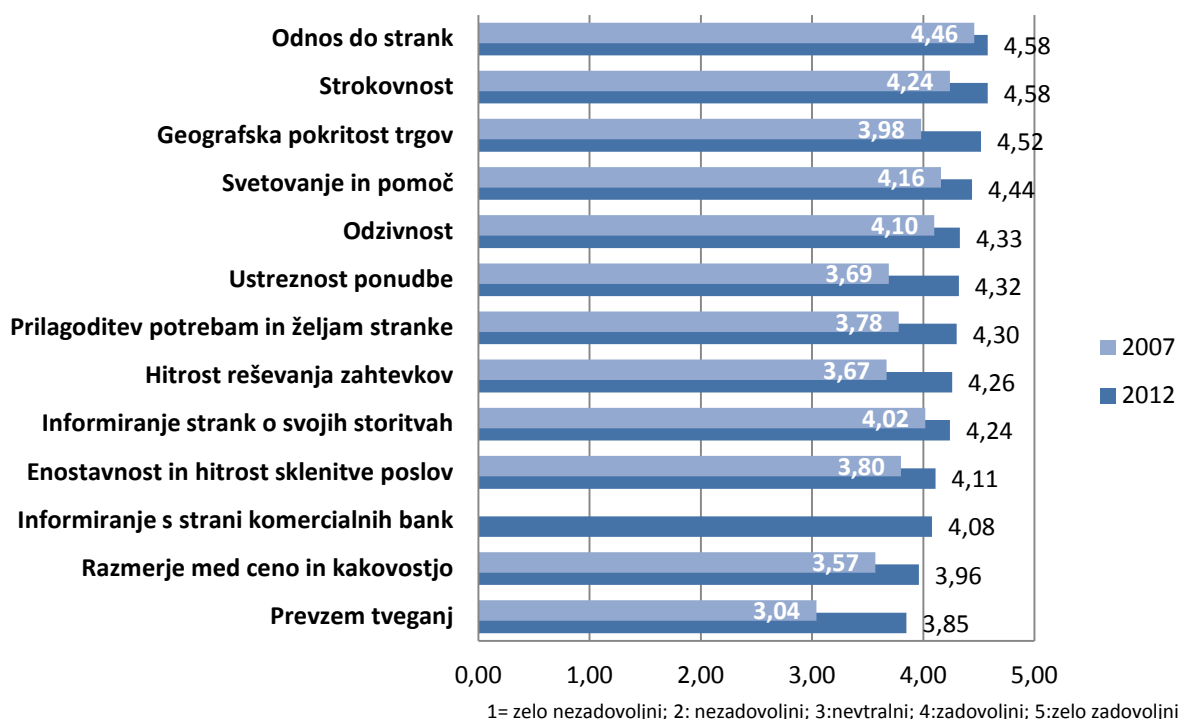
Anketirance smo povprašali, kako zadovoljni so s posameznimi elementi delovanja SID banke. Na splošno lahko ugotovimo, da so uporabniki razmeroma zadovoljni s storitvami SID banke, saj vse ocene presegajo vrednost 3,5 na petstopenjski lestvici. Najvišjo oceno je prejela strokovnost, najnižje pa je bilo ocenjeno prevzemanje tveganj. V povprečju so uporabniki ocenjevali zadovoljstvo s storitvami SID banke z zelo visoko oceno 4,27, kar je bistveno izboljšanje v primerjavi z letom 2007.

*Povprečno
zadovoljstvo s
storitvami SID banke*

2007 → 2012
3,88 → 4,27

Razlike med neposrednimi in posrednimi uporabniki so majhne, saj sta samo dve razliki značilni. Statistično značilni sta razliki pri oceni informacij s strani komercialnih bank, ki jih posredni ocenjujejo višje (kar je pričakovano) ter pri geografski pokritosti trgov, kjer je ocena neposrednih prejemnikov višja. Ostale razlike niso statistično značilne.

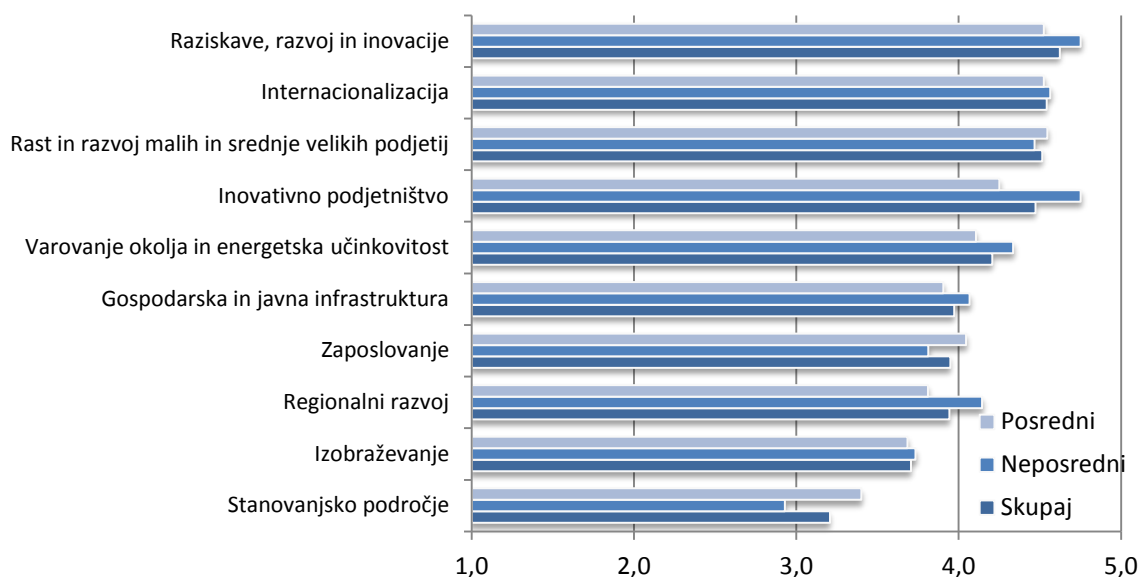
Slika 5.4: Primerjava zadovoljstva s posameznimi elementi delovanja SID banke v letih 2007 in 2012

Vir: Ankete med končnimi uporabniki sredstev SID banke; n (2007)=50; n(2012)=48

Na koncu smo anketirance še povprašali, kako smiselna se jim zdi vloga SID banke na posameznih področjih v prihodnosti. Anketirani visoko ocenjujejo smiselnost delovanja na področjih RRI, internacionalizacije, spodbujanja MSP ter inovativnega podjetništva. Pri slednjem prihaja do razlik med posrednimi in neposrednimi prejemniki, slednji ocenjujejo to vlogo kot bolj smiselno. Najnižje je ocenjena smiselnost delovanja na stanovanjskem področju (posrednim prejemnikom se zdi to področje nekoliko bolj smiselno).

Slika 5.5: Ocena smiselnosti delovanja SID banke po področjih v prihodnosti

Vir: Anketa med končnimi uporabniki sredstev SID banke (n = 83)

Analiza ekonomskega vpliva na osnovi input-output tabel

Tabele ponudbe, porabe ter input-output tabele predstavljajo najbolj podrobno sliko nekega gospodarstva. S tem omogočajo zelo podrobno analizo ustvarjanja in porabe dohodka nekega gospodarstva. Analiza *ekonomskega vpliva* ocenjuje prispevek poslovne aktivnosti, projekta ali spremembe v obsegu poslovanja organizacije h gospodarstvu regije ali države. Analiza temelji na sistemu input-output modelov, ki so sestavni del nacionalnih računov gospodarstva (Eurostat, 2008).

Začetnik input-output analize je Wassily Leontief, ki je s tovrstno analizo začel v 1930-tih letih in leta 1973 za svoje delo prejel Nobelovo nagrado. Zaradi kompleksnosti računanja so bili modeli v začetku bolj akademske narave. Z razvojem računalnikov so postali tudi praktični in široko razširjeni za potrebe ekonomskega načrtovanja in modeliranja. Razširitve modelov, razvite v 1980-tih in kasneje omogočajo vključevanje medregionalnih tokov, izvoza in uvoza, porabe faktorjev kot je delo in energija, investicij in še bi lahko naštevali. Nadgradnjo input-output modela predstavlja uporaba tako imenovanih matrik družbenega računovodstva – SAM (Social Accountig Matrix), katere začetki segajo v leto 1962⁶. Dandanes SAM matrike predstavljajo osnovno orodje analize ekonomskih učinkov, če jim dodamo dinamično komponento, pa tvorijo ogrodje najsodobnejših in najkompleksnejših orodij ekonomske analize – izračunljivih modelov splošnega ravnotežja.

Za našo analizo bomo uporabili standardno statično analizo s pomočjo SAM matrike, ki smo jo sestavili na podlagi matrik ponudbe in porabe, ki jih objavlja Statistični urad Republike Slovenije. Matrika je postavljena v začetek evalvacijskega obdobja (2007) in odraža strukturo

⁶ Stone, R. and Brown, A., 1962, A computable model for economic growth, Cambridge, UK: Cambridge Growth Project

gospodarstva v tistem obdobju. Tabela 5.2 prikazuje, na poenostavljen način, SAM matriko, kot smo jo uporabili pri analizi v tem poročilu.

Tabela 5.4: Stilizirana SAM matrika, uporabljena za analizo v tem poročilu

	Aktivnosti	Dobrine	Faktorji	Gospodinjstva	Država	Kapital	Tujina
Aktivnosti		Domača proizvodnja					
Dobrine	Vmesna potrošnja			Končna potrošnja gospodinjstev	Končna potrošnja države	Investicije	Izvoz
Faktorji	Dodana vrednost						
Gospodinjstva			Razpoložljivi dohodek gospodinjstev				
Država		Davki-subsidije		Transferi gospodinjstvom			
Kapital		Poslovni presežek		Varčevanje			
Tujina		Uvoz		Transferi iz tujine			

Uporaba SAM matrike nam omogoča razmeroma preprosto vključevanje različnih učinkov, ki se pojavljajo zaradi delovanja SID banke v en sam model. Delovanje PKZ lahko tako na primer modeliramo kot dodatno izvozno povpraševanje, projekte, ki nastajajo zaradi delovanja SID banke kot dodatno investicijsko povpraševanje, dolgoročne učinke projektov pa modeliramo kot dodatno ponudbo.

Jaklič in ostali (2007) delovanje input-output modela ilustrirajo na primeru izvoznega posla, ki ga zavaruje skupina SID⁷. Izvoznik za izpeljavo posla potrebuje finančno podporo. SID banka podpre izvoznika z zavarovanjem, financiranjem ali jamstvi. Podjetje realizira posel poveča svoje prihodke. V državo je tako prišel "nov denar", ki ga ne bi bilo, če SID banka ne bi podprla izvoza. To je neposredni ekonomski učinek. Ker je Slovenija majhno, odprto gospodarstvo, izvoznik po navadi precejšen del blaga in storitev, ki jih potrebuje za svoje delovanje nabavi izven države (uvoz). Toda določen del porabe podjetja ostane v državi. Del blaga in storitev dobavijo lokalni dobavitelji; prav tako velik del plačila za delo prejmejo lokalni zaposleni. S tem se ustvari "učinek valovanja." Lokalni dobavitelji del inputov (proizvodi, storitve, delo), ki jih potrebujejo za proizvodnjo blaga ali storitev za izvoznika, kupijo od drugih podjetij v državi. Tudi ta podjetja del svojih inputov kupijo od drugih podjetij v državi. V vsakem "krogu" se vse več in več podjetij vključi v verigo vrednosti za zadovoljitev osnovnega povpraševanja izvoznika.

Klasična input-output analiza lepo zajame spodbujanje izvoznih poslov, saj le ti pomenijo dodatno povpraševanje pri prejemniku spodbude, na katero ta odgovori z dodatno ponudbo. V primeru razvojnih kreditov pa temu ni tako, saj prejemnik pridobi kredit, ki ga porabi za nakupe. Ker so krediti namenjeni razvoju prejemnika bomo predpostavili, da gre v večjem

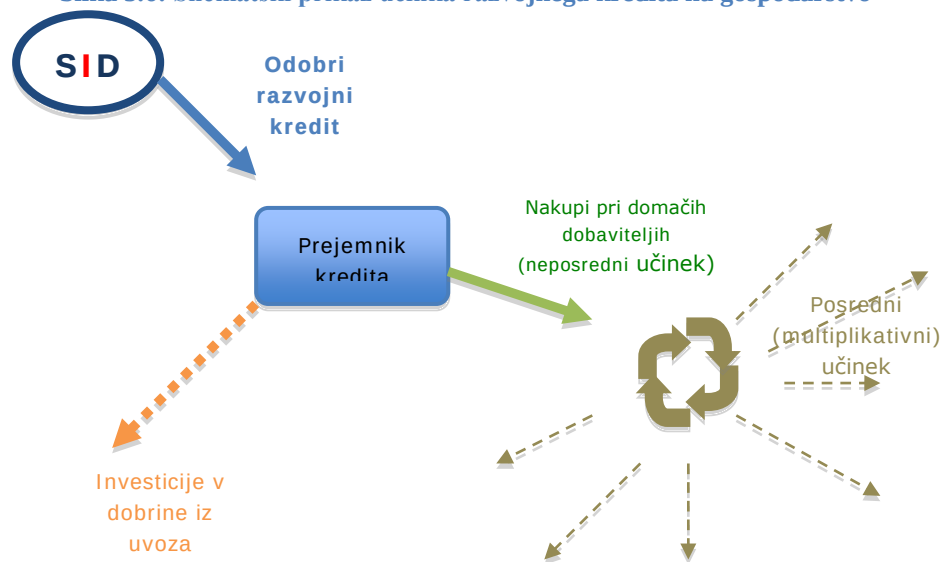
⁷ V večini primerov to naredi Prva Kreditna Zavarovalnica, nekatere posle zavaruje neposredno SID d.d.

delu za investicije – v osnovna sredstva, v zaloge, v terjatve in druga sredstva. V osnovnem input-output modelu so investicije prikazane izven osnovne matrike med kategorijami končne porabe, input-output analiza s pomočjo SAM matrike pa omogoča vključevanje investicij v analizo – temu postopku rečemo delno zapiranje input-output modela (Lenzen, 2001). Običajno se to naredi tako, da se investicije razdeli glede na njihov izvor na najboljši možen način. V našem primeru smo to razdelitev zajeli s pomočjo ankete med prejemniki sredstev.

Ekonomski učinek razvojnega kredita prikazuje Slika 5.8. Ko SID banka (ali poslovna banka na podlagi sredstev, prejetih od SID) odobri kredit, prejemnik ta sredstva nameni za nakupe investicijskih dobrin doma in v tujini. Nakupi, ki jih opravi v tujini, so za domače gospodarstvo izgubljeni, nakupi doma pa pomenijo **neposreden učinek** razvojnega kredita. Ti nakupi pri domačih podjetjih nato ustvarijo učinek valovanja, na podoben način kot v primeru izvoznih spodbud.

Pri izračunavanju učinkov smo upoštevali **dve predpostavki**. Po prvi predpostavki so **vsi krediti**, ki so bili odobreni, predstavljali **nov učinek**. To pomeni, da ti krediti **v celoti** pomenijo neposreden učinek, ki se nato odraža v posrednih multiplikativnih učinkih. Po drugi predpostavki pa nov učinek pomenijo samo tisti projekti, ki se po oceni prejemnikov brez sodelovanja SID banke **ne bi zgodili**. Verjetnost izvedbe projektov smo zajeli s pomočjo ankete, opisane v prejšnji točki, kjer tudi opišemo in prikažemo omenjene verjetnosti po posameznih nameni kreditov.

Slika 5.6: Shematski prikaz učinka razvojnega kredita na gospodarstvo

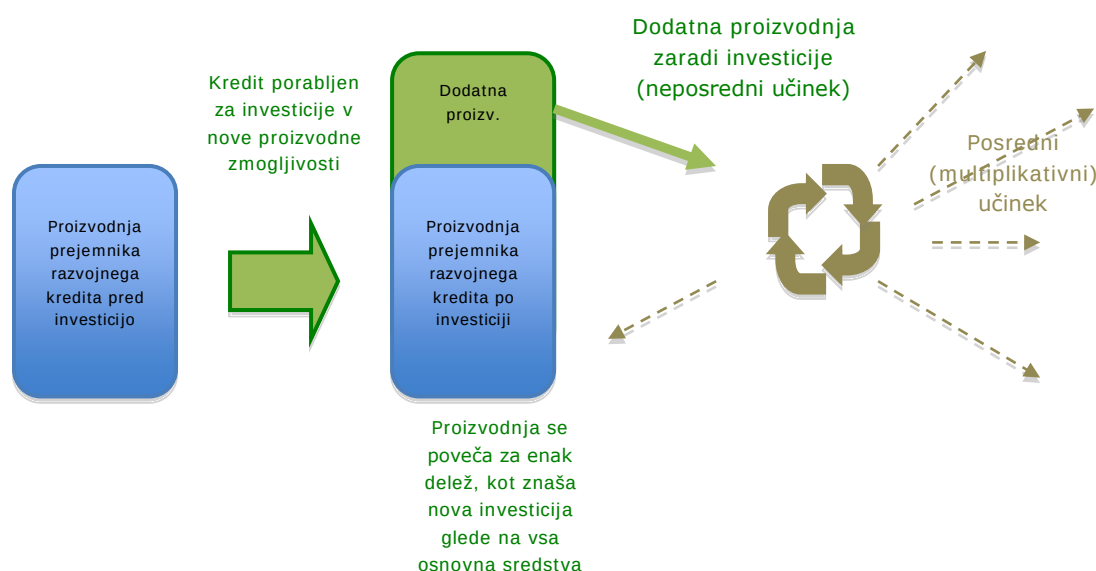

V tej študiji smo, kot že omenjeno, uporabili navadne SAM multiplikatorje, ki vključujejo tako neposredne kot tudi posredne učinke na gospodarstvo in upoštevajo mednarodno menjavo, potrošnjo gospodinjstev in vlogo države (Eurostat, 2011). Izračunali smo **tri standardne SAM multiplikatorje**, kot jih najdemo v literaturi: **multiplikator proizvodnje**, **multiplikator BDP** ter **multiplikator izvoza**. Vse tri multiplikatorje dobimo neposredno iz modela.

S pomočjo tako dobljenih multiplikatorjev smo ocenili ustrezne tri ekonomske učinke: **dodatno proizvodnjo, dodaten BDP in dodaten izvoz**. Vse tri učinke smo ocenili po obeh scenarijih, torej za vse projekte ter samo za dodatne, torej tiste, ki se brez intervencije SID banke ne bi zgodili oz. bi se zgodili v zmanjšanem obsegu.

Poleg učinka, ki ga ima na gospodarstvo začetna investicija, spodbujena ali financirana s kreditom SID banke, smo ocenili še dolgoročne učinke zaradi povečane prodaje. V literaturi⁸ najdemo opise dinamičnih input-output modelov, ki večinoma temeljijo na tem, da se del dodatnega povpraševanja iz prvega obdobja nameni za oblikovanje produkcijskih sredstev v drugem obdobju – da je torej posledica dodatnega povpraševanja v prvem obdobju večje proizvodne kapacitete in posledično proizvodnja v drugem obdobju. Modeli so večinoma zelo kompleksni, nelinearni in temeljijo na številnih predpostavkah.

Slika 5.7: Shematski prikaz dolgoročnega učinka povečane prodaje

Ocena dolgoročnih učinkov sloni na določenih **predpostavkah**, ki temeljijo na rezultatih ankete med končnimi uporabniki in jih opisujemo v nadaljevanju:

1. Za potrebe analize v tej evalvaciji smo se odločili za razmeroma preprost linearni model ugotavljanja dolgoročnih učinkov razvojnih projektov, ki ga prikazuje Slika 5.9. To pomeni, da smo predpostavili linearno zvezo med sredstvi in outputom. Na primer, 10 odstotno povečanje sredstev pomeni 10 odstotno povečanje prodaje;
2. Pro oceni povečanja kapacitet smo uporabili delež, namenjen povečanju kapacitet ter uvajanju novih proizvodov, pridobljen s pomočjo ankete;
3. V uporabljenem deležu predpostavljamo, da gre za investicije, ki povečajo proizvodnjo in prodajo;

⁸ Za jedrnat pregled glej na primer Johansen L.: On the theory of dynamic input-output models with different time profiles of capital construction and finite life-time of capital equipment. Journal of Economic Theory, 1978, vol. 19, issue 2, str. 513-533

4. Gre za enkratno povečanje proizvodnje in prodaje na nov nivo;
5. Kjer investicije ne prinašajo dodatnih proizvodnih kapacitet, dolgoročnih učinkov nismo računali;
6. Dodatne kapacitete se v celoti zapolnijo.

Pri ocenjevanju vrednosti osnovnih sredstev in prodaje smo uporabili podatke Agencije za javno-pravne evidence in svetovanje (AJPES) na panožnem nivoju. Upoštevali smo le tiste projekte, za katere smo lahko ugotovili, v kateri dejavnosti so bili izvedeni. Pogledali smo, koliko je znašala vrednost osnovnih sredstev na panožnem nivoju leta 2010 in s to vrednostjo delili vrednost izvedenih projektov. Tako smo dobili delež, ki ga izvedeni projekti predstavljajo v celotni vrednosti osnovnih sredstev – to smo imenovali **dodatne proizvodne kapacitete**. Ocenjujemo, da identificirana vrednost projektov v štirih letih, ki so predmet evalvacije, skupaj predstavlja približno 5,5 odstotka vrednosti osnovnih sredstev gospodarskih družb v Sloveniji. S tem deležem smo pomnožili vrednost outputa v posamezni panogi in dobili oceno **dodatne proizvodnje**, ki je posledica povečanih kapacitet. V SAM model vstopi ta dodatna proizvodnja kot povečanje outputa v ustrezni dejavnosti.

Tako kot pri učinku investicije smo tudi pri učinkih dodatne proizvodnje izračunali tri standardne SAM multiplikatorje in ustrezne tri ekonomske učinke. Ker smo uporabili preprost model brez omejitev, lahko učinka investicije in posledičnega povečanja proizvodnje preprosto seštejemo. V primeru modela z omejitvami bi bili skupni multiplikatorji nekoliko nižji.

Izračun učinkov delovanja celotne SID banke

Pri izračunu učinkov delovanja SID banke Skupine smo zaradi metodoloških razlogov **ločeno obravnavali kreditno aktivnost SID banke in dejavnost zavarovalnih poslov**, ki se večinoma odvijajo prek hčerinske družbe Prva kreditna zavarovalnica (tržna tveganja) pa tudi preko oddelka PKZI znotraj SID banke (netržna tveganja). V letu 2007 je bilo zavarovanj netržnih tveganj za 530 mio €, v 2008 914 mio €, v 2009 za 953 mio € in v 2010 kar za 1.440 mio €. Poleg tega je treba upoštevati tudi dodatne učinke, ki jih imajo na gospodarstvo povezane družbe (Skupina SID banka), in ki jih razen SID-Prve kreditne zavarovalnice nismo posebej evalvirali. Ne glede na to, da le-te, razen Centra za mednarodno sodelovanje in razvoj (CMSR), delujejo po tržnih načelih, pomembno dopolnjujejo storitve oziroma produktno bazo SID banke ter posledično izpolnjevanje njenih strateških ciljev na področju trajnostnega razvoja RS.

To je bilo med drugim razvidno iz delovanja SID-PKZ, ki je odigrala pomembno vlogo pri blaženju krize in pomagala podjetnikom pri dvigovanju iz gospodarsko-cikličnega dna tako z ustreznim upravljanjem rizikov kot z 41 milijoni EUR izplačanih škod v obdobju krize (od tega 25 milijonov EUR v 2010).

Družba Prvi Faktor je v letu 2010 od podjetij odkupila za 862 milijonov EUR terjatev in s tem prispevala k premagovanju likvidnostne krize v gospodarstvu. Finančni in zavarovalni potencial SID banke sta dopolnili družbi Pro Kolekt na področju izterjave dolgov, predvsem

na mednarodni ravni, in CMSR na področju spodbujanja izvoznih poslov s kombiniranjem uradne razvojne pomoči in drugih inštrumentov, ki jih ima na voljo SID banka (mešani krediti, koncesijski krediti).

Nedvomno je imelo za 18,6 milijard EUR zavarovanih poslov pred kreditnimi riziki s strani SID-PKZ, za 3,5 milijarde odkupljenih terjatev s strani Prvega faktorja, skoraj 50 milijonov evrov izterjanih dolgov in nekaj deset milijonov EUR omogočenih izvoznih poslov slovenskih podjetij s strani CMSR ekonomske učinke, ki pa jih kot rečeno, razen v primeru SID-PKZ, nismo posebej ocenjevali.

Pri kreditnih poslih namreč obravnavamo tako enkratni učinek začetne investicije kot tudi dolgoročne učinke povečanja proizvodnje in prodaje zaradi izvedenih investicij. Pri kreditnih poslih smo tudi upoštevali dejstvo, da krediti ne predstavljajo celotne vrednosti projekta ampak le del tega – po podatkih, pridobljenih s pomočjo ankete, predstavlja kredit SID banke v povprečju med polovico in dvema tretjinama celotne vrednosti projekta.

Učinki kreditne aktivnosti SID banke

Tabela 5.3 prikazuje obseg kreditne aktivnosti SID banke po posameznih letih. V obdobju, ki ga zajema ta evalvacija, je bilo odobrenih skoraj 3600 kreditov v skupni vrednosti dobre 3,5 milijarde EUR. Iz tabele lahko vidimo, da je kreditna aktivnost strmo naraščala in da je bila več kot polovica kreditov (57 odstotkov) odobrenih v letu 2010. Povprečna vrednost kredita je z leti nekoliko naraščala, leta 2007 je znašala slabih 830 tisoč evrov, leta 2010 pa dobra 1,2 milijona evrov.

Po podatkih, ki so bili na voljo⁹, so odobreni krediti znašali 47,5 odstotkov v celotni vrednosti financiranja projekta. Najmanjši odobren kredit je znašal 1000 evrov, najvišji pa dobrih 43 milijonov evrov¹⁰.

Tabela 5.3: Kreditna aktivnost SID banke po letih

Leto	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ
Število kreditov	192	558	1264	1573	3587
Obseg kreditov (mio EUR)	158,8	323,9	1.032,5	1.987,7	3.502,9

Vir: Lastni izračuni.

Tabela 5.4 prikazuje učinke kreditne aktivnosti SID banke. Če najprej pogledamo učinek izvedenih investicijskih projektov lahko vidimo, da znaša **multiplikator prodaje 2,12** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega investicijskega projekta ustvaril 2,12 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,86** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 86 centov k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** znaša prav tako **0,86** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 0,86 evra

⁹ Podatki o vrednosti kredita in vrednosti upravičenih stroškov projekta so na voljo za dobro polovico projektov.

¹⁰ Posreden kredit tujega komitent, namen internacionalizacija podjetij

izvoza. Upošteva je iz ankete ugotovljeno dejstvo, da so krediti SID banke predstavljali 62 odstotni delež v celotni vrednosti projektov ocenjujemo, da je bil skupni obseg izvedenih projektov malo pod 5,7 milijarde evrov. Izvedeni investicijski projekti torej pomenijo **12,25 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma so prispevali **skoraj pet milijard k slovenskemu BDP**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki investicijskih projektov še vedno **6,3 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma **2,56 milijarde k slovenskemu BDP**.

Pri dolgoročnih učinkih dodatne proizvodnje znaša **multiplikator prodaje 2,17** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega investicijskega projekta ustvaril, neposredno in posredno, 2,17 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,86** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 80 centov k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** pa znaša **0,65** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 0,65 evra izvoza. Izvedeni investicijski projekti preko povečanega outputa pomenijo **12,5 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma so prispevali **4,64 milijarde k slovenskemu BDP**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki investicijskih projektov še vedno **6,4 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma **2,39 milijarde k slovenskemu BDP**.

Tabela 5.4: Učinek kreditne aktivnosti SID banke v letih 2007-2010 (mil EUR)

		Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg financiranja			3587	1845
Ocenjena vrednost projektov			5769	2967
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID (%)		51,4		
Učinek investicijskega projekta	Prodaja	2,12	12247	6299
	BDP	0,86	4989	2566
	Izvoz	0,86	4976	2559
Dolgoročni učinek dodatnih kapacitet	Prodaja	2,17	12504	6431
	BDP	0,80	4641	2387
	Izvoz	0,65	3757	1932
SKUPAJ	Prodaja	4,29	24751	12730
	BDP	1,67	9629	4953
	Izvoz	1,51	8733	4491

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Skupni učinek, torej enkratni učinek zaradi investicije ter učinek dodatne proizvodnje po zagonu investicije znaša kar **25,75 milijarde evrov dodatne proizvodnje ter 9,6 milijarde dodatnega BDP**. Ob upoštevanju projektov, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, je prispevek **12,73 milijarde k proizvodnji oziroma skoraj pet milijard k bruto domačemu proizvodu**.

Učinki zavarovalnih poslov SID – Prve kreditne zavarovalnice

Tabela 5.5 prikazuje obseg zavarovalnih poslov SID – Prve kreditne zavarovalnice po letih, ločeno za posle v Sloveniji ter v tujini. Skupni obseg zavarovanih poslov v letih 2007-2010 je znašal dobrih 18,5 milijarde EUR, od tega 5,1 milijarde v Sloveniji in 13,4 milijarde v tujini. Če upoštevamo, da so zavarovani posli v tujini v celoti izvozni posli, lahko zaključimo, da PKZ zavaruje približno 15 odstotkov slovenskega izvoza. V zavarovalnih poslih najdemo pretežno proizvodna podjetja – podjetja iz kovinske, strojne, elektro in kemične industrije, približno 12 odstotkov poslov pa odpade na trgovska podjetja.

Tabela 5.5: Obseg zavarovalnih poslov SID-PKZ po letih (mio EUR)

Leto	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ
Slovenija	1.172,3	1.281,0	1.185,0	1.462,1	5.100,5
Tujina	3.479,9	3.855,7	2.758,4	3.320,9	13.414,8

Vir: Lastni izračuni.

Tabela 5.6 prikazuje učinke zavarovalne aktivnosti SID – Prve kreditne zavarovalnice v letih 2007-2010. **Multiplikator prodaje znaša 1,77** – to pomeni, da je vsak evro zavarovanega posla ustvaril, neposredno in posredno, 1,77 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP znaša 0,72** kar pomeni, da je vsak evro zavarovanega posla prispeval dodatnih 72 centov k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza pa znaša 0,87** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 0,87 evrov izvoza (del zavarovanja se nanaša tudi na domače posle). Dejavnost zavarovalnih poslov tako prispeva **32,85 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma **13,3 milijarde k slovenskemu BDP ter dobri 16 milijard k izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez zavarovanj pri PKZ, so učinki ostalih poslov še vedno **12,53 milijarde evrov dodatne prodaje, dobrih pet milijard k slovenskemu BDP ter preko šest milijard k izvozu**. Ker pri izvozni dejavnosti ni dolgoročnega povečanja proizvodnje, so omenjeni učinki tudi celotni učinki zavarovalne dejavnosti.

Tabela 5.6: Učinek zavarovalne aktivnosti SID-PKZ v letih 2007-2010 (v mio EUR)

	Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg zavarovanja		18515	7063
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID	38,1		
Prodaja	1,77	32854	12533
BDP	0,72	13292	5071
Izvoz	0,87	16099	6141

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Skupni učinki zavarovalnih poslov so večji kot učinki kreditne aktivnosti, saj je obseg zavarovanja veliko višji kot obseg kreditiranja – v obdobju evalvacije je bilo preko 18,5 milijarde EUR zavarovalnih poslov, kreditna aktivnost pa je znašala »samo« dobrih 3,5

milijard. Vendar je vsak evro kredita po naših ocenah prispeval 2,7 evra k slovenskemu domačemu proizvodu, učinek evra zavarovanega pa je bil skoraj štirikrat manjši, saj je vsak evro zavarovanja prispeval le 0,72 evra k slovenskemu BDP.

Izračun učinkov delovanja SID banke za posamezne programe (kreditiranje)

V prejšnji točki smo predstavili učinke delovanja celotne SID banke, pri čemer smo ločili zavarovalno in kreditno aktivnost. Tako smo eno izmed vrzeli, *zavarovanje izvoznih poslov*, že pokrili. V tej točki bomo podrobno pogledali še pet vrzeli, ki jih SID banka pokriva s svojo kreditno aktivnostjo: *internacionalizacija podjetij*; *podjetniški projekti*, *predvsem v malih in srednjih podjetjih*; *raziskave, razvoj in inovacije*; *varovanje okolja in zelene tehnologije*; *ter regionalni razvoj in gospodarska in javna infrastruktura*. Ostalih namenov, ki jih je SID banka v obdobju, ki ga pokriva ta evalvacija tudi pokrivala (izobraževanje, stanovanjska oskrba...), nismo proučevali posebej, ker gre v vseh primerih za relativno zelo majhen obseg financiranja, maloštevilne kredite in razmeroma pozen vstop v vrzel, ki še ne more pokazati učinkov. Zaradi majhnega števila kreditnih pogodb in relativno majhnega obsega financiranja smo tudi združili nekatere **namene financiranja**, kot jih za SID predvideva zakon v širše opredeljene **vrzeli**. Metodologija, ki smo jo uporabili pri proučevanju učinkov po posameznih vrzelih je enaka kot pri učinkih celotne SID banke.

Učinek delovanja SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij (kreditiranje)

Tabela 5.7 prikazuje obseg kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij po posameznih letih. V obdobju, ki ga zajema ta evalvacija, je bilo za namen internacionalizacije odobrenih preko 2300 kreditov v skupni vrednosti dobri dve milijardi evrov. Iz tabele lahko vidimo, da je kreditna aktivnost naraščala, v letih 2008 in 2009 se je obseg kreditov glede na predhodne leto približno podvojil, medtem ko je bil v letu 2010 prirast relativno manjši. Povprečna vrednost kredita med leti nekoliko niha med 0,8 in 1,1 milijona evrov.

Po podatkih, ki so bili na voljo¹¹, so odobreni krediti znašali skoraj točno polovico celotne vrednosti financiranja projekta. Najmanjši odobren kredit je znašal 6.000 evrov, najvišji pa dobrih 43 milijonov evrov¹².

Tabela 5.7: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij po letih

Leto	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ
Število kreditov	156	534	918	756	2 364
Obseg kreditov (mio EUR)	149,1	314,7	728,8	830,1	2.022,7

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

¹¹ Podatki o vrednosti kredita in upravičenih stroških projekta so na voljo za dobro polovico projektov

¹² Posreden kredit brez tujega komitenta, namen internacionalizacija podjetij

Tabela 5.8 prikazuje učinke kreditne aktivnosti SID banke. Če najprej pogledamo učinek izvedenih projektov internacionalizacije lahko vidimo, da znaša **multiplikator prodaje 2,18** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta internacionalizacije ustvaril 2,18 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,89** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta internacionalizacije ustvaril dodatnih 0,86 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** znaša prav tako **0,86** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 86 centov izvoza. Upošteva se iz ankete ugotovljeno dejstvo, da so krediti SID banke za namen internacionalizacije predstavljali 59 odstotni delež v celotni vrednosti projektov ocenjujemo, da je bil skupni obseg izvedenih projektov dobre 3,4 milijarde evrov. Izvedeni investicijski projekti torej pomenijo **7,46 milijarde evrov dodatne prodaje**, prispevali **3,2 milijardi k slovenskemu BDP** ter **2,9 milijardi k slovenskemu izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki investicijskih projektov še vedno **3,2 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma **1,3 milijarde k slovenskemu BDP**.

Pri dolgoročnih učinkih dodatne proizvodnje znaša **multiplikator prodaje 2,83** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta internacionalizacije ustvaril, neposredno in posredno, 2,83 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **1,05** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta prispeval dodatnih 1,05 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** pa znaša **0,85** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 0,85 izvoza. Izvedeni projekti internacionalizacije zaradi večjega outputa pomenijo **9,7 milijarde evrov dodatne prodaje**, prispevali **3,6 milijarde k slovenskemu BDP** ter **2,9 milijarde k izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki investicijskih projektov še vedno **4,2 milijarde evrov dodatne prodaje** oziroma **1,55 milijarde k slovenskemu BDP**.

Tabela 5.8: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Internacionalizacija podjetij v letih 2007-2010 (mil EUR)

		Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg financiranja			2023	870
Ocenjena vrednost projektov			3420	1470
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID		43,0		
Učinek investicijskega projekta	Prodaja	2,18	7458	3206
	BDP	0,89	3037	1305
	Izvoz	0,86	2945	1266
Dolgoročni učinek dodatnih kapacitet	Prodaja	2,83	9695	4167
	BDP	1,05	3598	1547
	Izvoz	0,85	2913	1252
SKUPAJ	Prodaja	5,02	17153	7372
	BDP	1,94	6635	2852
	Izvoz	1,71	5858	2518

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Skupni učinek, torej enkratni učinek zaradi investicije v internacionalizacijo ter učinek dodatne proizvodnje po zagonu investicije znaša kar **17,15 milijarde evrov dodatne proizvodnje ter 6,6 milijarde dodatnega BDP**. Ob upoštevanju projektov, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, je prispevek **7,4 milijarde k proizvodnji oziroma 2,8 milijarde k bruto domačemu proizvodu**.

Učinek delovanja SID banke na vrzeli Podjetniški projekti in MSP

Tabela 5.9 prikazuje obseg kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli *Podjetniški projekti, posebej v malih in srednjih podjetjih* po posameznih letih. V obdobju, ki ga zajema ta evalvacija, je bilo za namen spodbujanja podjetniških projektov odobrenih 845 kreditov v skupni vrednosti slabih 820 milijonov evrov. V letih 2007 in 2008 je bilo kreditov za ta namen le peščica, v letih 2009 in 2010 pa pride do precejšnjega razmaha aktivnosti na tej vrzeli.

Po podatkih, ki so bili na voljo, so odobreni krediti znašali 43 odstotkov celotne vrednosti financiranja projekta. Najmanjši odobren kredit je znašal 1000 evrov, najvišji pa 10,5 milijona evrov. Petina kreditov je bila v vrednosti milijon ali več evrov, od teh desetina nad pet milijonov evrov.

Tabela 5.9: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Podjetniški projekti, posebej v malih in srednjih podjetjih po letih

Leto	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ
Število kreditov	21	8	253	563	845
Obseg kreditov (mio EUR)	9,7	6,9	202,5	597,7	816,8

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Tabela 5.10 prikazuje učinke kreditne aktivnosti SID banke v vrzeli Podjetniški projekti. Če najprej pogledamo učinek izvedenih podjetniških projektov lahko vidimo, da znaša **multiplikator prodaje 2,31** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta internacionalizacije ustvaril 2,31 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,95** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta ustvaril dodatnih 0,95 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** znaša **0,86**, kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 86 centov izvoza. Upošteva se iz ankete ugotovljeno dejstvo, da so krediti SID banke za namen podjetniških projektov predstavljali 63 odstotni delež v celotni vrednosti projektov ocenjujemo, da je bil skupni obseg izvedenih projektov slabe 1,3 milijarde evrov. Izvedeni podjetniški projekti torej pomenijo **2,98 milijarde evrov dodatne prodaje**, prispevajo **1,23 milijarde k slovenskemu BDP** ter **1,1 milijarde k slovenskemu izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki investicijskih projektov še vedno **1,79 milijarde evrov dodatne prodaje oziroma 740 milijonov k slovenskemu BDP**.

Tabela 5.10: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Podjetniški projekti v letih 2007-2010 (mil EUR)

		Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg financiranja			817	490
Ocenjena vrednost projektov			1293	777
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID		60,0%		
Učinek investicijskega projekta	Prodaja	2,31	2983	1791
	BDP	0,95	1231	739
	Izvoz	0,86	1109	666
Dolgoročni učinek dodatnih kapacitet	Prodaja	2,29	2957	1775
	BDP	0,85	1097	659
	Izvoz	0,69	888	533
SKUPAJ	Prodaja	4,59	5940	3567
	BDP	1,80	2328	1398
	Izvoz	1,54	1997	1199

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Pri dolgoročnih učinkih dodatne proizvodnje znaša **multiplikator prodaje 2,29** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta ustvaril, neposredno in posredno, 2,29 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,85**, kar pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta prispeval dodatnih 0,85 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** pa znaša **0,69** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta ustvaril dodatnih 0,69 izvoza. Izvedeni podjetniški projekti zaradi večjega outputa pomenijo **2,96 milijarde evrov dodatne prodaje**, prispevali so **1,1 milijarde k slovenskemu BDP ter 890 milijonov k izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki podjetniških projektov še vedno **1,78 milijarde evrov dodatne prodaje oziroma 660 milijonov k slovenskemu BDP**.

Skupni učinek, torej enkratni učinek zaradi investicije v podjetniški projekt ter učinek dodatne proizvodnje po zagonu investicije znaša **5,9 milijarde evrov dodatne proizvodnje ter 2,33 milijarde dodatnega BDP**. Ob upoštevanju projektov, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, je prispevek **3,6 milijarde k proizvodnji oziroma 1,4 milijarde k bruto domačemu proizvodu**.

Učinek delovanja SID banke na vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije

Tabela 5.11 prikazuje obseg kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli *Raziskave, razvoj in inovacije* po posameznih letih. V obdobju, ki ga zajema ta evalvacija, je bilo za namen raziskav in razvoja odobrenih 85 kreditov v skupni vrednosti slabih 150 milijonov evrov. Kreditna aktivnost na tej vrzeli se začne šele v letu 2008 s peščico projektov, v naslednjih dveh letih pa število in vrednost kreditov za to vrzel znatno naraste.

Po podatkih, ki so bili na voljo, so odobreni krediti znašali približno 35 odstotkov celotne vrednosti financiranja projekta. Najmanjši odobren kredit je znašal 6 800 evrov, najvišji pa 7,6 milijona evrov.

Tabela 5.11: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije po letih

Leto	2008	2009	2010	SKUPAJ
Število kreditov	6	27	52	85
Obseg kreditov (mio EUR)	2,2	28,2	119,1	149,5

Tabela 5.12 prikazuje učinke kreditne aktivnosti SID banke v vrzeli *Raziskave, razvoj in inovacije*. Če najprej pogledamo učinek izvedenih razvojnih projektov lahko vidimo, da znaša **multiplikator prodaje 1,52** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta internacionalizacije ustvaril 2,31 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,57** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega razvojnega projekta ustvaril dodatnih 0,57 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** znaša **0,87** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 87 centov izvoza. Multiplikatorji so nekoliko nižji kot pri ostalih doslej opisanih vrzelih. Razlog za to je predvsem v dejstvu, da se precejšen delež sredstev za razvojne projekte porabi za dobrine s precejšnjim deležem uvoza – veliko teh sredstev torej »pobegne« iz krožnega toka v tujino.

Upošteva je iz ankete ugotovljeno dejstvo, da so krediti SID banke za namen razvojnih projektov predstavljali 63 odstotni delež v celotni vrednosti projektov ocenjujemo, da je bil skupni obseg izvedenih projektov slabe 233 milijonov evrov. Izvedeni razvojni projekti torej pomenijo **339 milijonov evrov dodatne prodaje**, prispevajo **128 milijonov k slovenskemu BDP** ter **195 milijonov k slovenskemu izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki razvojnih projektov še vedno **182 milijonov evrov dodatne prodaje** oziroma **slabih 70 milijonov k slovenskemu BDP**.

Tabela 5.12: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije v letih 2007-2010 (mil EUR)

		Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg financiranja			150	49
Ocenjena vrednost projektov			223	74
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID (%)		60		
Učinek investicijskega projekta	Prodaja	1,52	339	182
	BDP	0,57	128	68
	Izvoz	0,87	195	104
Dolgoročni učinek dodatnih kapacitet	Prodaja	1,83	408	218
	BDP	0,68	151	81
	Izvoz	0,55	123	66
SKUPAJ	Prodaja	3,34	747	400
	BDP	1,25	279	150
	Izvoz	1,42	318	170

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Pri dolgoročnih učinkih dodatne proizvodnje znaša **multiplikator prodaje 1,83** – to pomeni, da je vsak evro izvedenega razvojnega projekta ustvaril, neposredno in posredno, 1,83 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP** znaša **0,68** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta prispeval dodatnih 0,68 evra k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** pa znaša **0,55** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega podjetniškega projekta ustvaril dodatnih 0,55 izvoza. Izvedeni razvojni projekti zaradi večjega outputa pomenijo **408 milijonov evrov dodatne prodaje**, prispevali so **150 milijonov k slovenskemu BDP ter 120 milijonov k izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki razvojnih projektov še vedno **220 milijonov evrov dodatne prodaje oziroma 80 milijonov k slovenskemu BDP**.

Skupni učinek, torej enkratni učinek zaradi investicije v razvojni projekt ter učinek dodatne proizvodnje po zagonu investicije znaša **750 milijonov evrov dodatne proizvodnje ter 280 milijonov dodatnega BDP**. Ob upoštevanju projektov, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, je prispevek **400 milijonov k proizvodnji oziroma 150 milijonov k bruto domačemu proizvodu**.

Učinek delovanja SID banke na vrzeli Varovanje okolja

Vrzel *Varovanje okolja* predstavlja združene namene Razvoj okolju prijazne družbe; Okoljevarstvo, zlasti varstvo voda, odvajanje odpadnih vod ali oskrba s pitno vodo, ravnanje z odpadki, zmanjševanje onesnaževanja zraka, zmanjševanje hrupa ali drugih škodljivih vplivov na okolje, sanacija zemljišč in okoljski ukrepi, povezani s prometom in prevozom, ter drugi ukrepi, ki prispevajo k varovanju okolja; Obnovljivi viri energije, kot je sončna energija, energija biomase, bioplina, geotermalna energija, vetrna energija ter vodna energija;

Učinkovita raba energije, zlasti ukrepi, ki prispevajo k energijski učinkovitosti poslovnih prostorov in stanovanjskih enot; ter Okolju prijazna proizvodnja ali proizvod, ki na inovativen način prispeva k preprečevanju ali zmanjševanju onesnaževanja okolja. Tabela 5.13 prikazuje obseg kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli *Varovanje okolja* po posameznih letih. V obdobju, ki ga zajema ta evalvacija, je bilo za namen varovanja okolja odobrenih 158 kreditov v skupni vrednosti dobrih 281 milijonov evrov. Kreditna aktivnost na tej vrzeli se začne šele v letu 2008 z enim samim kreditom, v naslednjih dveh letih pa število in vrednost kreditov za to vrzel izjemno naraste.

Po podatkih, ki so bili na voljo, so odobreni krediti znašali dobro polovico celotne vrednosti financiranja projekta. Najmanjši odobren kredit je znašal 10.000 evrov, najvišji pa 5,57 milijona evrov.

Tabela 5.13: Kreditna aktivnost SID banke na vrzeli Varovanje okolja

Leto	2008	2009	2010	SKUPAJ
Število kreditov	1	40	117	158
Obseg kreditov (mio EUR)	0,1	28,7	252,8	281,6

Vir: Podatki SID.

Tabela 5.14 prikazuje učinke kreditne aktivnosti SID na vrzeli *Varovanje okolja* v letih 2007-2010. **Multiplikator prodaje znaša 1,96** – to pomeni, da je vsak evro okoljskega projekta ustvaril, neposredno in posredno, 1,96 evra dodatne prodaje v Sloveniji. **Multiplikator BDP znaša 0,79** kar pomeni, da je vsak evro okoljskega projekta prispeval dodatnih 79 centov k skupnemu BDP Slovenije. **Multiplikator izvoza** pa znaša **0,86** kar pomeni, da je vsak evro izvedenega projekta ustvaril dodatnih 0,86 evrov izvoza. Izvedeni okoljski projekti tako prispevajo **880 milijonov evrov dodatne prodaje** oziroma **350 milijonov k slovenskemu BDP ter 390 milijonov k izvozu**. Če odštejemo tiste projekte, ki bi se zgodili tudi brez sodelovanja SID banke, so učinki ostalih projektov še vedno **preko 340 milijonov evrov dodatne prodaje, 138 milijonov k slovenskemu BDP ter 150 milijonov k izvozu**. Ker pri okoljskih projektih podjetja večinoma niso navajala povečane proizvodnje, so omenjeni učinki tudi celotni učinki na vrzeli *Varovanje okolja*.

Tabela 5.14: Učinek kreditne aktivnosti SID banke na vrzeli Varovanje okolja v letih 2007-2010 (mil EUR)

	Multiplikator	Vsi posli	Samo posli, ki se brez podpore SID ne bi uresničili
Obseg financiranja		282	109
Ocenjena vrednost projektov		450	175
Delež izvedenih projektov brez sodelovanja SID (%)	38,8		
Prodaja	1,96	881	342
BDP	0,79	355	138
Izvoz	0,86	389	151

Vir: Podatki SID, podatki ankete ter lastni izračuni.

Pregled razvojnih ciljev Slovenije in ujemanje s cilji SID banke v tem obdobju

Analizirali smo obstoječe **razvojne cilje Slovenije** iz različnih spodbujevalnih programov (Državni razvojni program (DRP) 2007-2013, Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije (RISS) 2011-2020, Strategija razvoja Slovenije 2005 ter DRZNA Slovenija – DRužba ZNAnja) ter jih primerjali s cilji SID banke in njenim delovanjem. Cilje posameznih programov podrobneje navajamo v Prilogi 7, cilje SID banke pa v Prilogi 8.

Vsak od navedenih dokumentov vsebuje tudi merljive kazalce za spremljanje napredka in aktivnosti na posameznih razvojnih področjih. **Ugotovimo lahko, da so cilji SID banke in njihovo zasledovanje usklajeni z razvojnimi cilji Slovenije** v smeri učinkovitega izvajanja Strategije razvoja Slovenije, zagotavljanja dolgoročne in stabilne gospodarske rasti ter razvoja, ter izboljšanja sistema razvojnega financiranja (Tabela 5.14).

Tabela 5.14: Primerjava usklajenosti razvojnih ciljev Slovenije in SID banke

Razvojni cilji Slovenije (2006 – 2013)	Strateški cilji SID banke (2006 – 2013)	Način izpolnjevana cilja
Trajnostno povečanje blaginje in kakovosti življenja Oblikovanje bolj dinamične in prilagodljive družbe, vzdržno povečevanje gospodarske rasti in zaposlenosti	Razvijamo, spodbujamo in opravljamo inovativne, finančnemu trgu dopolnilne dolgoročne finančne storitve za trajnostni razvoj Slovenije. Njena strategija temelji na načelu uravnovešenega in trajnostnega razvoja in ekonomske upravičenosti.	V postopkih odločanja banka poleg ekonomske upravičenosti projektov upošteva tudi družbene eksternalije - koristi in/ali stroške takih poslov na celotno družbo in trajnostni razvoj Slovenije.
Povečanje globalne konkurenčnosti s spodbujanjem inovativnosti in podjetništva	Pregledno, učinkovito in družbeno odgovorno financiranja rasti in razvoja podjetij. Po ZSIRB opravlja funkcijo na področju tržnih vrzeli Internacionalizacije in razvoja MSP.	Spodbuja dolgoročne poslovne transakcije, ki udeležencem omogočajo vstop in poslovanje na tujih trgih Poudarja podporo malih in srednje velikih podjetij, podjetništvu in tveganemu kapitalu, predvsem z namenom financiranja podjetniških projektov v vseh fazah razvoja
Učinkovitim vlaganjem v izobraževanje, usposabljanje in raziskave in razvoj	Po ZSIRB opravlja funkcijo na področju tržne vrzeli raziskav, razvoja in inovacij.	Spodbuja povečevanje konkurenčnosti in razvoja v okviru raziskovalnih in razvojnih programov, promocije inovativnosti in pospeševanja raziskovalne in razvojne dejavnosti ter prenosa znanja in zagotavljanja različne podpore nosilcem projektov za razvoj izdelkov, proizvodnih procesov in storitev
Povečanje učinkovitosti države in zmanjševanje njene vloge v gospodarstvu	Ena izmed ključnih nalog SID banke s tega vidika bo vsebinsko povezovanje obstoječega razvojno-podpornega sistema,	Projekti spodbujevalno-razvojne platforme in načela 'vse-na-enem-mestu' na področju finančnega inženiringa; povezovalna in svetovalna vloga
Zmanjšanje socialnih tveganj in revščine	Po ZSIRB SID opravlja funkcijo na področju tržne vrzeli zaposlovanja	Zagotavlja spodbude podjetjem za zaposlovanje oseb specializiranih kvalifikacij in znanj, potrebnih za njihovo rast ali prekvalifikacijo posameznikov
Ustvarjanje pogojev za trajno obnavljanje prebivalstva	SID nima vloge za izpolnitev tega razvojnega cilja	
Hitrejši razvoj vseh regij	Po ZSIRB SID opravlja funkcijo na področju tržne vrzeli skladnega regionalnega razvoja	Zagotavlja sredstva za skladni razvoj na državni, regionalni in lokalni ravni, zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti in drugih aktivnostih, kjer se lahko povezuje z drugimi institucijami
Trajnostni okoljski in prostorski razvoj	Po ZSIRB opravlja funkcijo na področju tržne vrzeli varovanja okolja in energetske učinkovitosti ter na področju gospodarske in javne infrastrukture	Financira in spodbuja ukrepe za varstvo narave, ustreznega ravnanja z odpadki, ustrezne rabe naravnih dobrin, pospeševanja naložb v infrastrukturo varstva okolja, izrabe obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije Financira izboljšanja logistične, komunalne in druge infrastrukture in poleg tega izvaja jamstvene, finančne in javno zasebno partnerske sheme za njeno izgradnjo
Krepitev vseh oblik varnosti	Po ZSIRB SID opravlja funkcijo na področju tržne vrzeli izobraževanja in na stanovanjskem področju	Ima namen spodbujanja izboljšanja nivoja izobrazbe, znanj in upravljanja znanj ter spodbud potrebnim prekvalifikacijam ter pridobivanja specifičnih znanj. Dopolnjuje ga z namenom zagotavljanja ustrezne stanovanjske oskrbe in spodbujanja stanovanjske gradnje, prenove in vzdrževanja stanovanj in stanovanjskih hiš določenim kategorijam prebivalstva,

Vir: Lastna primerjava na osnovi ZSIRB, Poročila o doseganju ciljev iz letnega operativnega plana in akcijske strategije SID banke in spodbujevalnih programov RS.

6. OCENA TRŽNIH VRZELI IN NJIHOVEGA RAZVOJA

Tržne neučinkovitosti in tržne vrzeli se pojavijo, ko količina, po kateri povprašujejo kupci, ni enaka količini, ki jo zagotovijo ponudniki. Tržna vrzel torej predstavlja neoptimalno delovanje trga in tržnih načel zaradi t. i. tržnih nepravilnosti ter se v praksi zrcali v: (1) neobstoju ponudbe, (2) nezadostni ravni ponudbe, pri čemer povpraševanje (dejansko ali potencialno) močno presega trenutno ponudbo, in (3) obstoju ponudbe, vendar ne po primerni ceni.

Dejansko to pomeni, da določenih segmentov gospodarstva določen komercialni sektor (na primer komercialne banke) ne servisirajo v zadostni meri.

V naši analizi smo ocenjevali tržne vrzeli, ki so bile določen s pogodbo o izvedbi evalvacije. Te vrzeli so usklajene s tržnimi vrzeli, ki jih definira ZSRIB:

- Raziskave, razvoj in inovacije
- Varovanje okolja in energetska učinkovitost
- Gospodarstvo, MSP, Podjetništvo
- Regionalni razvoj
- Internacionalizacija
- Gospodarska in javna infrastruktura (projektno financiranje)

Ločeno smo obravnavali tudi tržno vrzel na področju zavarovanja tveganj, ki je tesno povezana s tržno vrzeljo internacionalizacije.

Avtorji opazamo, da vprašanje tržnih vrzeli in namenov kreditiranja ni jasno razrešeno. Pogosto prihaja do nejasnosti glede tega, kje se konča posamezna tržna vrzel in kje se začne druga. Pojavljajo se tudi predlogi drugačne definicije tržnih vrzeli, predvsem delitve na horizontalne in vertikalne vrzeli. Na to smo opozorili tudi v poglavju Omejitve in tveganja. Opozarjamo tudi, da je analiza tržnih vrzeli na tem mestu omejena, zato med našimi priporočili predlagamo, da SID banka sistematično evalvira področje posameznih tržnih vrzeli. S takšnimi evalvacijami bi lahko bolj natančno ocenili trenutne stanje ponudbe in povpraševanja ter krivulje gibanja v prihodnosti, ki bodo zadosti podrobne tudi za aplikacijo na posamezne produkte in programe.

SID banka sicer sistematično analizira področja tržnih vrzeli pred razvijanjem produktov in programov. Pred vsako uvedbo novega produkta se doda ocena vrzeli, katero naj bi ta produkt premagoval. S tem pristopom je SID banka ena redkih institucij v Sloveniji, ki sistematično analizira potencialne učinke svojih aktivnosti na tržno ponudbo in potencialno izrivanje tržnih ponudnikov. Z našo analizo tržnih vrzeli smo želeli to analizo dopolniti in nadgraditi, priporočamo pa tudi sistematično nadaljevanje analiziranja področja tržnih vrzeli z uvedbo sistema evalviranja posameznih vrzeli.

Naš pristop k analizi tržnih vrzeli temelji na ekonomski analizi vrzeli in na teoriji '*market failure*' (Bator, 1958), ki je na kratko predstavljena v Prilogi 9. Za oceno tržnih vrzeli smo za vsako od omenjenih vrzeli ocenjevali nivo ponudbe in povpraševanja v letu 2010 in z oceno gibanja velikosti te vrzeli v prihodnjih letih (običajno do leta 2020). Razlika med obema je

predstavljala oceno velikosti tržne vrzeli. Pri tem smo za leto 2010 ugotavljali dejansko izraženo ponudbo in povpraševanje na področju posamezne tržne vrzeli, pri ocenjevanju v prihodnosti pa smo predvsem ocenjevali gibanje povpraševanja po storitvah ter na teh gradili oceno gibanja ponudbe, najprej tržne. Analizo smo nadaljevali z vlogo SID banke pri premagovanju te vrzeli, analizo pa smo končali s priporočili za spremembo vloge SID banke glede na ocenjeno gibanje razvoja tržne vrzeli.

Tržna vrzel in neučinkovitost (angl. market failure)

V praksi se trgi v vseh državah soočajo z vrsto pomanjkljivosti oziroma vrzeli ter neučinkovitosti (angl. *market failure*). Tržna neučinkovitost je ekonomski pojem, ki opisuje situacijo, ko na določenem trgu količina, po kateri povprašujejo kupci, ni enaka količini, ki jo zagotovijo ponudniki. Taka situacija je neposredna posledica pomanjkanja ekonomsko idealnih dejavnikov, ki preprečujejo ravnotežje (Besanko in ostali, 2007).

Zasebne institucije namreč zasledujejo izključno načelo maksimizacije dobička, zato se osredotočajo predvsem na kratkoročne zasebne koristi določenega posla, tudi na račun njegovih dolgoročnih družbenih koristi. Zaradi tega prihaja do tržnih vrzeli (angl. *market gap*), ko določenih segmentov gospodarstva določen sektor (npr. bančni) ne servisira v zadostni meri. Podrobnejši opis tržne neučinkovitosti in vrzeli navajamo v Prilogi 9.

Pri analizi podatkov za obdobje 2007 – 2010 so vidna občasna prekrivanja tržnih vrzeli (in namenov kreditiranja) ali nejasnosti razmejitve med posameznimi vrzelmi. SID banka je zato po letu 2010 začela z reinženiringom ponudbe in programov, ki pa ga zaradi časovne omejenosti evalvacije nismo mogli analizirati. Obravnava področij tržnih vrzeli se je s tem pristopom spremenila in na vrzeli se sedaj z gleda dveh vidikov:

- horizontalna vrzel: vrzel glede na velikost podjetja (MSP in druga podjetja), vrzel glede na instrument spodbude (dolžniško, lastniško financiranje, projektno, izvozno financiranje, s / brez elementov državnih pomoči), vrzel glede na regije
- vertikalna vrzel: vrzel glede na namen/cilje produktov SID banke (RRI, izobraževanje, zaposlovanje, varstvo okolja).

Tržne vrzeli so v skladu z re-inženiringom sedaj klasificirajo v skladu s štirimi kriteriji: instrumenti, področji, ciljnim skupinami in načini posredovanja. Na podlagi tega je možno razviti tipologijo produktov in programov ter jih uvrstiti v tržnih vrzeli tudi na drugačen način, kot so definirane v ZSRIB. Analiza in evalvacija teh ukrepov bo verjetno predmet naslednje splošne evalvacije SID banke.

Naši načini ocenjevanja velikosti vrzeli so se razlikovali po posameznih vrzelih, zato jih podrobneje razložimo za vsako vrzel posebej. Je pa finančna kriza ob koncu preučevanega obdobja povzročila, da se je finančni sektor v Sloveniji bistveno omejil. Tako je poleg tržnih vrzeli, ki jih opredeljuje ZSRIB, nastalo še več drugih področij z nezadostno ravnijsko ponudbo. V času finančne krize je bila SID banka edina slovenska banka, ki je dejansko nemoteno dostopala do mednarodnih finančnih trgov. Na to se je SID banka, kot tako rekoč edina banka, ki je lahko nemoteno dostopala do tujih finančnih trgov, odzvala intervencijskim delovanjem, ki pa ni zadostovalo za preprečitev kreditnega krča v slovenskem bančnem sistemu, predvsem na področju bančnega kreditiranja podjetij. Brez spodbud in delovanja SID banke pa bi bile tržne vrzeli na področju finančnega sistema še večje.

Pregled in analiza tržnih vrzeli v obdobju 2007 - 2010 in programov SID banke za njihovo premostitev

Zakon o slovenski izvozni in razvojni banki (ZSIRB, 2008) definira naslednjih **devet tržnih vrzeli**, na katerih deluje SID banka: 1) mednarodnih gospodarskih poslov in mednarodnega gospodarskega sodelovanja; 2) gospodarskih spodbud s posebnim poudarkom na malih in srednjih podjetjih, podjetništvu in tveganemu kapitalu predvsem z namenom financiranja podjetniških projektov v vseh fazah razvoja; 3) raziskav in razvoja, zlasti z namenom spodbujanja konkurenčnosti; 4) izobraževanja; 5) varovanja okolja in energetske učinkovitosti; 6) regionalnega razvoja; 7) stanovanjskega področja; 8) gospodarske in javne infrastrukture ter; 9) mednarodnega razvojnega sodelovanja.

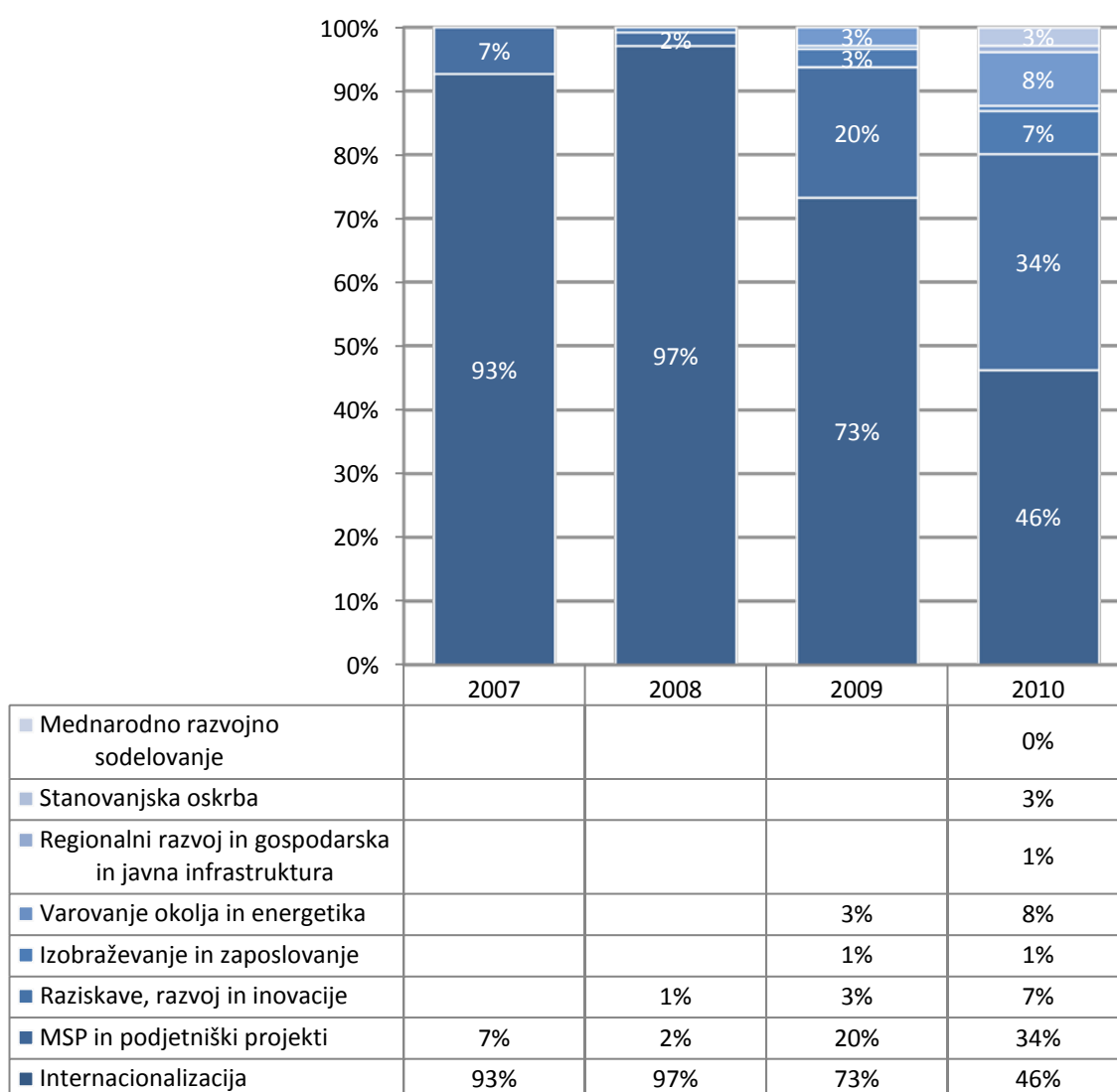
Da bi lahko celovito analizirali področje in potencialno področje delovanja SID banke, smo pri analizi (predvsem v poglavju 5 – benchmarking) tem vrzelim dodali še ločeno tržno vrzel zavarovanja izvoznih poslov, ki jih opravlja SID-PKZ zavarovalnica, ter posebej obravnavali tudi kritje ne-tržnih tveganj. Definirali smo dodali tudi vrzel kapitala, ki je SID banka še ne pokriva in se je še bolj izrazito izpostavila v času krize.

V pričujočem poglavju pa smo se osredotočili na poglobljeno in bolj natančno analizo vrzeli, ki smo jih sistematizirali v **šest tržnih vrzeli** po ZSIRB. Pri tem smo združili področji gospodarske in javne infrastrukture ter regionalnega razvoja, saj smo ugotovili, da sta vsebinsko zelo povezana in zanju veljajo podobne značilnosti in predlogi. Ločeno pa smo opisali področje zavarovanja tveganj, ki sicer vsebinsko spada pod internacionalizacijo, je pa delovanje na tem področju drugačno (tudi preko povsem drugih inštrumentov in seveda preko ločene organizacijske oblike – SID PKZ) od spodbujanja mednarodnega gospodarskega sodelovanja v smislu internacionalizacije. Tako smo v nadaljevanju ohranili šest področij, v okviru katerih smo **analizirali sedanje stanje, ocenili vlogo SID banke**, ter podali **priporočila za nadaljnje delovanje**.

Pri poglobljeni analizi se **nismo podrobneje osredotočili** na vrzeli izobraževanja, zaposlovanja, stanovanjskega področja in mednarodnega razvojnega sodelovanja. Razlog je, da je SID banka začela na teh področjih delovati pozno in v zelo majhnem obsegu (na Sliki 6.1 prikazujemo razvoj pokrivanja posameznih tržnih vrzeli s strani SID banke – delež odobrenih sredstev na posamezni vrzeli v celoti odobrenih sredstev). To v določeni meri velja

tudi za varovanje okolja, regionalni razvoj ter gospodarsko in javno infrastrukturo, katere prav tako ne vidimo kot jedrne dejavnosti SID banke, vseeno pa jih na podlagi analize vidimo kot vrzeli, na katerih je posredna dejavnost SID banke smiselna. Na tem mestu je potrebno poudariti, da jedrne aktivnosti niso nujno aktivnosti, ki trenutno v obsegu delovanja SID banke predstavljajo največji delež, pač pa tiste, ki bodo v prihodnosti najpomembnejše z vidika trajnostnega razvoja Slovenije in so zato najbolj usklajene s strateško vlogo SID banke. Nismo se podrobneje posvečali področjem izobraževanja, kjer je vloga SID banke napram ostalim institucijam na slovenskem področju minorna, ter stanovanjskemu področju, ki je vsebinsko oddaljeno od namena delovanja SID banke.

Slika 6.1: Delež velikosti posamezne tržne vrzeli v celotnih odobrenih sredstvih SID banke

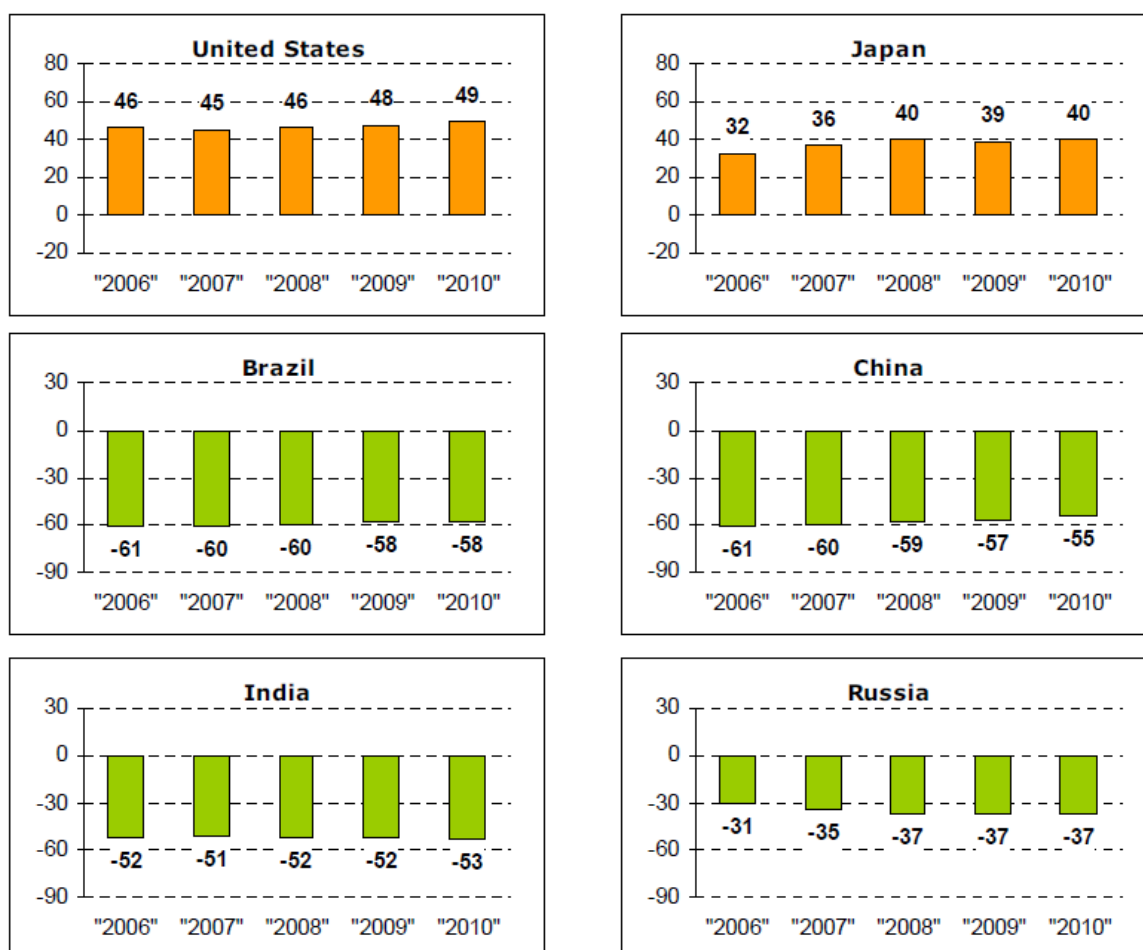
Vir: Interni podatki SID banke.

Ocena uspešnosti premostitve tržne vrzeli Raziskave, razvoj in inovacije

Stanje. V znanosti, stroki in javnosti obstaja precej močan konsenz, da je spodbujanje inovativnosti način doseganja konkurenčnih prednosti podjetij in ustvarjanja blaginje širše družbe. V gospodarstvih z relativno omejenimi viri kot je to primer za Slovenijo je vlaganje v raziskave, razvoj in inovacije praktično tudi edina resna alternativa trajnostnega razvoja gospodarstva in širše družbe. Enako zavedanje obstaja tudi na nivoju celotne Evropske unije, ki redno publicira številne dokumente, ki pričajo o tem (npr. Unija inovacij, Evropa 2020, regionalno pa tudi nastajajoča Podonavska strategija itd.).

Kljub temu mednarodne primerjave (European Innovation Scoreboard 2010; The Economist Global Innovation Index 2010) kažejo, da Evropska unija kot celota zaostaja in ne dohiteva več ZDA in Japonske, obenem pa se ji opazno približuje Kitajska, Brazilija in še nekaj drugih dinamičnih gospodarstev, ki so dolgo zmotno veljala zgolj za vir poceni delovne sile (Slika 6.2).

Slika 6.2: Mednarodna primerjava inovacijske uspešnosti EU27

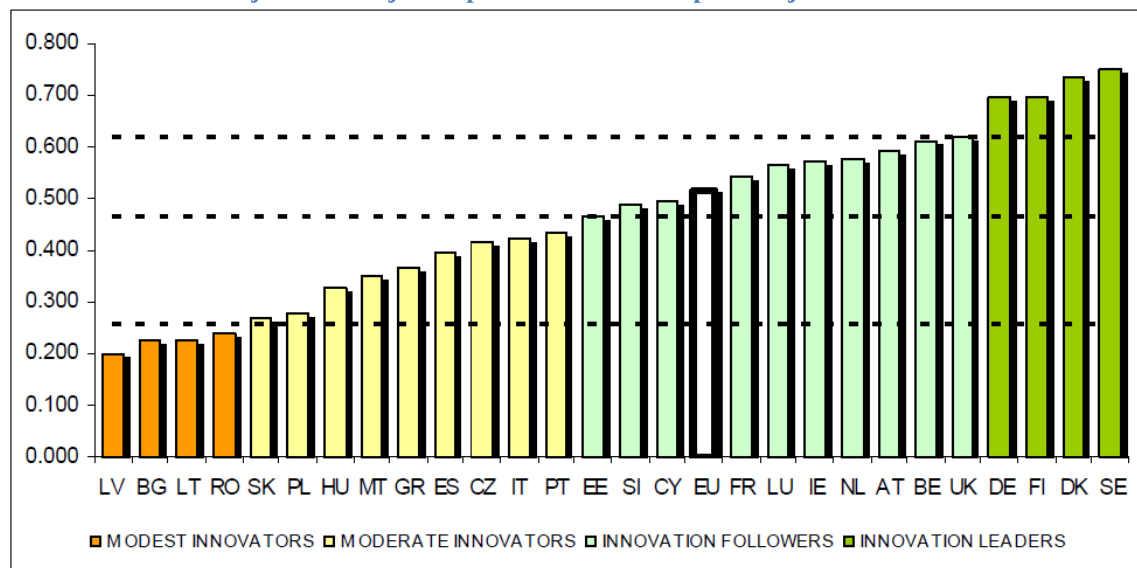

Performance is measured as $100 \cdot (X/EU) - 1$ where X refers to the value for the indicator for the country X and EU to the value for the indicator for the EU27. The values in the graphs should be interpreted as the relative performance compared to that of the EU27. E.g. the US in "2010" is performing 49% better than the EU27 and China in "2010" is performing 55% worse than the EU27.

Vir: European Innovation Scoreboard 2010.

Evropa seveda ni monolitna tvorba in določene države kot je npr. Finska znatno odstopajo od povprečja. Vendar pa se tudi v takšnih državah dogajajo poslovni primeri kot je npr. Nokia, ki na trgu mobilne telefonije opazno izgublja (vodilni) tržni delež napram azijskim konkurentom (Samsung). V evropskem okviru se sicer Slovenija uvršča v drugo izmed štirih kategorij – to so t.i. inovatorji sledilci, kamor smo v letu 2008 napredovali iz kategorije zmernih inovatorjev (Slika 6.3). Podpovprečni smo zlasti pri vlaganjih v inovacije (tako zasebnih kot tudi javnih), številu patentov in blagovnih znamk, in inovacijah v storitvah ter poslovnih modelih.

Slika 6.3: Primerjava inovacijske uspešnosti držav Evropske unije

Note: Average performance is measured using a composite indicator building on data for 24 indicators going from a lowest possible performance of 0 to a maximum possible performance of 1. Average performance in 2010 reflects performance in 2008/2009 due to a lag in data availability.

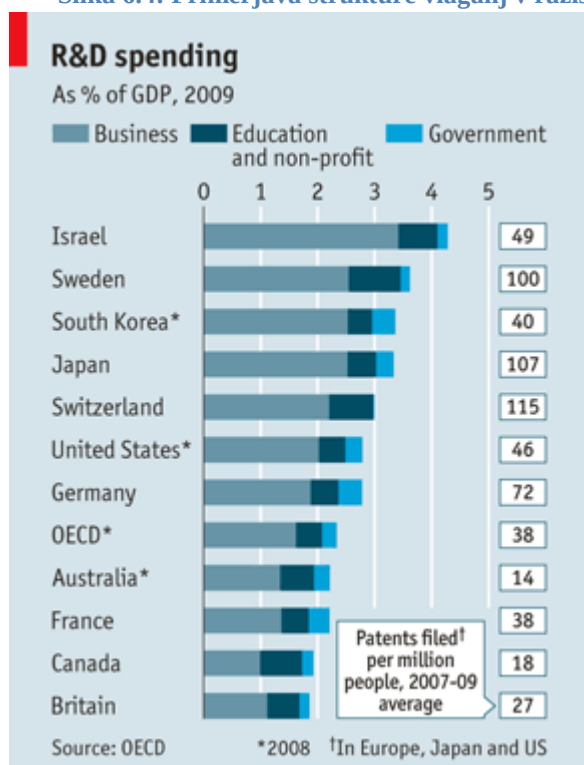
The performance of Innovation leaders is 20% or more above that of the EU27; of Innovation followers it is less than 20% above but more than 10% below that of the EU27; of Moderate innovators it is less than 10% below but more than 50% below that of the EU27; and for Modest innovators it is below 50% that of the EU27.

Vir: European Innovation Scoreboard 2010.

EU27 si je zato kot t.i. barcelonski cilj do leta 2020 zastavila povečati vlaganja v raziskave razvoj in inovacije na 3% BDPja letno, kjer bi bil 1% javnih in 2% zasebnih vlaganj. Temu cilju sledi tudi t.i. Držna Slovenija – Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2011-2020. Svet za znanost in tehnologijo je v izhodiščih za Raziskovalno in inovacijsko strategijo Slovenije postavil ta cilj še višje – **3,6 % BDP** skupnih naložb do leta 2020, od tega **1,2 % BDP javnih sredstev**.

OECDjeva mednarodna primerjava strukture vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije (Slika 6.4) kaže, da je obseg javnih vlaganj (torej država, izobraževalni in neprofitni sektor) precej manj variabilen med državami kot pa je to primer z vlaganji poslovnega sektorja. Države, ki največ vlagajo v raziskave in razvoj med vsemi OECD državami (npr. Izrael, Švedska, Južna Koreja, Japonska, Švica, ZDA), so tudi države, kjer je udeležba poslovnega sektorja bistveno nad-proporcionalna.

Slika 6.4: Primerjava strukture vlaganj v raziskave in razvoj za države OECD

Vir: OECD, 2010.

Tabela 6.1 prikazuje obseg vlaganj v raziskovalno in razvojno dejavnost v Sloveniji.

Tabela 6.1: Bruto domači izdatki za RRD po sektorjih izvedbe in virih financiranja (v mio EUR), Slovenija, letno

Viri financiranja RR	2007	2007 odstotek	2008	2008 odstotek	2009	2009 odstotek	2010	2010 odstotek
Gospodarske družbe	291,64	58,27%	387,49	62,81%	380,88	57,98%	435,45	58,38%
Državni viri	178,21	35,61%	193,10	31,30%	234,24	35,66%	263,08	35,27%
Visoko šolstvo	1,78	0,36%	1,80	0,29%	1,89	0,29%	2,12	0,28%
Zasebne nepridobitne organizacije	0,06	0,01%	0,07	0,01%	0,20	0,03%	0,46	0,06%
Viri iz tujine	28,82	5,76%	34,48	5,59%	39,67	6,04%	44,84	6,01%
SKUPAJ	500,51	100,00%	616,95	100,00%	656,88	100,00%	745,94	100,00%
BDP	34.562,30		37.279,50		35.310,60		35.415,80	
Delež v BDP (%)	1,45		1,65		1,86		2,11	

Vir: SURS, 2011.

Opomba: 24% povečanja vlaganj v gospodarskih družbah 2010 gre iz naslova razširjenega nabora poročevalskih enot.

 Delež vlaganj za raziskovalno-razvojno dejavnost se je od leta **2007 (1,45% BDP, 500,5 milijona EUR)** v **2010** povzpел na 745,9 milijona EUR bruto domačih izdatkov ali **2,11%**

slovenskega bruto domačega proizvoda. Odstotek vlaganj v BDPju je v največji meri večji primarno zaradi večjih vlaganj, deloma pa tudi padca BDPja (v letu 2009) in tudi v primeru gospodarskih družb 24% večjem naboru poročevalskih enot. V tej strukturi 58% (435,5 milijona EUR) prispevajo gospodarske družbe, 35% (263,1 milijona EUR) državni viri, opazno več pa je tudi sredstev iz tujine (44,8 milijona EUR). Omeniti velja, da je od slovenskih podjetij pri vlaganjih za raziskave in razvoj v letu 2010 s kar **90,92 milijona EUR** izrazito v vodstvu **Krka**, sledi pa ji **Helios** z **8,29 milijona EUR** (Evropa pojutrišnjem, 2011). To sta tudi edini dve slovenski podjetji na lestvici top 1000 evropskih podjetij po vlaganjih v raziskave in razvoj v letu 2010 (207. in 786. mesto). V svetovnem oziru je med top 50 podjetji 15 evropskih, 18 iz ZDA in 13 iz Japonske.

Vloga SID banke. Pogled v sektor gospodarskih družb pokaže, da se je delež v celotnih vlaganjih oddaljil od zelenih 66% in padel iz 62% v 2008 na cca. 58% vseh vlaganj v letih 2009 in 2010. Gre nedvomno za sektor, ki je po naravi svojega dela najbližje trgu in pretvarja raziskave preko razvoja v inovacije. Mednarodne primerjave strukture vlaganj pokažejo tudi to, da se razlike med vodilnimi in preostalimi državami delajo zlasti v vlaganjih poslovnega sektorja (OECD, 2010). Zato je tu izrazito pomembna spodbujevalna vloga SID banke.

Smiselnost usmeritve, ki stremi k večjim vlaganjem kot jih ima v povprečju EU27 potrjujejo tako mednarodne primerjave EU27 z vodilnimi svetovnimi inovacijskimi ekonomijami kot tudi dejstvo, da je Slovenija še vedno v položaju, ki zahteva do- in prehitevanje evropskega povprečja. Pri omejenosti javnih sredstev se potencial očitno kaže v poslovnem sektorju, ki pa ravno tako potrebuje aktivnosti spodbujanja ustreznega obsega kot tudi strukture vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije.

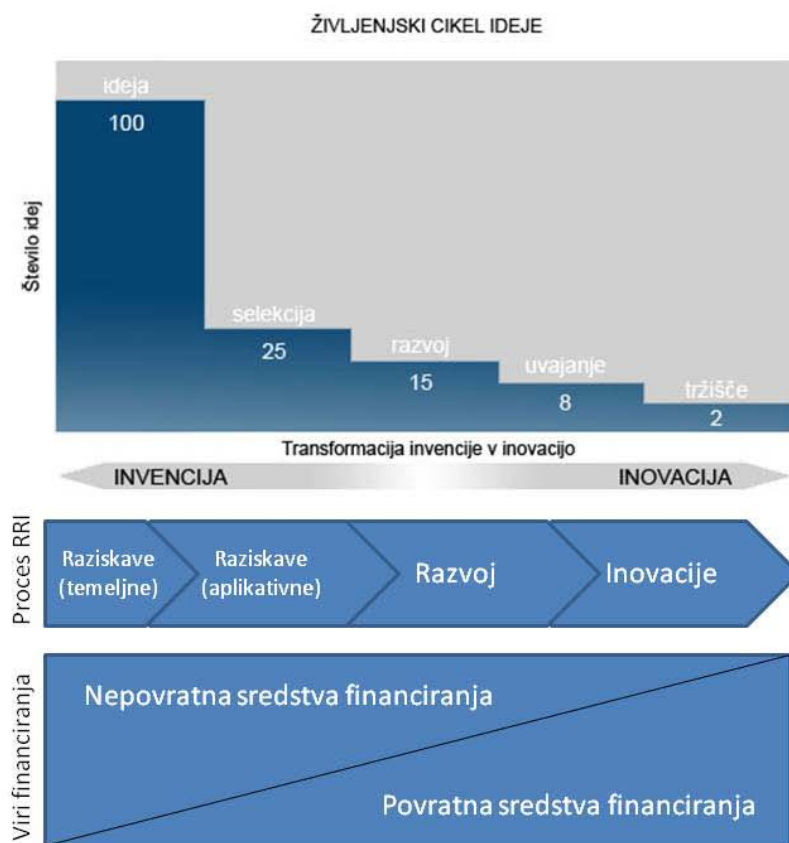
Primer dobre prakse: Kombinacija nepovratnih in povratnih sredstev in različnih javnih institucij za financiranje tehnološko-razvojnih projektov

SID Banka lahko odigra pomembno vlogo v povezovanju različnih virov javnih sredstev za namene spodbujanja razvojno-inovacijskih projektov. Zaradi majhnosti in razdrobljenosti obstoječih institucij podpornega okolja ima SID banka s svojih vplivom za to zelo dobro izhodišče. Kot primer dobre prakse ocenjujemo razpis »*Financiranje tehnološko-razvojnih projektov 2011-2013*« (<http://www.sid.si/index.php?t=News&id=50>), kjer SID banka kombinira 100 milijonov povratnih sredstev iz vira EIB in 50 milijonov deloma nepovratnih sredstev iz vira MVZT. Takšno kombiniranje namreč omogoča boljše povezovanje raziskav iz znanosti z razvojem in inovacijami v industriji. Sredstva MVZT so v tem konkretnem primeru sicer povratna in obrestovana razen v dovoljenem obsegu prve izgube.

V obdobju 2007-2010 je SID banka za namen spodbujanja raziskav, razvoja in inovacije odobrila za **149 milijonov EUR** sredstev slovenskim podjetjem (od tega v **2010 kar 119 milijonov EUR** oziroma 16% vseh slovenskih vlaganj). S pomočjo SAM modela dobljen **skupni multiplikator prodaje** (kratkoročni učinek investicije in dolgoročni učinek na povečan output) v vrzeli raziskave in razvoj znaša **3,34**, **skupni multiplikator BDP** pa znaša **1,25**. Ti multiplikatorji primerjalno niso med najvišjimi, kljub temu gre za izredno pomembno vrzel, ki s spodbujanjem zaposlenosti v panogah novega tipa (angl. *science-based production*) vodi do kvalitetnih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo. Krediti, odobreni za namen raziskav in razvoja so se torej odrazili v skoraj **750 milijonih dodatne prodaje ter slabih 280 milijonih dodatnega BDP**. Iz podatkov, pridobljenih s pomočjo ankete ocenjujemo, da je zaradi projektov na vrzeli Raziskave in razvoj nastalo skoraj 2.500 novih delovnih mest. Zaradi strukture vmesne porabe pri razvojnih projektih, ki v velikem delu temeljijo na uvoženih dobrinah in delu, kjer gre velik delež za končno potrošnjo, so multiplikatorji te vrzeli nekoliko nižji. Glede na ostale dejavnike pa menimo, da so celotni učinki investicij v raziskave in razvoj bistveno večji, kot jih prikazuje izvedena input-output analiza.

Slika 6.5 prikazuje raziskovalno-razvojno-inovacijski proces s primernimi viri financiranja (povratnimi ali nepovratnimi). Raziskovalno delo, ki po svoji naravi temelji na veliki meri negotovosti in samo po sebi ne generira finančnega toka ima seveda precej večjo potrebo po nepovratnih sredstvih, pri vlaganjih v razvoj so možne kombinacije povratnih in nepovratnih sredstev, inovacije s potencialom uveljavitve na trgu pa so lahko predmet financiranja s povratnimi viri. Vlogo SID banke na tem mestu vidimo zlasti v **povezovanju razvoja z inoviranjem**, kar je mogoče doseči s **kombiniranjem pretežno povratnih sredstev z določenim (manjšim) deležem nepovratnih sredstev**, kar se mora odraziti v ugodnih obrestnih merah, ročnostjo ter drugimi pogoji financiranja razvojno-inovacijskih projektov s potencialom visokih dodanih vrednosti.

Slika 6.5: Faze raziskovalno-razvojno-inovacijskega procesa po virih financiranja

Vir: Adaptirano po Imamidejo.com, 2011.

Tako intervjuji s ključnimi strankami kot tudi anketni vprašalnik o zadovoljstvu strank kažeta, da je področje spodbujanja raziskav, razvoja in inovacij eno izmed štirih področij, kjer stranke visoko (4,1 od 5 možnih stopenj) ocenjujejo primernost SID banke za nadaljnje opravljanje te funkcije.

Intervjuvanec 2, Gospodarska zbornica Slovenije: »Prihodnost SID banke je v visokotehnoloških raziskovalno-razvojnih projektih.«

Priporočila. SID banka naj vrzel spodbujanja vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije obravnava kot eno svojih ključnih področij in primarno občutno okrepi svoje delovanje na tem področju s povečanim financiranjem predvsem v poslovnem sektorju, kjer ocenjujemo **tržni potencial** v obsegu **1,49% BDP** (v 2010 bi to znašalo **527,70 milijonov EUR**). Gre za razliko med ciljem R&R vlaganj v obsegu 3,6% BDP in doseženim obsegom v 2011, ki je bila 2,11% BDP. Pri tem je pomembna tudi pozornost na samo **strukturo** tovrstnih vlaganj na projekte z večjim potencialom za dodano vrednost. SID banka naj zaradi svojega profila tveganja in narave poslovanja vstopa v aplikativno razvojno-inovacijske projekte, ne v raziskovalne projekte ali razvoj v začetnih tveganih fazah.

SID banka naj sekundarno deluje tudi širše v smislu povezovalne razvojne platforme. Nacionalni program je podrobno razdelan z ustreznimi ukrepi po področjih, vloga SID banke pa je seveda v financiranju in spodbujanju udejanjanja ambicioznega načrta. Zaradi narave raziskovalno-razvojno-inovacijskega procesa gre za vrzel s srednjeročnim do dolgoročnim vplivom od vlaganj do vidnih rezultatov.

Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Varstvo okolja in energetska učinkovitost

Stanje. Evropa, gospodarna z viri, je ena od sedmih pobud strategije Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Učinkovitejša raba virov koristi tudi gospodarstvu, kadar omogoča ustvarjanje novih delovnih mest in spodbuja gospodarsko rast. V ta namen se je oblikoval predlog Evropske komisije za učinkovito rabo naravnih virov (Vir: Resource Efficient Europe), pa tudi načrt za prehod v nizkoogljična gospodarstva do leta 2050 (Vir: Roadmap 2050).

Učinkovitejša raba virov in nadzor nad onesnaženjem sta lahko pomembni **gonilni sili gospodarske rasti**. Temu priča t.i. eko industrija v Evropi. Ta sektor je v zadnjih letih zrasel kar z 8-odstotno letno stopnjo rasti (na svetovnem trgu je ta rast okrog 5-odstotna). V tej panogi se letno obrne 319 milijard EUR, kar predstavlja okrog 2,5 % evropskega BDP (Vir: Resource efficiency – a business imperative). Velik delež rasti v zadnjem času je predstavljalo upravljanje z viri, ki vključuje nove tehnologije, kot so sončna energija ali energija vetra. Zato je trg varovanja okolja globalna priložnost za evropska podjetja: globalni trg za eko industrije, ki je trenutno ocenjen na približno 1000 milijard na leto, naj bi se potrojil do leta 2030 (Vir: Resource efficiency – a business imperative). EU predstavlja okrog tretjino tega svetovnega trga in je neto izvoznik, še posebej na podlagi 'prednosti prvega', ki so jo uživala številna evropska podjetja na svetovnem trgu. Izvozni trg na tem področju predstavljajo predvsem Kitajska in ostale hitro rastoče države, ki želijo nadaljevati svojo rast na okolju prijaznih temeljih.

Na tem področju gre dejansko za **dve vsebinsko ločeni vrzeli** (varstvo okolja in energetska učinkovitost), kar je razvidno tudi iz različnih namenov pri razdelitvi sredstev SID banke. V Sloveniji obstajajo skladi in ostale inštitucije, ki pokrivajo to vrzel s svojim celotnim namenom, kot na primer EKO Sklad, Slovenski okoljski sklad ter Agencija Republike Slovenije za okolje na področju varovanja okolja. Nekaj sredstev temu področju namenja tudi Slovenski podjetniški sklad. Na področju energetske učinkovitosti je dejavna Agencija Republike Slovenije za energijo (JARSE). Energetika je označena kot ključna infrastrukturna prioriteta v EU (Vir: Energy infrastructure priorities for 2020 and beyond).

Vloga SID banke. V celotnih aktivnostih SID banke je ta vrzel v obdobju 2007-2010 pomenila razmeroma majhen del celotnih sredstev, aktivnosti SID banke na področju te vrzeli pa so se pričele šele leta 2009. Skupaj je bilo tej vrzeli namenjeno okrog **224 mio EUR**, od tega 28 mio EUR v 2009 ter 195 mio EUR v 2010. Sredstva so bila namenjena razvoju okolju prijazne družbe, okoljevarstvu in spodbujanju okolju prijazne proizvodnje. Večino teh

sredstev je bilo namenjeno razvoju okolju prijazne družbe. S pomočjo SAM modela dobljen **multiplikator prodaje** v vrzeli varstva okolja znaša **1,96**, **multiplikator BDP** pa znaša **0,79**. Krediti, odobreni za namen varstva okolja so se torej odrazili **880 milijonih dodatne prodaje ter 355 milijonih dodatnega BDP**. Iz podatkov, pridobljenih s pomočjo ankete ocenjujemo, da je zaradi projektov na vrzeli Raziskave in razvoj nastalo **890 novih delovnih mest**.

Priporočila. Intervjuji po eni strani kažejo, da je sredstev na tem področju kar nekaj oziroma da še ni zadostnega povpraševanje po njih. Vprašljiva je absorpcijska sposobnost podjetij na slovenskem trgu na področju varovanja okolja, saj tudi na tem področju primanjkuje tveganega kapitala, ki bi omogočal preboj start-up podjetjem, osredotočenim na inovativne zelene tehnologije. Še posebej to velja za čas krize, ki je še **zmanjšal absorpcijsko sposobnost trga**. Seveda pa je morda vprašljivo povpraševanje odvisno tudi od ponudbe. Če bi bila ta nastavljena drugače (ne le preko razpisov nekajkrat letno, pač pa kot stalen produkt, do katerega bi lahko uporabniki dostopali preko svojih bank), bi bilo morebiti tudi povpraševanje večje.

Intervjuvanec 3, Eko Sklad: »Enostavno ni zadosti dobrih projektov, ki bi šli čez naš bonitetni sistem.«

Poleg tega so bili naši sogovorniki mnenja, da naj se slovenske inštitucije osredotočijo predvsem na **spodbujanje inovativnih rešitev, usmerjenih v varovanje okolja**. V okviru te vrzeli je torej moč najti tako dobre, inovativne projekte, kot tudi projekte, ki z zavajanjem skušajo ustvariti percepcijo varovanja okolja (t.i. zeleno zavajanje, *angl. greenwashing*), dejansko pa imajo druge cilje in ne prispevajo dodane vrednosti v slovenskem gospodarstvu. Ocenjujemo, da ima SID lahko vlogo predvsem v sistematičnem osredotočenju na potencialno trajnostno in razvojno zanimive projekte oziroma niše. Zgolj ti so najbolj zanimivi tudi v času gospodarske krize, saj lahko imajo za posledico podjetniške preboje.

Intervjuvanec 3, Eko Sklad: »Potrebujemo sistem za razvoj inovativnih zelenih tehnologij.«

Projekti s področja energetike imajo običajno tudi neposreden dostop do virov kapitala (na trgu ali na strani bank), tako da po našem mnenju to področje samo po sebi ne predstavlja tržne vrzeli. Seveda ni naše stališče, da financiranje projektov usmerjenih v varstvo okolja in energetiko ni pomembno in potencialno zanimivo za SID banko, vendar svetujemo, naj se osredotoči le na inovativne projekte (ta fokusiran del vrzeli poimenujemo zelena rast), ogiba pa naj se t.i. zelenemu zavajanju. SID naj na tem področju prevzame predvsem povezovalno in svetovalno vlogo. Pri razločevanju med omenjenimi tipi projektov se zelo izpostavlja vloga

selekcije; kako razločiti med morebitnimi inovativnimi zelenimi projekti s potencialom internacionalizacije in zelenim zavajanjem? To je strateška dilema, potrebna bo uvedba sistema za selekcijo.

Ocena uspešnosti premostitve tržne vrzeli: Financiranje investicij malih in srednje velikih podjetij

Definicija tržne vrzeli

Mala in srednje velika podjetja (MSP) so ključnega pomena za ekonomski razvoj in ustvarjanje novih delovnih mest (OECD, 2006). Vendar pa imajo težave s financiranjem svoje rasti. Investicije, ki so ključnega pomena za njihovo rast, financirajo bistveno težje kot velika podjetja, ki imajo boljši dostop do kapitalskih trgov in do dolžniških virov financiranja. V primeru, da MSP ne uspejo najti virov za financiranje investicij, se lahko njihova rast ustavi. To pa prinaša neposredno škodo gospodarskemu razvoju, saj vpliva na zmanjšanje potencialne rasti BDP. Zato financiranje MSP predstavlja tržno vrzel.

Mala in srednja podjetja v Sloveniji imajo težave s pridobivanjem tako dolžniškega kapitala kot tudi lastniškega kapitala. MSP se morajo za financiranje rasti in razvoja v večji meri zanašati na dolžniške vire financiranja in imajo zato bolj tvegano strukturo bilanc. Poleg tega pa so dolžniški viri financiranja zanje dražji in težje dosegljivi kot za velika podjetja – še posebej se je to izkazalo v času krize. Zato je ta tržna vrzel v Sloveniji dejansko sestavljena iz dveh segmentov: dolžniško in lastniško financiranje MSP.

Razvoj tržne vrzeli v proučevanem obdobju

Zgodovinski razvoj je vplival na povečanje zadolženosti podjetij. V obdobju 2006 – 2008 je imela večina slovenskih podjetij olajšan dostop do dolžniških virov financiranja (v Sloveniji to praktično pomeni bančnih kreditov). Banke so aktivno iskale nove stranke in jim ponujale poceni bančne kredite ter se zanje zadolževale na evropskem denarnem trgu. Za večino MSP je bila to nova situacija, saj so imeli v prejšnjih obdobjih bistveno otežen dostop do bančnih kreditov (t.i. 'financing gap'). Novo situacijo so izkoristila za hitro rast obveznosti podjetij, pa tudi za nadpovprečno zadolževanje.

V obdobju ekonomske ekspanzije v letih 2006 – 2008 so slovenska podjetja bistveno povečala zadolženost. Tako so celotne obveznosti gospodarskih družb narasle z 78,4 mrd EUR v letu 2006 na 94,5 mrd EUR v letu 2007 in na 102,2 mrd EUR v letu 2008¹³. Povečanje obveznosti v višini 23,8 mrd EUR so skoraj v celoti financirala s povečanim zadolževanjem (pri finančnih institucijah in pri dobaviteljih) medtem ko so v tem obdobju povečala kapital za 4,8 mrd EUR. S tem se je delež kapitala v celotnih obveznostih gospodarskih družb zmanjšal s 40 % v letu 2006 (in celo 43,3 % v letu 2005) na 35 % v letu 2008.

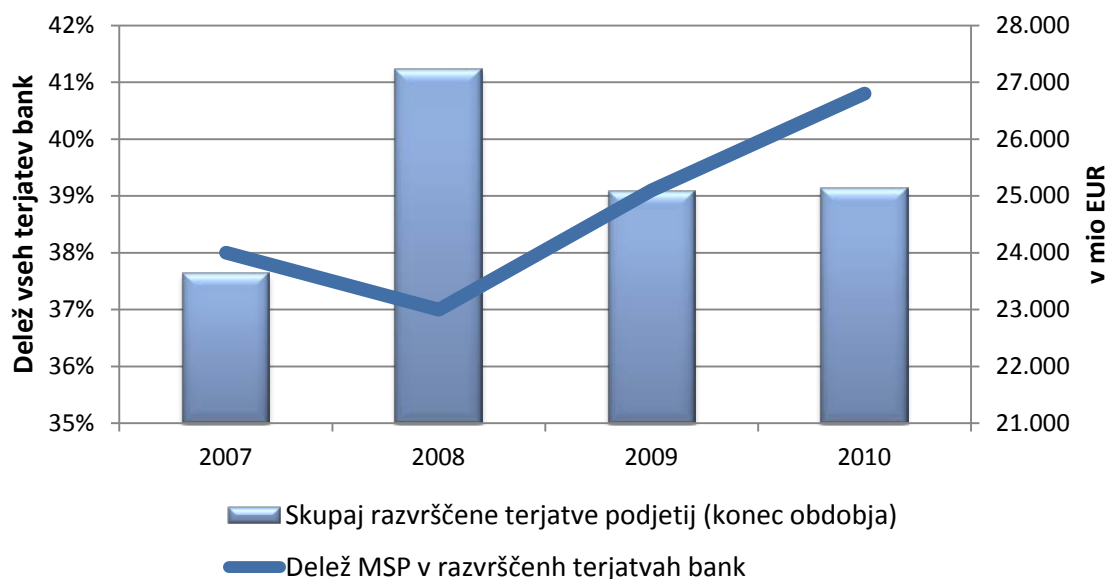
¹³ Podatki temeljijo na analizi AJ PES bilančnih podatkov za gospodarske družbe brez s.p., finančnih podjetij in zadrug. Analize temeljijo na lastnih preračunih osnovnih podatkov.

Obrat po letu 2008 – upadanje obveznosti. Po letu 2008 se je trend obrnil. Skupne obveznosti podjetij so se začele zmanjševati in so danes opazno nižje kot leta 2008 (ob upoštevanju inflacije v letih 2009 in 2010 je nominalno zmanjševanje obveznosti še bolj opazno). Pri tem pa so se nadpovprečno zmanjšale obveznosti majhnih in srednje velikih podjetij (ne pa tudi mikro podjetij, ki so v letih 2009 in 2010 naraščale). MSP so postala prezadolžena oziroma kapitalsko podhranjena za njihovo raven obveznosti.

Manjšanje obveznosti podjetij pomeni manjše zadolževanje. Težave v financiranju MSP v obdobju 2008 – 2010 postanejo še bolj vidne ob analizi zadolževanja MSP. Po zelo hitri rasti dolžniških obveznosti v letih 2007 in 2008 se slika popolnoma spremeni v letih 2009 in 2010, ko se podjetja v celoti razdolžujejo. Vsa slovenska podjetja so postala prezadolžena. ECB ocenjuje, da so v EU v povprečju nefinančna podjetja manj zadolžena, saj imajo med 40 – 50 % sredstev financiranih z dolgom, pri nas pa imajo velika podjetja 55 %, povprečje vseh podjetij v letu 2010 pa je prek 60 %. Zato se slovenska podjetja od leta 2008 naprej soočajo s t.i. 'balance-sheet crisis' – bilančno krizo. Njihov glavni cilj je po letu izboljšanje kapitalske ustreznosti podjetja. To pa zahteva povečanje kapitala in/ali zmanjšanje dolgov.

Zmanjševanje zadolženosti lažje dosegajo velika podjetja kot MSP. Slovenska mala in srednje velika podjetja (MSP) so se v obdobju po letu 2008 zato odločila zmanjšati zadolženost. Začela so zmanjševati jemanje novih posojil in s tem bistveno prispevala k kreditnemu krč slovenskega gospodarstva. Vendar pa so pri tem samo delno uspešna, saj je slovenski bančni sistem v tem obdobju začel zmanjševati kreditiranje gospodarstva v celoti in s tem tudi MSP. Ker pa so velika podjetja lahko zmanjševala zadolženost hitreje kot MSP se je vseeno delež MSP v celotnih razvrščenih terjatvah povečal s 37 % v letu 2008 na 40,8 % v letu 2010 (Slika 6.7).

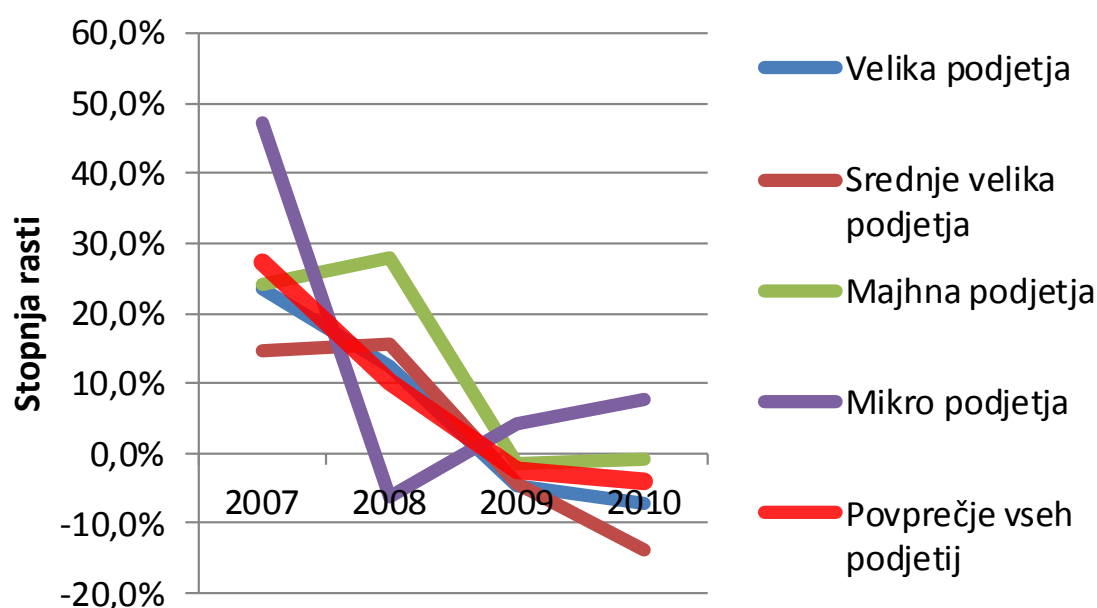
Slika 6.7: Delež MSP v vseh razvrščenih terjatvah bank v Sloveniji

Vir: Banka Slovenije.

Razdolževanje se nadaljuje, vendar z različnimi hitrostmi. MSP zaostajajo za velikimi podjetji. Velika podjetja so se v obdobju do 2008 zadolžila manj in so ohranila boljše kapitalsko ustreznost kot manjša. Po letu 2008 so se tudi hitreje razdolžila medtem ko se MSP še naprej razdolžujejo. Stopnja razdolževanja je najhitrejša pri srednje velikih podjetjih, ki v letu 2010 zmanjšajo dolžniške obveznosti celo za 13,7 %, vendar pa še vedno ostajajo prezadolžena. Tudi velika podjetja zmanjšujejo svojo zadolženost medtem ko se majhna podjetja razdolžujejo bistveno počasneje, zadolženost mikro podjetij pa celo narašča¹⁴ (Slika 6.8).

Slika 6.8: Rast obveznosti po skupinah podjetij

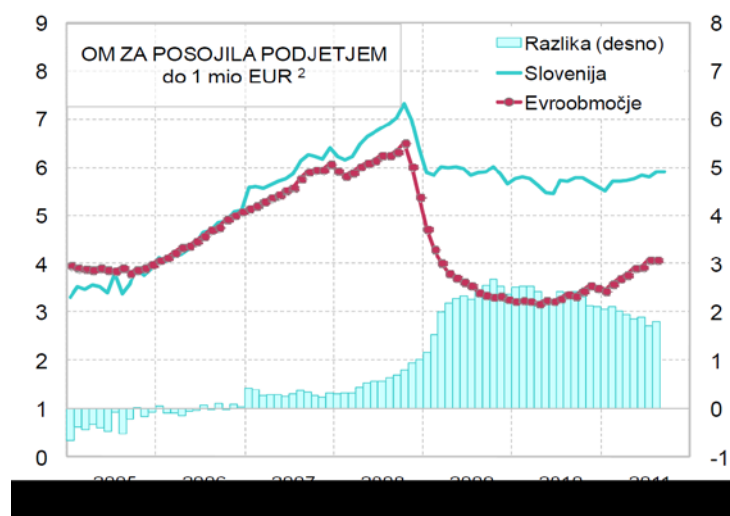
Vir: AJPES in lastni preračuni; obveznosti so definirane kot skupne dolgoročne in kratkoročne finančne in poslovne obveznosti podjetij.

Zmanjševanje zadolženosti ni samo stvar odločitve – kreditni krč zavira tudi zadolževanje (uspešnih) podjetij, ki bi potrebovala kreditiranje. Na podlagi intervjujev z MSP-ji lahko ugotovimo, da zmanjšanje zadolževanja ni samo posledica prostovoljnih odločitev podjetij. MSP imajo namreč bistveno otežen dostop do financiranja - tako dolgoročnega kot tudi kratkoročnega (ki je zanje pogosto še večja ovira). Dodatno težavo pa predstavlja cena financiranja, ki je postala zanje zelo visoka in pogosto prohibitivna. Podatki Banke Slovenije kažejo, da se obrestne mere na kredite manjše od 1 mio EUR že od začetka leta 2009 gibljejo na približno 6 % (nominalno), kar je 2 – 2,5 odstotne točke več kot znaša povprečna obrestna mera za takšne kredite v Evroobmočju. Ta razlika se je sicer v letu 2011 prvič spustila pod 2 odstotni točki vendar zgolj zaradi povečevanja obrestnih mer v Evroobmočju. Večja posojila (nad 1 mio Eur) so dejansko cenejša, saj imajo nominalno obrestno mero za približno 1 odstotno točko nižjo (Vir: Banka Slovenije, Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, oktober 2011, str. 5).

¹⁴ Možna razlaga je v tem, da narašča njihovo število – verjetno se del prestrukturiranja drugih podjetij odraža v ustanavljanju mikro podjetij in njihovem zadolževanju.

Po 2008 se pojavi nova tržna vrzel – cena in pogoji zadolževanja za MSP postane bistveno manj ugodni. Majhna podjetja imajo pri bankah manj ugodne pogoje financiranja zaradi slabših pogajalskih možnosti in zaradi manjših možnosti ponudbe bolj kakovostnih zavarovanj. Razlike v obrestnih merah glede na velikost posojila lahko ponazorijo različne pogoje zadolževanja manjših in večjih podjetij, glede na prevladujoč delež manjših podjetij pri posojilih manjše vrednosti, in obratno, večjo udeleženo velikih podjetij v posojilih večjih vrednosti (Vir: Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti, maj 2011). To prikazujemo na Sliki 6.9.

Slika 6.9: Obrestna mera za posojila podjetjem do 1 mio EUR v SLO in EURO-območju

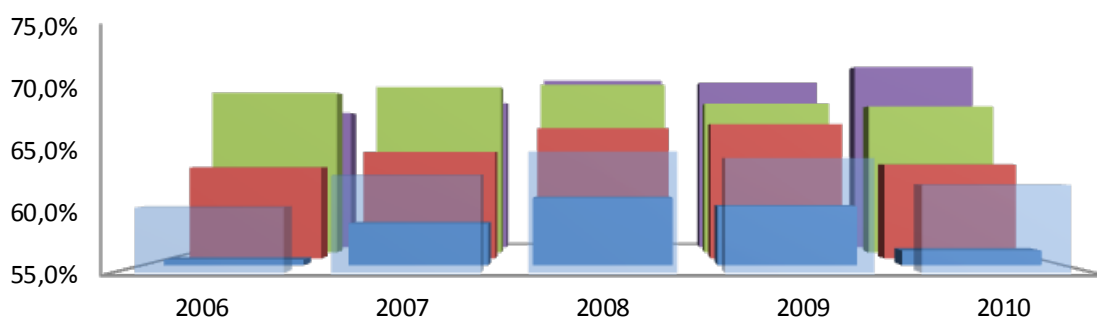
Vir: Banka Slovenije.

Kriza je vplivala tudi na ročnost posojil, ki so na voljo MSP. Na podlagi intervjujev smo mnenja, da je za MSP zelo težko dobiti komercialna (tržna) posojila z ročnostjo daljšo od desetih let. Vsa posojila, ki so potencialno na razpolago s takšno ročnostjo, so podprta s strani javnih institucij (SID banko ali Slovenskim Podjetniškim Skladom). Kriza je dodatno zaostrila tudi druge oblike posojil, celo dostopnost kratkoročnih posojil je za MSP včasih otežena, vendar pa je to bolj odraz kreditnega krča v bančnem sistemu.

Kreditni krč v slovenskem bančnem sistemu je sam po sebi posledica krize in zelo škodljiv za celotno gospodarstvo. Otežen dostop do bančnih virov in slaba kapitalska struktura večine bank (ki je posledica nizke dobičkonosnosti, predvsem zaradi izjemno visokih rezervacij in odpisov bank) je področje, ki verjetno predstavlja svojo tržno vrzel, ki je nastala kot posledica krize. Večina bank v Sloveniji, ki smo jih intervjuvali, si želi večje vloge SID banke na tem področju. SID ima zaradi nižje bonitetne ocene boljši dostop do virov kot komercialne banke. Zaradi krize in oteženega dostopa se bančni sistem v celoti razdolžuje (v letih 2010 in 2011 z ocenjeno 4 % letnim upadom bančnih sredstev) in s tem ustvarja položaj, ko večina podjetji (še posebej pa MSP) ne more dostopati do normalnega kreditnega financiranja. Zaradi teh učinkov na ciljno skupino in zaradi velikih negativnih učinkov na celotno slovensko gospodarstvo je smiselno, da SID razmišlja tudi o možnosti za odpravo kreditnega krča v slovenskem gospodarstvu. Vendar pa je to ločeno področje (ločena tržna vrzel) in bi morala biti zato tudi organizacijsko ločena od vrzeli MSP.

MSP imajo slabšo kapitalsko ustreznost kot velika podjetja in jo tudi težje izboljšajo. Podjetja so z nastopom krize torej povsem spremenila njihovo politiko zadolževanja. Vse skupine podjetij se trudijo zmanjšati delež dolga v celotnih obveznostih. Vendar pa so tudi tukaj velike razlike med posameznimi skupinami podjetij. Medtem ko so velika podjetja že opazno izboljšala finančno strukturo pa se mikro podjetja še vedno zadolžujejo in povečujejo finančno tveganje. Tudi srednje velika in majhna podjetja ostajajo nadpovprečno zadolžena (Slika 6.10).

Slika 6.10: Delež dolga v celotnih obveznostih po skupinah podjetij

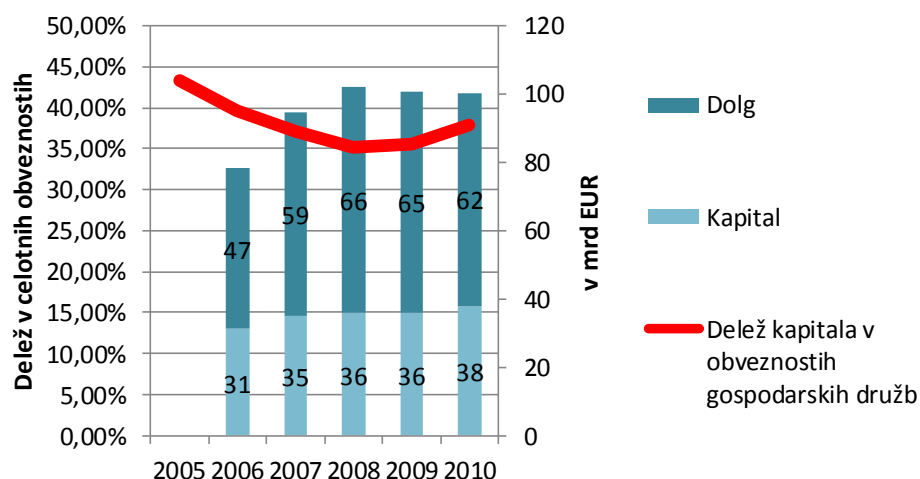
	2006	2007	2008	2009	2010
Povprečje vseh podjetij	60,3%	63,0%	64,9%	64,4%	62,2%
Velika podjetja	55,5%	58,6%	60,9%	60,1%	56,3%
Srednje velika podjetja	63,4%	64,8%	67,0%	67,4%	63,7%
Majhna podjetja	70,6%	71,2%	71,4%	69,5%	69,3%
Mikro podjetja	68,8%	69,9%	72,2%	71,9%	73,6%

■ Povprečje vseh podjetij
 ■ Velika podjetja
 ■ Srednje velika podjetja
■ Majhna podjetja
 ■ Mikro podjetja

Vir: AJPes in lastni preračuni.

Ko zadolževanje ni več zaželeno niti dosegljivo naraste potreba po kapitalu. Po letu 2008 so se zato prioritete slovenskih podjetij spremenile in njihov cilj je postal povečati kapitalsko ustreznost. Vendar pa jim je v obdobju 2008 – 2010 uspelo povečati kapital za zgolj 2 mrd EUR (Slika 6.11). Za doseg bolj ugodne kapitalske ustreznosti so zato zmanjšale celotne obveznosti 4 mrd EUR, kar je imelo za posledico celotno zmanjšanje obveznosti v višini 2 mrd EUR. Slovenska podjetja so v obdobju 2008 do 2010 praktično ustavila investicijsko aktivnost in se usmerila v zmanjševanje zadolženosti, kar je imelo za posledico zmanjšano investicijsko aktivnost in s tem agregatno povpraševanje, kar je vplivalo na poglobitev in podaljšanje krize. Ker slovenska podjetja še vedno ostajajo nadpovprečno zadolžena (glej UMAR, 2011) je realno pričakovati, da bodo podjetja tudi v prihodnosti zmanjševala zadolževanje (in s investicije) dokler ne dosežejo optimalne strukture virov. S tem pa bodo tudi podaljševala gospodarsko krizo.

Slika 6.11: Kapitalska ustreznost slovenskih podjetij

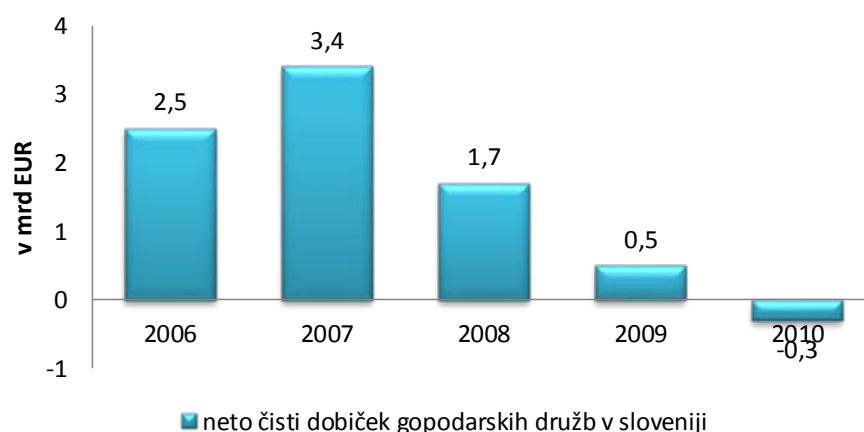

Vir: AJPES in lastni preračuni.

Za dosego boljše strukture virov bi slovenska podjetja morala povečati količino kapitala. Količina potrebnega kapitala je odvisna od individualnih odločitev podjetij o optimalni strukturi virov sredstev, lahko pa ocenimo, da bi slovenska podjetja potrebovala 3,1 mrd EUR da bi ob nespremenjenih obveznostih dosegla kapitalsko strukturo, ki so jo dosegale leta 2006. Za doseganje bistveno boljše strukture iz leta 2005 pa bi potrebovala že skoraj 10 mrd EUR.

Za slovenska podjetja je svež kapital zelo težko dosegljiv. Za MSP je praktično nedosegljiv. Ključni vir povečanja kapitala je povsem usahnil. Žal v Sloveniji podjetja težko povečajo kapital. Za MSP so bili najbolj pogost vir povečevanja kapitala v preteklosti zadržani dobički. Vendar so se dobički podjetij v zadnjih letih strmo zmanjšali in prešli v letu 2010 celo v izgubo (Slika 6.12).

Slika 6.12: Dobičkonosnost slovenskih gospodarskih družb

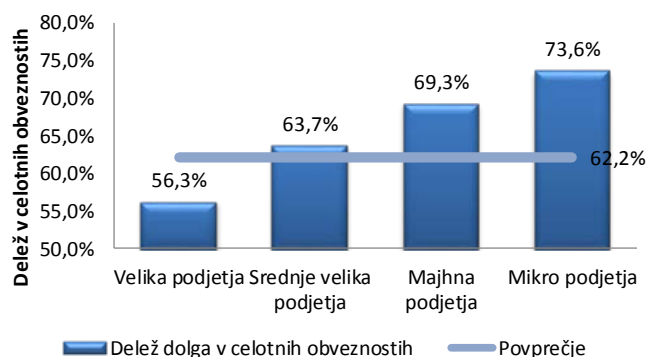
Vir: AJPES.

Podjetja bi zato potrebovala svež kapital. Vendar pa na področju pridobivanja svežega kapitala slovenska podjetja nimajo dobro razvitih tržnih možnosti. Še največ možnosti imajo velika podjetja, ki lahko pridobijo vire pri domačih ali tujih institucionalnih vlagateljih. V letu

2009 in še posebej letu 2010 je opazen trend iskanja novih kapitalskih investorjev v velika podjetja – številna slovenska podjetja (NKBM, Krka ...) na primer napovedujejo (ali pa so že izvedla) dokapitalizacijo, nekatera z izdajo novih delnic na (tujih) borzah¹⁵. Velika slovenska podjetja torej imajo možnost povečanja kapitala na trgu. Tu bi vrzel lahko obstajala na področju pomanjkanja kapitala za velika podjetja v težavah - dejansko to pomeni kapitala za prestrukturiranje podjetij. To je vloga za slabo banko ali za sklad za prestrukturiranje (ang. work-out fund), kar je v Sloveniji že Posebna družba za podjetniško svetovanje - PDP. Možne so seveda tudi druge oblike institucionalne ureditve prestrukturiranja slabih naložb in podjetij. Zato na tem področju ne zagovarjamo širitve aktivnosti SID banke na področje prestrukturiranja slabih podjetij in naložb. Strateško gledano bi SID s takšno širitvijo še dodatno izgubil fokus v RRI in financiranja MSP, kjer je tržna vrzel jasno vidna, poleg tega razvojne banke praviloma ne opravljajo nalog prestrukturiranja oziroma slabe banke.

Tudi podatki AJPes kažejo, da je skupina velikih podjetij lahko povečala skupni kapital s 23,4 mrd EUR v letu 2008 na 25 mrd EUR v letu 2010 – najhitrejši povečanje kapitala med vsemi velikostnimi skupinami gospodarskih družb. Zato lahko predpostavimo, da na področju pridobivanja kapitala za velika podjetja ne obstaja tržna vrzel oziroma je ta manjša kot pri drugih skupinah podjetij. Poleg tega je njihova potreba po dodatnem kapitalu tudi relativno najmanjša, saj je njihova zadolženost celo pod zadolženostjo celotnega gospodarstva v letu 2005. Primerjava kapitalske ustreznosti slovenskih podjetij pokaže, da je problem kapitalske ustreznosti podjetij bistveno bolj izražen za MSP (Slika 6.13).

Slika 6.13: Primerjava zadolženosti slovenskih podjetij po velikostnih razredih

Vir: AJPes in Financial Stability Review, 2010: Statistical annex.

Ocena velikosti kapitalske vrzeli MSP pri srednjih podjetjih. Podatki kažejo na problem kapitalske ustreznosti MSP. Tako srednje velika, majhna in mikro podjetja so nadpovprečno zadolžena in zgolj počasi zmanjšujejo svojo zadolženost. Da bi dosegla kapitalsko ustreznost, ki jo že dosegajo velike družbe in ki je primerljiva s skupno zadolženostjo slovenskih podjetij v letu 2005 (delež kapitala bi dosegel 44 % vseh obveznosti do virov sredstev) bi morale srednje velike družbe povečati kapital za 1,3 mrd EUR oziroma v povprečju za skoraj 1,7 mio EUR na vsako srednje veliko podjetje (v letu 2010 je bilo skupaj 774 srednje velikih podjetij). To pomeni, da bi morala v povprečju povečati kapital za 36 %. Vendar pa so po letu

¹⁵ Nekaj večjih slovenskih podjetij v težavah ali v državni lasti je tudi pridobilo dodaten kapital z dokapitalizacijo države ali s konverzijo terjatev bank v kapital.

2008 srednje velika podjetja dejansko zmanjšala skupni kapital za 156 mio EUR (predvsem na račun velikega zmanjšanja kapitala v letu 2009 – v letu 2010 so uspela povečati kapital za 65 mio EUR).

To pa pomeni, da zgolj nadaljevanje trendov za to skupino podjetij ni sprejemljivo in da tako ne bodo uspela izboljšati kapitalske ustreznosti. Brez povečanja kapitala bodo svojo kapitalsko neustreznost rešila zgolj z zmanjševanjem obveznosti. Te so od leta 2008 sicer zmanjšala z 7,6 mrd EUR na 6,3 mrd EUR. Da bi prišla na ciljno kapitalsko strukturo bi ta skupina podjetij morala zmanjšati obveznosti še za 731 mio EUR. To pa seveda tudi pomeni, da bi se celotna vrednost njihovih sredstev znižala v tej vrednosti. Namesto, da bi ta podjetja investirala v širitev svojega poslovanja in v rast bi dejansko manjšala zadolženost. To bi vplivalo na zmanjšano investicijsko aktivnost in agregatno povpraševanje v gospodarstvu in s tem vplivalo na počasnejše okrevanje. S tem bi podjetja vplivala tudi na slabše možnosti za doseg svojega cilja – manjše zadolženosti.

Ocena velikosti kapitalske vrzeli MSP pri majhnih podjetjih. Še večja pa je potreba po kapitalu pri majhnih podjetjih. Za doseg ciljne kapitalske ustreznosti bi majhna podjetja morala povečati kapital za 2,9 mrd EUR (33 % celotnega kapitala v letu 2010) oziroma v povprečju za 1,2 mio EUR na vsako majhno podjetje (od 2434) – Tabela 6.2. Majhna podjetja so od leta 2008 sicer povečala kapital, vendar za zgolj 292 mio EUR. Za izboljšanje kapitalske ustreznosti zato tudi majhna podjetja zmanjšujejo obveznosti, vendar so jih od leta 2008 prav tako zmanjšala zgolj za 219 mio EUR. Če bi jim kapital ostal na sedanji ravni bi morala zmanjšati obveznosti še za 1,650 mio EUR.

Tabela 6.2: Ocenjene potrebe po kapitalu za MSP

Ocena 2011, v mio EUR	Srednje velika	Majhna podjetja
Ocenjena potrebe po dodatnem kapitalu	1.291 €	2.918 €
Razpoložljiv kapital v domačih kapitalskih skladih	- €	70 €

Vir: lastni izračuni.

Ocena velikosti kapitalske vrzeli MSP pri mikro podjetjih. V najslabši situaciji pa so slovenska mikro podjetja. Vendar pa so mikro podjetja drugačen primer od majhnih ali srednje velikih. Teh podjetij je zelo veliko (v letu 2010 51805 – brez samostojnih podjetnikov) in bi bila njihova dokapitalizacija že operativno precej problematična, pa tudi majhna (v povprečju slabih 68.000 EUR na podjetje). Pridobivanje lastniškega kapitala je pogosto povezano z visokimi stroški skrbnih pregledov podjetij, ki so za mikro podjetja prohibitivni (Vir: Improving access to finance for small businesses, 2011). Mikro podjetja pogosto niti niso zainteresirana za povečanje kapitala s svežim (zunanjim) kapitalom, saj so to najbolj pogosto družinska podjetja ali enoosebne družbe, ki želijo ohraniti kapital v svoji lasti. Ker pa so mikro podjetja v večini primerov odvisna od večjih podjetij lahko tudi predpostavljamo, da bi izboljšanje poslovanja večjih skupin podjetij posledično tudi izboljšala poslovanje mikro podjetij, ki bi potem lahko sama izboljšala svojo kapitalsko strukturo. Zato kljub temu da kapitalska ustreznost mikro podjetij vsekakor prav tako predstavlja tržno vrzel (saj mikro podjetja ne morejo pridobiti kapitala na slovenskem trgu) ne priporočamo, da bi se SID banka aktivno usmerila v to tržno vrzel.

Priporočamo, da se SID banka usmeri v zmanjševanje tržne vrzeli pri skupinah srednje velikih in majhnih podjetji. Cilj je zmanjšati kapitalsko vrzel za ti dve podjetji v skupni višini več kot 4 mrd EUR. Ta razkorak se bo v prihodnosti predvidoma zmanjševala predvsem s povečevanjem kapitala z zadržanimi dobički, vendar pa bo povečanje kapitalske ustreznosti na ta način trajalo zelo dolgo časa. Vloga javnih politik lahko to obdobje bistveno skrajša.

Sklep glede analize stanja tržne vrzeli MSP

Slovenska MSP se torej v obdobju krize soočajo nekaj ključnimi težavami na področju financiranja:

1. Previsoko zadolženostjo, ki vpliva na željo po dodatnem zadolževanju in zmanjšuje investiranje
2. Visoko ceno dolžniškega zadolževanja
3. Nedostopnostjo posojil, predvsem posojil z daljšo ročnostjo, v krizi pa tudi drugih posojil – kreditni krč bank

Posebej pereče so težave s financiranjem za tista podjetja, ki potrebujejo investirati za rast in razvoj. Dobršen delež MSP v Sloveniji se je namreč 'prostovoljno' odločil za zniževanje zadolženosti in ne načrtuje novih investicij, kar sicer škodi narodnemu gospodarstvu a je njihova legitimna odločitev. Vendar pa obstaja tudi druga skupina inovativnih MSP z visokim potencialom rasti, ki investirati preprosto ne more ker nima dostopa do virov financiranja (lastniških ali dolžniških). S tem je ogrožena njihova rast in razvoj, to pa ima tudi narodno – gospodarske posledice saj je zaradi tega kriza v Sloveniji bolj destruktivna kot bi bilo to potrebno. Zagotovitev virov financiranja za ta podjetja bi imela še višji multiplikator kot je bil izmerjen v drugih vrzelih. Vrzel financiranja inovativnih MSP z visokim potencialom rasti se v naši analizi sicer kaže tudi na področju internacionalizacije in vrzeli RRI.

Velikost tržne vrzeli financiranja MSP je v času kreditnega krča težko oceniti. Celotna vrednost vseh investicij slovenskih podjetij v osnovna sredstva v letu 2010 je bila 5 mrd EUR, zato ocenjujemo da je bilo 1,5 – 2 mrd EUR teh investicij opravljenih s strani MSP. Na podlagi ciljnih vrednosti kapitalske strukture novih investicij in oteženega dostopa do financiranja je najboljša ocena, da so približno polovico teh investicij MSP financirala s svojim kapitalom, polovico pa s krediti. To pomeni, da je velikost tržne vrzeli na področju dolžniškega financiranja MSP znašala približno 1 mrd EUR v letu 2010.

Vloga SID pri dolžniškem financiranju MSP

SID banka je trenutno aktivna na področju financiranja rasti in razvoja MSP, ne pa tudi na področju zagotavljanja kapitala tem podjetjem. Podobno ima tudi večina drugih razvojnih bank aktivnosti usmerjene v dolžniško financiranje rasti in razvoja MSP, manj pogosto pa tudi v razvoj kapitalskih trgov. Zanimiva izjema na tem področju pa je avstrijska Österreichische Kontrollbank, ki je prepoznala svojo vlogo na obeh področjih in lahko služi kot primer SID banki tudi na drugih področjih. Zato smo njen primer izpostavili tudi v posebni študiji na strani 157.

Slika 6.14: Primerjava sorodnih inštitucij in njihovih aktivnosti za MSP in delovanja na kapitalnih trgih

	RAST IN RAZVOJ MSP	KAPITALSKI TRG
SID banka		
Agence française de développement (AFD)		
Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)		
BNDES (Banco Nacional De Desenvolvimento Economico E Social)		
China Development Bank (CDB)		
Croatian Bank of Reconstruction and Development (HBOR)		
Development Bank of Japan (DBJ)		
Hungarian Development Bank		
Instituto de Crédito Oficial (ICO)		
KfW Bankengruppe		
Österreichische Kontrollbank		
Austria Wirtschaftsservice		
Eximbanka SR		
Exportkredit (SEK)		
Finnvera		
Innovation Norway		
Kommunalcredit Austria		
Kommuninvest		
Korea Development Bank		
Mediocredito		
OSEO		
SACE		
Slovak Guarantee and Development Bank (SZRB)		
UniCredit MedioCredito Centrale		
Export-Import Bank of the United States (Ex-Im Bank)		
Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE)		
Private Export Funding Corporation (PEFCO)		
COUNCIL OF EUROPE DEVELOPMENT BANK (CEB)		
EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (EBRD)		
EUROPEAN INVESTMENT BANK		
EUROPEAN INVESTMENT FUND		
NORDIC INVESTMENT BANK		
WORLD BANK		

Vir: lastna analiza.

Legenda: zelena barva – ključno področje delovanja; oranžna barva – ni fokus, posredna vloga; bela barva – ni področje delovanja.

SID banka je v obdobju 2007 – 2010 odobrila 817 mio EUR kreditov, namenjenim MSP in podjetniškim projektom v mala in srednja podjetja oz. v vsa ostala podjetja, če so namenjena financiranju v določena področja. Količina odobrenih sredstev je naraščala eksponentno: 10 mio v 2007, 7 mio v 2008, 202 v 2009 in slabih 600 v 2010. S pomočjo SAM modela dobljen

skupni multiplikator prodaje (kratkoročni učinek investicije in dolgoročni učinek na povečan output) v vrzeli MSP znaša **4,59**, **skupni multiplikator BDP** pa znaša **1,8**. Krediti, odobreni za namen podjetniških projektov v MSP so se torej odrazili v skoraj **šestih milijardah dodatne prodaje ter 2,3 milijarde dodatnega BDP**. Iz podatkov, pridobljenih s pomočjo ankete ocenjujemo, da je zaradi projektov na vrzeli Raziskave in razvoj nastalo skoraj tisoč novih delovnih mest.

Tako visoki učinki seveda pomenijo, da je javna vloga SID banke eden najpomembnejših javnih ukrepov na področju financiranja MSP v Sloveniji. To potrjujejo tudi ugotovitve iz naših intervjujev s ključnimi deležniki (uporabniki, partnerskimi bankami in javnimi institucijami), ki SID banko uvrščajo kot enega ključnih deležnikov za mala in srednje velika podjetja. Vendar pa se pri njeni vlogi pojavljajo tudi določene odprte dileme:

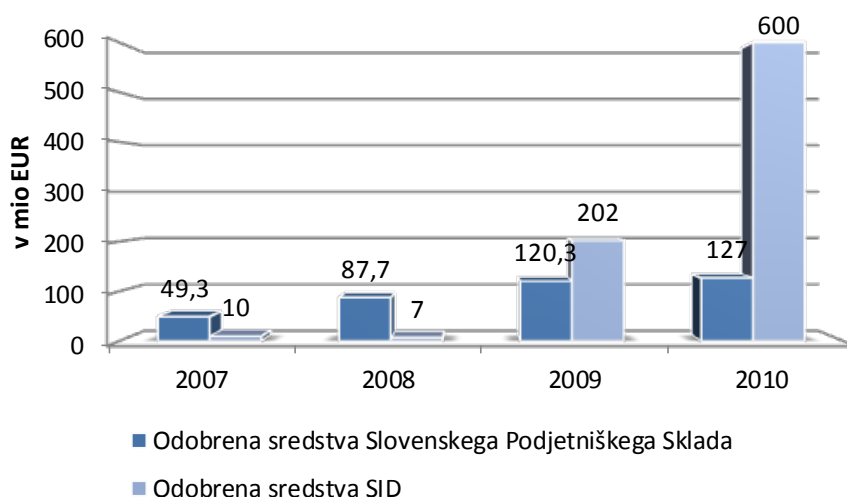
1. Kakšna je vloga SID banke pri premagovanju te tržne vrzeli? Potrebna je bolj natančna opredelitev in segmentacija tržne vrzeli, na primer povečanje ponudbe kreditov (samo) MSP jem, zagotavljanje nižje obrestne mere kot jo MSP lahko dobijo na trgu ali pa zagotavljanje daljše ročnosti kreditov. Vseskozi pa je potrebno imeti pred očmi, da je približno 40 % delovanja (tržnega) bančnega sistema v Sloveniji namenjeno MSP-jem in da zato v normalnih časih (ko ni kreditnega krča) lahko trg brez intervencije države reši mnogo vprašanj.
2. S tem povezana dilema je povečanje aktivnosti SID banke zaradi učinka krize. Ker je kriza prizadela dostop MSP do kreditov (in s tem povečala tržno vrzel) je upravičena tudi povečana vloga SID banke v času krize. Vendar pa je vprašanje, na kakšen način naj bo ta vloga povečana in do kdaj naj se vrne v prvotne okvirje?
3. Tudi na področju tržnih vrzeli SID ni edina javna institucija, ki skrbi za njihovo premagovanje. Vsaj Slovenski Podjetniški Sklad je prav tako aktiven na tem področju in je bil pred krizo celo pomembnejši kot SID banka. Ali druge javne institucije predstavljajo 'konkurenco' SID banki na področju te tržne vrzeli?
4. Ali je SID banka uspešna pri premagovanju te vrzeli? Določene operativne težave pri sledenju uspešnosti uporabljenih sredstev so precej jasno vidne:
 - a. Ohlapna definicija 'podjetniških projektov' pomeni, da SID banka financira tudi projekte velikih podjetij. Ali ne posega s tem že preko svojega mandata delovanja na področju tržnih vrzeli?
 - b. Podatki za leto 2010 kažejo, da je kar četrtina porabljenih sredstev alociranih v banke in ne podjetjem, zato ne moremo oceniti njihovih učinkov ali uspešnosti.
 - c. Določeni ustvarjalci politike vidijo direktno plasiranje sredstev SID banke (mimo komercialnih bank) kot preseganje mandata in s tem nelojalno konkurenco komercialnim bankam. Komercialne banke tega ne vidijo tako, vidijo pa v SID banki ugodnejši vir sredstev kot jih lahko same dobijo na trgu in jim zato targetiranje tržnih vrzeli s strani SID banke predstavlja nepotrebno omejevanje.
 - d. Pomanjkanje kadrovskih kapacitet SID banke povzroča zamude pri plasmaju sredstev, katerih učinki so v krizi bistveno večji, še posebej za MSP-je.
 - e. Podjetja (in politiki) pa zamerijo SID banki preveliko 'konzervativnost' in neugodne pogoje, ki zavirajo njihovo aktivnost. Pri tem je potrebno upoštevati zakonske zahteve ZSIRB (ekonomska upravičenost, ohranjanje ali povečanje

kapitala), navodila Evropske Komisije o finančni samozadostnosti in regulativo Banke Slovenije.

Te dileme obravnavamo v osmem poglavju, zato imamo na tem mestu zgolj nekaj predlogov. Predlagamo, da se tržna vrzel MSP definira bolj natančno oziroma se razdeli v več segmentov. Prvi segment bi bila podpora MSP z bolj ugodnimi krediti (nižjo obrestno mero in daljšo ročnostjo ter nižjimi zavarovanji), ki bi bili res namenjeni samo MSP ali celo posameznim segmentom znotraj MSP (na primer podjetjem z velikim potencialom rasti). Na tem področju ima SID banka močnega 'konkurenta' v Slovenskem Podjetniškem Skladu (SPS), ki že od leta 2003 uspešno deluje na tem segmentu in ima z bankami in komitenti vzpostavljen sistem pomoči z garancijami MSP-jem (Slika 6.15). Seveda se je potrebno zavedati, da te institucije niso primerljive glede na vire financiranja, saj je SID banka, SPS pa proračunski porabnik.

Zadnja leta je bil najpomembnejši produkt SPS Garancije Sklada za bančne kredite s subvencionirano obrestno mero. Ta produkt omogoča tudi financiranje obratnih sredstev (v omejeni meri), v času krize pa ima na razpolago povečan obseg sredstev ki pokrije večino povpraševanj MSP, ki so z njimi seznanjeni. Slabost takšnih kreditov je še vedno relativno kratka ročnost (do maksimalno 10 let, za določene skupine še krajša). Za kandidiranje na tem razpisu pa nimajo možnosti podjetja v težavah, ki so praktično izključena s kreditnih trgov, kar bistveno zmanjšuje njihove možnosti za preživetje.

Slika 6.15: Primerjava odobrenih sredstev SID in SPS za MSP

Vir: Podatki SID in SPS.

Drugi segment tržne vrzeli pa bi lahko bilo financiranje SID banke finančnim institucijam, ki financirajo MSP, pa zaradi krize ne morejo pridobiti finančnih sredstev na trg. V času padajočih bonitetnih ocen domačih komercialnih bank vlada tako pri njih velik interes, da bi si sposodila denar pri SID banki, ki lahko na mednarodnih trgih uveljavlja svojo boljšo bonitetno oceno. V tem primeru bi bila vloga SID banke v bistvu vloga nadomestnega vira bolj ugodnih sredstev, kar pa je problematično in v nasprotju s strategijo SID banke. SID banka bi na ta način lahko plasirala velike količine sredstev komercialnim bankam, vendar pa

bi v tem primeru potrebovala dopolniti strategijo in utemeljiti takšno financiranje kot tržno vrzel. Do neke mere bi s tem prevzela celo funkcijo posojilodajalca v zadnji sili (*'angl. lender of the last resort'*), saj se komercialne banke nanjo obračajo zato, ker ne morejo priti do (poceni) sredstev na denarnih trgih. Velja opozoriti, da je zaradi padca ratinga države in naraščajočih pribitkov (ter naraščajočega razkoraka obrestnih mer z drugimi razvojnimi bankami v ekonomsko stabilnejših državah, ki je prikazana na Sliki 6.16.) tudi ta vloga SID banke ogrožena. Na drugi strani pa je povečana vloga ECB s povečano vlogo pri financiranju komercialnih bank s poceni triletnimi sredstvi dodobra pokrila potrebe komercialnih bank v tem kontekstu.

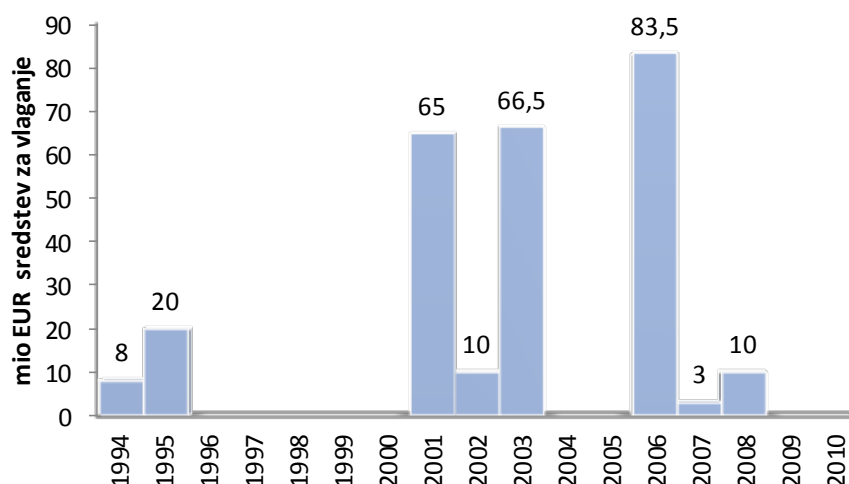
Slika 6.16: Razlike v stroški zadolževanja med izbranimi podnacionalnimi izdajatelji

Vloga SID pri premagovanju kapitalske vrzeli MSP ter drugi viri kapitala. SID banka pa do sedaj ni bila aktivna na področju zagotavljanja kapitala MSP. V Sloveniji pa obstajajo institucionalni finančni vlagatelji kapitala v obe skupini podjetij. Kot pokaže analiza skladov tveganega in zasebnega kapitala (v Prilogi 10) je bil prvi sklad tveganega kapitala (VC) ustanovljen že v letu 1994, prvi sklad zasebnega kapitala (PE) pa v letu 1995. Vendar pa sta dolgo časa oba sklada ostala edina predstavnike na našem trgu. Pravi razmah (za slovenske razmere) se je zgodil v obdobju 2001-2003 ko so bili ustanovljeni trije skladi s skupno 141,5 mio EUR kapitala, ponoven razmah pa je bil pred krizo ko je bilo v obdobju 2006 – 2008 ustanovljenih 5 novih skladov s skupno 96,5 mio EUR kapitala. Skupaj je bilo do leta 2010 ustanovljeno 9 kapitalskih skladov s 266 mio EUR kapitala (Slika 6.16). Večina teh skladov je imela opredeljeno maksimalno višino investicij v višini do 2 mio EUR. Izjema so bili trije PE skladi, od katerih pa je bil P&S East Growth usmerjen izven Slovenije. Tako sta samo dva

sklada (KD Private Equity in Poteza Adriatic Fund) investirala tudi vloške večje od 2 mio EUR. Eden od teh skladov je že bil likvidiran, drugi pa je v fazi dezinvestiranja in zato ne predstavljata realne možnosti za financiranje.

Slika 6.17: Sredstva slovenskih kapitalskih skladov (VC in PE) po letih ustanovitve sklada

Vir: glej Prilogo 10.

Opis javnih politik in institucionalnega okvirja, razvoj tega okvirja v preučevanem obdobju

V letu 2010 je Slovenski podjetniški sklad objavil razpis za zagon novih skladov tveganega kapitala ('matching-funds'), ki je prispeval k ustanovitvi novih skladov tveganega kapitala s skupnim kapitalom v vrednosti 70 mio EUR. Ti skladi so postali aktivni v letu 2011, njihova skupna značilnost pa je relativna majhnost, saj jih večina lahko investira do maksimalno 1,5 mio EUR na prejemnika, zato bodo kot potencialen vir kapitala primerni predvsem za majhna (visoko perspektivna) podjetja.

V Sloveniji vir kapitala predstavljajo tudi zasebni vlagatelji, ki so organizirani kot holdinška podjetja. V Prilogi 10 je navedenih 6 takšnih skladov, ki pa so bili vsi ustanovljeni med leti 1999 in 2002. Danes so večinoma že neaktivni ali celo v stečaju in zato trenutno ne predstavljajo potencialnega vira kapitala za podjetja.

Tako lahko ugotovimo, da za slovenska (visoko perspektivna) podjetja kapitalski skladi predstavljajo potencialen vir kapitala v vrednosti do 1,5 – 2 mio EUR. Takšna velikost vlaganj je običajno namenjena t.i. seed in start-up fazi majhnih podjetij. Skupna velikost razpoložljivih sredstev VC skladov v Sloveniji je trenutno (2011) v višini približno 0,2 % BDP, ker je pod povprečjem držav članic EU (Priloga 11). Ker pa majhna slovenska podjetja potrebujejo več kapitala kot podjetja v državah članicah EU je tržna vrzel na tem področju še bistveno večja kot v EU. Zato lahko ocenimo, da slovenski VC skladi pokrivajo maksimalno 2 – 3 % kapitalskih potreb slovenskih majhnih podjetij.

Srednje velika podjetja ali podjetja, ki bi potrebovala več kot 2 mio EUR, pa dejansko na slovenskem trgu nimajo te možnosti. V Slovenijo investirajo tudi drugi, tuji skladi (VC in PE)

ter seveda strateški vlagatelji. Te investicije se v letih 2010 in 2011 povečujejo vendar pa so v primerjavi s potrebami praktično zanemarljive in nikakor ne zadostujejo za pokrivanje vseh kapitalskih potreb slovenskih podjetij.

Tržna vrzel na področju srednje velikih podjetij pa je v Sloveniji še bolj problematična kot za majhna podjetja, saj ta podjetja dejansko sploh ne morejo dobiti kapitalskih vložkov, ki bi jih potrebovala. Da dosežejo kapitalsko ustreznost velikih podjetij v Sloveniji potrebujejo srednje velika podjetja kapitalске investicije, ki so pogosto večje od 2 mio EUR. Kapitalski skladi, ki bi lahko zadovoljevali te potrebe podjetij, na trgu trenutno sploh ne obstajajo. Zato je intervencija javnih politik na tem področju smiselna, še posebej ker država že ima izkušnjo s takšno intervencijo.

Srednje velika podjetja potencialno lahko računajo samo na kapitalске investicije domačih strateških partnerjev ali pa na investicije iz tujine. Vendar pa so v času krize tudi te investicije usahnile – v letu 2010 so bile tuje neposredne investicije v lastniški kapital 58 mio EUR, v letu 2011 pa bodo verjetno okoli 150 mio EUR. Večina tujih investicij je tudi usmerjenih v velika podjetja. Zato lahko trdimo, da tudi tuje neposredne investicije ne bodo uspele zapreti kapitalске vrzeli pri MSP. Dodatno pa lahko iz Tabele 6.3 vidimo, da so tudi te investicije zelo odvisne od krize in da so v letu 2010 tuji lastniki celo odtegnili dobičke in jih preusmerili v matične družbe. Zato so te investicije v času krize tudi nezanesljive.

Tabela 6.3: Tuje direktne naložbe v Sloveniji: Pritoki lastniškega kapitala in tokovi reinvestiranih dobičkov po letih

	2006	2007	2008	2009	2010	2010 (jan – avg)	2011 (jan- avg)
Lastniški kapital	629	540	454	210	58	48*	103*
Reinvestirani dobički	196	84	18	7	-240	-160	9

**To so zgolj neposredne naložbe v lastniški kapital, brez pritokov ostalega kapitala (neto financiranje s strani tujih lastnikov – večinoma dolžniško)*

Vir: Banka Slovenije -letna poročila o neposrednih naložbah po posameznih letih, reinvestirani dobički iz poročila 2010 str. 49.

Zaradi pomanjkanja primernih virov je zato po našem prepričanju potrebna javna politika na področju zagotavljanja kapitala za rast MSP.

Analiza učinka javnih inštitucij za premagovanje te tržne vrzeli

Podobna situacija je bila v letih 2009 in 2010 tudi na področju VC skladov, kjer pa je država z intervencijo preko Podjetniškega sklada uspešno intervenirala. Intervencija države je bila v tem primeru upravičena, saj je s tem očitno delovala na področju tržne vrzeli, kjer bi trg lahko sam zapolnil vrzel, pa se to ni zgodilo. Intervencija države v VC sklade pa je imela dve temeljne pomanjkljivosti, ki se jih v prihodnosti lahko izognemo.

Prva pomanjkljivost je, da je bila občutno premajhna glede na potrebe majhnih podjetij. Zato bodo tudi v prihodnjih letih potrebne dodatne investicije kapitalskih skladov v ta segment. Idealno bi bilo, če bi ti skladi začeli obratovati tudi brez državne intervencije, vendar pa je to

zaradi majhnosti trga (majhnega števila perspektivnih podjetij ki tržnim investorjem ne omogočajo zadosti velike izbire in razpršitve tveganj) malo verjetno. Zato je smiselno, da tudi država (SID banka ali druge institucije kot je na primer Slovenski podjetniški sklad) razmišljajo o nadaljnjih intervencijah v to področje.

Druga ključna pomanjkljivost je bila omejitev aktivnosti skladov na področje države Slovenije (razpisna dokumentacija je zahtevala, da 70 % investicij ostane v Sloveniji). Slovenija je za VC sklade običajne velikosti (analize kažejo, da majhni VC skladi v tujini upravljajo z 50 – 250 mio USD sredstev) zelo majhna, saj ima relativno majhno število potencialnih prejemnikov kapitala (visoko perspektivnih podjetij). Zaradi te omejitve so se praktično vsi tuji VC skladi odločili, da na razpisu ne kandidirajo kljub zanimivim drugim pogojem razpisa in ugodni zakonodaji. Na razpis so se zato prijavili skoraj izključno domači skladi z malo preteklih izkušenj, ki so vsi dejansko zelo majhne velikosti (manjši od 10 mio EUR). Zato razpis ni pripomogel k prenosu znanja na področju upravljanja VC skladov (tuji skladi s tem znanjem se niso udeležili razpisa, domači pa imajo na tem področju relativno omejeno znanje in/ali slabe rezultate iz preteklih investicij). Majhna velikost skladov pa je omejila velikost njihovih investicij in dejansko izločila možnosti večjih investicij v srednje velika podjetja s potencialom rasti.

Priporočila. Na podlagi zgornje analize priporočamo naslednje ukrepe na področju financiranja MSP in podjetniških projektov:

1. SID naj bolj natančno opredeli vrzel financiranja MSP in podjetniških projektov ter bolj natančno opredeli ciljne segmente te vrzeli (na primer krediti MSP z daljšo ročnostjo in nižjim zavarovanjem, notranje podjetništvo, krediti inovativnim podjetjem z visokim potencialom rasti ...)
2. Kljub takšnim željam zaradi javnih pooblastil SID ne more delovati kot splošni vir sredstev za komercialne banke (zaradi boljše bonitete) ampak mora targetirati jasno definirane tržne vrzeli. Pri tem mora zagotoviti tudi možnosti za preverjanje učinkovitosti svojega delovanja na določenih vrzelih.
3. Razširi naj svoje delovanje na področje zagotavljanja kapitala za MSP
4. SID na področju financiranja MSP deluje skupaj z drugimi institucijami (na primer Slovenskim Podjetniškim Skladom). Priporočamo sodelovanje z njimi v okviru razvojno-spodbujevalne platforme, kjer bo bolj izrazita njena povezovalna vloga.

Intervjuvanec 4, Abanka: »Bolj kot za konkurenco gre pri SPS in SID za dopolnjevanje.«

Intervencija države na področju ustanavljanja kapitalskih skladov za rast je ravno tako nujna kot je bila leta 2009 in 2010 na področju skladov tveganega kapitala. Vloga SID banke za zapolnitev te vrzeli bi bila lahko ključna, saj bi jim lahko poleg kapitala ponudila tudi ugodne

dolžniške vire, ki bi jih perspektivna srednje velika podjetja prav tako potrebovala za večje investicije. Omejitev za takšno intervencijo še vedno ostaja relativno majhno število potencialnih prejemnikov kapitala, kar pa bi SID banka lahko povezala z podpiranjem investicij tudi v druge bližnje države (JV Evrope in Vzhodne Evrope). Potrebno bi bilo bistveno olajšati (ali celo odstraniti) omejitev, da mora biti 70 % investicij usmerjenih v Slovenijo. To, ključno pomanjkljivost razpisa lahko SID banka preseže in potencialnim tujim investitorjem Slovenijo in slovenska podjetja predstavi kot regionalni center za tuje kapitalske sklade.

Za slovensko državo bi se to še vedno izplačalo iz več razlogov: na prvem mestu ker bi s tem pomagali zapreti kapitalsko vrzel (tudi) slovenskih podjetij, poleg tega pa bi s tem začeli razvijati panogo z visoko dodano vrednostjo in potencialno visokimi prispevki v državno in socialne blagajne. Nenazadnje pa bi dobro razvita industrija kapitalskih skladov za rast tudi v Slovenijo privabljala tuja podjetja z visokim potencialom rasti, ki bi tudi sama prispevala k ekonomskemu razvoju države.

SID banka lahko pomaga preseči tudi drugo omejitev – premajhen obseg investiranih sredstev. Namesto da sama investira svoj kapital v poseben sklad bi lahko razmislila o pristopu, ki ga je izvedla banka EIB s svojim skladom EIF. Ta sklad deluje kot sklad skladov in financira največ 25 % posameznega sklada, ki pri njih zaprosi za sredstva. Zato pa je njihova podpora posameznemu projektu (skladu) zadosti dobra referenca za vsakega prejemnika sredstev EIF, da lahko na trgu zbere preostali znesek, ki ga posamezen sklad potrebuje. S strogo selekcijo namreč zagotovi, da so sredstva odobrena zgolj skladom, ki imajo največje možnosti za uspeh na trgu.

Zato so lahko tudi sredstva EIF relativno majhna, saj jih s tem pristopom na trgu 4-kratno multiplicirajo. Dodatna prednost je še v tem, da s tem razpršijo svoja tveganja na več različnih skladov. Z ustanovitvijo sklada skladov za kapitalske investicije v majhna in srednje velika podjetja bi lahko SID banka dala jasno zavezo, da bi podprla ustanavljanje več kapitalskih skladov v Sloveniji, ki bi ciljali področja tržnih vrzeli. S svojo podporo dobrim projektom (in zavračanjem slabih projektov) bi dala močan signal drugim financerjem, da podprejo ustanavljanje skladov na področjih, ki jih podpira¹⁶. Takšen pristop bi lahko bil celo bistveno bolj splošen kot zgolj podpora kapitalskih potreb majhnih in srednje velikih podjetij – lahko bi ga na primer uporabili tudi za financiranje infrastrukture.

Seveda pa potrebuje SID banka za ta namen kapital. SID banka s celotno vrednostjo kapitala približno 338 mio EUR¹⁷ si ne more privoščiti, da bi iz tega oddvojila kapital za ustanovitev takšnih skladov, poleg tega pa zaradi pravil državne pomoči ne sme biti več kot 49% lastnica. Zato močno podpiramo zbiranje primarnega svežega kapitala za ustanovitev sklada skladov. Tu bi lahko bila ključna vloga države, ker pa bo ta v prihodnjih letih usmerjena v varčevanje predlagamo, da SID razmisli tudi o možnostih kapitalizacije takšnih skladov z izdajo delnic

¹⁶ Na začetku bi lahko SID banka enostavno podprla sklade, ki bi jih podprl tudi EIF, IFC ali druga referenčna institucija. Takšni skladi naj bi imeli sedež v Sloveniji in njihovo področje delovanja bi obsegalo tudi Slovenijo.

¹⁷ SID banka je imela dne 30.9.2011 338,4 mio EUR kapitala in 3.964,9 mio EUR sredstev. Ob ohranitvi kapitalske ustreznosti bi oddvojitev 50 mio EUR kapitala zahtevala zmanjšanje sredstev za 575 mio EUR.

oziroma pridobi novi kapital za tak sklad na kapitalskih trgih. Če bi se odločila za direktno ustanovitev sklada za razvoj in rast in ga v celoti tudi sama financirala, bi potrebovala zagotoviti okvirno 50 mio EUR (takšna velikost sklada bi zadostovala za investicije v največ 25 srednje velikih podjetij po 2 mio EUR na podjetje in je verjetno najmanjša smiselna velikost za takšen sklad – v tujini so takšni skladi običajno večji od 100 mio EUR).

Boljši pristop je omenjeni sklad skladov, kjer bi z investiranjem v več skladov ter z omejitvijo na 25 % lastništvo posameznega sklada lahko z 50 mio EUR zagotovila 200 mio svežega kapitala (zadosti za največ 100 investicij po 2 mio EUR), seveda pa ostaja vprašanje ali bi takšni skladi uspeli pridobiti preostalih 75 % kapitala na kapitalskih trgih. Verjetno bi tudi tu lahko SID sodelovala z drugimi multilateralnimi bankami in skladi (EIF, EBRD ali IFC), v vsakem primeru pa bi morali privatni skladi vsaj del kapitala zbrati sami na trgu.

V primeru, da SID ustanovi sklad skladov v višini 50 mio EUR in da tudi zanj pridobi tuje kapitalske investitorje bi potem morala sama investirati 25 % kapitala (torej 12,5 mio EUR). Takšno velikost investicije bi lahko SID verjetno zmogla brez dokapitalizacije zgolj z zadržanimi dobički enega leta.

Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Regionalni razvoj in gospodarska in javna infrastruktura

Stanje. Namena oziroma vrzeli »regionalni razvoj« ter »gospodarska in javna infrastruktura« obravnavamo skupaj, saj gre za vsebinsko v veliko primerih za neločljivo povezana namena. Pod pojmom **regionalni razvoj** se običajno razume denarno ali kakšno drugačno pomoč regijam, ki so gospodarsko manj razvite. V strategiji SID banke to pomeni skladen razvoj na državni, regionalni in lokalni ravni ter zmanjševane razlik v gospodarski razvitosti. Pod pojmom **razvoj gospodarske in javne infrastrukture** najdemo vrsto projektov, ki vključujejo izgradnjo prometne infrastrukture (ceste, železnice, letališča, pristanišča,...), energetskih objektov, vodno in komunalno infrastrukturo, včasih pa tudi državne investicije v gospodarske družbe, javna dela in podobno. V strategiji SID banke pod tem pojmom razumejo razvoj gospodarske in javne infrastrukture, občinskega in pokrajinskega razvoja, zlasti z namenom izboljšanja cestne, komunalne in druge infrastrukture.

Tabela 6.4: Planirane investicije v izbrano javno infrastrukturo v proračunu za leti 2011 in 2012

Namen	2011	2012	2013	2014	2015	Skupaj
ceste, železnice	670,1	692,3	708,3	576,8	2438,7	5086,3
druga infrastruktura	86,0	110,2	100,8	41,9	12,3	351,2
Urejanje vodotokov	178,2	233,8	236,4	205,1	245,4	1098,9
regionalni razvoj - drugo	227,7	300,1	127,4	42,9	33,8	731,9
šolstvo	154,9	300,7	229,7	122,1	103,4	910,8
zdravstvo	130,9	82,1	161,2	132,0	265,0	771,2
Skupaj	1447,8	1719,2	1563,8	1120,8	3098,6	8950,3

Vir: Ministrstvo za finance, 2011.

Po podatkih Ministrstva za finance so načrtovane investicije v gospodarsko in javno infrastrukturo v naslednjih petih letih skoraj devet milijard evrov (Tabela 6.4), kar je približno

polovico slovenskega BDP. Dobra polovica investicij je v cestno in železniško infrastrukturo, večji nameni pa so še urejanje vodotokov, investicije v šolstvo (predvsem visoko šolstvo) ter zdravstvo. Vsaj del projektov (deloma ceste, železnice, deloma zdravstvo) je takih, ki so lahko »tržno« zanimive – v smislu, da bodo po dokončanju sposobne generirati denarni tok za poplačilo obveznosti. Za velik del investicij (npr. regionalne ceste, vodotoki, šole...) pa velja, da sicer pomenijo veliko eksternalijo v smislu javne dobrine, ne generirajo pa denarnega toka za poplačilo začetne investicije. Zato te investicije predstavljajo tržno vrzel.

V Sloveniji trenutno obstaja vrsta agencij in skladov, ki namenja sredstva za področje regionalnega razvoja ter gospodarske in javne infrastrukture. Največje med njimi so Direkcija RS za vodenje investicij v javno železniško infrastrukturo, ki je imela v letu 2010 preko 200 milijonov evrov realizacije, Direkcija RS za Ceste ter DARS. Med njimi najdemo javni sklad za regionalni razvoj in razvoj podeželja, ki je približno tako velik kot namen »regionalni razvoj« v SID (15 mio EUR v letu 2011). Ker pa lokalne oblasti za financiranje infrastrukturnih projektov zelo pogosto iščejo nepovratna sredstva (ki so financ. 85 %), zato je vloga takšnih skladov pogosto, da zagotovijo manjkajočih 15 % in kratkoročno financiranje.

Vloga SID Banke. V celotnih aktivnostih SID banke je ta vrzel v obdobju 2007-2010 pomenila razmeroma majhen del celotnih sredstev, skupaj za slabih 155 mio EUR, od tega 30 mio EUR v 2009, 125 mio v 2010. Skupno to predstavlja le dobre štiri odstotke vseh sredstev, ki jih SID banka namenja za razvojne kredite za vse namene. V celotnih investicijah v infrastrukturo v Sloveniji v tem obdobju ta znesek pomeni manj kot 10 odstotkov.

Večina omenjenega zneska, približno 137 milijonov (28,8 v letu 2009 ter 108 v letu 2010) je namenjeno financiranju gospodarske in javne infrastrukture. Iz posredovanih podatkov za 44,8 milijona sredstev ni mogoče razbrati končnega uporabnika, saj so za ta znesek razvidne le banke posrednice. Preostala sredstva so bila razdeljena med 43 končnih uporabnikov v povprečnem znesku nekaj nad 2,1 milijona evrov. Za 34 projektov so sredstva SID edini vir kreditnega financiranja, devet projektov pa je podprtih delno v razponu od 32 do 80 odstotkov (v povprečju 61 odstotkov). Skoraj polovica projektov (19 od 43) je razmeroma majhnih, pod milijon evrov. Šest je manjših od 100 000 evrov, najmanjši znaša 18 000 evrov. Glede na to, da gre za infrastrukturne projekte smo mnenja, da se ta sredstva porabljajo preveč razdrobljeno.

Regionalni razvoj je v tej vrzeli zastopan s 17 milijoni evrov. Ta sredstva si je razdelilo pet končnih prejemnikov, 2,5 milijona pa je še pri bankah. Če primerjamo to vrednost s celotno zadolženostjo slovenskih občin je 'tržni delež' SID banke tu še manjši. Skupna vrednost vsega dolga slovenskih občin je bila v letu 2010 556 milijonov EURO (pravne osebe občin pa še 178 milijonov EUR). To pomeni, da je SID pokrivala zgolj 3 % vseh najetih kreditov občin.

Eno izmed vprašanj v kvantitativni anketi, izvedeni med končnimi uporabniki sredstev SID banke je bilo, kako vprašani vidijo vlogo SID banke na posameznih področjih. Iz ankete je področje regionalnega razvoja (poleg stanovanjskega področja ter izobraževanja) tisto, kjer vprašani vlogo SID najmanj vidijo. Na lestvici od 1 do 5 je bila prihodnja vloga SID na področju Gospodarske in javne infrastrukture ocenjena s 3,97 (značilno nad indifferenčno

točko tri), na področju regionalnega razvoja pa z 3,94 (ravno tako značilno manj od indifferenčne točke tri). V intervjujih vprašani tega področja praktično niso omenjali, vsi vidijo vlogo SID banke predvsem kot podporne inštitucije za podjetja.

Priporočila. Glede na rezultate opravljenih intervjujev in kvantitativne ankete, kot tudi glede na dosedanje vlogo SID banke je jasno, da spodbujanje regionalnega razvoja ter gospodarske in javne infrastrukture je jasno, da to ne spada med jedrne aktivnosti SID banke. Naše mnenje je, da je za SID banko dobro, če se osredotoči na jedrne aktivnosti, torej naj **se s spodbujanjem gospodarske in javne infrastrukture ne ukvarja direktno.**

SID smo primerjalno uvrstili v skupino univerzalnih razvojnih bank. V tej skupini se med razvojnimi bankami v primerjavi vse razen avstrijske Kontrolbank ukvarjajo z enim od teh dveh področij. V Avstriji to področje namreč podpirata dve specializirani inštituciji. Iz opravljenih intervjujev je sicer precej jasno, da se doba nepovratnih sredstev izteka, zato bodo tovrstni skladi v prihodnosti verjetno postali pomembnejši.

Financiranje izgradnje infrastrukture bi bilo smiselno dati **v ločeno organizacijsko obliko** (recimo ločeno banko v njihovi lasti – podobno ureditev imajo v Avstriji).

Vidimo pa vlogo SID banke pri **pospeševanju regionalnega razvoja s financiranjem investicij v občinah.** Glavni vir financiranja investicij v občinah – nepovratna sredstva iz državnega proračuna ali EU skladov – bo v bližnji prihodnosti postal bistveno bolj omejen, zato **se bo povečala potreba po financiranju investicij občin s povratnimi sredstvi.** Istočasno ta potreba ne bo tako velika, da bi predstavljala kaj več kot dopolnitev ponudbe SID banke in zato ne bo bistveno vplivala na fokusiranje banke na druge, ključne vrzeli. Povečala se bo tudi potreba po storitvah **finančnega inženiringa (kombinacije povratnih in nepovratnih sredstev)**, pogosto tudi pri organizaciji javno-zasebnih partnerstev, kjer bodo vsaj nekatere občine potrebovale pomoč. Na tem področju lahko **SID pomaga tudi s prenosom znanj in svetovanjem.** Takšno delovanje bi omogočilo **velik multiplikacijski učinek**, ki ga infrastrukturne investicije imajo na lokalno gospodarstvo. Zato priporočamo, da **takšno financiranje regionalnega razvoja ostane v sklopu jedrnih aktivnosti SID banke.**

Ocena uspešnosti premostitve tržnih vrzeli Internacionalizacija (kreditiranje)

Stanje. Internacionalizacija pomeni proces vključevanja poslovnih subjektov v mednarodne aktivnosti in je odgovor na priložnosti in izzive, ki jih prinaša globalizacija. V Programu Vlade RS za spodbujanje internacionalizacije (2010) je zapisano, da mora biti internacionalizacija glavni del dolgoročne strategije podjetij, še posebej to velja za mala in srednje velika podjetja. Učinkovita vladna politika se mora zato osredotočiti na povečanje zavedanja po internacionalizaciji ter pripraviti niz politik in programov, ki bodo podjetjem pomagale premagovati ovire na poti k internacionalizaciji, tudi z individualno podporo. Še posebej je to pomembno v času gospodarske in finančne krize, ki ima negativen učinek tudi na slovenski izvoz (v Tabeli 6.5 je moč razbrati upad slovenskega izvoza v letih 2009 in 2010 v primerjavi z leti 2007 in 2008). Zato aktivnosti spodbujanja internacionalizacije pomenijo spodbujanje dolgoročnih poslovnih transakcij, ki udeležencem omogočajo vstop in poslovanje na tujih trgih.

Pomen izvoza za slovensko narodno gospodarstvo je nesporen. V luči manjšanja domače potrošnje, potrošnje države in investicij je za razvoj konkurenčnih prednosti, prenos tehnologij in znanj izvoz ključnega pomena. Zavedati pa se je potrebno določenih problematik na področju internacionalizacije, zaradi katerih je aktivna vloga SID banke na tem področju še toliko bolj smiselna. Slovenski izvoz je geografsko koncentriran na do neke mere problematično in omejeno območje z vidika rasti, medtem ko je penetracija slovenskih izvoznikov na najdinamičnejše trge v razvoju minimalna.

Internationalizacija pa se ne nanaša zgolj na izvoz. Tega se zaveda tudi Skupina SID banka, ki se ukvarja tudi z višjimi posli internacionalizacije in s podporo uvozu za kasnejši izvoz. To vključuje tudi financiranje obratnega kapitala z ne nujno neposredno povezavo med omogočenimi sredstvi in konkretnim poslom mednarodne gospodarske menjave. Gre za (o tem govori tudi ZSIRB) mednarodne gospodarske posle in ne samo za izvoz.

Tabela 6.5: Vloga SID banke in ostalih javnih inštitucij na področju financiranja internacionalizacije in zavarovalnih poslov

Internacionalizacija	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenski izvoz (mio EUR)	24.041	25.030	20.618	23.180	25.262	27.549
Slovenski BDP (mio EUR)	33.184	35.803	34.294	35.798	36.174	36.528
Delež SLO izvoza v BDP	72%	70%	60%	65%	64%	63%
Ocenjena velikost tržne vrzeli financiranje internacionalizacije					2142	2390
SID sredstva za namen financiranje internacionalizacije (mio EUR)	150	315	730	830		
Delež SID sredstev v izvozu (%)	1%	1%	4%	4%		
Druga sredstva za spodbujanje internacionalizacije (mio EUR)	14,2	22,7	30,3	31,6	44,2	
- JAPTI	2,4	2,5	2,5	2,5	2,4	
- SPS (22% vseh sredstev)	10,8	19,3	26,5	27,9	41,8	
Obseg zavarovanih poslov SID (mio EUR)	530,20	914,30	952,50	1440,10		
Pokritost izvoza z nemarketabilnimi zavarovanji (%)	2%	4%	5%	6%		Povprečen delež pokritega izvoza (nemarketabilni + marketabilni riziki): 27,27%"
Izhodne neposredne tuje investicije (mio EUR)	1420,00	949,00	121,00	128,00		

Opomba: slovenski izvoz leta 2011 je projicirana številka; druga javna sredstva za spodbujanje internacionalizacije predstavljajo vsoto sredstev JAPTI, TIA (ni fokus), SPS (ni fokus). Pri teh sredstvih smo bili dejansko konzervativni, ker fokus TIA ni primarno internacionalizacija, ravno tako pri SPS, kjer pa smo ocenili, da je bilo okvirno 22% deleža sredstev SPS namenjenega spodbujanju internacionalizacije (MSP-ji so v letu 2010 22 % svojih prihodkov ustvarili iz prodaje na tujem, zato smo to številko vzeli kot približek deležu sredstev, ki ga SPS namenja internacionalizaciji). Obstaja pa še kapital v ta namen v skladih tveganega kapitala, ki se ukvarjajo z internacionalizacijo, ki v tej tabeli ni upoštevan zaradi privatne narave.

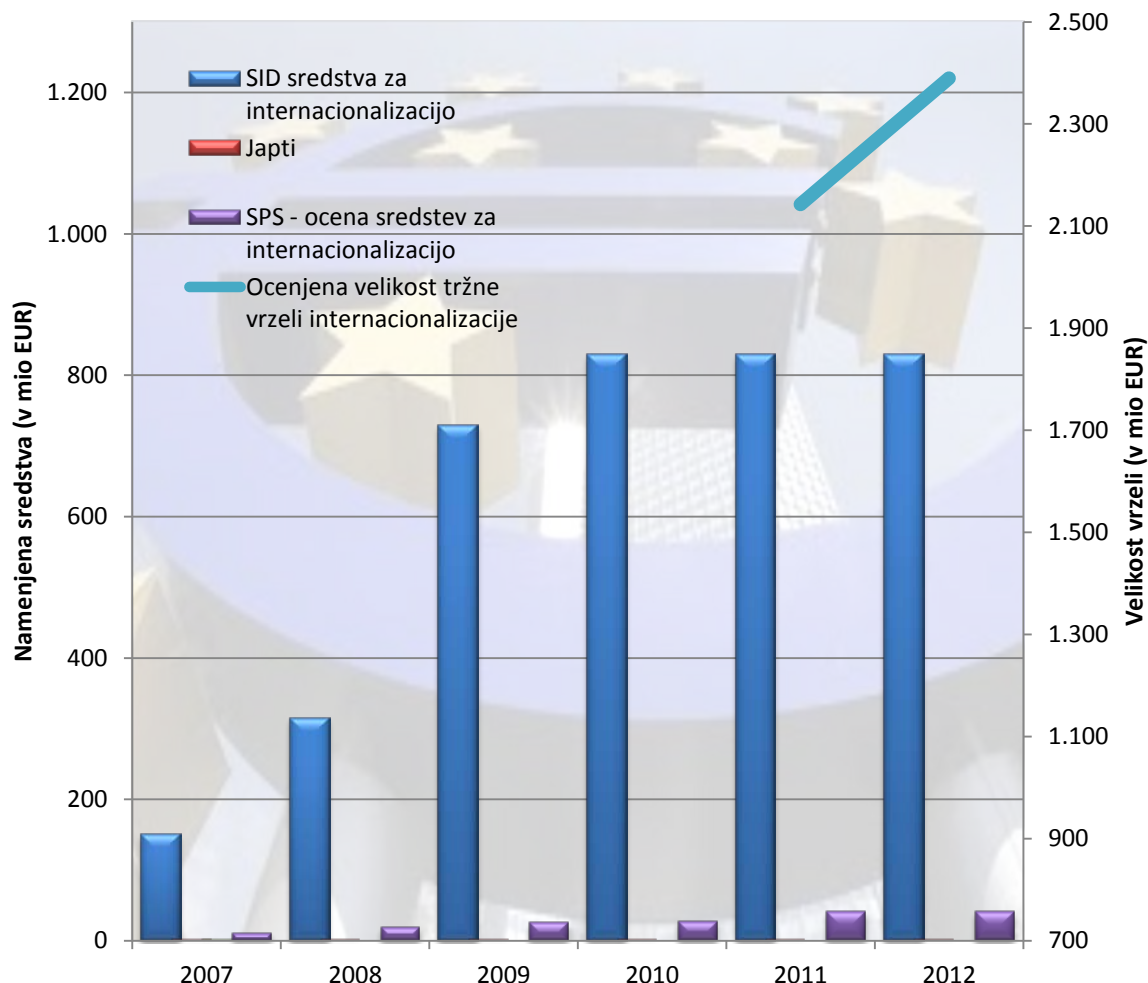
Vir: Eurostat, Letna poročila SID banke 2010 in 2009.

Če upoštevamo namen financiranje internacionalizacije, preko katerega SID banka neposredno ali posredno financira (kreditira) slovenski izvoz, je dejstvo, da je v Sloveniji še vedno premalo javnih sredstev namenjenih tovrstni obliki spodbujanja gospodarske aktivnosti. Poleg SID banke je edini resni igralec na tem področju Slovenski podjetniški sklad (SPS), JAPTI, ki je tudi dejaven na tem področju, je po obsegu sredstev majhen. Vseeno delež sredstev, ki ga je SID banka namenila preko namena financiranje internacionalizacije, predstavlja zgolj 1 % (leti 2007 in 2008) oziroma 4 % (leti 2009 in 2010) slovenskega izvoza. Delež drugih sredstev za spodbujanje internacionalizacije (SPS in JAPTI skupaj) predstavljajo v letu 2010 zgolj 1 % slovenskega izvoza, v začetku preučevanega obdobja pa še manj.

Na podlagi teh dejstev lahko zaključimo, da financiranje internacionalizacije definitivno je tržna vrzel, in to po obsegu zelo velika. To razkriva velika dobesedna vrzel, prikazana na Sliki 6.17, izračunana kot manko (razlika) sredstev, do vrednosti, ki bi omogočila 70 % delež izvoza v slovenskem BDP-ju (upoštevajoč napovedi rasti BDP-ja). Pri tem je potrebno upoštevati, da desna os na Sliki 6.17 ustreza izračunani velikosti tržne vrzeli, leva os pa namenjenim sredstvom štirih institucij. Ker poleg SID banke v tej vrzeli resno (glede na obseg sredstev) deluje le še Slovenski podjetniški sklad, pa še ta je bolj usmerjen v mala in srednje velika podjetja (po naših izračunih namenja le 22 % svojih sredstev internacionalizaciji, ostalo pa MSP-jem), lahko rečemo, da je tu še večja spodbujevalna vloga SID banke smiselna. Pri tem pa je na tem mestu nujno poudariti, da sredstva, ki jih SID banka nameni kreditiranju izvoza preko namena internacionalizacije, še zdaleč **ne predstavljajo edine aktivnosti Skupine SID banka na tem področju**. V naslednjem podpoglavju zato pozornost namenjamo tudi ostalim mehanizmom, ki jih SID banka in pridružene družbe namenjajo tej tržni vrzeli.

Pomemben del spodbujanja internacionalizacije predstavljajo **zavarovalni izvozni posli**. V intervjujih je bila sicer izpostavljena dilema ali je to tržna vrzel za SID kot državno inštitucijo oz. razvojno banko ali ne, glede česar so bila mnenja deljena. Nekateri intervjuvanci vidijo to področje kot povsem tržno, kjer državno vmešavanje preprečuje delovanje trga, drugi pa si ne znajo predstavljati izvoza brez državnega ponujanja zavarovanja tveganj oz. so mnenja, da tega ne bi nihče delal, če se SID umakne. Skupina SID banka iz zgodovinskih razlogov pokriva oboje. SID banka (področje zavarovanja izvoznih kreditov in investicij) kot agent v imenu države in za njen račun pokriva nemarketabilne rizike, SID-PKZ pa marketabilne. Med marketabilna tveganja uvrščamo rizike, ki jih je trg sposoben sam pokriti (ima motiv za to in potrebne kapacitete), med nemarketabilne pa komplementarni del celotnih rizikov, kjer trg ne deluje in je potrebna intervencija države. Dejansko je definicija nemarketabilnih rizikov hkrati tudi definicija tržne vrzeli na tem področju.

Slika 6.18: Vloga SID banke in ostalih javnih inštitucij na področju financiranja internacionalizacije v primerjavi z ocenjeno velikostjo tržne vrzeli

Vir: Letna poročila SPS, JAPTI in SID; lastni izračuni.

Vloga SID banke. Na področju internacionalizacije Skupina SID banka deluje na naslednje načine:

- Kreditiranje mednarodnih gospodarskih poslov; vsi krediti, ki imajo kot prevladujoč namen določen internacionalizacijo (kreditni za pripravo na izvoz (obratni kapital) – internacionalizacija MSP, krediti za konkretne izvozne posle, kreditne linije, refinanciranje izvoznih kreditov, krediti za izvedbo izhodnih neposrednih tujih investicij. S tem se ukvarja matična SID banka.
- Garancije, izdane za podporo konkretnih izvoznih poslov (SID banka).
- Zavarovanje izvoznih terjatev pred nemarketabilnimi tveganji, izvoznih kreditov, izvoznih garancij ipd. (SID banka).
- Zavarovanje izhodnih neposrednih tujih investicij, (ne)delničarskih posojil ipd. (SID banka).
- Zavarovani posli (zavarovanje izvoznih in domačih terjatev pred marketabilnimi tveganji) (SID-PKZ).
- Izterjava (Pro Kolekt).

- g. Odkupljene terjatve (Prvi Faktor).
- h. Donacije RS za podporo izvoznih projektov (CMSR).

Rezultate poslovanja družb v Skupini SID banka, povezane z omenjenimi načini delovanja na področju internacionalizacije, predstavljamo v Tabeli 9 v Prilogi 8.

Z omenjenim delovanjem Skupina SID banka dosega učinke na naslednjih področjih:

1. Izboljšanje konkurenčnega položaja slovenskih podjetij v mednarodnem poslovanju. S ponudbo kakovostnih finančnih instrumentov za spodbujanje mednarodnega poslovanja SID banka pospešuje internacionalizacijo slovenskih podjetij ter jim omogoča, da enakopravnejše tekmujejo na svetovnem trgu.
2. Spodbujanje izhodnih investicij slovenskih podjetij. S financiranjem in zavarovanjem investicij slovenskih podjetij na tujih trgih SID banka omogoča podjetjem, da izkoristijo priložnosti, ki jih ponujajo novi trgi.
3. Odpiranje novih trgov. Posli, ki jih podpre SID banka, lahko na dolgi rok spodbudijo še več podobnih poslov, pogosto tudi brez nadaljnje podpore SID banke. Ti posli pogosto predstavljajo začetek poslovanja v novi državi oziroma z novim kupcem.
4. Pridobivanje novih poslov. Posli, ki jih podpre SID banka, zaradi svoje velikosti, zahtevnosti ali geografske usmerjenosti pogosto predstavljajo pomembno referenco za podjetje, ki mu je lahko v pomoč pri pridobivanju nadaljnjih novih poslov na domačem in tujih trgih.
5. Povečanje znanja in izkušenj v mednarodnem poslovanju. SID banka omogoča podjetjem, še posebej manjšim in manj izkušenim, da vstopijo v mednarodno menjavo brez prevelikega tveganja. Z izpeljavo prvih poslov se povečuje tudi raven znanja in izkušenj v mednarodnem poslovanju. Dodatno lahko SID banka podjetjem pomaga s ponudbo kakovostnih informacij o določenih državah in njihovih podjetjih.
6. Izboljšano obvladovanje tveganj. Storitve SID banke, tako temeljne (zavarovanje in financiranje) kot ostale (svetovanje, bonitetne informacije, izterjava), omogočajo podjetjem, da bolje obvladujejo tveganje pri mednarodnem poslovanju.
7. Razvoj finančnega sektorja. S ponujanjem storitev, ki so komplementarne (dopolnilne) finančnem trgu, SID banka odpravlja tržne vrzeli ter prispeva k širitvi in razvoju poslovanja poslovnih bank.

S celotnim delovanjem vseh podpornih instrumentov na področju internacionalizacije lahko rečemo, da je SID banka prisotna pri okrog 27% celotnega mednarodnega delovanja slovenskih podjetij (Interni izračuni SID banke). Skupina SID banka je s financiranjem internacionalizacije MSP (obratni kapital), financiranjem konkretnih izvoznih projektov in izhodnih investicij ter izvoznim faktoringom preko povezane družbe Prvi faktor v primerjavi s svojimi evropskimi kolegi nadpovprečno podprla izvozna prizadevanja slovenskega gospodarstva.

Intervjuvanec 6, NLB: »Zavarovanje izvoznih poslov je še vedno tržna vrzel, saj je komercialni ponudniki ne še bodo zapolnili. Prav je, da skupina SID ostane aktivna na tem področju, saj bi bilo brez pomoči zavarovanj SID realiziranih bistveno manj izvoznih poslov. »

V nadaljevanju se poglobljeno osredotočamo na vlogo preko kreditiranja in zavarovanja izvoznih terjatev preko namena internacionalizacije. V obdobju 2007-2010 je SID banka za namen kreditiranja internacionalizacije slovenskim podjetjem odobrila okrog **2 milijardi EUR** sredstev (brez upoštevanja zavarovalnih storitev SID banke in SID-PKZ ter brez storitev Prvega faktorja Pro kolekta in CMSR-ja na področju spodbujanja internacionalizacije), od tega leta 2009 730 milijonov in leta 2010 830 milijonov EUR. V prvih dveh letih naše evalvacije (2007 – 150 mio EUR in 2008 – 315 mio) je bil skoraj celoten delež sredstev kreditov, ki jih je odobrila SID banka, namenjen financiranju internacionalizacije. Takrat je bila, če vzamemo v obzir obseg namenjenih sredstev, to praktično edina državna politika na področju financiranja internacionalizacije. V drugem delu obdobja je SID banka preseгла svoj ciljni strateški kazalnik na tem področju (več kot 300 mio EUR kreditov na leto, namenjeno internacionalizaciji), in to v letu 2009 skoraj za trikrat.

S pomočjo SAM modela dobljen **skupni multiplikator prodaje** (kratkoročni učinek investicije in dolgoročni učinek na povečan output) v vrzeli kreditiranja internacionalizacije znaša **5,02**, **skupni multiplikator BDP** pa znaša **1,94**. Krediti, odobreni za namen financiranja internacionalizacije so se torej odrazili v **preko 17 milijard dodatne prodaje ter dobre 6,6 milijarde dodatnega BDP**. Iz podatkov, pridobljenih s pomočjo ankete ocenjujemo, da je zaradi projektov na vrzeli internacionalizacije nastalo **skoraj 14500 novih delovnih mest**. Največ sredstev je bilo namenjenih panogam na področju trgovine, zaradi premalo podatkov pa nismo uspeli izračunati multiplikatorjev po državah, v katere so bile izvedene aktivnosti internacionalizacije, niti multiplikatorjev financiranja internacionalizacije po posameznih panogah.

Čeprav je SID banka večino svojih sredstev namenjala tej vrzeli, torej financiranju internacionalizacije, in s svojo aktivnostjo v tej vrzeli dosegla primerjalno največji vpliv (tako glede na multiplikator kot na mero dela) je z dvema milijardama sredstev s kreditiranjem preko namena internacionalizacije pokrila zgolj 2-3 % celotnega slovenskega izvoza. To je še premalo, sploh glede na relativno visok multiplikator, ki nakazuje na izrazito pozitiven in spodbujevalen vpliv, pa tudi glede na količino izvoza in na težnjo po dodatnem povečanju letnega v prihodnosti. Seveda pa je nujno upoštevati, da kreditiranje izvoza še zdaleč ni edina dejavnost Skupine SID banka na področju internacionalizacije, saj je z različnimi mehanizmi preko matične ali odvisnih družb tako ali drugače udeležena pri več kot 27% slovenskega izvoza.

Intervjuvanec 5, TIA: »Internacionalizacija je ključna vrzel SID banke in mora biti njena prioriteta.«

S tem se strinjajo tudi intervjuvanci, kot tudi rezultati anketnega vprašalnika o zadovoljstvu strank. Slednji nakazuje, da je področje financiranja internacionalizacije eno izmed štirih področij, kjer stranke visoko (med vsemi področji najvišje z oceno 4,5 od 5 možnih stopenj; raziskave in razvoj na drugem mestu imajo oceno 4,3) ocenjujejo primernost SID banke za nadaljnje opravljanje te funkcije. Tudi naši sogovorniki na intervjujih vidijo pomembno vlogo SID banke na področju te tržne vzeli, nekateri celo menijo, da naj bodo vsi programi SID banke usmerjeni v to, da vzpostavljajo boljše pogoje za internacionalizacijo slovenskih podjetij.

Multiplikator zavarovanja tveganj (izvozno-proizvodni multiplikator), izračunan na podlagi portfelja SID-PKZ, ki v okviru Skupine SID banka "pokriva" marketabilne rizike oz. t.i. tržne rizike (ti po definiciji Evropske komisije niso vrzel na nivoju EU, lahko pa so v individualnih primerih držav članic), je v obdobju 2007-2010 znašal 1,77, multiplikator BDP pa 0,72. Izračunana številka je podobna multiplikatorjem zavarovanja izvoza, dobljenih v tujih študijah, na primer v Avstriji ali Nemčiji. Poleg podrobne analize zavarovalnih poslov je treba upoštevati tudi zavarovanje pred nemarketabilnimi (netržnimi) tveganji, ki jih zaradi pripoznane tržne vzeli kot agent države komplementarno izvaja sama SID banka. S tem je vloga SID banke pri nudenju varnosti na tujih trgih in pospeševanju internacionalizacije slovenskega gospodarstva izredno visoka, penetracija trga pa največja med vsemi primerjanimi izvozno-kreditnimi agencijami.

Izračunana številka je podobna multiplikatorjem zavarovanja izvoza, izračunanih v tujih študijah. Tako je multiplikator zavarovanja izvoza v Avstrijski IKA Oesterreichischen Kontrollbank (OeKB) v obdobju 1998-2008 (torej še pred vplivom krize – novejših javno dostopnih študij še ni) znašal 1,7 (Sieber & Url, 2010), še starejša študija v Nemški Euler-Hermes (obdobje 1991-2003) pa 1,7 (Moser & Nestmann, 2008) ter v Finski Finnveri (obdobje 1999-2004) 1,9 (Pukkinen & Stenholm, 2006). To nakazuje na primerljiv vpliv SID-PKZ na gospodarstvo od vpliva primerljivih institucij v tujini. Dodatno težo izračunanemu multiplikatorju in s tem pomenu zavarovanja tveganj s strani SID banke daje dejstvo, da upošteva obdobje krize, ki predstavlja kar polovico preučevanega obdobja 2007-2010.

Benchmarking primerljivih institucij po svetu (Tabela 4.2) sicer nakazuje, da razvojne banke načeloma niso neposredno vključene v zavarovanje tveganj (razen v specifičnih primerih univerzalnih bank – Francoska AFD, Poljska BGK, Kitajska CDB), pač pa so v ta namen oblikovane izvozno-kreditne agencije (IKA), kakršna je tudi SID PKZ.

Priporočila. SID banka naj vrzel spodbujanja internacionalizacije podjetij naj ohrani financiranje internacionalizacije kot svoj **primarni fokus**. Že sedaj namenja temu področju večino svojih sredstev, kar ocenjujemo kot primerno, tudi multiplikatorji so visoki, zato naj ga

še naprej obravnava kot eno svojih ključnih področij. Še več, čeprav že sedaj presega svoj strateški kazalnik (letni obseg kreditov, namenjenih internacionalizaciji ≥ 300 mio €), naj SID banka **še dodatno občutno okrepi svoje delovanje** na tem področju s še povečanim financiranjem v poslovnem sektorju. Glede na trenutne in projicirane prihodnje potrebe je tu njena vloga ključnega pomena. SID lahko namreč še naprej igra vlogo največjega mehanizma državne politike na področju spodbujanja internacionalizacije. Glede na velikost vrzeli, ki jo utemeljujemo z dobesedno vrzeljo med potrebo po financiranju aktivnosti internacionalizacije, da bi se dosegla zelena raven, je poleg dosedanjih načinov potrebna dodatna aktivnost SID banke na področju spodbujanja internacionalizacije.

V tej vrzeli vidimo potencialne možnosti za dodatne programe SID banke. Dodatni mehanizem, ki ga na področju internacionalizacije vidimo kot potencial za razvoj v prihodnosti, so **podpore izbranim tehnologijam v vseh sektorjih** z namenom povečanja inovativnega podjetništva in internacionalizacije kot tudi pri izhodnih tujih investicijah. Stanje glede kazalnika izhodnih FDI namreč kaže, da bodo potrebni dodatni spodbujevalni ukrepi, če naj Slovenija še poveča neposredne tuje investicije.

Če povzamemo, naj bodo dodatni programi SID banke na področju financiranja internacionalizacije usmerjeni kratkoročno, v spodbujanje izbranih tehnologij in v spodbujanje izhodnih investicij. Internacionalizacija podjetij bo še naprej ključnega pomena za konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Gospodarska kriza tega ni spremenila, pač pa pomen tega področja še bolj izpostavila. **Vloga SID banke je še naprej v financiranju in spodbujanju izvoza**, pa tudi v ponujanju drugačnih programov na tem področju, kot so spodbujanje tehnologij v vseh sektorjih/panogah ter kratkoročne kreditne linije za financiranje internacionalizacije kot tudi spodbujanje izhodnih neposrednih tujih investicij. Gre za vrzel s kratkoročnim do srednjeročnim vplivom od vlaganj do vidnih rezultatov.

Ne glede na deljena mnenja pri intervjujih se naše priporočilo glasi, naj SID banka **ostane na področju zavarovanja kreditnih tveganj**, in sicer **tako neposredno** (nemarketabilni riziki) **kot posredno, prek PKZ**, ki dejansko deluje kot tržni subjekt (privat arm). Kriza zaradi zaznavanja tveganj in višjega števila škodnih primerov potrebo po zavarovanjih izvoznih investicij in terjatev še povečuje in jo bo trajno povečala, ostalih tržnih ponudnikov pa za zdaj ni veliko oziroma imajo zanemarljiv tržni delež (skupina SID ima tržni delež okoli 95 %). Možno je sicer, da bo direktiva Evropske Komisije v prihodnosti preprečila državno delovanje na trgu zavarovanja tveganj. Vendar je enako možno, da bi bila Slovenija pri tem izvzeta oziroma v posebni poziciji zaradi svoje majhnosti in posledične nezanimivosti za tržne ponudnike. V vsakem primeru bi bilo potrebno oceniti interes komercialnih zavarovalnic, ki imajo zaenkrat zanemarljiv tržni delež.

7. UGOTOVITVE

Izpolnjevanje zakonsko določenih in strateških ciljev

Zakon o slovenski izvozni in razvojni banki (ZSIRB, Ur.l. RS, št. 56/2008) je maja 2008 pooblastil SID banko kot pooblaščen izvozno in razvojno banko za opravljanje dejavnosti, opredeljene v tem zakonu. Zakon konkretno navaja področja naslednjih tržnih vrzeli, za katere ima SID pooblastilo:

1. mednarodnih gospodarskih poslov in mednarodnega gospodarskega sodelovanja
2. gospodarskih spodbud s posebnim poudarkom na malih in srednjih podjetjih, podjetništvu in tveganemu kapitalu predvsem z namenom financiranja podjetniških projektov v vseh fazah razvoja
3. raziskav in razvoja, zlasti z namenom spodbujanja konkurenčnosti
4. izobraževanja
5. varovanja okolja in energetske učinkovitosti
6. regionalnega razvoja
7. stanovanjskem področju
8. gospodarske in javne infrastrukture
9. mednarodnega razvojnega sodelovanja

Skupina SID banke pa ima javno pooblastilo dodatno tudi za aktivnosti na področju tržne vrzeli zavarovanja izvoznih poslov, ki jih opravlja SID-PKZ zavarovalnica.

Analiza aktivnosti SID banke pokaže, da je **javna pooblastila** v letih 2009 in 2010 **uresničevala s povečano aktivnostjo**. Banka je v tem obdobju rastla s povprečno 40-odstotno letno rastjo in dosegla skoraj 4 mrd EUR bilančne vsote. Po količini posrednega in neposrednega novega financiranja gospodarstva je v tem obdobju obdržala prvo mesto med slovenskimi bankami, brez njene rasti pa bi bil kreditni krč v slovenskem bančnem sistemu po letu 2010 še večji. Tako hitra rast je bila tudi posledica vplivov krize in je prehitela tudi predviden strateški razvoj banke, ki je tak obseg poslovanja planiral šele čez nekaj let.

Splošna ocena torej je, da ima **SID banka utečen, dobro razvit sistem akcijskega strateškega planiranja** in da je **uspešna pri doseganju zastavljenih ciljev**. Ocenjujemo, da je SID banka v obdobju 2007 - 2010 dosegla večino strateških ciljev, ki si jih je zastavila v Akcijski strategiji za obdobje 2006 - 2010, nekatere pa tudi presegle. Tudi strateški odziv na krizo je bil dobro vključen v sistem strateškega planiranja, ki je z redno letno pripravo 4-letnih dolgoročnih strateških načrtov banke aktivno spreminjala svojo politiko glede na spremenjene zunanje okoliščine. SID banka je sistemsko pomembna banka, kar jim priznavajo tudi ključni regulatorji, s pomembno vlogo pri uresničevanju nove razvojne paradigme RS. Strateško tveganje, ki ostaja, pa je vezano zlasti na vidik učenja in razvoja, ko lahko SID banka zaradi svoje rastoče vloge osrednje finančno-spodbujevalne in razvojne institucije v Sloveniji naleti na dodatne kadrovske vrzeli.

Hitra rast obsega poslovanja je namreč povzročila **izzive na področju kapacitet banke, predvsem kadrovske in na področju virov financiranja**. SID banka je nazadnje prejela državna sredstva za povečanje osnovnega kapitala v letih 2008 in 2009. V tem obdobju se je osnovni kapital banke povečal z 89,6 mio EUR na 300 mio EUR in v letu 2009 dosegel 10 % bilančne vsote. Vendar pa je s hitro rastjo ponovno padel na nižjo raven, ki je zgolj malo višja kot je bila pred krizo (konec leta 2007 je osnovni kapital predstavljal 7,2 % bilančne vsote, konec 2010 pa 7,7 %).

Če bi banka želela nadaljevati z enako hitro rastjo kot do sedaj bi bilo potrebno zagotoviti dodatne **ugodne vire** (kot jih imajo nekatere druge razvojne banke) vire ter zapolniti notranje vrzeli v banki (predvsem kadrovske), ki bi lahko zavirale učinkovitost financiranja gospodarstva. Posledično se bo povečal pomen namenskih virov s strani tujih (multilateralnih, nacionalnih) razvojnih inštitucij (povečati maksimalno možno), poleg tega pa tudi sistemskih rešitev, ki bi po zgledu nekaterih drugih držav omogočili trajnejši in ugodnejši vir razvojnih sredstev (upravljanje sredstev države, upravljanje skladov, dokapitalizacije, proračunska sredstva, depoziti, odprava davčnih bremen ...).

Vendar pa je SID banka v preteklih letih presegla načrte glede rasti obsega sredstev, zato strateški cilji banke v prihodnosti trenutno niso usmerjeni v rast ampak v **notranjo konsolidacijo ter fokusiranje v ključne tržne vrzeli**. Seveda pa bo nadaljnja rast in razvoj banke odvisna tudi od razvoja celotnega bančnega sistema in celotnega gospodarstva v Sloveniji. Brez podjetij z željo po investiranju in brez bank, ki jih želijo in zmorejo financirati pod konkurenčnimi pogoji tudi SID banka ne bo mogla izpolniti svojega poslanstva. Še več, sistemske težave v bančnem sektorju in v gospodarstvu lahko s slabimi posojili ogrozijo tudi delovanje SID banke.

Skupen pregled uspešnosti premostitve tržnih vrzeli ter njihovih finančnih učinkov. Ugotovitve evalvacije na področju posameznih vrzeli so v zbirni obliki predstavljene v Tabelah 7.1 do 7.4 (podrobneje pa v poglavju 7). V vsaki posamezni vrzeli smo na različne načine in z različnimi metodološkimi prijemi poskušali kvantificirati in oceniti velikosti posameznih tržnih vrzeli t.j. oceniti, kolikšen je primanjkljaj sredstev na posamezni vrzeli. Ena od prednosti takega pristopa je tudi možnost **primerjanja vrzeli po velikosti med sabo**. Najprej v tabelah 7.1-7.4 prikazujemo primerjavo vrzeli po posameznih postavkah – glede na definicijo, benchmarking v ostalih državah, velikost in razvoj vrzeli, in v tem okviru tudi vlogo SID banke ter ostalih institucij prisotnih v slovenskem prostoru. **Slovensko podporno okolje je razdrobljeno**, zaradi česar bi veljalo preveriti njegovo učinkovitost. To namreč ni bil del te evalvacije. Zaradi disperziranega modela obstaja bojazen, da so razni skladi/agencije podhranjene, bodisi kadrovske (koncentracija kritične mase strokovnjakov) ali finančno (obseg razpoložljivih sredstev). Iz tega naslova predlagamo državi, da izvaja redne evalvacije vseh spodbujevalno razvojnih inštitucij in pristopi kot lastnica k celoviti obravnavi pokrivanja tržnih vrzeli ter eventuelni optimizaciji javno-spodbujevalnega sistema.

Tabela 7.1 primerja SID banko in njene aktivnosti v izbranih ključni vrzelih ter primerja te aktivnosti z drugimi razvojnimi bankami. Izbrane ključne tržne vrzeli so dejansko ključne tudi za druge razvojne banke iz naše primerjalne analize.

V Tabeli 7.2 poskusimo kvantificirano oceniti velikost in razvoj tržnih vrzeli in jih primerjati med seboj. Zunanje okolje tu primerjamo tudi s kompetencami SID banke na področju posamične tržne vrzeli. Ta tabela je osnova za analize spodaj in je predstavljena tudi na slikah 7.1 in 7.2, pokaže pa razlike v privlačnosti različnih vrzeli. Ta tabela je osnova za naša priporočila za strateški fokus SID banke.

V Tabeli 7.3 analiziramo vlogo SID banke v sklopu slovenskega institucionalnega okolja na področju posameznih vrzeli. Pokaže, da ima SID banka zelo različno vlogo v primerjavi z drugimi institucijami v različnih tržnih vrzelih. V kombinaciji z drugo tabelo lahko ocenimo tudi skupni učinek različnih institucij pri pokrivanju posamične tržne vrzeli.

Tabela 7.4 pokaže vpliv analize tržnih vrzeli na strateške odločitve SID banke. Ključnega pomena v tem trenutku je vpliv krize na razvoj posamezne vrzeli.

Tabela 7.1: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 – segmenti vrzeli in benchmark

Naziv vrzeli	Rast in razvoj malih in srednje velikih podjetij	Raziskave, razvoj in inovacije	Internacionalizacija	Zavarovanje izvoznih kreditov in investicij	Varovanje okolja in energetika	Razvoj regionalnega in gospodarske javne infrastrukture
Opis in utemeljitev	Pomanjkanje primernih finančnih virov za MSP	Način doseganja konkurenčnih prednosti podjetij in ustvarjanja blaginje širše družbe (Držna Slovenija- Nacionalni program raziskav, razvoja in inovacij)	Gonilo gospodarstva na vseh področjih, še posebej po učinkih krize, institucionalni fokus (Program RS za spodbujanje internacionalizacije)	Povečanje potreb po zavarovanju ne-marketabilnih tveganj	Inovativni produkti in storitve na področju varovanja okolja	Povečanje potreb po sredstvih za financiranje regionalnih in infrastrukturnih projektov
Posamezni segmenti te tržne vrzeli	Dolžniško financiranje MSP (kreditni z daljšo ročnostjo, za inovativno podjetništvo, za notranje podjetništvo) , Lastniško financiranje MSP	Raziskave, razvoj, inovacije, inovativno podjetništvo	Internacionalizacija, predvsem srednja in velika podjetja	Izvozne garancije, kritje ne-tržnih tveganj	Varovanje okolja, naravne nesreče, energetska učinkovitost/ energetika, naravni viri	Gospodarska infrastruktura, javna infrastruktura, regionalni razvoj, financiranje investicij občin
Benchmark drugih razvojnih bank	20 razvojnih bank pokriva to vrzel (in še 2 delno); 6 razvojnih bank podpira razvoj kapitalskih trgov	13 razvojnih bank pokriva to vrzel (in še 3 delno)	18 razvojnih bank pokriva to vrzel (in še 7 delno)	9 razvojnih bank pokriva to vrzel (še ena delno) - večinoma specializirane institucije	14 razvojnih bank podpira to vrzel (in še 5 delno)	15 razvojnih bank podpira to vrzel (in še 5 delno)

Tabela 7.2: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 – Razvoj vrzeli in vloga SID banke (kreditiranje)

Naziv vrzeli	Rast in razvoj malih in srednje velikih podjetij	Raziskave, razvoj in inovacije	Internacionalizacija	Zavarovanje izvoznih kreditov in investicij	Varovanje okolja in energetika	Razvoj regionalnega in gospodarske javne infrastrukture
Razvoj tržne vrzeli 2007 - 2010	3 – povečanje; 4 – veliko povečanje na področju kapitala	4 – veliko povečanje	2 – ohranitev na podobni ravni	3 - povečanje	3 - povečanje	2 – ohranitev na podobni ravni
Ocena velikosti vrzeli v letu 2011	1 mrd EUR v letu 2011; Mala in srednje velika podjetja potrebujejo 4,2 mrd EUR kapitala	527 mio EUR	2,1 mrd EUR. Še več, če upoštevamo celostni pogled na vrzel, ne zgolj namena kreditiranja internacionalizacije.	15 mrd EUR	750 mio EUR	1,5 mrd EUR
Analiza vloge SID banke v tej vrzeli (2010)	Močna vloga SID banke, v očeh uporabnikov pa je najpomembnejša javna institucija v SLO Slovenski podjetniški sklad (SPS). Ta ima sicer drugačen vir financiranja; je proračunski porabnik, medtem ko je SID banka odvisna od razmer na mednarodnih trgih kapitala (povratna sredstva).	Bistveno povečanje vloge SID banke, najpomembnejša javna institucija v SLO	Ohranja pomembno vlogo, zaradi nizke absorpcijske sposobnosti komitentov in slabosti bančnega sistema težko poveča vlogo. Če upoštevamo celostni pogled z vsemi mehanizmi skupine SID banke, je udeležena v cca. 27 % slovenskega izvoza.	SID – PKZ ima dominantno vlogo	Bistveno povečanje vloge SID banke, veliko možnosti za povečanje vloge na področju energetike	Vloga SID na področju regionalnega razvoja se povečuje, na področju GJS majhna vloga
Velikost vloženih sredstev SID banke v to vrzel (v letu 2010)	600 mio EUR dolžniških virov; SID ni prisotna v kapitalski vrzeli	119 mio EUR	830 mio EUR	1.440,1 mio EUR	224 mio EUR	110 mio EUR
Kvantitativni 'tržni delež' SID v tej vrzeli	60%	22 %	27 %: SID po velikosti sredstev največji igralec Še več, če upoštevamo celostni pogled na vrzel, ne zgolj namena internacionalizacije.	95 %: SID-PKZ prevladujoč tržni delež	30 %	10 % (financiranje občin: 3 %)
Predviden razvoj vrzeli v obdobju 2011 – 2014	2 – ohranitev na podobni ravni; 3 – povečanje na področju kapitala	4 – veliko povečanje	3 - povečanje	2 – ohranitev na podobni ravni	4 – veliko povečanje	4 – veliko povečanje

Tabela 7.3: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 - Vloga drugih javnih institucij

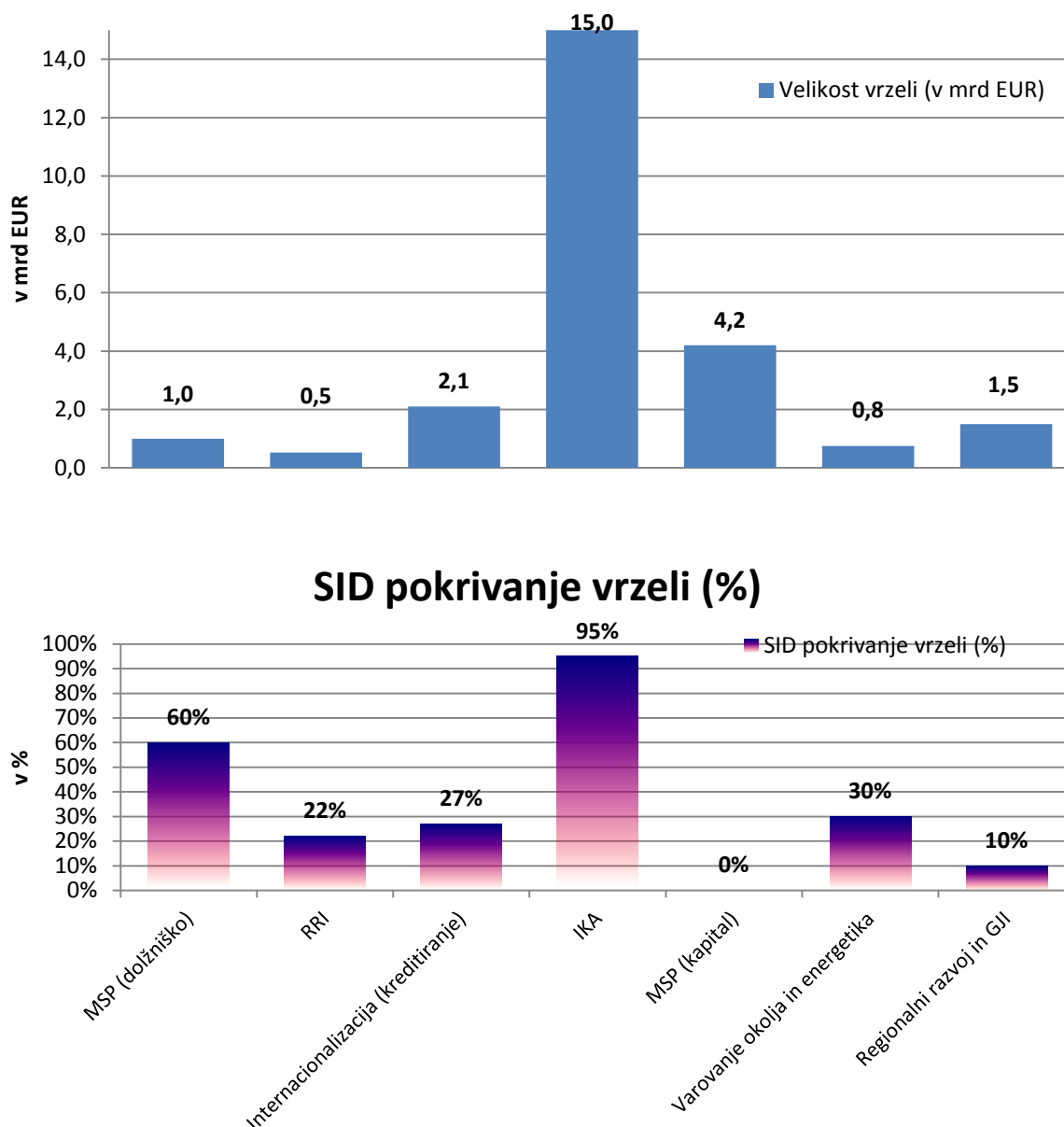
Naziv vrzeli	Rast in razvoj malih in srednje velikih podjetij	Raziskave, razvoj in inovacije	Internacionalizacija	Izvozne kreditne garancije	Varovanje okolja in energetika	Razvoj regionalnega in gospodarske javne infrastrukture
Analiza vloge drugih javnih institucij (in politik) v tej vrzeli	Slovenski podjetniški sklad (SPS) ima opazno vlogo na področju te vrzeli	SPS, TIA, JAPTI, ARRS in tudi druge institucije	SPS in JAPTI	Ni drugih javnih institucij, majhen tržni delež pa imajo ostale komerc. zavarovalnice	EKO sklad, ARSO, Sklada NEK, ARAO, JARSE	Stanovanjski sklad, Javni sklad za regionalni razvoj in druge manjše regionalne razvojne agencije (RRA); Na področju javne infrastrukture je večina vlaganj iz proračuna preko DRSC, DJI, DARS in občin
Ocenjena velikost vloženih sredstev ostalih slovenskih javnih institucij v to vrzel	127 mio EUR (SPS); Novi VC skladi s 70 mio EUR kapitala so rezultat intervencije SPS	30,8 mio EUR (SPS - inovacije) 14,7 mio EUR (JAPTI – razvoj in inovacije) (TIA –razvoj in inovacije) 176 mio (ARRS - raziskave)	41,8 mio (SPS)	Ostale komercialne zavarovalnice	EKO Sklad (21 mio EUR)	Direkcija RS za vodenje investicij v javno železniško infrastrukturo (200 mio EUR), Direkcija RS za Ceste (190 mio EUR), DARS (200 mio EUR), drugi proračunski uporabniki; Javni sklad za regionalni razvoj in razvoj podeželja (15 mio EUR), Stanovanjski sklad RS (25 mio EUR)
Delež pokrivanja celotne vrzeli s strani teh inštitucij	13%; 1,66 % potreb po kapitalu	42%	1,98%	5 %	10 %	90 %

Tabela 7.4: Primerjava vrzeli po posameznih postavkah za leto 2010 - Dileme in vpliv krize

Naziv vrzeli	Rast in razvoj malih in srednje velikih podjetij	Raziskave, razvoj in inovacije	Internacionalizacija	Zavarovanje izvoznih kreditov in investicij	Varovanje okolja in energetika	Razvoj regionalnega in gospodarske javne infrastrukture
Strateško poslovne dileme SID banke v posamezni vrzeli	Fokus, segmentacija in dileme povezane z velikostjo tržne vrzeli – kaj lahko reši trg in kje je vloga za javne politike; Ali (in kako) vstopiti na kapitalsko vrzel ?	Primarno: spodbujanje zasebnih vlaganj; sekundarno: povezovalna razvojna platforma tudi za javna vlaganja?	Fokus na spodbujanje ključnih tehnologij	Potrebno oceniti interes komercialnih zavarovalnic, netržna nasproti tržnim zavarovanjem	Kako ločiti nišne zelene tehnologije in inovativne projekte s potencialom internacionalizacije (zelena rast) od t.i. zelenega zavajanja (<i>angl. green washing</i>)	Pomanjkanje kompetenc in sredstev za velike infrastrukturne projekte
Vpliv krize na posamezno vrzel in delovanje SID banke	Dolžniški viri financiranja so za MSP dražji in težje dosegljivi, krajša ročnost posojil, večja potreba po kapitalu.	Širše delovanje SID banke v smislu povezovalne razvojne platforme.	Zmanjšanje slovenskega izvoza, še večja vloga v spodbujanju dolgoročnih poslovnih transakcij da se izvoz (pa tudi druge oblike internacionalizacije) spet poveča.	Višje število škodnih primerov - povečana potreba po zavarovanjih izvoznih investicij in terjatev.	Vprašljiva absorpcijska sposobnost trga, primanjkljaj tveganega kapitala, usmeritev v inovativne okoljske rešitve.	Poglobitev vrzeli, ker načrtovane aktivnosti na ravni države nimajo zadostne finančne pokritosti.

Na Sliki 7.1 prikazujemo velikosti posameznih vrzeli (v mrd EUR) v letu 2011. Poleg tega na isti sliki prikazujemo tudi pokrivanje posameznih vrzeli s strani SID banke (v %).

Slika 7.1: Prikaz velikosti vrzeli v mrd EUR na letni ravni in pokrivanje vrzeli s strani SID banke (v %)

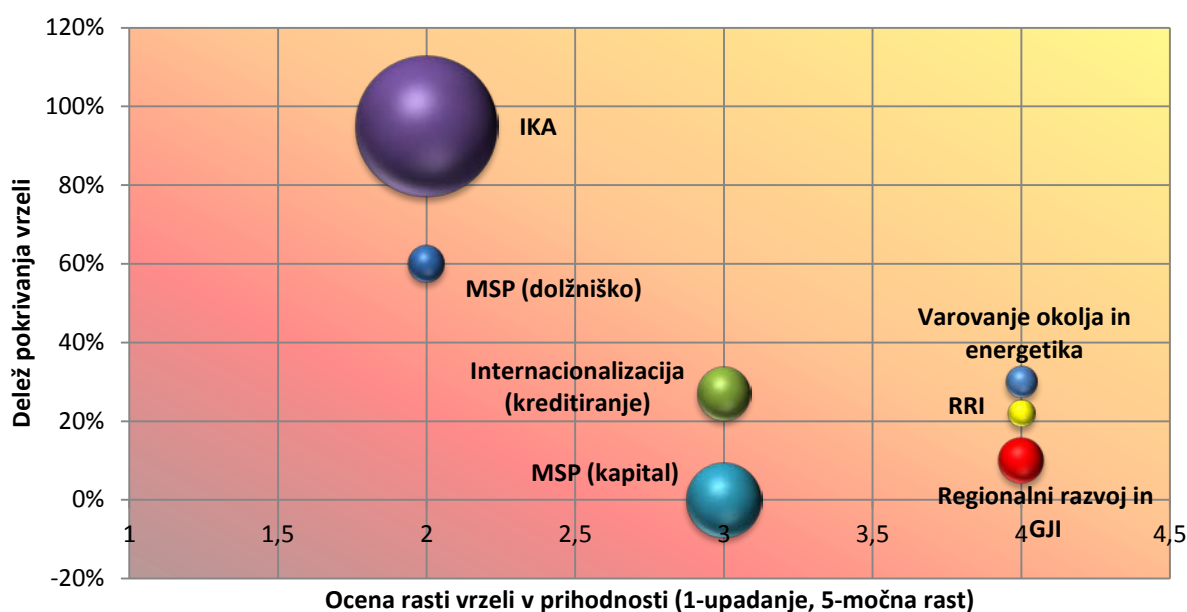
Vir: Lastni izračuni in Letno poročilo SID banke 2010.

Iz Slike 7.1 je prav tako razvidno, da je največja vrzel Zavarovanje izvoznih kreditov in investicij, kjer ima SID – PKZ dominanten tržni delež. Po velikosti jih sledi vrzel kapitala za mala in srednja podjetja, sledita vrzeli kreditiranja internacionalizacije. Hkrati je očitno, da SID banka dobro pokriva vrzel izvozno kreditnih garancij, pa tudi dolžniškega financiranja

malih in srednje velikih podjetij. Kvantitativno najmanj SID banka pokriva vrzeli raziskav, razvoja in inovacij (ki zaenkrat še ni zelo velika) in še posebej kapital, kjer še ni prisotna.

Seveda je potrebno upoštevati tudi gibanje velikosti vrzeli v prihodnosti. V ta namen smo **ocenili rast posameznih vrzeli v prihodnosti**, kar prikazujemo na Sliki 7.2. Velikost kroga ponazarja trenutno velikost vrzeli (na letni ravni), abscisa (x) os prikazuje gibanje posameznih vrzeli v prihodnosti (rast – bolj desno ali upadanje – bolj levo), ordinatna (y) os pa ponazarja delež trenutnega pokrivanja posamezne vrzeli s strani SID (bolj zgoraj – večje pokrivanje).

Slika 7.2: Ocene rasti in vloge SID banke posameznih tržnih vrzeli

Vir: Lastni izračuni. Velikost kroga ponazarja velikost tržne vrzeli

Primerjava vrzeli pokaže, da so najbolj **perspektivne vrzeli raziskav, razvoja in inovacij, varovanja okolja (z energetiko) ter regionalnega razvoja**. Največja vrzel je zavarovanje izvoznih kreditov in investicij, kjer je skupina SID zaenkrat tudi najbolj uspešna, pri čemer je treba upoštevati, da je na tej vrzeli SID banka prisotna od svoje ustanovitve, na področju drugih tržnih vrzeli pa od leta 2007.

Simulacije vpliva krize na prihodnji razvoj vrzeli in na pojav novih vrzeli

V tem podpoglavju povzemamo, kako je **kriza vplivala na celoten portfelj vrzeli**, ki jih pokriva SID banka in poskušamo projicirati, kako bo kriza vplivala na nadaljnji razvoj posameznih vrzeli. Najprej smo v okviru analize področja RRI ugotovili, naj SID banka zaradi vpliva krize sekundarno deluje tudi širše v smislu povezovalne razvojne platforme, da bi se omogočilo financiranje in spodbujanju udejanjanja ambicioznih načrtov na nacionalni ravni.

Na področju varovanja okolja smo ugotovili, da je zaradi krize postala vprašljiva absorpcijska sposobnost podjetij na slovenskem trgu. Tu primanjkuje tveganega kapitala, ki bi omogočal

preboj start-up podjetjem, osredotočenim na inovativne zelene tehnologije. Po drugi strani je v času krize še toliko bolj pomembno spodbujanje inovativnih rešitev, usmerjenih v varovanje okolja, ki lahko v negotovih časih pomenijo pomemben preboj za slovensko gospodarstvo.

Tudi gospodarska in javna infrastruktura je področje, kjer bo vrzel zaradi krize še bolj poglobljena. Načrtovane aktivnosti na ravni države namreč nimajo zadostne finančne pokritosti – primanjkljaj in s tem potrebna interventna vloga je tu očitna in nesporna. Drugo vprašanje je, ali je zaradi krize na tem mestu potrebna vloga SID banke. Menimo, da ne in da naj SID vseeno ohranja fokus na svoje jedrne aktivnosti, saj v nasprotnem primeru to pomeni manj sredstev in manj energije, namenjene za dejavnosti, ki so za SID banko ključnega pomena.

Kar se tiče zavarovanja tveganj, je kriza zaradi percepcije tveganj in višjega števila škodnih primerov potrebo po zavarovanjih izvoznih investicij in terjatev še povečala, tržnih ponudnikov pa zaenkrat ni veliko oziroma imajo zanemarljiv tržni delež.

Na področju spodbujanja MSP smo ugotovili, da je kriza ta segment zelo prizadela in da so dolžniški viri financiranja zanje dražji in težje dosegljivi kot za velika podjetja. Kriza je vplivala tudi na ročnost posojil, ki so na voljo MSP, saj je za MSP zelo težko dobiti komercialna posojila z ročnostjo daljo od 10 let. Kriza je dodatno zaostрила tudi druge oblike posojil, celo dostopnost kratkoročnih posojil je za MSP včasih otežena. Ker zadolževanje ni več zaželeno niti dosegljivo je narasla potreba po kapitalu. Za dosego boljše strukture virov bi slovenska podjetja morala povečati količino kapitala.

Intervjuvanec 2, Gospodarska zbornica Slovenije: »Financiranje s kapitalom za MSP je pomembna razvojna pot SID banke«.

Premišljena intervencija države na tem področju je zdaj nujna. Vloga SID banke za zapolnitev te vrzeli bi bila lahko ključna, saj bi jim lahko poleg kapitala ponudila tudi ugodne dolžniške vire, ki bi jih perspektivna srednje velika podjetja prav tako potrebovala za večje investicije. SID banka lahko naredi veliko na razvoju finančnega trga, da se oblikujejo skladi za razvoj. SID naj podpira oblikovanje skladov (tudi pri drugih bankah, pa tudi javnih skladov in privatnih skladov) in na tak način zapolnjuje vrzeli.

Internacionalizacija slovenskih podjetij je še posebej pomembna v času gospodarske in finančne krize, ki ima negativen učinek tudi na slovenski izvoz. Zato aktivnosti spodbujanja internacionalizacije pomenijo spodbujanje dolgoročnih poslovnih transakcij, ki udeležencem omogočajo vstop in poslovanje na tujih trgih. Vloga SID banke na tem področju ostaja pomembna.

Ocena možnosti razvoja SID banke pri premostitvah vrzeli v prihodnosti ter strateške implikacije

V tem podpoglavju povežemo vse vrzeli ter predstavimo predlagan model treh nivojev delovanja SID banke, ter predstavimo strateške implikacije. Glede na benchmarking analizo podobnih institucij, vpliv krize in omejitve glede na razpoložljiva sredstva (predvsem kadrovska – več v podpoglavju o operativnih predlogih), se pojavlja **izziv fokusa na ključne tržne vrzeli**. Za razvojne banke primerljive velikosti ima SID namreč zelo širok mandat v pokrivanje velikega števila tržnih vrzeli. Da bi uspešno izpolnila dana pooblastila bi morala bistveno povečati obseg poslovanja ali pa določena pooblastila drugače organizirati. Verjamemo, da bo SID banka težko hitreje povečevala obseg poslovanja, in da se mora zato prilagoditi s fokusom v izbrane ključne tržne vrzeli. Za druge tržne vrzeli pa mora najti drugačne načine njihovega pokrivanja. V ta namen smo področja delovanja SID banke razdelili na tri dele (Slika 7.3). To je sicer strateška dilema, v nadaljevanju predstavljamo naš pogled, seveda pa je na SID banki da se odloči, kako dejansko nastopati v prihodnosti.

Intervjuvanec 1, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko: »SID (kot banka) bi lahko analizirala projekte in ocenila potrebo po nepovratnih sredstvih ... potrebna je močna koordinacijska institucija, ki bi povezala izvajalske institucije in povečala njihovo uspešnost.«

Intervjuvanec 4, TIA: »SID naj deluje kot platforma, kot posredni izvajalec, ne pa neposredni. ... Potrebujemo razvojno banko, ki bo sproti prepoznavala vrzeli, hitro razvila inštrumente in aktivirala mednarodne vire. V tem primeru pa ne more sama izvajati ukrepov ampak razviti sklade, ki bodo izvajali – in jih 'spin-offati'.«

Na zelenem območju smo označili **ključna (jedrna, angl. core) področja delovanja SID banke**: internacionalizacija, rast in razvoj MSP (vključno s kapitalskim financiranjem MSP), raziskave, razvoj in inovacije, zelena rast ter regionalni razvoj. Predlagamo, da SID banka usmeri večino svojih aktivnosti in sredstev v ta področja. Pri tem moramo izpostaviti, da pri razumevanju jedrnih aktivnosti ne izhajamo iz trenutnega (notranjega) obsega oz. deleža sredstev, ki jih SID banka d.d. namenja nekemu področju v vseh njenih sredstvih. Gre za zunanje pogojeno razumevanje, kjer nas zanima predvsem vloga in potreba po dejavnosti SID banke v določeni tržni vrzeli. Kriteriji uvrstitve nekega področja med jedrna so zlasti: 1) potrebe slovenskega gospodarskega in družbenega okolja po zapolnjevanju tržne vrzeli, 2) trenutni pomen SIDovih sredstev v vseh sredstvih na tržni vrzeli, in 3) ocenjena rast tržne vrzeli in prihodnje potrebe.

Slika 7.3: Tri predlagane skupine področij delovanja SID banke

Nadalje predlagamo **posredno vlogo SID banke** pri drugem delu področij (oranžno območje): gospodarska in javna infrastruktura ter zavarovanje tveganj. Pri posredni vlogi naj SID deluje na področju financiranja, povezovanja in svetovanja (inženiring) in nadzora bodisi preko ločene organizacijske oblike bodisi preko sklada skladov. Na ta način lahko SID pomaga razviti te vrzeli, istočasno pa ohrani svoje kompetence za ključne vrzeli.

Tretja skupina področij, s katerih predlagamo **umik SID banke** (rdeče območje na Sliki 7.3), predstavljajo naslednja področja: izobraževanje, zaposlovanje, stanovanjsko področje in zeleno zavajanje. Pri izobraževanju zaposlenih so jim konkurenca nepovratna sredstva, zato je ta produkt trenutno odveč, bo pa morebiti zaživel, ko ne bo več dovolj nepovratnih sredstev. V vsakem primeru na teh področjih obstajajo drugi ponudniki, ki ponujajo svoje rešitve, poleg tega je aktivnost SID banke na teh dveh področjih zaenkrat zelo majhna, zato po našem mnenju razširitev na te dve vrzeli trenutno predvsem vpliva na razpršitev kompetenc.

Še enkrat ponavljamo, da ni sporno, da so nekatere tržne vrzeli, iz katerih predlagamo umik oziroma zmanjšano delovanje SID banke, aktualne in je na njih intervencija smiselna. Eden od takih primerov je področje gospodarske in javne infrastrukture ter regionalnega razvoja.

Intervjuvanec 1, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko:
 »Vprašanje financiranja občin je zelo aktualno, prav tako regionalne garancijske sheme«.

Vendar predlagamo, naj SID banka neposredno ne deluje na tem področju. Prvi razlog je, da bi s tem 'odžirala' sredstva in energijo ostalim, jedrnim aktivnostim. Drugi razlog je, da je za SID banko ključno, da se izogne politični kontaminaciji svojih jedrnih aktivnosti. Tretji razlog je, da je za nadzor nad velikimi infrastrukturnimi projekti potrebna velika mera tehnične ekspertize. Zaradi tega pri infrastrukturni vrzeli predlagamo ustanovitev ločene organizacije, ki bo imela jasno opredeljena pravila delovanja, razmejene pristojnosti od ostalih delov SID banke, mednarodno udeležbo v organih odločanja za večjo neodvisnost od lokalnih virov moči in vpliva, ter dovolj močan tehnično-analitični oddelek.

Intervjuvanec 1, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko: »SID banka se mora obvarovati pred vplivi politike«.

Študija primera: Organizacijska struktura Österreichische Kontrollbank

Österreichische Kontrollbank (<http://www.oekb.at/>) je dober primer banke, ki je prepoznala svojo vlogo na obeh področjih (**kapital in dolžniško financiranje**) in lahko služi kot zgled SID banki tudi na drugih področjih. Zato njen primer izpostavljam v posebni mini-študiji.

Oesterreichische Kontrollbank AG (OeKB) je specializirana institucija v lasti avstrijskih poslovnih bank. Zagotavlja finančne storitve in svetovanje (finančni inženiring) tako avstrijskim izvoznikom kot tudi kapitalskim trgom v Avstriji. Tako so njihove aktivnosti dejansko **razdeljene na ta dva dela (izvoz in kapitalski trgi)**. Poleg teh dveh glavnih področij posredno (niso njene jedrne dejavnosti) pokriva tudi energetiko, svetovanje in raziskave kot podpora odločevalcem, ter različne storitve po potrebi v imenu avstrijske Vlade.

Na področju zavarovanja tveganj se osredotoča zgolj na netržna tveganja, seveda pa financira internacionalizacijo podjetij, tudi v povezavi s poslovnimi bankami in avstrijsko trgovsko zbornico. Projekte izbira na podlagi njim lastne analize okolja (glej Environmental Assessment Procedure, 2007).

OeKB svoje aktivnosti izvaja na centraliziran način, ampak v vseh sektorjih, preko poslovnih bank, in v skladu z evropskimi in avstrijskimi trajnostnimi politikami na sedmih področjih (Vir: OeKB Sustainability Report 2010): strategija in upravljanje, človeške pravice, delo, okolje, antikorupcija, implementacija verig vrednosti. V ta namen imajo postavljenih 24 kriterijev (s cca. 80 kazalniki za njihovo spremljanje), na podlagi katerih izvajajo samoocenjevanje. Takšen pristop jih je pripeljal med 100 najboljših institucij (privatnih ali javnih) na svetu glede na transparentnost in trajnostno naravnost poslovanja (Aquamedia, 2007).

Na področju kapitalskih trgov storitve OeKB vključujejo trgovanje z vrednostnimi papirji, klirinške storitve in ostalo povezovanje s tujo izmenjavo vrednostnih papirjev, zbiranje in zagotavljanje analitičnih finančnih podatkov, procesna in IT podpora investicijskim skladom, pa tudi svetovanje in procesiranje za izdajatelje.

Usmeritev SID banke v ključne tržne vrzeli izvoza in razvoja teoretično lepo pojasni model, ki ga je prvi razvil Ansoff in ga je predstavil v matriki poimenovani po njem. Na Sliki 7.4 prikazujemo razširjeno Ansoffovo matriko (Ansoff, 1957), ki predstavlja teoretično osnovo za organizacijski razvoj SID banke. Predstavlja teoretično ozadje za ključne aktivnosti v

raziskavah, razvoju in inovacijah, spodbujanju malih in srednje velikih podjetij in internacionalizaciji (vključno s kapitalom).

Ta matrika pokaže, da je potreben fokus na tisto, kjer je SID banka dobra in kjer ima potencial, ostalo pa naj pokriva zgolj delno ali sploh ne, kar predlagamo na Sliki 8.3. Diagonalno gibanje v enem koraku teorije s široko empirično podlago odsvetujejo, saj ima preskakovanje stopničk za posledico preveč razpršeno delovanje na novih področjih, kar se odrazi v nesorazmerno povečanem tveganju.

Slika 7.4: Razširjena Ansoffova matrika

Trgi	Novi	Razvoj trga	Delna diverzifikacija	Diverzifikacija
	Modificirani	Ekspanzija trga	Omejena diverzifikacija	Delna diverzifikacija
	Obstoječi	Tržna penetracija	Razširitev produkta	Razvoj produkta
		Obstoječi	Modificirani	Novi
		Produkti/Storitve		

Vir: Ansoff, 1957.

Strateško – poslovne dileme

V tem poglavju izpostavljamo **strateško – poslovne dileme za SID banko**. Gre za vprašanja: (1) ki so se pojavila v okviru priprave evalvacijske študije, (2) ki presegajo domeno same študije, (3) a so lahko pomembna za nadaljnje delovanje SID banke. Zato torej ocenjujemo, da jih je vredno izpostaviti v pomoč neodvisnemu strateškemu odločanju managementa SID banke.

Prva dilema je **vprašanje fokusa**, ki se navezuje na prejšnje poglavje. Naše stališče je očitno izraženo, in sicer, da naj se SID banka posveti svojim jedrnim aktivnostim in s tem opustiti nekatere vrzeli. Za zaposlovanje in izobraževanje npr. velja da SID že zdaj ni med najpomembnejšimi igralci. Vendar pa je dogajanje v poslovnem okolju na teh dveh področjih precej dinamično in se zato tudi predpostavke odločanja relativno hitro spreminjajo. Nakazujejo se recimo možnosti posredovanja evropskih sredstev in finančnega inženiringa (kombiniranja povratnih ter nepovratnih sredstev), kjer bi SID potencialno lahko deloval kot posrednik sredstev bankam. Strateška dilema na področju izobraževanja in zaposlovanja torej nakazuje dve poti: a) izločitev omenjenih dveh dejavnosti ali b) posredno delovanje v smislu razvojne platforme. Avtorji študije se ob trenutnem vedenju nagibamo k prvi rešitvi, vsekakor pa je to odločitev vredna poglobljene strateške diskusije, ki je brez dvoma v domeni managementa SID banke (in ne evalvacijske študije).

Druga dilema je, ali je smiselno **razvijati nove finančne produkte**, ki bodo usmerjeni v razvoj posameznih panog. Ta dilema se je pojavila po uspešno zaključenih finančnih pomočih avtomobilski panogi v Sloveniji v letu 2009. Na podlagi uspešnega zgleda se je pojavilo logično vprašanje, ali lahko SID takšen uspešen produkt pripravi tudi za kakšno drugo panogo (in če, katero). Ker se izkaže, da komercialne banke niso pripravljene podpirati celotnih panog ali skupin podjetij, je takšen produkt verjetno smiselno in ne nadomešča ampak dopolnjuje vlogo komercialnih bank.

Vendar pa ima strogo panožni pristop po našem mnenju kar nekaj pomanjkljivosti. Vsa podjetja v določeni panogi pogosto nimajo enakega potenciala za rast. Dodatno obstajajo podjetja z visokim potencialom rasti tudi v panogah, ki jih panožni pristop ne bo mogel nikoli pokriti (na primer Trimo v gradbeni panogi). Dodatna omejitev nastopi zaradi zahtev institucionalnega okolja. Evropska komisija v posebnih zahtevah od SID banke pričakuje, da ne bo izkrivljala konkurence, da bo delovala komplementarno (preko poslovnih bank) in da bo neposredno delovala samo ob financiranju posebnih programov državnih pomoči (kar je bil krizni program za avtomobilsko industrijo). Če lahko SID banka definira skupine podjetij, ki jih komercialne banke ne podpirajo v zadostni meri, lahko SID deluje tudi neposredno do podjetij in istočasno izpolnjuje kriterije za direktno pomoč po EU direktivah. Tudi komercialne banke ji to možnost priznavajo in je ne vidijo kot konkurence.

Iz navedenega sledi, da so možnosti SID banke na področju neposrednega financiranja institucionalno zelo omejene. Zato je naše mnenje, da bi bilo za SID bolj smiselno slediti **podpori izbranim tehnologijam** v vseh sektorjih z namenom povečanja inovativnega podjetništva in internacionalizacije. Obstaja osem tehnologij, za katere je bilo določeno, da so za Slovenijo strateškega pomena (Slabe & Gider, 2008) – s tem izpolnjujejo pogoj državnih pomoči in omogočajo SID banki neposredno delovanje. Zaradi tega se nam zdijo pomoči, usmerjene v te tehnologije, koristne in smiselne za razvojno banko kakršna je SID. Vendar je bilo opaženo, da se taki produkti v preteklosti niso prijeli. Vprašanje je, ali slediti spisku teh tehnologij (Slabe & Gider, 2008), ali slediti nižnim zgodbam v vseh industrijah z velikim potencialom rasti, dodane vrednosti, inovativnosti in internacionalizacije. Pri tem se, posebej na področju varovanja okolja, postavlja vprašanje selekcije - kako razločiti med **inovativnimi projekti zelene rasti in zelenim zavajanjem**? To je strateška dilema, povezana tudi s kadrovskimi, finančnimi in tehničnimi kapacitetami.

Naslednja dilema je **udejstvovanje SID banke na področju razvoja kapitalskih trgov**. Z omejenimi viri kapitala (300 mio osnovnega kapitala banke v letu 2011) bi vstop na te trge brez novega vira kapitala pomenil ogrožanje osnovnega delovanja banke. Na drugi strani pa naša analiza jasno pokaže, da obstaja velika potreba po kapitalu že samo za MSP. Ker je finančna podpora MSP za SID ključno področje delovanja je naše priporočilo, da SID vstopi na kapitalski trg. Če je to možno naj za ta vstop pridobi dodatne vire kapitala (dokapitalizacija iz javnih virov). Če to ni možno pa naj maksimira multiplikativne učinke, ki jih lahko doseže z manjšo investicijo lastnega kapitala in njegovemu dopolnjevanju iz drugih virov. Takšen način bi lahko bila ustanovitev sklada skladov, ki mu nameni zadržani dobiček zadnjih dveh let ter ga dokapitalizira z drugimi (verjetno tujimi) viri kapitala, tako razvojnimi institucijami

kot so EIF, DEG ali IFC kot tudi s privatnimi viri kapitala. Zmanjševanje osnovnega kapitala banke za vstop na kapitalsko področje pa po našem mnenju ni smiselno.

Dilema, ki je bila izpostavljena na področju zavarovanja, je, ali je **zavarovanje tržnih tveganj sploh še tržna vrzel**, ali pa bi se morala država tu v popolnosti umakniti in prepustiti trgu, da dela svoje. Prvi korak je storjen s tem, da je SID-PKZ ločena organizacijska oblika, ki je v popolnosti na trgu. Naše stališče je, da bi bilo potrebno oceniti interes tržnih zavarovalnic, še posebej v krizi. Predstavljamo tudi dva nasprotujoča si pogleda, izražena v intervjujih.

Zanimiva strateška dilema je izpostavljena 'konzervativnost' SID banke in njen bančni pristop. S tem ni nič narobe, sploh ob danih rezultatih, doseženih strateških ciljih SID banke in realiziranih multiplikatorjih. Dodatno je potrebno upoštevati, da SID banka upravlja s sredstvi, sposojenimi na mednarodnem trgu, ki jih mora vrniti skupaj z obrestmi. S tem bančnim pristopom se bistveno razlikuje od drugih razvojnih institucij v Sloveniji, ki svoje delovanje praviloma temeljijo na nepovratnih sredstvih, pridobljenimi iz državnega proračuna ali proračuna EU. SID banka je do sedaj iz proračuna države prejela 300 mio EUR osnovnega kapitala, preostalih 3,5 mrd EUR pa si je sposodila na mednarodnih finančnih trgih. V primeru, da bi SID banka delovala manj 'konzervativno' bi to vplivalo na povečanje deleža nedonosnih terjatev in bi povečalo potrebo po oslabitvah. Ob relativno majhni količini kapitala bi to lahko hitro ogrozilo samo preživetje banke. Poleg tega obstaja glede 'konzervativnosti' zakonska zahteva (ZSIRB; ohranjanje oz. povečevanje kapitala, ekonomska upravičenost) in navodila Evropske Komisije po finančni samozadostnosti, pa tudi regulativa Banke Slovenije.

Zato je potrebno tudi, da je SID banka dobičkonosna in da z zadržanimi dobički povečuje svoj kapital. Dobitkonosnost po našem stališču ni nekaj, česar bi se morala SID banka sramovati – nasprotno, ob izračunanih relativno visokih multiplikatorjih je to zelo dober dosežek. Res pa je, da je očitno, da so deležniki mnenja, naj SID včasih vseeno manj komplicira in stvari dela bolj preprosto.

Ena od izraženih dilem je, kakšna naj bo **vloga SID banke v krizi** ter ali naj ohrani in še okrepi fokus na razvojno komponento, ali naj deluje bolj priročno interventno, kjer je delovanje potrebno za reševanje gospodarstva. Na tem mestu se pojavljajo nekatera nerealna pričakovanja nekaterih deležnikov in javnosti (slaba banka, sanacijska banka, prestrukturiranje), za katere lahko na podlagi izvedene študije rečemo, da niso utemeljene. **Njena vloga med krizo in po njej** bo v točno določenem namenu, in sicer naj bodo vse aktivnosti usmerjene v delovanje SID banke kot **razvojne in manj interventne banke**. SID je šele v letu 2008 začela postajati razvojna banka, kar pa je sovpadlo s krizo.

Ta je SID potisnila tudi v interventno vlogo ter v agenturo za državo glede jamstvenih shem na račun razvojnih segmentov – v treh izvedenih jamstvenih shemah je razpisala za 1,095 mrd EUR jamstev bankam. Kot odziv na krizo je povečala obseg rednega delovanja ter z 2,8 mrd EUR podprla financiranje projektov v Sloveniji (skupaj z drugimi ukrepi pa 3,6 mrd EUR), SID-PKZ pa je zavarovala za 2,3 mrd EUR izvoza. Poleg tega je neposredno podprla

slovensko avtomobilsko industrijo s financiranjem 28 razvojnih projektov v 14 podjetjih v višini 288 mio EUR. Ocenjuje se, da bo to pripomoglo k višji realizaciji prihodkov v skupni višini 498 mio EUR letno ob polnem zagonu ter da bo ohranilo več kot 20.000 delovnih mest. V sodelovanju z MVZT je oblikovala nov pilotni projekt SRP kot model posojilnega sklada ter začela z razvojem instrumentov finančnega inženiringa.

Vendar pa je interventna vloga ločena vloga, ki je nasprotujoča osnovnemu namenu SID banke kot razvojne banke in dodaja dodatno motečo kompleksnost sicer jasni strateški osredotočenosti. Prevladuje mnenje, da je interventna vloga, ki jo je opravljala SID banka, zavirala razvojno vlogo banke. Tudi ustanovitev slabe banke bi zmanjšala strateško osredotočenost na ključne razvojne vrzeli. Slaba banka zahteva povsem drugačne kompetence kot razvojna banka (usmerjenost v obvladovanje tveganj namesto usmerjenosti v razvoj in rast), ki jih SID banka trenutno nima. Dodatno bi obremenili tudi obe ključni sredstvi, ki jih SID banki primanjkuje: kadre in kapital. Zato bi bilo smiselno, da država **o ustanovitvi slabe banke razmišlja ločeno od SID banke**. Vloga SID med in po krizi bo v točno določenem namenu, in sicer naj bodo vse aktivnosti usmerjene v delovanje kot razvojna banka. Vloga SID banke bo kot prava razvojna banka v krizi (bankam in gospodarstvu) še bolj koristna, kot bi bila sicer.

Zaznali pa smo tudi dilemo, **ali naj SID banka podpira velike infrastrukturne projekte**. Do neke mere se ta usmeritev sklada z usmeritvijo v razvoj gospodarske in javne infrastrukture. Vendar pa je ta tržna vrzel v portfelju SID banke zaenkrat precej omejena. Veliki infrastrukturni projekti zahtevajo specifične kompetence (tehnične in tudi politične), ki jih SID ta trenutek ne premore. Veliki projekti bi predstavljali tudi velik del celotnega financiranja SID banke (kar nekaj velikih infrastrukturnih projektov, ki jih planira Slovenija, presega velikost 1 mrd EUR, celotna bilančna vsota SID pa je trenutno 4 mrd EUR) in s tem preusmerjajo fokus stran od drugih področij. Naše mnenje je, da naj bo SID predvsem usmerjena v razvojne projekte na področjih razvoja in širitve podjetij. Za infrastrukturne projekte je smiselno oblikovati drugačne organizacijske oblike (na primer infrastrukturno banko po zgledu Avstrije), ki pa jim lahko SID banka pomaga na posreden način.

Strateška dilema za SID banko pa je tudi **vprašanje sistemsko urejenega dostopa do virov**. Trenutno ima SID banka kot javni vir možnost samo dokapitalizacije iz državnega proračuna. V letih 2008 in 2009 je ta vir uspešno izkoristila in povečala svoj osnovni kapital na 300 mio EUR, kar je omogočilo preteklo hitro rast obsega poslovanja. Vendar pa je bil ta kapital izkoriščen, s tem pa se je kapitalska ustreznost ponovno vrnila na predkrizni nivo. Zaradi nižanja bonitetnih ocen države in banke in posledično dražjih virov financiranja bo ena od posledic krize, da bo imela SID banka v prihodnosti otežen dostop do poceni virov. Lastniki bi lahko to težavo olajšali z uporabo nekaterih oblik tujih dobrih praks. Kratkoročno je možno cenejše vire financiranja najti predvsem v obliki dodatnih fiskalnih sredstev za razvojne namene. Pri tem je primer dobre prakse pilotni projekta iz 2011/2012 v tržni vrzeli RRI (pripravljen v sodelovanju z MVZT). Na srednji in dolgi rok pa je smiselno postopoma nadgrajevati obstoječe oblike ugodnih virov sredstev. Na prvem mestu je seveda zagotovitev dodatnega kapitala, druge možnosti pa so povezane predvsem z različnimi oblikami upravljanja z obstoječimi sredstvi (predvsem skladi) in depoziti države.

Priporočila za operativne spremembe in izboljšave

Ta evalvacija ni bila usmerjena v vrednotenje procesnih težav in operativnega delovanja SID banke. Vseeno pa smo v postopku evalviranja naleteli na nekaj ugotovitev, ki nam omogočajo priporočiti nekaj operativnih sprememb in izboljšav. Naša evalvacija je sicer omejena na obdobje 2007-2010, veseli pa, da kar nekaj predlaganih aktivnosti že izvajajo v letu 2011. Vsa priporočila sicer povzemamo v Tabeli 7.5.

Prvo priporočilo se nanaša na **problem s prepoznavnostjo**, kjer SID banka deluje posredno preko finančnih posrednikov – številni anketiranci, končni prejemniki sredstev SID banke, sploh niso bili seznanjeni s tem, katera sredstva so prejeli. Zato je ključnega pomena, da SID banka na dokumentacijo, ki ureja kredite preko poslovnih bank umesti svoj logotip in poskuša na vsak način izboljšati prepoznavnost.

Drugo priporočilo se nanaša na **merjenje učinkov na posameznih tržnih vrzelih ali celo na ravni posameznih programov ali produktov**. Osnova javnih pooblastil za SID banko temelji na delovanju na področju tržnih vrzeli, ne pa na področjih, kjer lahko trg reši problem pravilne alokacije sredstev. SID banka že ima vzpostavljen sistem nadzora nad porabo sredstev, vendar pa priporočamo njegovo nadgraditev. Predlagamo vzpostavitev sistema nadzora, spremljanja in evalviranja, ki bo omogočal boljše merjenje učinkov. Za nov sistem spremljanja učinkov sredstev na novem produktu 'Financiranje tehnološko-razvojnih projektov 2011-2013' je SID banka že pripravila nov sistem spremljanja in nadzora porabe sredstev. Predlagamo, da se takšen sistem razširi in dopolni še s sistemom evalviranja delovanja SID banke.

Tretje priporočilo se nanaša na **kadrovske vrzeli**. Ob povečani krizni aktivnosti (pa tudi ob predlaganem večjem fokusu ter obenem okrepitvi delovanja) ima to lahko za posledico preobremenjenost in druge efekte. Vidimo dve rešitvi: okrepiti kadrovske zasledbe ali pa nameniti več sredstev na program. Slednje spet govori v prid usmeritvi v jedrne dejavnosti. To bi imelo za posledico hitrejšo odločitve ter večjo fleksibilnost.

Tabela 7.5: Skupni pregled priporočil

Priporočila za uvedbo sistema evalviranja
SID naj uvede sistem evalviranja kot dopolnitev sistemu nadzora in sistemu spremljanja učinkov.
Vsako leto naj izvede evalvacijo pokrivanja ene tržne vrzeli
Na vsaka 3-4 leta naj izvede celovito evalvacijo (fitness check)
Vzpostavi naj kombiniran sistem evalviranja, ki bo prepustil izvedbo zunanjim izvajalcem, ki pa jim bo predpisal parametre delovanj (namen, cilj, nabor raziskovalnih metod, ocenjevalno lestvico in enotne kriterije merjenja uspešnosti). Istočasno naj banka postopno nadgrajuje interne ekspertize z namenom povečanega institucionalnega učenja znotraj banke.
Splošno priporočilo na podlagi primerjalne analize s tujimi razvojnimi bankami
SID ima premalo sredstev za uspešno delovanje na vseh področjih – naj poveča obseg kreditiranja (direktno ali indirektno s 'spin-offi' manjših programov) ali pa naj se fokusira na manjše število ključnih tržnih vrzeli
Ocena ekonomske vloge SID banke v obdobju 2007 - 2010
Aktivnosti SID banke imajo velik vpliv na gospodarsko aktivnost v Sloveniji. Ta vpliv se po različnih vrzelih razlikuje, je pa povsod opazen in pomemben. Za povečanje učinkov na gospodarstvo naj SID poveča aktivnosti na tistih vrzelih, kjer je multiplikator večji – na primer na področju financiranja internacionalizacije.
Tudi učinek zavarovalne aktivnosti SID – PKZ je velik in pomemben. Multiplikator zavarovalnih poslov je ostal podoben tistemu, ki je bil ocenjen pred štirimi leti. Skupina SID naj nadaljuje z aktivnostmi zavarovanja izvoznih poslov
Cilji SID banke so usklajeni z razvojnimi cilji Slovenije. Doseganje teh ciljev pa se razlikuje po posameznih tržnih vrzelih
Priporočila na področju posameznih tržnih vrzeli
Priporočamo, da naj SID banka usmeri fokus na ključne strateške vrzeli:
1. raziskave, razvoj in inovacije
2. zelena rast
3. financiranju internacionalizacije
4. rast in razvoj malih in srednjih podjetij
a. predlagamo ustanovitev kapitalskega sklada skladov za zapolnitev kapitalske vrzeli
5. financiranje regionalnega razvoja (pomoč občinam pri financiranju njihovih investicij)
Na področju zavarovanja izvoznih tveganj predlagamo nadaljevanje posredne aktivnosti preko SID – PKZ
Za tržno vrzel gospodarske in javne infrastrukture predlagamo, da jo SID pokriva posredno, morda celo z novo organizacijsko obliko (kot dober zgled navajamo primer Avstrije)
Tudi na področjih tržne vrzeli varstva okolja in energetske učinkovitosti priporočamo pozornost pri selekciji med inovativnimi projekti zelene rasti in projekti zelenega zavajanja. SID naj se osredotoči na prve in se ogiba slednjim
Pri posredni vlogi naj SID deluje na področju financiranja, svetovanja (inženiring) in nadzora bodisi preko ločene organizacijske oblike bodisi preko sklada skladov
Predlagamo umik SID banke s področij zaposlovanja, izobraževanja ter stanovanjske politike
Priporočila za operativne spremembe
Izboljšati slabo prepoznavnost med končnimi prejemniki sredstev v primeru posrednega financiranja
Vzpostavitev sistema nadzora, spremljanja (monitoringa) in evalviranja
Odpraviti kadrovske vrzeli

8. TVEGANJA IN OMEJITVE

Naslednje poglavje izpostavlja nekaj ključnih tveganj in omejitev, ki postavljajo okvirje študiji in pokažejo smeri nadaljnjega razvoja sistema evalviranja delovanja SID banke.

Tveganja

Benchmarking. V okviru poglavja o benchmarkingu podobnih institucij smo uporabili **vzorčenje po principu centralnega informanta**. Pri tej metodi vedno obstaja tveganje, da smo pri izbiri institucij spregledali katero pomembno. Glede na to, da je bila benchmarking analiza zgolj podlaga za poglobljeno evalvacijo, smo se omejili na sekundarne vire podatkov, kar seveda lahko pomeni določen vir pristranskosti pri oceni pokrivanja vrzeli s strani obravnavanih institucij. Namen benchmarkinga je bil sicer na široko ponazoriti obseg in razpršenost delovanja posameznih institucij, tako da ta omejitev ni ključna.

Pri primerjavi rezultatov posameznih institucij in njihovi interpretaciji pa se je potrebno zavedati, da imajo različne institucije različne cilje, različne sisteme delovanja (nekatero po bančnih principih, druge pa ne), ter različne vire financiranja. Zaradi tega so primerjave po kazalnikih v smislu 'ena institucija je boljša od druge' pogosto nesmiselne oziroma je potrebno pri tem upoštevati njihove značilnosti. Podobna je zgodba pri primerjavi z ostalimi slovenskimi javnimi institucijami, ki smo jih analizirali zgolj na podlagi javno razpoložljivih sekundarnih podatkov, da bi ocenili pokrivanje posamezne tržne vrzeli v slovenskem institucionalnem prostoru.

Metodološka tveganja. Metodologija sloni na uporabi input-output modela gospodarstva. Osnovna predpostavka modela je, da so razmerja v gospodarstvu relativno stabilna, kar je v današnjih časih zelo močna predpostavka. Potrebne matrike za izračun input-output tabel statistični urad izračunava in objavlja z zamikom. Kljub uporabi najnovejših podatkov modeli morda ne povzemajo v pravi meri strukture gospodarstva in razmerij med sektorji. Ocena kratkoročnih in dolgoročnih učinkov slonita na številnih predpostavkah, ki lahko vplivajo na končno oceno. Ocena pa je po našem mnenju narejena dokaj konzervativno, zaradi česar smo razmeroma trdno prepričani, da učinki niso manjši od ugotovljenih.

Kvaliteta podatkov. Pri samem pridobivanju podatkov za potrebe te evalvacije od SID banke, predvsem pa od njene hčerinske družbe SID – Prva kreditna zavarovalnica smo namreč naleteli na nekaj težav oziroma pomanjkljivosti. Ena od teh je razmeroma velik zamik, s katerim finančni posredniki poročajo SID-u o končnih uporabnikih kredita. Več 100 milijonov kreditov namreč v času pridobivanja podatkov (junij 2011) še ni imelo znanega končnega uporabnika kredita, čeprav je šlo za kredite, za katere so imeli finančni posredniki sklenjene pogodbe že v oktobru, novembru ali decembru predhodnega leta. Zamik je torej daljši od šestih mesecev, kar je za potrebe sprotne spremljanja povsem nesprejemljivo. Podatki o končni uporabi kredita so nepopolni, za številne končne uporabnike ni znan delež SID v celotnem kreditu, za polovico uporabnikov ni znana vrednost projekta (upravičenih stroškov). Zaradi varovanja podatkov smo od PKZ dobili samo zbirne, ne pa posameznih podatkov, so se pa pri pripravi maksimalno potrudili in prilagodili.

Glede izračunanih multiplikativnih učinkov se je potrebno zavedati, da pri kreditih ni tako očitno, kje nastane ekonomski učinek, saj prejemnik kredita tega potroši – dodatno povpraševanje torej nastane drugje in ne v dejavnosti podjetja, ki je kredit prejelo. Za potrebe analize smo za zneske prejetih kreditov predpostavili, da so v celoti namenjeni financiranju investicij.

Tveganje pri evalvacijah. Namen te evalvacije ni bil ocenjevanje procesov in operacij SID banke ampak je zastavljena bolj široko in strateško – bolj v smislu 'fitness check' kot v smislu 'operation's evaluation'. Zato so izsledki te evalvacije na področju vrednotenja procesov in operacij znotraj SID banke omejeni in pomanjkljivi. V poglavju Ugotovitev smo navedli tri priporočila tudi na tem področju, vendar pa bi bilo za temeljito in pravilno presojo operativnega delovanja SID banke potrebno izvesti posebno evalvacijo s tega področja.

Ocene tržnih vrzeli. Nadalje se je potrebno zavedati, da so ocene velikosti vrzeli in posameznih tržnih deležev približne. Velikost tržnih vrzeli smo ocenili z različnimi metodologijami (ki jih pojasnujemo v poglavju o tržnih vrzelih), kot je bilo smiselno za posamezno tržno vrzel. Obstaja določeno tveganje, da obstajajo optimalnejši načini izračuna velikosti tržnih vrzeli. Glede na to, da so ocene velikosti vrzeli zaokrožene in približne ocene, smo zaokrožili tudi ocene o 'tržnih deležih' SID banke in ostalih institucij v posameznih vrzelih (Slika 7.1).

Zbiranje anketnih podatkov. Zaradi nizke stopnje odgovora pri anketnih vprašalnikih (čeprav je bil vzorec zelo velik) obstaja tveganje napačnih ali nepopolnih zaključkov in izračunov glede multiplikatorjev ter ocene vloge SID banke v posameznih tržnih vrzelih. To tveganje smo poskušali zmanjšati tako, da smo z opomniki in telefonskimi follow-up klici skušali zbrati odgovore največjih koristnikov sredstev SID banke.

Omejitve študije

Vsebinske omejitve

Pomembna omejitev naše študije, ki jo je potrebno upoštevati pri interpretaciji rezultatov in predlogov, je **prekrivanje posameznih vrzeli in področij**. Morda smo nekatere predloge podajali v okviru ene tržne vrzeli, pa se pravzaprav nanašajo na drugo, oziroma se prekrivajo s tretjo. Zavedamo se, da se internacionalizacija zelo prekriva s spodbujanjem rasti in razvoja MSP, da področja MSP ne gre ločevati od inovativnega podjetništva, sicer tudi domene RRI, in da lahko inovativne okoljske projekte, kjer vidimo ključno vlogo SID banke, obravnavamo znotraj področja varovanja okolja (kjer sicer svetujemo zgolj posredno vlogo) ali pa v okviru področja RRI (ki ga vidimo kot jedrno dejavnost SID banke). Sploh v okviru področja oziroma namena MSP in podjetništvo smo imeli težave, kako točno obravnavati to vrzel, glede na to da je bilo večina sredstev iz tega namena dejansko namenjena srednjim in velikim podjetjem. Zato bralcem svetujemo, da **študijo berejo in razumejo kot celoto**, ne pa delno in jemati stvari iz konteksta, ter se predvsem osredotočiti na vsebino predlogov, ne glede na to, v okviru katere vrzeli so podani.

Pomembne omejitve študije se nanašajo na samo vlogo skupine strokovnjakov, ki je pripravila študijo. Kot zunanji neodvisni svetovalci smo na podlagi analiz, kvalitativnih in kvantitativnih raziskav podali mnenja in predloge, osnovane na določenih argumentih in tudi predpostavkah, ki smo jih navedli zraven. Pri tem se je potrebno zavedati, da smo se dotaknili številnih **strateških dilem** (npr. razvojno ali interventno delovanje, razpršenost delovanja ali opustitev določenih področij). **Odločitve** so na tem mestu odvisne od prihodnjih strateških usmeritev, ki jih določa lastnik oz. od lastnikov pooblaščen organi in **v domeni managementa SID banke**.

Obstajajo tudi določena **vprašanja in dileme**, na katere smo naleteli pri izvajanju študije, ki se sicer ne nanašajo na strateško politične odločitve a presegajo obseg in namen predložene študije. Tako med drugim v prihodnosti predlagamo (1) redno poglobljeno analizo razvoja posameznih vrzeli – zlasti ključnih in sekundarnih (manj pa terciarnih), in (2) oceno interesa komercialnih zavarovalnic za pokrivanje zavarovanja netržnih tveganj pri izvozu.

9. LITERATURA IN VIRI

1. AFD. (2011). *Annual Report 2010*: Agence Française de Développement.
2. Ansoff, I. (1957). Strategies for Diversification. *Harvard Business Review*, 35(5), 113-124.
3. Aquamedia. (2007). OeKB Sustainability Report among world's top 100. Najdeno na spletnem naslovu <http://www.aquamedia.at/templates/index.cfm/id/21418>
4. Arestis, P., & Demetriades, P. (1997). Financial development and economic growth: assessing the evidence. *The Economic Journal*, 107(442), 783-799.
5. Banka Slovenije. (2011). Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, oktober 2011.
6. Banka Slovenije. (maj 2011). Poročilo o finančni stabilnosti.
7. Bankscope. Najdeno na spletnem naslovu <https://bankscope2.bvdep.com/version-20111127/home.serv?product=scope2006>
8. Bator, F.M. (1958). The Anatomy of Market Failure, *Quarterly Journal of Economics*, 72(3), 351–379.
9. Berne Union. Najdeno 6. 8. 2011 na spletnem naslovu www.berneunion.org.uk/
10. Besanko, D., Dranove, D., Shanley, M., Schaefer, S. (2007). *Economics of Strategy* (4. izdaja). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
11. BNDES. (2010). *Annual Report 2009*: The Brazilian Development Bank (BNDES).
12. Bruck, N. (2005). Future role of national development banks in the twenty-first century. Unpublished Background paper for the Ad Hoc Expert Group Meeting on Rethinking the Role of National Development Banks New York, United Nations.
13. CDB. (2011). *Annual Report 2010*: China Development Bank Corporation.
14. Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. Boston, MA: MIT Center for Advanced Engineering Study.
15. EIB. (2011). *Annual Report 2010*: European Investment Bank.
16. EIF. (2011). *Annual Report 2010*: European Investmen Fund.
17. Energy Infrastructure. (2011). Najdeno 20. 11. 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/strategy/2020_en.htm
18. European Commision Evaluation Documents. Najdeno 10. 10. 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/evaluation/documents_en.htm
19. European HPI. (2011). Najdeno 20. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.happyplanetindex.org/explore/europe.html>
20. *European Innovation Scoreboard 2010*. (2010). Pro Inno Europe.
21. EuropeanCommission. (2011). Resource efficiency – a business imperative: EU Publications Office.

22. Eurostat Home. (2011). Najdeno na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
23. Evropa pojutrišnjem: Lani rast naložb podjetij v raziskave in razvoj, tudi v Krki. (2011). Najdeno 14. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://ep.sta.si/2011/10/lani-rast-nalozb-podjetij-v-raziskave-in-razvoj-tudi-v-krki/>
24. Evropska Komisija. (2007). Communication on evaluation. Najdeno 6. 8. 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/evaluation/docs/eval_comm_sec_2007_213_en.pdf
25. Financial Stability Review: Statistical Annex. (2010). Najdeno 10. 10. 2011 na spletnem naslovu <http://www.ecb.europa.eu/pub/fsr/shared/pdf/statisticalannexfinancialstabilityreview201106enpdf.pdf?b6c2ec21a1c45a55d500ab6131a45a4a>
26. Finnvera. (2011). *Annual Report 2010*: Finnvera.
27. *Global Innovation Index* (2010). The Economist
28. HBOR. (2011). *Annual Report 2010*: Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR).
29. HDB. (2010). *Annual Report 2009*: Hungarian Development Bank
30. Imam idejo: Inovacijski proces. (2011). Najdeno 28. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.imamidejo.si/Inovativnost/Inovacijski-proces>
31. Improving access to finance for small businesses. Najdeno 9. 12. 2011 na spletnem naslovu <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.bis.gov.uk/files/file38295.pdf>
32. Interim Evaluation of EU Pre-Accession Programmes in Turkey. (2007). MWH Konzorcij, Service Contract No. 2007/142-454.
33. Jaklič, M., Zagoršek, H., & Rašković, M. (2007). *Analiza vloge in pomena SID banke za slovensko gospodarstvo ter študija možnosti razširitve dejavnosti z novimi produkti za spodbujanje gospodarskega razvoja*. Ljubljana: Inštitut za socioekonomsko in poslovno evalvacijo, Ekonomska Fakulteta, UL.
34. JAPTI (2010). Poročilo o delu 2010. Najdeno 13. 12. 2011 na spletnem naslovu http://www.japti.si/resources/files/doc/dokumenti-pravne-podlage/Poroilo_o_delu_2010_konno.pdf.
35. KDB, K. D. B. (2009). *Annual Report 2008*.
36. KfW. (2011). *Annual report 2010*: KfW Bankengruppe.
37. KfW. (2011). *Annual Report 2010*: KfW IPEX-BANK GMBH.
38. Lani rast naložb podjetij v raziskave in razvoj, tudi v Krki (2011). *Evropa pojutrišnjem*. Najdeno 20. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://ep.sta.si/2011/10/lani-rast-nalozb-podjetij-v-raziskave-in-razvoj-tudi-v-krki/>
39. Lenzen, M. (2001). A generalized input-output multiplier calculus for Australia. *Economic Systems Research*, 13(1), 65-92.

40. Leontief, W. (1970). Environmental Repercussions and the Economic Structure: An Input-Output Approach. *The Review of Economics and Statistics*, 52 (3), 262-271.
41. Levine, R. (1997). Financial development and economic growth: views and agenda. *Journal of economic literature*, 35(2), 688-726.
42. MG. (2004). *Resolucija o nacionalnem energetskega programu (Ur.l. RS, št. 57/2004)*.
43. Miller, R. E., & Blair, P. (1985). *Input-Output Analysis: Foundations and Extensions*. New York, NY: Prentice Hall, Inc.
44. Moser, C., Nestmann, T., & Wedow, M. (2008). Political Risk and Export Promotion: Evidence from Germany. *World Economy*, 31(6), 781-803.
45. MVZT. (2011). *DRZNA Slovenija – DRužba ZNAnja - Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2011-2020*. Najdeno na http://www.mvzt.gov.si/si/teme_in_projekti/drzna_slovenija_druzba_znanja/.
46. National venture capital association. Najdeno 15. 11. 2011 na spletnem naslovu http://www.nvca.org/index.php?Itemid=147&id=119&option=com_content&view=article
47. NIB. (2011). *Annual Report 2010*: Nordic Investment Bank (NIB).
48. OECD. (2006). Financing SMEs and Entrepreneurs. Najdeno 12. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/53/27/37704120.pdf>
49. OECD. (2010). R&D Spending. Najdeno 14. 10. 2011 na spletnem naslovu <http://www.economist.com/node/21531002>
50. OECD. Najdeno 6. 8. 2011 na spletnem naslovu www.oecd.org
51. OeKB. (2007). Environmental Assessment Procedure, *OeKB Project- and Environmental Analyses*, <http://www.oekb.at/en/osn/DownloadCenter/sustainability/OeKB-Group-Sustainability-Report-2010.pdf>.
52. OeKB. (2011). *Annual Report 2010*: Oesterreichische Kontrollbank Group.
53. OSEO. (2010). *Annual Report 2009*: OSEO - L'entreprise des entrepreneurs.
54. *Program Vlade RS za spodbujanje internacionalizacije podjetij za obdobje 2010 – 2014*. (2010). Najdeno na <http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/AKTUALNO/2010/Program%20internationalizacije%202010%20-2014.pdf>.
55. Pukkinen, T., & Stenholm, P. (2006). The Impact of the Export Financing Activities Administered by Finnvera. Plc. Turku: Small Business Institute, Turku School of Economics and Business Administration.
56. R&D spending. (2011). *The Economist*. Najdeno 12. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.economist.com/node/21531002>
57. Rašković, M. (2008). Analiza vloge in pomena SID banke za slovensko gospodarstvo ter študija možnosti razširitve dejavnosti z novimi produkti za spodbujanje gospodarskega razvoja – dopolnitev 2008. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

58. Rašković, M. (2009). Primerjava SID banke ter drugih državnih, paradržavnih in zasebnih institucij s področja financiranja gospodarskega razvoja v Sloveniji. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
59. Razvoj podeželja 2007–2013. Priročnik o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja: Napotek B (2006). Gradivo Generalnega direktorata za kmetijstvo in razvoj podeželja.
60. Resource-efficient Europe. (2011). Najdeno 14. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/>
61. Roadmap for moving to a low-carbon economy in 2050. (2011). Najdeno 20. 11. 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm
62. SID Banka. (2007). *Letno poročilo SID Banke in Skupine SID Banka 2007*.
63. SID Banka. (2009). *Letno poročilo SID Banke in Skupine SID Banka 2009*.
64. SID Banka. (2009). Seja KPMM. Najdeno 16. 12. 2011 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/index.php?id=21&l=sl&t=news>.
65. SID Banka. (2010). *Letno poročilo SID Banke in Skupine SID Banka 2010*.
66. SID Banka. (2011). *Poročilo o doseganju ciljev iz letnega operativnega plana in akcijske strategije SID banke, I.-II. četrletje 2011*.
67. SID Banka. *Predstavitev SID Banke - splošni podatki*. Najdeno 15. 12. 2011 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/predstavitev-sid-banke/splosni-podatki>.
68. Sieber, S., & Url, T. (2010). Exportgarantien in Österreich Auswirkungen auf Beschäftigung und gesamtwirtschaftliche Kennzahlen. Wien: Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung.
69. Slabe, M.J. & Gider, F. (2008). Poročilo o rezultatih identifikacije ožjih prioriternih razvojnih tem. Ljubljana: TIA.
70. Statistični urad Republike Slovenije. (2011). Najdeno na spletnem naslovu www.stat.si/
71. Svilan, S., & Bradeško, J. (2010). Akcijska strategija SID banke, d.d., Ljubljana za obdobje 2010-2013.
72. Taking the First Step with PDCA. (2009). Najdeno 17. 3. 2011 na spletnem naslovu <http://blog.bulsuk.com/2009/02/taking-first-step-with-pdca.html>
73. TIA (2009). Poslovno poročilo 2009. Najdeno 13. 12. 2011 na spletnem naslovu http://www.tia.si/shared_files/Dokumenti/letno_porocilotia_%202009.pdf.
74. Theodoulou, S., & Kofinis, C. (2004). *The Art of the Game: Understanding American Public Policy Making*. Belmont, CA: Wadsworth.
75. Ugodni krediti za razvojne projekte. (2011). Najdeno 20. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/index.php?t=News&id=50>
76. UMAR. (2005). Izhodišča za ciljni razvojni scenarij SRS.
77. UMAR. (2007). Investicijski scenarij do leta 2013.
78. UMAR. (2007). Poročilo o razvoju 2007.

79. UMAR. (2011). Evropa okreva, Slovenija med najpočasnejšimi. Najdeno 2. 12. 2011 na spletnem naslovu http://www.rtv slo.si/?c_mod=pda&op=view&id=261361
80. UN. (2011). OeKB Group Sustainability Report 2010.
81. VladaRS. (2008). *Državni razvojni program Republike Slovenije za obdobje 2007-2013*. Ljubljana.
82. WB. (2011). *Annual Report*: World Bank.
 Weber, S. (2010). Dialing Down: Venture Capital Returns to Smaller Size Funds. *Journal*. Najdeno na http://www.svb.com/10069/Dialing_Down_Venture_Capital_Returns_to_Smaller_Size_Funds/
83. Zakon o poroštvih Republike Slovenije za financiranje investicij gospodarskih družb (ZPFIGD). (2010). Št. 003-02-5/2010-8.
84. Zakon o poroštvih Republike Slovenije za financiranje investicij gospodarskih družb (ZPFIGD), 003-02-5/2010-8 (2010).
85. *Zakon o Slovenski izvozni in razvojni banki (ZSIRB)*. (2008). Ur.l. RS, št. 56/2008. Najdeno na http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO5207.html.